

נציבות תלונות הציבור על שופטים

דין וחשבון שנתי לשנת 2023

4 **תמצית הדוח**

16 **פרק 1: תלונות שהתקבלו בשנת 2023**

- 16 1.1 מספר התלונות שהתקבלו בזמן הבירור הממוצע .....
- 16 1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2023 לפי סיווג מגישי התלונות .....
- 16 1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2023 על מערכת השיפוט הכללית ועל
בתי הדין .....
- 18 1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2022 .....
- 19 1.5 ענייני התלונות .....

20 **פרק 2: סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2023**

- 20 2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2023 .....
- 22 2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2023 במערכת השיפוט הכללית ובבתי הדין .....

24 **פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן ותלונות שנמצאו מוצדקות**

- 24 3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לבררן .....
- 25 3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות .....
- 28 3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן .....
- 29 3.4 התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט לפי ערכאות .....
- 31 3.5 התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט לפי נושאן .....
- 31 3.6 התפלגות התלונות המוצדקות או שהסתיימו בהערה לשופט לגבי
שופטים מסויימים .....
- 32 .....

33 **פרק 4: תלונות שבירורן הופסק**

34 **פרק 5: תלונות שאין לבררן**

36 **פרק 6: התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין**

- 36 6.1 בית המשפט העליון .....
- 36 6.2 בתי המשפט המחוזיים .....
- 38 6.3 בתי משפט השלום .....
- 41 6.4 בתי המשפט לענייני משפחה .....
- 44 6.5 בתי הדין לעבודה .....
- 46 6.6 בתי הדין הרבניים .....
- 47 6.7 בתי הדין השרעיים .....
- 47 6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית .....

48	פרק 7: ליקויים ותיקונם
50	פרק 8: התנהגות שופט
64	פרק 9: דרך ניהול משפט
72	פרק 10: פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי
74	פרק 11: בית משפט לתביעות קטנות
77	פרק 12: בית הדין הרבני

תמציות החלטות

82	התנהגות שופט
146	דרך ניהול משפט
185	פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי
191	תביעות קטנות
195	בית דין רבני
	הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור
211	על שופטים, התשס"ב - 2002

נספחים

212	נספח א: חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002
221	נספח ב: תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד - 2003
224	נספח ג: כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007
237	נספח ד: כללי אתיקה לדיינים, התשס"ח - 2008
250	נספח ה: כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח - 2018

תמצית הדוח

מוגש בזאת דין וחשבון לשנת 2023, בהתאם לסעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: חוק הנציבות או החוק).

בדוח לשנת 2022 כתבתי כי "זה הדוח האחרון שאותו הנני מגיש כנציב תלונות הציבור על שופטים", מכיוון שבחודש נובמבר 2023 הייתי אמור לסיים את תקופת כהונתי כנציב, בתום חמש שנים מאז כניסתי לתפקיד. ואולם, מאחר שהועדה לבחירת שופטים לא התכנסה לפני מועד סיום הכהונה המתוכנן ובשל פרוץ מלחמת "חרבות ברזל" בתחילת חודש אוקטובר 2023, הוארכה כהונתי בששה חודשים, כך שאסיים את תפקידי כנציב ב-12.5.2024. מסיבה זו יש בידי להגיש, כאמור, את הדוח לשנת 2023, שהוא הדוח השישי המוגש על ידי במהלך תקופת כהונתי כנציב.

את שנת 2023 ניתן לחלק לשני חלקים, החלק האחד הוא עד ליום 7.10.2023 והחלק האחר הוא מיום פרוץ המלחמה ועד לסוף שנת 2023.

בחלק הראשון המשיכה הנציבות לבצע את כלל משימותיה, תוך שמירה על רמה מקצועית גבוהה ומתן שירות מהיר ויעיל לציבור המתלוננים, כפי שהיה בעבר. בחלק השני גוייסו בצו 8 אמרכ"ל היחידה ואחד המבררים הוותיקים והמנוסים, אשר היה מופקד על הטיפול בתלונות על בתי המשפט לענייני משפחה. מטבע הדברים, חלו עיכובים בטיפול בתלונות בתחום זה, הגם שביתר התחומים נמשכה הפעילות כרגיל, על פי דפוסי העבודה המקצועיים והיעילים של הנציבות.

...

בשנת 2023 התקבלו בנציבות 897 תלונות וניתנו 871 החלטות. בסך הכל טיפלה הנציבות בשנת 2023 ב-964 תלונות. מתוך 871 החלטות שניתנו בשנת 2023, בוררו לגופן 524 תלונות שהן 60% מכלל ההחלטות שניתנו. מסך התלונות שהן בגדר סמכות הבירור של הנציב (524 תלונות), נמצאו 38 תלונות מוצדקות, שהן 7% מכלל התלונות שבוררו לגופן. ב-27 תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שבוררו לגופן, הסתיים הטיפול בהערה ליושב בדן. 53 תלונות, שהן 8% מכלל התלונות שבוררו לגופן, הסתיימו בהפסקת הבירור. 3 תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן, הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.

אשר להתפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאים עולים הנתונים הבאים: 29% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על התמשכות הליכים או על עיכוב במתן החלטות ופסקי דין (לעומת 46% בדוח לשנת 2022); 24% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על ליקויים בניהול המשפט (לעומת 22% בדוח לשנת 2022); 34% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על התנהגות בלתי ראויה של שופט או דיין (לעומת 22% בדוח הקודם); 13% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי (לעומת 10% בדוח הקודם).

נציין, כי תלונה על התנהגות שופט עניינה בהתנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים, ובכלל זה העדר מזג שיפוטי, שימוש במילים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, יצירת אווירה מתוחה וחוסר שליטה באולם הדיונים. ליקויים בניהול המשפט משמעם: דחייה שלא לצורך של מועדי דיון, התחלת דיונים באיחור, אי קיום דיונים במעמד הצדדים כנדרש בחוק, וליקויים ברישום הפרוטוקול.

תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי עניינן בהימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים, או במראית עין של ניגוד עניינים, פגיעה בזכות הטיעון או בזכות להישמע במשפט.

יצוין, כי הירידה במספר התלונות המוצדקות או כאלה שהסתיימו בהערה נובעת, כל כולה, מצניחה משמעותית ביותר במספר התלונות המוצדקות בבתי המשפט לענייני משפחה ובבתי הדין הרבניים. ולהלן הנתונים:

בשנת 2023 בוררו לגופן בבתי המשפט לענייני משפחה 103 תלונות (לעומת 141 תלונות בשנת 2022). מסך התלונות שבוררו לגופן בשנת 2023, היו 8 תלונות מוצדקות ו-4 תלונות שהסתיימו בהערה (11% מסך התלונות שבוררו לגופן). זאת, כאשר בשנת 2022 נמצאו 13 תלונות מוצדקות ו-12 תלונות שהסתיימו בהערה (כ-18% מסך התלונות שבוררו לגופן). בבתי הדין הרבניים בוררו לגופן 36 תלונות בשנת 2023 (לעומת 58 תלונות שבוררו לגופן בשנת 2022).

מסך התלונות שבוררו לגופן בשנת 2023 היו 3 תלונות מוצדקות (כ-8% מסך התלונות שבוררו לגופן). זאת, כאשר בשנת 2022 נמצאו 12 תלונות מוצדקות ותלונה אחת הסתיימה בהערה (כ-23% מסך התלונות שבוררו לגופן בבתי הדין הרבניים).

ירידה משמעותית זו באה לאחר מספר שנים של עלייה בכמות התלונות ובהיקף התלונות המוצדקות בערכאות אלה, והדבר נובע, רובו ככולו, מהפנמה של החלטות וקביעות הנציבות בשנים עברו, כמו גם ממפגשים עם שופטי בתי המשפט לענייני משפחה ודייני בתי הדין הרבניים, בהם נדונו ולובנו הסיבות לכמות התלונות בדגש על התלונות המוצדקות, במטרה להביא לתיקון הליקויים.

משך הזמן הממוצע לטיפול בתלונה עמד בשנת 2023 על 64 ימים. זה המקום לציין, כי בתחילת שנת 2024 הוכנסה לפעולה בנציבות תוכנה מתקדמת ומשודרגת לטיפול בתלונות על שופטים, דבר שיביא בתקופה הקרובה ליעול ממשי של הטיפול בתלונות אלה.

הצהרות הון

שנת 2023 התאפיינה בחידוש הצהרות ההון של שופטים ודיינים בחלוף 6 שנים מאז הוגשו הצהרות ההון הקודמות בשנת 2017. זאת, בצד טיפול בהצהרות הון של שופטים חדשים ושל שופטים ודיינים שפרשו ממערכת בתי המשפט או מבתי הדין הרבניים והשרעיים.

בשנה זו הוצאו בנציבות כ-740 מכתבים המאשרים את תקינות הצהרת ההון, ובנוסף היו כ-1300 התכתבויות עם שופטים ודיינים, במסגרתם הם נדרשו להשלים את החסר בהצהרות ההון שהגישו, כמו גם משלוח תזכורות לגבי אי הגשת הצהרות הון חדשות.

יצוין, כי לקראת סוף שנת 2023 נקלטה בנציבות תוכנה חדשה בנושא הצהרות ההון, אשר תרמה לשיפור ולייעול הטיפול בהצהרות אלה.

להלן יפורטו מספר החלטות עקרוניות שהתקבלו בשנת 2023 מבין ההחלטות הרבות הכלולות בדוח זה:

התנהגות באולם הדיונים

חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

• התבטאויות מיותרות ופוגעניות באולם הדיונים

המתלונן הלין על כך, שבמהלך דיון שהתקיים בבקשה לצו הגנה שהגיש נגד אם בתו הקטינה (להלן: האם), שבו התייצבו שני הצדדים כשהם בלתי מיוצגים, נהג כב' השופט באם בזלזול והשפיל אותה. המתלונן מסר, כי במהלך הדיון פנתה האם, שהייתה נסערת, לשופט, באומרה: "אתה יודע מה עשה [האב-המתלונן]"? לטענת המתלונן, השופט ענה לה "בטון מגחך ובאינטונציה מזלזלת בתוספת פרצוף ותנועות גוף מזלזלות כך: 'מה הוא עשה? מה הוא עשה?'". לדבריו, "כב' השופט פתח זוג עיניים עשה שימוש בתנועת גוף 'ספרי ספרי' כאילו מעודד אותה לספק 'הצגה' ולהשפיל את עצמה". האם השיבה לשופט: "הוא הכין לילדה שניצל עם חמאה". או אז, מוסיף המתלונן וטוען, "כב' השופט באופן מדהים הרים את שתי ידיו והביא את כפות ידיו לצידי ראשו והחל להניע את ראשו מצד לצד תוך שהוא משנה את קולו לקול צייצני וקורא 'אויי אויי אויי' כמו במערכון של החמישיה הקאמרית 'זה נשמע לי אוי אוי אוי' נשארתי המום". לדברי המתלונן, "נעלבתי בשביל האם והרגשתי שאני באולם שלא מכבד את בעלי הדין. זה היה אירוע מביך ומשפיל שפגע גם בי וגם באם". לתחושתו של המתלונן, השופט "מרשה לעצמו יותר מידי כאשר הצדדים אינם מיוצגים". הנציב מצא את התלונה מוצדקת וקבע, כי מדובר בהתנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות מצידו של השופט, שמקומה לא יכירנה בבית משפט, לא כל שכן בבית המשפט לענייני משפחה. כפי שהוער בעבר, משופט משפחה נדרש רף רגישות גבוה במיוחד, ועליו להימנע מהתבטאויות מיותרות ופוגעניות, כפי שאירע במקרה דנן (מספרנו 150/23, **משפחה**).

• עוד על הזהירות היתרה הנדרשת מהיושב בדין בהתבטאותו כלפי בעלי הדין במסגרת סכסוכי משפחה

במהלך דיון בערעור על פסק דין של בית משפט לענייני משפחה פנה אחד מהשופטים בהרכב אל המתלוננת באלו המילים - "מה את רוצה הוא (הגרש) לא סובל אותך. הוא לא אוהב אותך. הוא אוהב אותה (את גרושתו השנייה) הוא רוצה לתת לה הכול ולך כלום. מה תעשי?" המתלוננת טוענת, כי היא חשה עלבון מדבריו של השופט אך חששה להגיב שמא תואשם בביזיון בית המשפט.

השופט הבהיר בתגובתו, כי דבריו נאמרו בתגובה לטיעון שהעלה בא כוחה של המתלוננת, לפיו הגרוש עושה יד אחת עם גרושתו השנייה להסתרת רכוש. לדבריו, הוא השיב לו מאיזה טעם משפטי יש למנוע מהגרוש להעדיף את הגרושה האחת על פני האחרת, שהרי - "אפשר שביחס לאחת הוא אוהבה... ואילו את האחרת אינו סובל...". בהחלטתו ציין הנציב אין לדבריו של השופט כל זכר בפרוטוקול, ועל כך יש להצר, שכן יש חשיבות רבה לתיעוד הדברים בהקשר הנכון בזמן אמת, דבר שיכול לסייע בהבנת הסיטואציה שבמסגרתה נאמרו הדברים ולאפשר בירור יסודי יותר של הטענות העומדות בבסיס התלונה. אשר לאמירה "ואילו את האחרת אינו סובל" - סבר הנציב כי מדובר באמירה מיותרת ופוגענית. הנציב העיר, בהקשר לכך, כי על בית המשפט להפגין מזג שיפוטי, ובכלל זה, להימנע מהתבטאויות פוגעניות כלפי הנוכחים באולם, ובפרט עליו לגלות רגישות יתרה כאשר מדובר בסכסוכי משפחה הכרוכים לרוב במצב רגשי מורכב של המעורבים בהם. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 299/23, **מחוזי**).

• התבטאות בלתי ראויה של שופטת באולם ופרוטוקול חסר

עורכת דין, שהתייצבה לדיון בבית המשפט כאחת משתי נציגות מטעם הנתבעת, הלינה על התנהלותה של שופטת במהלך דיון שהתנהל בפניה. המתלוננת טענה, בין היתר, כי בשלב מסויים בדיון אמרה לה השופטת, בתגובה לדברים שהיא אמרה בדיון, "את לא תצעקי ואת לא תנבחי", מלים אשר הותירו אותה המומה, מושפלת ופגועה. עוד הלינה, כי בדיון, שבו נכח בא כוחם של התובעים בוועוד חזותי, ארעו תקלות שונות וכי השופטת הייתה עצבנית וכעושה. לאחר הגשת התלונה, הוגשה בקשה לפסול את השופטת מלדון בתיק בשל נימוקים דומים לאלו שנטענו בתלונה, והשופטת פסלה עצמה בשל העלבון שחוותה המתלוננת מהאמירה שהיא הודתה שלא הייתה צריכה להיאמר וגם התנצלה עליה, ולשם מראית פני הצדק (תמצית, מספרנו 569/23, שלום).

• עוד על התנהגות באולם

המתלונן הלין על התנהגותו של רשם במהלך דיון, שנמשך, לדבריו, כ-15 דקות. לטענת המתלונן, לאחר הדיון הוא שוחח בשקט עם נציג הנתבעת, ולפתע התנפל עליו הרשם "במלוא הזעם", צעק עליו "תשתוק" והעיף את המקלדת שהחזיק בידו. המתלונן מציין, כי לו היה הרשם מבקש "שקט בשקט והייתי שותק ללא שום צורך בצעקות ונזיפות מיותרות". הנציב קבע בהחלטתו, כי נקל להבין את הבעייתיות אליה נקלע הרשם כאשר מצד אחד הוא נאלץ להקליד בעצמו, ומצד שני הצדדים באולם מנהלים ביניהם דין ודברים. ואולם, עם כל ההבנה לקושי האובייקטיבי אליו נקלע הרשם, סבר הנציב, כי תגובתו בצעקות, תוך הטחת המקלדת, לא הייתה מחוייבת המציאות. גם הרשם בתגובתו מציין כי הוא נכשל "על חודו של רגע" בנסיבות העניין, קבע הנציב, כי ניתן להסתפק בהערה לרשם בגין התנהלותו, ובכך ימוצה בירורה של התלונה (מספרנו: 345/23, שלום).

• כפיית פשרה והתנהגות באולם

נמצאה מוצדקת תלונה שעניינה כפיית פשרה על בעלי דין. בהחלטתו ציין הנציב, כי השופט הנילון לא איפשר למתלונן לשטוח את מלוא טענותיו כדבעי ולחקור את המצהירה מטעם הצד שכנגד, כפי זכותו של המתלונן לעשות כן, וכי נוכח העובדה שהמתינו אחרים לדיון נוסף בפני בית המשפט, לקראת סיומו, נראה כי השופט האיץ בצדדים לסיים את הדיון בפשרה. ואולם, אסור שניסיונות הפשרה ייעשו בכל מחיר ועל דרך של הטלת מורא על בעלי דין להסכים להצעת בית המשפט (מספרנו 498/23, שלום).

- **על הפעלת לחץ להתפשר ועל האיסור לפנות לבעל דין "מעל לראשו" של עורך הדין המייצגו בהליך**

נמצאה מוצדקת תלונה על הפעלת לחץ להתפשר. בהחלטתו העיר הנציב, כי מלאכת השפיטה כוללת בתוכה את החובה המוטלת על היושב בדין לנהל את המשפט בדרך ראויה, ללא הפעלת לחץ בלתי הולם על הצדדים להשגת פשרה. השגת פשרה מבורכת וטובה עבור הצדדים, רק אם הושגה ונעשתה בהסכמה חופשית ומדעת, ולא מתוך כפייה. שומה על היושב בדין להקפיד תמיד, כי הצעת הפשרה תיעשה בלא ליתן בידי בעלי הדין או באי כוחם תחושה של אין ברירה, או כי יבולע להם בסיומו של ההליך אם לא יאותו להתפשר. ואף זאת – וודאי הוא כי את הנסיון לפשרה יש לקיים באופן ראוי ושלא תוך הרמת קול. שעה שמדובר בבעל דין מיוצג, ובא כוחו קיבל החלטה מושכלת לפיה אין מקום לסיים את ההליך בפשרה, אין זה ראוי כי היושב בדין יפנה לבעל הדין עצמו, "מעל לראשו" של המייצג (תמצית, מספרנו 89/23, עבודה)

- **על הוצאת עו"ד מהאולם בניגוד לעקרון פומביות הדין**

שופטת הורתה לעורכת דין (המתלוננת) שנכחה באולמה (כצופה מן הצד) לצאת מהאולם הגם שמדובר בדין שהתנהל בדלתיים פתוחות. השופטת נימקה את הוראתה בכך שקיימות הגבלות בשל התפרצות גל הקורונה. ואולם, לדברי המתלוננת, ברור שהיא ערכה עם המזכירות העלה כי לא קיימת כל הגבלה והדיונים מתנהלים כרגיל. לאחר ששבה המתלוננת לאולם נתנה השופטת החלטה המתירה רק למי שמייצג בדיון, לנאשם ולעדים להיות נוכחים בו. המתלוננת סבורה, כי החלטתה של השופטת נובעת מרצון ל"נקום" בה על כך שתלונה שהיא הגישה נגדה בעבר נמצאה מוצדקת. בהחלטתו קבע הנציב, כי עיקרון פומביות הדין הוא בעל מעמד חוקתי בשיטתנו המשפטית. עיקרון זה מהווה מרכיב חשוב במשטר דמוקרטי בהבטיחו את עקרון השקיפות, ומשמש ערובה לתקינותו של ההליך השיפוטי ולזכות הציבור לדעת. מעקרון פומביות הדין נובעת זכותו של מי שחפץ בכך לצפות בדיון משפטי המתקיים בדלתיים פתוחות, גם אם אינו צד להליך ואינו מייצג את אחד מבעלי הדין הסברה של השופטת להוצאת המתלוננת מהאולם לא הניח את דעתו של הנציב, וזאת שעה שלא ניתנה על ידה כל החלטה על קיום הדין בדלתיים סגורות. לפיכך, נמצאה התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 10/23, תעבורה).

השלטת סדר באולם

- **על תגובת שופט להתבטאויות מעליבות, חוזרות ונשנות מצד בעל דין כלפי הנוכחים באולם בית המשפט**

לנציבות הוגשה תלונה על ידי עו"ד שייצג נושה בהליך של חדלות פרעון. לטענת המתלונן, במספר דיונים שהתקיימו בפני השופט, השמיע כלפיו החייב (הגרוש של הנושה) הערות פוגעניות על רקע מגדרי, אולם השופט "מילא פיו מים ושתק" והדבר פגע קשות ברגשותיו. בהחלטתו קבע הנציב, כי על יסוד החומר שבפניו מצטיירת תמונה מצערת ואומללה, שבה חוזר החייב ומשמיץ את בית המשפט ואת עורכי דין בתיק, ופוגע בהם באופן אישי. תוצאה כזו בלתי נסבלת ובלתי מתקבלת על הדעת, ומחובתו של בית המשפט לשים לה קץ. אין תמה, אפוא, כי זו הפעם בחר המתלונן להלין על כך לנציבות. אכן, השופט לא "מילא פיו מים" – הוא העיר לחייב ולפרוטוקול על התנהגותו והפסיק שני דיונים, אך כל אלו לא הרתיעו את החייב, אשר לא חשש לשוב ולחזור על התנהגותו ועל התבטאויותיו גם בדיון האחרון שהתקיים. משנכשלו ניסיונותיו של בית המשפט, הוא יכול היה, למשל,

לשקול להטיל על החייב עונש על פי הסמכות המוקנית לו בסעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. במקרים מתאימים רשאי בית המשפט גם לפנות למנהל בתי המשפט לשם הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין. דרך נוספת להתמודד עם בעל דין, שחוזר ומשתלח באופן בוטה ופוגעני בבית המשפט ובעורכי הדין, היא להורות לו להגיש את טיעונו בכתב, מאחר שהוא אינו מסוגל להתנהל באופן ראוי ומכבד ולנצור את לשונו. עוד קבע הנציב, כי התמודדותו של בית המשפט עם התנהגות משפילה ופוגענית מצד בעל דין החוזר ומשתלח בבית המשפט ובעורכי הדין המופיעים בפניו, אין לה ולא כלום עם שמירה על זכות הטיעון שלו. זכות הטיעון לחוד, ותגובה הולמת מצד בית המשפט לחוד, ואין האחד בא על חשבון השני. על בית המשפט, למען שמירת כבודו וכבודם של הבאים בפניו, לנקוט בכל הכלים העומדים לרשותו על מנת לאפשר דיון ראוי ומכבד, לא כל שכן כאשר אותו בעל דין חוזר ומפגין, פעם אחר פעם, זלזול וחוסר כבוד כלפי בית המשפט ועורכי הדין המופיעים בפניו.

בנסיבות העניין, הסתפק הנציב בהערה לשופט על כי לא הגיב בחומרה הראויה לדבריו הפוגעניים של החייב, ולא עשה שימוש באפשרויות הנוספות העומדות לרשותו על מנת להפסיק את התנהגותו הבלתי מקובלת והתוקפנית של החייב (**תמצית**, מספרנו 853/22, **שלום**).

התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

- **על התבטאות שופטת במסגרת החלטה שיפוטית בזמן מערכה צבאית**
בפני שופטת נדונה בקשה למעצרו של חשוד, שלפי הנטען, במהלך מבצע "מגן וחץ" צילם בשידור חי אתרים בירושלים, וייחל לכך שישלחו טילים מעזה. בהחלטתה המורה על שחרורו של החשוד ללא תנאים, ציינה השופטת כך: "את עניין הטילים פרסם הג'יהאד האיסלאמי וזכותו של אדם לקוות שכך יהיה (גם אם חבל)".

בתלונות שהתקבלו בנציבות הלינו המתלוננים על דבריה של השופטת במסגרת ההחלטה, וטענו כי היה על השופטת להיזהר בדבריה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בימים רגישים שבהם נופלים טילים על אזרחי ישראל, שכן דבריה נותנים לגיטימציה לקריאות לרצוח יהודים.

בתגובתה מסרה השופטת, כי התלונה נסובה על תוכנה של החלטה שיפוטית שאינה נתונה לביקורתו של הנציב, ועל כן אין לבררה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי תלונה שעניינה בהתבטאות שופט במסגרת החלטה שיפוטית נכללת בגדר "התנהגות שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט" ועל כן בסמכותו של הנציב לבררה. הנציב, שב והזכיר כי על בית המשפט להקפיד על התבטאות ראויה במסגרת החלטות ופסקי דין היוצאים תחת ידו, ולהימנע מהתבטאויות פוגעניות, מיותרות ובלתי רלוונטיות. שכן, שימוש במילים מיותרות שעלולות לפגוע ברגשותיו של הציבור (או אף חלק ממנו) עלול לגרום נזק לדימויה של מערכת המשפט. הנציב הטעים, כי דבריה של השופטת בדבר זכותו של אדם לקוות שיישלחו טילים מעזה, וזאת בפרט בעת קיומה של מערכה צבאית, מעוררת אי נוחות, בלשון המעטה. אמירה זו יכולה להתפרש באופן מוטעה, יש לומר, כמתן לגיטימציה להתבטאות שיש בה משום תמיכה בפעילות עוינת מצד האויב כלפי מדינת ישראל ואזרחיה. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 363/23, **שלום**).

• התבטאות פוגענית ומיותרת בפסק דין

מתלונן, בעלים ומנהל של חברה שעיסוקה באבטחה (התובעת) הגיש תביעה נגד חברה אחרת, שעיסוקה באותו התחום. המתלונן היה העד היחיד מטעם התובעת, והוא הלין על מספר אמירות פוגעניות בפסק הדין שנתן השופט-הנילון, אשר דחה את התביעה.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת בגין שתיים מבין האמירות נשוא התלונה. האחת, "בדד במשעול אל האין. הלכה עדות [המתלונן]. בדד, בנתיב ללא כלום הלכה, עדות בעל דין יחידה בלי שכם, בלי ידיד, בלי סיוע"; והשנייה, "ועל מהימנות גרסאותיו של [המתלונן]...שפוכה אותה ארומה של קצף אספרסו מתנדף העולה מתשובותיו...".

הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם, כפי שכותב השופט בתגובתו לתלונה, הדימויים המקוריים מתייחסים למשקל עדותו של המתלונן, ולא למתלונן עצמו, וספק בעיניו אם ניתן בכלל ליצור הפרדה בין השניים, דומה כי שתי האמירות הנ"ל הינן מיותרות וחורגות מגבולות הטעם הטוב. בנקל יכול היה השופט למצוא ניסוח חלופי אשר יתייחס בקצרה ובפשטות למשקלה של עדותו של המתלונן ולמהימנותה, קביעות שבית המשפט מכריע בהן מידי יום ביומו.

עוד קבע הנציב כי אינו סבור שהדברים שכתב השופט זהים או שווים ערך לביטויים "כרעי תרגולת" או "משענת קנה רצוץ", כפי שהשופט כותב, שכן שניים אלה הם בגדר מטבעות לשון מוכרים, שגורים בשפתנו, קצרים ומובנים. לו נקט השופט באלה, מן הסתם לא היתה מוגשת תלונה על כך, אלא שהשופט ביכר לכתוב דברים מעבר לנדרש, תוך שימוש בלשון שיש בה משום נימה של לגלוג וציניות, ואין תמה שהמתלונן חש עצמו נפגע ואפשר שגם מוקטן למקרא הדברים (**תמצית**, מספרנו 387/23, **שלום**).

התנהגות מחוץ לכס השיפוט

• על מכתב שופט לחברת ביטוח בעניין מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו בו ציין את דבר היותו שופט

בעקבות מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו האישי של השופט מצא אותו שופט לפנות בכתב לחברת הביטוח כשהוא מציין במכתבו, בין היתר, את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים וכן את ניסיונו הרב הקודם כעורך דין, שבשלם הוא יודע היטב לזהות מתי איבד שמאי את האובייקטיביות שלו.

הנציב לא מצא לפקפק בדברי השופט, כי לא התכוון להשיג יתרון כלשהו או טובת הנאה ואף לא ביקש להפעיל לחץ בלתי ראוי על חברת הביטוח. תניא מסייעת להתרשמות זו ניתן למצוא בכך שהשופט לא חתם על מכתבו כשופט והוא אף לא נשלח על גבי נייר מכתבים בו מציין תפקידו כשופט.

ואולם הסברי השופט לא התקבלו על ידי הנציב. לדעת הנציב, אף אם מטרתו של השופט, כדבריו, הייתה אך להבהיר לקוראי מכתבו, כי הינו בעל השכלה ונסיון משפטיים, ומשכך אין לקחת את דבריו בעלמא כדברי הדיוט, ראוי וניתן היה לנסח את האמור במכתבו אחרת, בלא להזכיר כלל את עובדת היותו שופט ולא כל שכן את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים. כך, למשל, היה בידי השופט לציין במכתבו, על דרך ההכללה, כי הינו בעל השכלה משפטית ונסיון משפטי רב, בלא מתן הפירוט המופיע במכתבו משלא כך נהג השופט (אף שלזכותו ייאמר, כי הוא מצר על התנהלותו זו בדיעבד, וטוב שכך), גם אם לא היה, כדבריו, ער לפרשנות אפשרית של האמור במכתבו לחברת הביטוח, אין מנוס מהקביעה כי התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 819/23, **שלום**).

על השתתפות אסורה של קאדי בכנס ובטקס

נמצאו מוצדקות בקשות בירור שהגיש נשיא בית הדין השרעי לערעורים על שני קאדים שנטלו חלק בכנס בו נטל חלק ואף נאם השיח' ראיד מחאג'נה סלאח, כשהם ישובים בסמוך לו בשורת המוזמנים הראשונה. אחד הקאדים אף נשא דברים בכנס. הקאדי האחר אף השתתף בטקס נוסף וצולם כשהוא מוחא כפיים שעה שהוא עומד לצדו של השיח'. השיח' הינו ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בישראל, אשר הורשע בעבר בעבירות חמורות ביותר ובהן (ומדובר ברשימה חלקית): הסתה לאלימות, הסתה לגזענות, תמיכה בהתאחדות בלתי מותרת והסתה לטרור. השיח' אף ריצה בגין הרשעותיו בדין עונש של מאסר בפועל. דעת הנציב, בשים לב לכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018; נוכח מעמדם המיוחד של קאדים והזהירות המופלגת שהם מחוייבים בהם; היותם חלק ממערכת המשפט הישראלית; חומרתן היתירה ומהותן של העבירות בהן הורשע השיח', בגין אף ריצה כאמור מאסר בפועל, ראוי היה לקאדים, בעת הגעתם לכנס, שלא ליטול בו חלק, ולמצער שלא לשבת בסמוך לשיח' ובוודאי שלא להשמיע בו דברים על ידי אחד הקאדים. כמו כן הקאדי השני לא היה צריך ליטול חלק בטקס (תמצית, מספרינו: 761/22, 44/23, שרעי).

דרך ניהול משפט

• התחשבות בזמנו של עד שזומן למסור עדות

למתלונן, רופא במקצועו, נגרם נזק לרכב בו נהג בעת שהיה בבעלות חברת הביטוח (התובעת) ו/או שבוטח על ידה. מצלמה שהייתה ברכב תיעדה את שהתרחש, שעה שהמתלונן ישב ברכב בתחנת דלק. המתלונן זומן על ידי התובעת להעיד במשפט, והוא התייצב לשם כך בשני דיונים, ובנוסף זומן להעיד גם בישיבת ההוכחות. המתלונן הלן על כך, שהרשמת אינה מתחשבת בזמנו ואינה מתייחסת לעובדה שהוא טרח והתייצב לכל הדיונים אליהם זומן, אך בסופו של יום לא העיד, שלא באשמתו, וכעת הוא נדרש להתייצב בפעם הרביעית. לדבריו, הוא לא זכה לקבל מהרשמת התייחסות כלשהי לעניין זה, או לקבל ממנה הסבר מדוע זמנו, זמנם ובריאותם של מטופליו הם בבחינת "אבק בית המשפט" כלשונו, והוא חש עצמו מבזזה ומושפל מחוסר התייחסותה של הרשמת. עוד טען, כי כל שיש בידו לתרום לעניין הוא צילום ממצלמת הרכב (למתלונן נפסקו הוצאות בכל פעם שהתייצב לדיון). כלל 12(ד) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 קובע כי "בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין". פיצוי כספי בדיעבד על טרחתו, גם אם ייפסק כזה, ספק אם יש בו כדי לרפא את אכזבתו המתמשכת מכך שבית המשפט, ולא צד כזה או אחר, אינו מגלה כלפיו יותר הבנה ורגישות, וזאת בלי כל קשר למשלח ידו או לחובתו להתייצב לדיון, חובה אשר ממנה, הלכה למעשה, לא התחמק. בהערה זו על התנהלות הרשמת, מוצה בירור התלונה (מספרנו 214/23, שלום).

• פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת

הנציב מצא מוצדקת תלונה על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. בהחלטתו נקבע, כי הדין מחייב, לאחר מתן צו במעמד צד אחד, קביעת דיון במעמד שני הצדדים בהקדם ועד 7 ימים, ועל כך יש להקפיד. כמו כן ראוי הוא כי בית המשפט לא יחליט, ביוזמתו, על סגירת הדלתות נוכח כלל פומביות הדיון, ובלא שאף נשמעה עמדת מגיש הבקשה בעניין זה. כן מתעורר קושי שעה שהבקשה לא נתמכה במקור בתצהיר, וכאשר לא התקיים דיון במעמד צד אחד, וכפועל יוצא מכך לא הוזהר מגיש הבקשה לומר אמת. כל עוד לא תוקן החוק או הותקנו תקנות בעניין זה, שומה על שופט להקפיד, למצער, על מתן צו בבקשה הנתמכת בתצהיר או לאחר אזהרת המבקש בעל פה, וזאת בשעת

דיון המתקיים במעמד צד אחד. הנציב הוסיף, כי להשקפתו גם אם יוגש תצהיר ייטיב בית המשפט לעשות אם יקיים דיון בו יוזהר המבקש כנדרש (**תמצית**, מספרנו 97/23, **שלום**).

- **מחסור בשופטים מכהנים ואי כינוס הוועדה לבחירת שופטים מזה זמן רב**
תלונה על מועד רחוק שנקבע לשמיעת הוכחות בבית הדין האזורי לעבודה נדחתה, ככל שהיא נוגעת לשופטת שדנה בהליך, נוכח מצוקת כוח אדם שיפוטי, כפי שהסבירה נשיאת בית הדין. עם זאת מצא הנציב להפנות את תשומת לב נשיאת בית המשפט העליון ושר המשפטים לעיכובים הנוצרים בהליכים המשפטיים בכלל הערכאות, ובכלל זה עקב אי התכנסותה של הוועדה לבחירת שופטים מאז חודש אפריל 2022, דבר הגורם למחסור הולך וגדל בשופטים מכהנים (**תמצית**, מספרנו 333/23, **עבודה**).

- **נוכחות עורך דין בדיון ותיעוד עניין הייצוג בפרוטוקול**
הנציב מצא להעיר לרשמת על כך שאיפשרה לבעלה של הנתבעת, שהוא עורך דין, להיות נוכח בדיון בתביעה קטנה ולהעיר הערות. הנציב הפנה לעמדת הנציבות, לפיה "אם וככל שסורבה בקשתו של צד לייצוג, אין מקום לכך שעורך הדין ימשיך לשבת באולם בית המשפט, יעיר הערות וישיא עצות וייטול – הלכה למעשה – חלק פעיל במשפט. פעילותו של עורך דין כ"יועץ" של צד בבית המשפט לתביעות קטנות כמוהו כייצוג מלא או חלקי המתנהל בצורה בלתי-תקינה על-ידי מי שלא הורשה לייצג" (ראו חוות דעת מספר 7/08 מאת הנציבה לשעבר, כב' השופטת בדימוס טובה שטרסברג-כהן, בנושא "ייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות (תוספת)", המפורסמת באתר הנציבות). למצער, ציין הנציב, היה על בית המשפט במקרה הנדון להורות לבעל לשבת בספסל מרוחק באולם, ולא ליד הנתבעת. בנוסף, מצא הנציב טעם לפגם את העובדה שהרשמת לא תיעדה בפרוטוקול את הדיון שנערך בנושא הייצוג. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 775/22).

- **על בית המשפט לשמור על כבודו של בעל דין בשעה שהצד שכנגד מתנהג כלפיו בדיון באופן פוגעני ובלתי מכבד**

מתלונן (עו"ד המתגורר בחו"ל) הגיש תביעה נגד שכנו. המתלונן הליו, בין היתר, על כך שהרשמת לא הסבירה לו כיצד יתנהל המשפט, ולא ביקשה מהנתבע שיחדל מכך שהוא חוזר וקוטע את דברי המתלונן, מרים את קולו ומקלל אותו. הנציב קבע בהחלטתו, כי למקרא פרוטוקול הדיון ותגובתו של המתורגמן (שנכח בדיון ותרגם עבור המתלונן ובית המשפט), שמסר כי לא התאפשר לו לתרגם מילה במילה בשל צעקותיו והתנהגותו של הנתבע, ניתן להתרשם שהאחרון אכן הפריע למהלך הדיון ולא איפשר למתלונן להשמיע את מלוא דבריו. בפרוטוקול מופיע תיעוד אחד לבקשתה של הרשמת מהנתבע לחדול מהתנהגותו. ככל שהתנהלותו הפסולה של הנתבע נמשכה, ניתן היה לשקול להפסיק את הדיון עד שהלה יתעשת ושלא להסתפק בהערה אחת לנתבע על התנהלותו (כמופיע בפרוטוקול), שהנתבע כפי הנראה לא שעה אליה. על פי כלל 11(ב) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 (להלן: כללי האתיקה), על שופט לפעול לשמירת כבודם של הנוכחים בדיון (מספרנו 644/23).

- פסק דין בתביעה ניתן כעבור למעלה מ-3 חודשים ממועד הדיון. פסק הדין ניתן על ידי הרשם לאחר הגשת התלונה ולאחר שפנינו אליו לשם קבלת תגובתו. הרשם מסר, כי בשל העומס הרב המוטל עליו, נוצר לעתים מצב שבו משימות חדשות מטופלות קודם ומשימות ישנות יותר, שאינן מקבלות בולטות יתרה בסל המשימות, נותרות מאחור. כך קרה, כפי הנראה, במקרה זה. הנציב הפנה בהחלטתו לתקנה 15 (א) לתקנות שיפוט בתביעות קטנות, וחזר והזכיר, כי לא אחת נקבע בהחלטות שניתנו בנציבות כי עומס עבודה, כשלעצמו, אינו מצדיק עיכוב במתן פסקי דין, ויש לקחת בחשבון גם את משך העיכוב, מורכבותו של התיק וסוג הערכאה בה מדובר (ראו, א'

כתבן, ריכוז החלטות וחוות דעת נציבות תלונות הציבור על שופטים 2003-2019 בעמ' 149-158). במקרה דנן, מדובר בתביעה קטנה שאיננה מסובכת או מורכבת במיוחד. על כך הוסיף, כי מבדיקה בנט-המשפט עולה, כי בקשת המתלונן למתן פסק דין בתיק לא זכתה להתייחסות כלשהי. גם אם משימת כתיבת פסק הדין בתיק זה לא קיבלה "בולטות יתרה" בסל המשימות של הרשם, הרי שהדבר אינו נתפס ככך בעיניו של בעל דין, התובע במקרה זה, המייחס חשיבות רבה להליך משפטי המתנהל בעניינו. לא מן הנמנע, כי פסק הדין ניתן, בסופו של יום, בעקבות הגשת התלונה. למרות שהיה מקום למצוא את התלונה כמוצדקת, הרי שבהתחשב במועד מינויו של הרשם לתפקידו, ובשים לב למשך העיכוב במתן פסק הדין ולעובדה, כי הוא ניתן ימים אחדים לאחר שהרשם התבקש להגיב לתלונה, הסתפק הנציב בהערה לרשם בגין התנהלותו (מספרנו 93/23).

להלן מקבץ החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים:

תלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע להימנעות בית הדין מלתת החלטה בדבר גובה דמי מזונות זמניים, כאשר בקשה זו הוגשה על ידי המתלוננת 6 פעמים, ובכל פעם הורה בית הדין כי על הבעל למסור תגובתו לבקשת המתלוננת. יתרה מזו, גם לאחר שהבעל הגיש את תגובתו נמנע בית הדין מליתן החלטה, ושב ושלח את בקשות המתלוננת לקבלת תגובת הבעל;

הודעת הדיינים לפיה אין זה באפשרותם לעקוב האם חלף זמן התגובה שכן יש להם עשרות תיקים ומשימות בכל יום;

מתן החלטה המתרה במתלוננת כי לא קיימה מפגש של האב עם ילדיו, למרות שההחלטה על קיום המפגש ניתנה ביום המחרת;

שמיעת עדות מהותית של עד שלא זומן כדיון, והצד השני לא ידע ולא התכוון לחקירתו; ויתרה מזו, התברר כי בתום הדיון פנה אחד הדיינים אל העד בשאלה החושפת את הקשר שקיים ביניהם, כאשר הפניה נעשתה רק בתום חקירת העד על ידי הצדדים ותחילת הדיון.

הנציב קבע, כי לא ניתן להכריע בבקשה למתן החלטה מבלי לקבל את עמדת הצד השני; לא ניתן להשלים עם מצב בו בית הדין נמנע מלהכריע בבקשות המוגשות בפניו, בטענה כי בטיפולו עשרות תיקים ומשימות רבות; טעות כה מהותית במועדים בהחלטה שיפוטית מעוררת את החשש שמא אין בידי הדיינים להקדיש את הזמן הדרוש לבחינת וקריאת כל בקשה לגופה ומתן החלטות לאחר הפעלת שיקול דעת, כנדרש.

הנציב הוסיף, כי כאשר בית הדין סבור שיש צורך דחוף בשמיעת עדות מהותית - גם אם העד לא זומן כחוק, הרי שעל בית הדין להכריז על הפסקה בדיון ולתת שהות לב"כ הצד השני להתכונן לחקירת העד; וכי פנייה של גורם שיפוטי אל עד בתום עדותו, פניה ממנה ניתן ללמוד על קשר בין השניים, הינה פנייה בלתי ראויה.

הנציב הפנה את תשומת לבו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לדברי הדיינים אשר מעידים על אי שליטתם בתיקים ובבקשות המוגשות אליהם, וזאת כדי שכב' הנשיא ישקול את העברת הדיון בתיק זה להרכב אחר (תמצית, מספרנו: 22/23, רבני)

• **קיום דיון בהעדר אחד מדייני ההרכב אשר חתם על ההחלטה שניתנה בעקבות הדיון**
 בדיון שעניינו בקשת הבהרה לגבי פסק דין קודם שניתן, טען המתלונן, כי אחד מדייני ההרכב לא נכח כלל בדיון, אך חרף זאת הוא חתם על ההחלטה. המתלונן הוסיף וטען, כי ההחלטה שניתנה עסקה גם בשאלה הנוגעת למזונות, למרות שלא הוגשה תביעת מזונות. וכך אירע שניתנה החלטה, אשר, לבד מהעובדה שהיא חתומה גם על ידי דיין שלא נכח בדיון, סתרה את פסק הדין הקודם שניתן.

בפתח הדברים ציין הנציב, כי ככל שבפני המתלונן טענות או השגות על החלטות כב' הדיינים לגופן, הרי שאין זה בסמכותו לברר טענות מסוג זה. זאת, מאחר שתוכן של ההחלטות ושיקול דעתו השיפוטי של בית הדין אינם עומדים לביקורתו של הנציב. ופשיטא היא, כי הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות ופסקי דין של בית הדין. לא כך הוא הדבר לעניין הטענה לפיה אחד מהדיינים לא נכח בדיון. אכן, הדיינים הכחישו בתגובתם, מכל וכל, את הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. ואולם, הנציב התקשה להניח כי המתלונן היה בודה תלונה בנושא זה ללא כל בסיס, וזאת כאשר בא כוחו, אשר ייצג אותו בדיון הגיש את התלונה בשמו של המתלונן.

במצב דברים זה, קבע הנציב, כי אין מנוס מהמסקנה כי בדיון שהתקיים אחד מהדיינים לא נכח באולם הדיונים, ולמרות היעדרותו כאמור, הוא חתם על ההחלטה שניתנה בו ביום, ונראה כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את התנהלות הדיון, בהקשר זה.

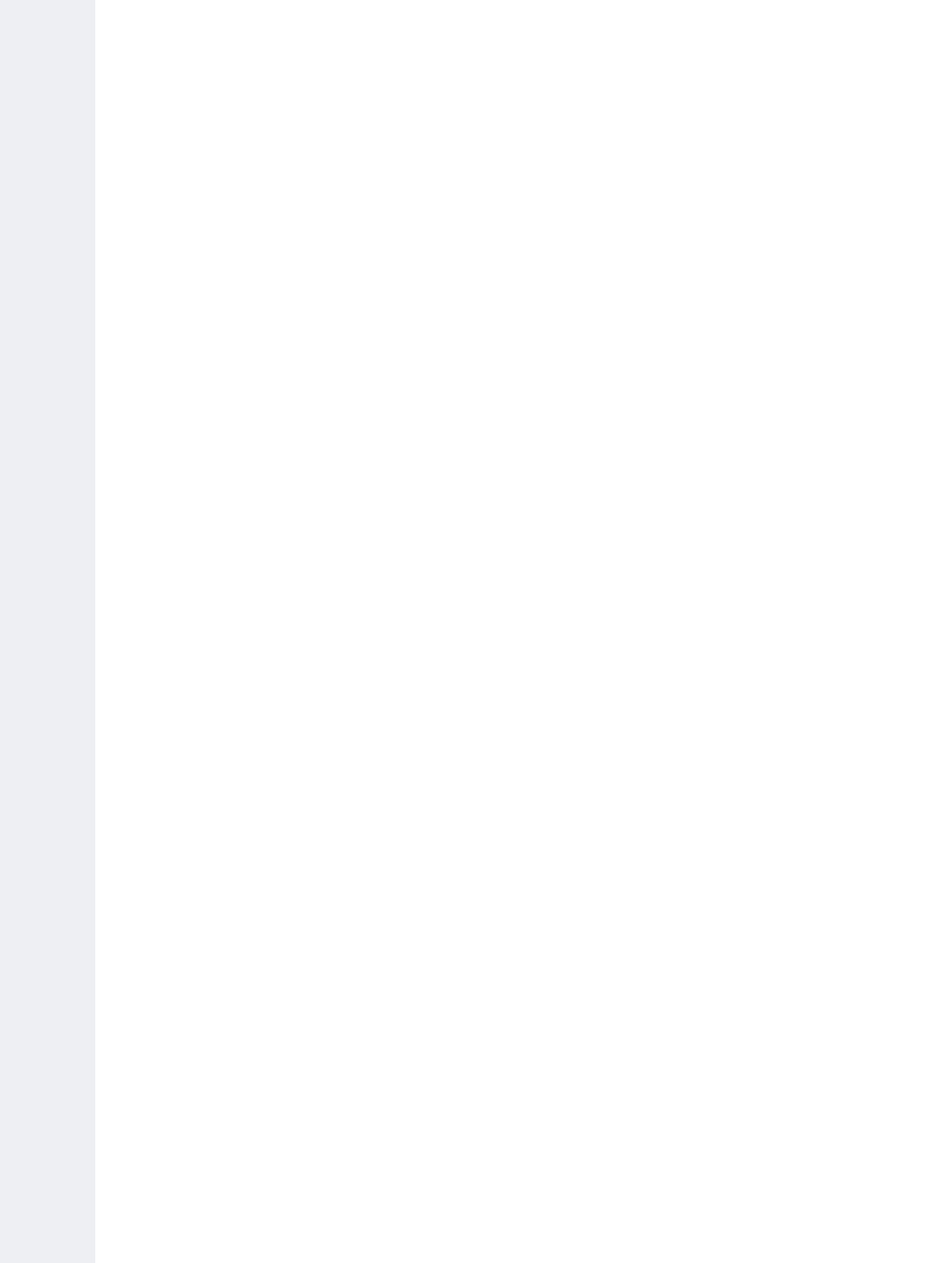
בנסיבות אלה, התלונה בנוגע להעדרו של הדיין מהדיון בתיק נמצאה מוצדקת עם זאת, הודגש כי אין בכך כדי להחוות כל דעה לגבי משמעות העדרו של הדיין מהדיון בכל הנוגע לתוקפה המשפטי של ההחלטה, אשר ניתנה על ידי בית הדין (תמצית, מספרנו: 861/22, רבני).

...

לסיום תקופת כהונתי כנציב, הנני מבקש להודות מכל לב לצוות מבררי התלונות בנציבות, עורכי הדין ד"ר רונית זמיר (שפרשה מהנציבות באמצע שנת 2023), אילן רויטר, אבי וולף, רונית שופרו ובת חן בן חיים; לעובדי המינהלה והארגון, מזל יחזקאל, נפתלי גרפי, חדוה מנחם-ורבר ורות תורג'מן; למתמחות נאור אביצדק וליאל תמים; ולסטודנטיות ביאן טאיש ורוואנד שוויקי, על תרומתם הרבה לפעילותה והצלחתה המקצועית של הנציבות וכולם יבואו על הברכה.

כל עובדי הנציבות, כל אחד בתפקידו, סייעו לי כנציב תלונות הציבור על שופטים לעמוד בכל המשימות והאתגרים בהם נתקלנו, ותודתי נתונה להם על תרומתם הרבה לפעילותה החשובה והחיונית של הנציבות, ועל סיועם להכנתו של דוח זה.

אורי שהם, שופט (בדימוס)
נציב תלונות הציבור על שופטים

פרק 1 | תלונות שהתקבלו בשנת 2023

פרק זה כולל נתונים כלליים, מספריים ומילוליים, על התלונות שהתקבלו וטופלו בנציבות במהלך שנת 2023, על התפלגות התלונות לפי סוגי המתלוננים ועל עניינין של תלונות המוגשות לנציבות.

1.1 מספר התלונות שהתקבלו וזמן הבירור הממוצע

מספר התלונות שהתקבלו בנציבות בשנת 2023 אינו זהה למספר התלונות שטופלו על ידי הנציבות בתקופה זו וניתנו בהן החלטות: במהלך שנת 2023 התקבלו 897 תלונות וניתנו 871 החלטות. בסך הכול טיפלה הנציבות בשנת 2023 ב- 964 תלונות. כמו בשנים קודמות, טיפלה הנציבות בתלונות שנותרו לטיפול מהשנה הקודמת ובפניות חוזרות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

- במהלך שנת 2023 התקבלו בנציבות 897 תלונות.
- בממוצע, התקבלו מדי חודש כ- 75 תלונות (לעומת כ-73 תלונות בשנת 2022).
- זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו לגופן עמד על כ-64 ימים (לעומת 52 ימים בשנת 2022).¹
- בירורן של 871 תלונות הסתיים.
- בירורן של 93 תלונות טרם הסתיים.

1.2 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2023 לפי סיווג מגישי התלונות

תלונות, שהן 79% ² מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי בעלי דין, עדים, קורבנות עבירה וגופים מוסדיים.	710
תלונות, שהן 14% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על-ידי עורכי דין או טוענים רבניים, כמתלוננים בעצמם.	133
תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו בשם המתלונן (על-פי סעיף 14(א) סיפא לחוק הנציבות).	44
תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי אסיר.	7
בקשות בירור, שהן 1% מכלל התלונות שהתקבלו, הוגשו על ידי נשיא בית הדין השרעי לערעורים	3

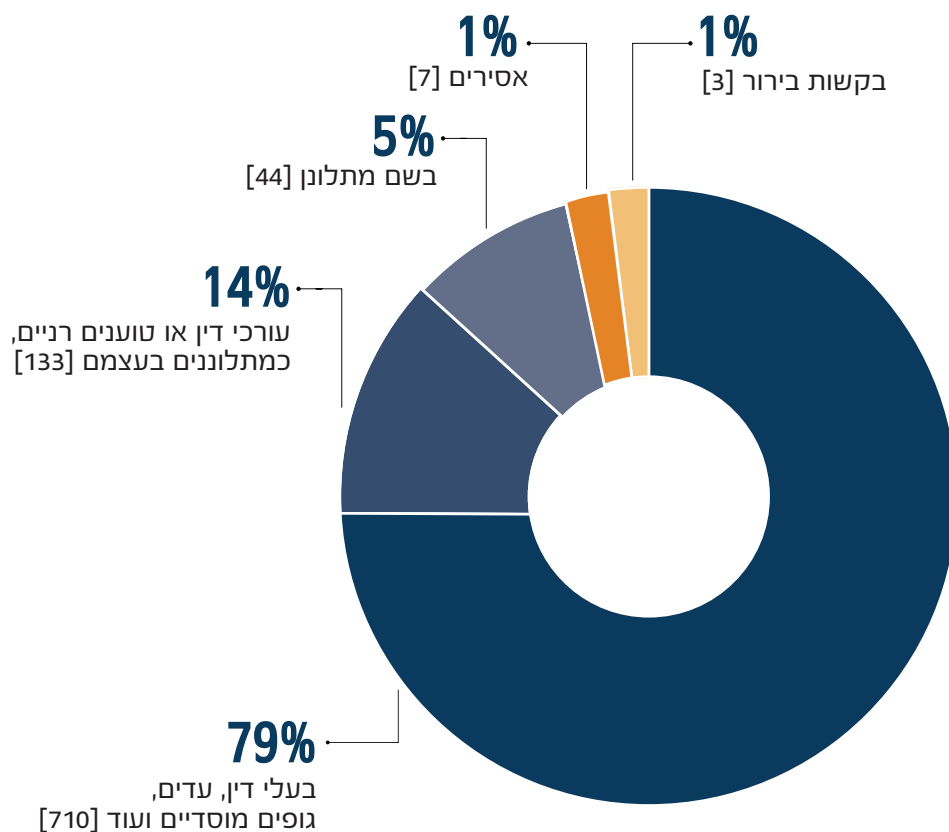
897 תלונות סה"כ

¹כל הנתונים המופיעים בדוח זה והמתייחסים לשנים קודמות נלקחו מדוחות נציבות תלונות הציבור על שופטים שפורסמו בשנים הקודמות, לפי העניין.
²שיעורים הנקובים בדוח זה הינם בקירוב.

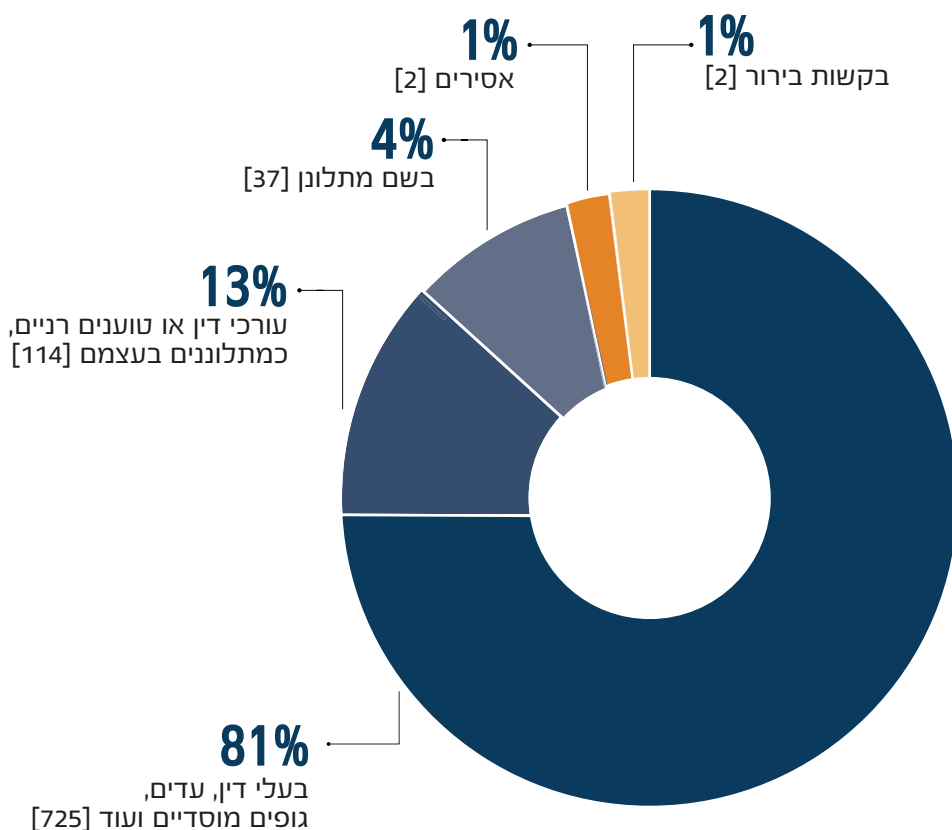

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שהוגשו בשנים 2021-2023 לפי סיווג מגישי התלונות:

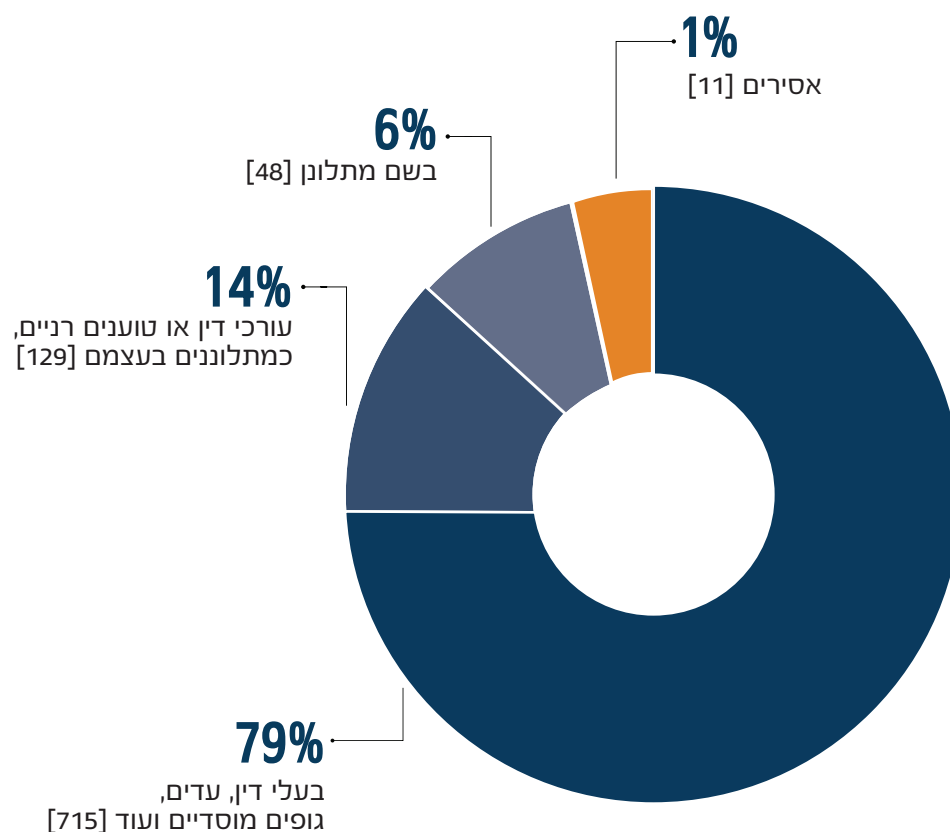
2023

2022

2022

1.3 התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2023 על מערכת השיפוט הכללית

בית משפט	סה"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2022	סה"כ תלונות שהתקבלו בשנת 2023
עליון	27	31
מחוזי	92	109
שלום	253	292
תביעות קטנות	86	75
תעבורה	9	8
עניינים מקומיים	0	8
נוער	8	4
משפחה	199	198
ארצי עבודה	9	6
אזורי עבודה	59	50
הנהלה	-	-
לא על שופט/על התנהגות שופט	26	25
סה"כ	778	806

התפלגות התלונות שהתקבלו בשנת 2023 על בתי הדין

ס"כ תלונות שהתקבלו בשנת 2023	ס"כ תלונות (לרבות בקשות בירור) שהתקבלו בשנת 2022	בית משפט
6	21	רבני גדול
65	70	רבני אזורי
19	10	שרעי
1	1	דרוזי
-	-	נוצרי
-	-	צבאי
91	102	ס"כ
897	880	ס"כ

1.4 טיפול בתלונות שבירורן טרם הסתיים בשנת 2022

בנוסף לבירור תלונות שהתקבלו במהלך שנת 2023, טיפלה הנציבות גם בתלונות מן השנה הקודמת שבירורן לא הסתיים במהלך שנת 2022 (67 תלונות), וכן טיפלה בפניות שבאו בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

1.5 ענייני התלונות**1.5.1 תלונות על התנהגות שופט**

- התנהגות בלתי ראויה באולם הדיונים. בכלל זה, העדר מזג שיפוטי, שימוש במלים או בביטויים פוגעניים, הרמת קול שלא לצורך, הפעלת לחץ מופרז לפשרה, הפגנת זלזול, קוצר רוח, חוסר סבלנות, יצירת אירה מתוחה, חוסר שליטה בדיון ופגיעה באובייקטיביות השיפוטית.
- התבטאות פוגעת ובלתי ראויה בפסק דין או בהחלטה.
- גילוי חוסר רגישות והעדר תבונה.
- התנהגות בלתי ראויה מחוץ לכס השיפוט.

1.5.2 תלונות על דרך ניהול משפט

- התמשכות ההליך ועיכוב במתן פסקי דין או החלטות.
- ליקויים בניהול המשפט. בכללם, ליקויים הנוגעים לרישום פרוטוקול הדיון, התחלת הדיון באיחור, דחיית מועדי דיון, אי קיום דיונים במעמד שני הצדדים במועד הקבוע לכך בחוק ועוד.

1.5.3 תלונות על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

הימצאותו של שופט במצב של ניגוד עניינים או במראית עין של ניגוד עניינים, או פגיעה בזכות הטיעון או בזכות להישמע במשפט.

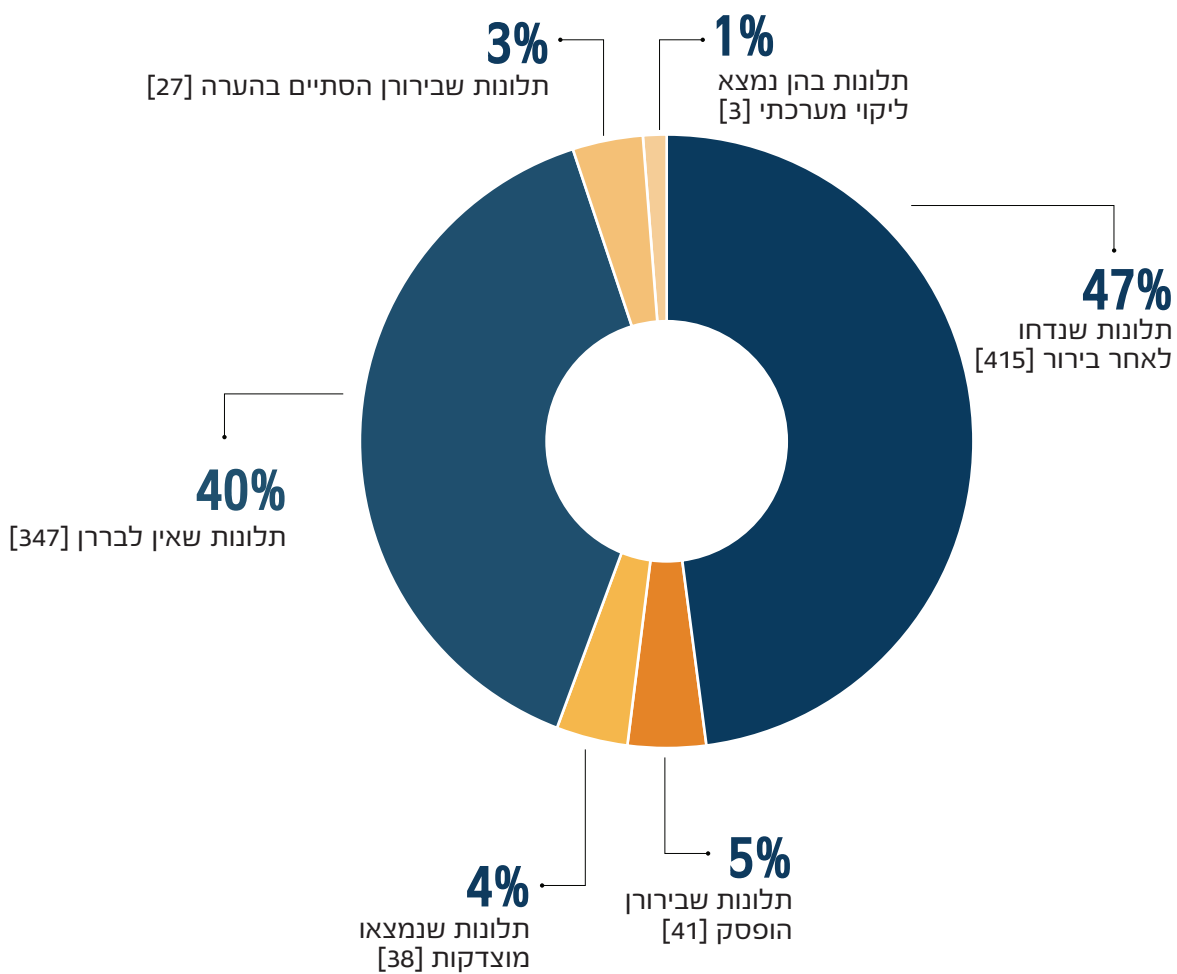
פרק 2 | סיווג ההחלטות שניתנו בשנת 2023

2.1 תרשים תנועת התלונות והתפלגותן לסוגים בשנת 2023:

- מספר התלונות שטופלו אינו כולל טיפול בפניות שהתקבלו בנציבות לאחר מתן החלטות.

תרשים 1: התפלגות ההחלטות שניתנו במהלך שנת 2023¹

¹הערות בדבר ליקויים מערכתיים קיימות גם בהחלטות שנסבו על תלונות בעניינים אחרים שאינם ליקויים מסוג זה. ראו, למשל, הדוגמאות המובאות בפרק 7.

2.2 התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2023 במערכת השיפוט הכללית

החלטות סה"כ	שאר לבר	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכת	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
30	20	-	9	-	1	-	עליון
99	53	4	39	-	-	3	מחוזי
285	100	6	156	1	10	12	שלום
77	29	1	42	-	4	1	תביעות קטנות
9	1	2	4	-	-	2	תעבורה
9	4	-	4	-	1	-	עניינים מקומיים
5	3	-	1	-	1	-	נוער
181	63	15	90	1	4	8	משפחה
6	3	-	3	-	-	-	ארצי עבודה
51	14	-	29	1	2	5	אזורי עבודה
-	-	-	-	-	-	-	הנהלה
26	26	-	-	-	-	-	לא על שופט / על התנהגות שופט
778	316	28	377	3	23	31	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2023 בבתי הדין

החלטות סה"כ	שאר לבר	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לדיין קאדי	מוצדקות	בית דין
6	2	-	3	-	-	1	רבני גדול
68	27	9	30	-	-	2	רבני אזורי
19	2	3	6	-	4	4	שרעי
-	-	-	-	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
93	31	12	39	-	4	7	סה"כ
871	347	40	416	3	27	38	סה"כ

לשם השוואה, להלן התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2022, בחלוקה לערכאות:

החלטות סה"כ	שארין לברר	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכת	הערה לשופט	מוצדקות	בית משפט
29	22	-	5	-	2	-	עליון
95	45	3	40	1	4	2	מחוזי
249	98	15	108	3	16	9	שלום
89	31	3	50	-	1	4	תביעות קטנות
7	2	-	4	-	1	-	תעבורה
11	5	1	5	-	-	-	עניינים מקומיים
7	3	-	2	-	1	1	נוער
198	40	17	116	-	12	13	משפחה
9	1	1	4	-	1	2	ארצי עבודה
60	19	6	28	-	1	6	אזורי עבודה
-	-	-	-	-	-	-	הנהלה
26	26	-	-	-	-	-	לא על שופט / על התנהגות שופט
780	292	46	362	4	39	37	סה"כ

התפלגות החלטות שניתנו בשנת 2022 בבתי הדין

החלטות סה"כ	שארין לברר	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	הערה לדיין/קאדי	מוצדקות	בית דין
20	10	-	6	-	1	3	רבני גדול
75	22	5	39	-	-	9	רבני אזורי
9	-	1	7	-	-	1	שרעי
1	-	1	-	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
105	32	7	52	-	1	13	סה"כ
885	324	53	414	4	40	50	סה"כ

פרק 3 | תלונות שהוחלט לברר, תלונות שנמצאו מוצדקות ותלונות שהסתיימו בהערה לשופט

3.1 התפלגות התלונות שהוחלט לברר

מתוך 871 החלטות שניתנו בשנת 2023, בוררו לגופן 524 תלונות שהן 60% מכלל ההחלטות שניתנו. לגבי שאר 347 התלונות הוחלט שאין לבררן.

בירור תלונה שהוחלט לבררה (ושבירורה לא הופסק) יכול להסתיים באחת מהתוצאות הבאות:

- החלטה כי התלונה מוצדקת באופן מלא או חלקי (סעיפים 22(א), (ב), (ד), (ה) לחוק הנציבות).
- החלטה לסיים את התלונה בהערה לשופט. כשבירור התלונה מעלה, כי הליקוי שנמצא בהתנהגותו של שופט אינו מגיע לדרגה המצדיקה קביעה כי התלונה מוצדקת, או משום שבנסיבות המקרה ראוי להסתפק בהערה לשופט.
- החלטה כי התלונה בלתי מוצדקת. סעיף 22(ג) לחוק הנציבות קובע, כי אחת התוצאות האפשריות לבירור המתקיים בנציבות היא הקביעה כי התלונה לא הייתה מוצדקת. דחיית תלונה לגופה נעשית, בין היתר, כאשר לא נמצא ממש בטענות עובדתיות המועלות בה; כאשר הנתען נכון מבחינה עובדתית, אך אין בעובדות כדי להוות פגם נורמטיבי אתי; או כאשר עומדות שתי גירסאות סותרות, ואין לאחת מהן תמיכה אובייקטיבית.
- ליקוי מערכת. החלטה כי התלונה על השופט אינה מוצדקת, אולם נמצא ליקוי הנוגע לכלל המערכת השיפוטית.

במידת הצורך מועבר הטיפול בליקוי שנמצא לטיפולו של נשיא בית המשפט הרלוונטי ו/או למנהל בתי המשפט, לפי העניין.

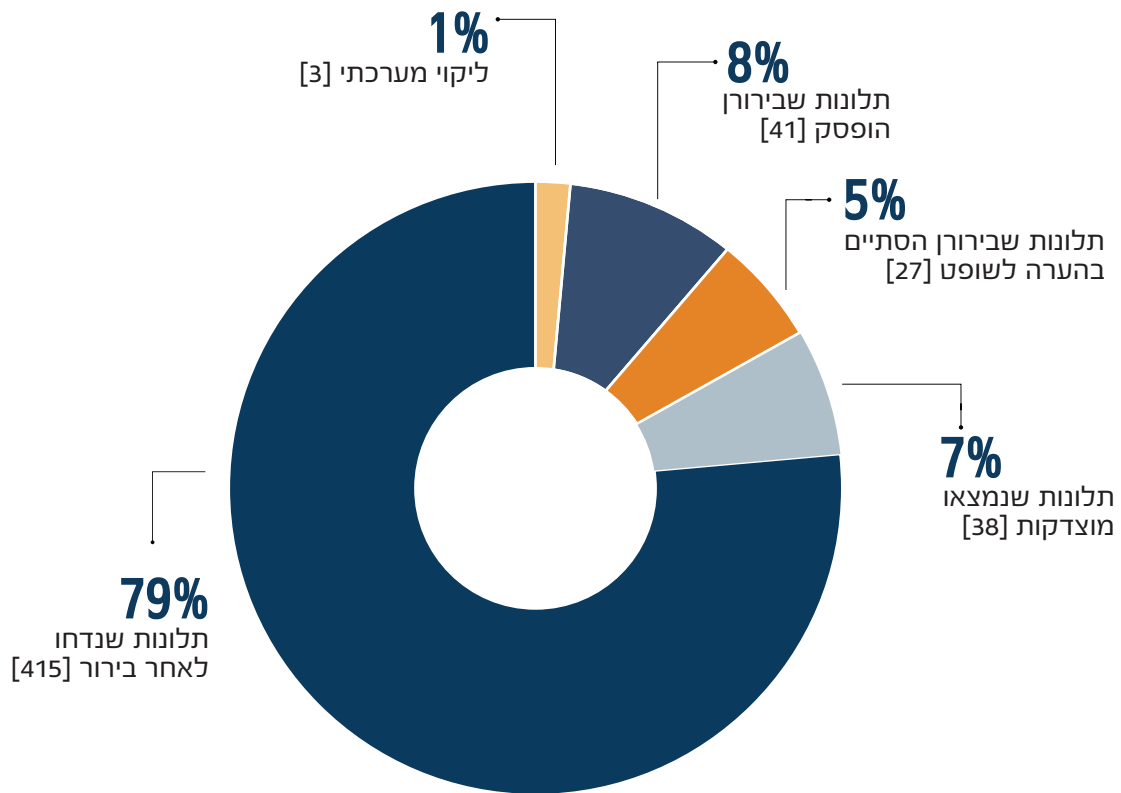
524 התלונות שבוררו לגופן והטיפול בהן הסתיים במהלך התקופה, מתפלגות לפי סוג ההחלטה שניתנה כדלקמן:

415	תלונות, שהן 79% מכלל התלונות שבוררו לגופן
	(47% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו בלתי מוצדקות.
41	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות שבוררו לגופן
	(5% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהפסקת הבירור.
38	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שבוררו לגופן
	(4% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה), נמצאו מוצדקות.
27	תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שבוררו לגופן
	(3% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בהערה לשופט.
3	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו לגופן
	(1% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה), הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכת.

524 תלונות סה"כ

תרשים 2: התפלגות התלונות שבוררו לגופן, לפי סוג ההחלטה שניתנה

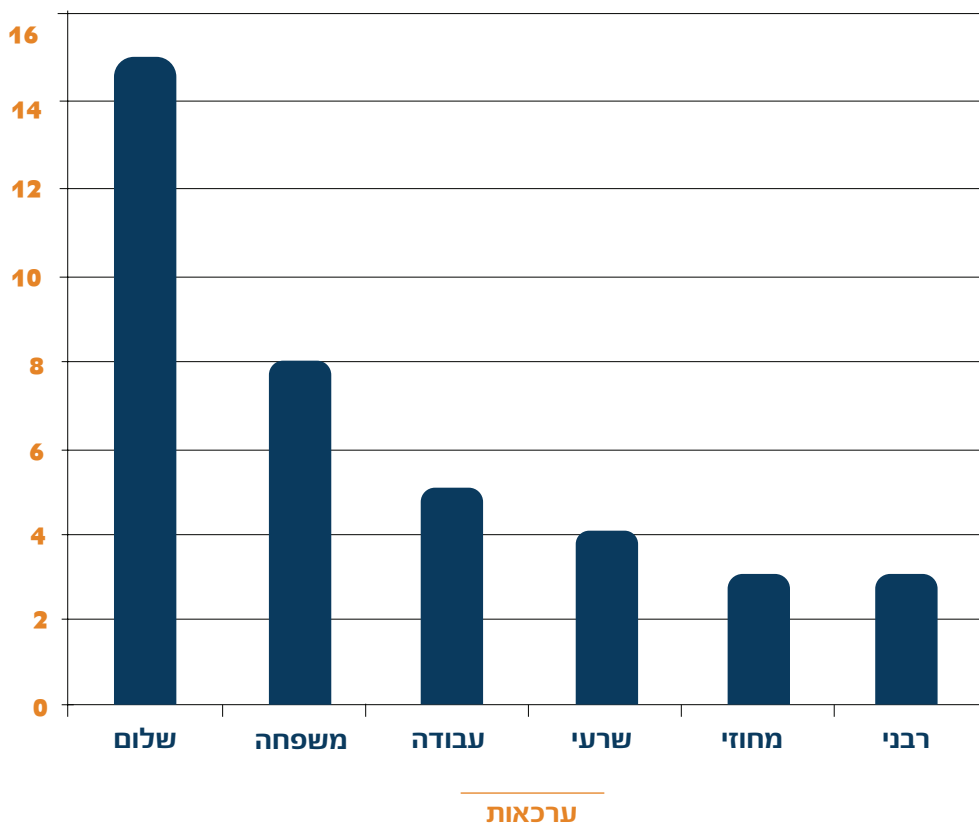
3.2 התפלגות התלונות המוצדקות לפי ערכאות

התפלגות 38 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2023 לפי ערכאות, כדלקמן

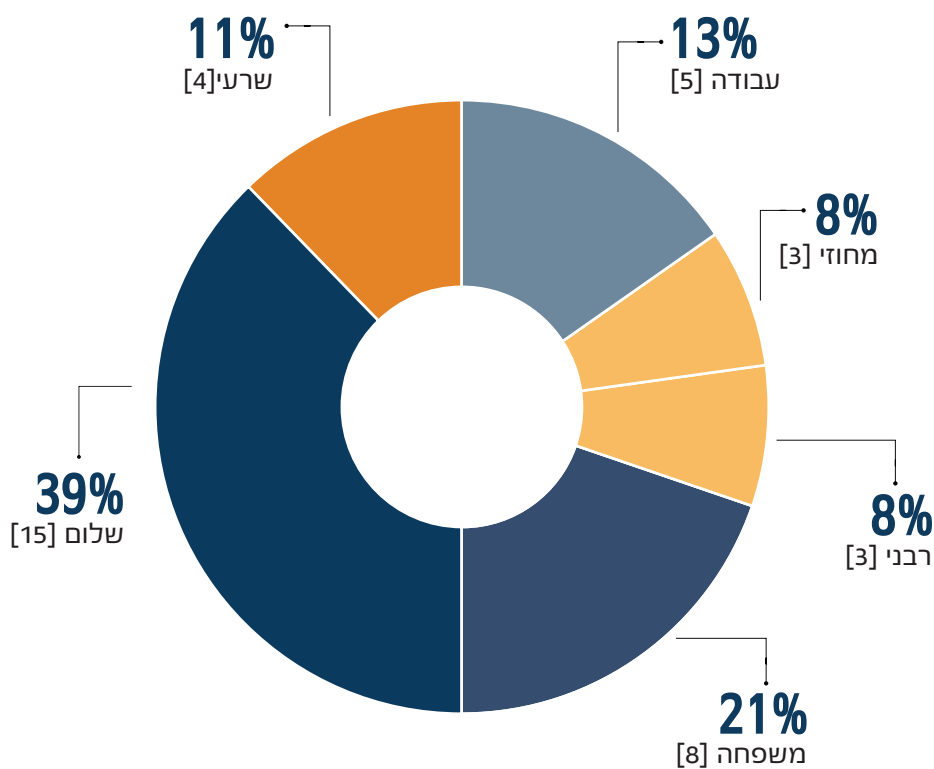
15	תלונות, שהן 39% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי משפט השלום (כולל בית המשפט לתביעות קטנות, בית המשפט לנוער, בית המשפט לתעבורה ובית המשפט לעניינים מקומיים).
8	תלונות, שהן 21% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט לענייני משפחה.
5	תלונות, שהן 13% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין לעבודה.
4	תלונה שהיא 11% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היתה על בית הדין השרעי.
3	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי הדין הרבניים.
3	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על בתי המשפט המחוזיים (כולל בתי המשפט לעניינים מנהליים)

38 תלונות סה"כ

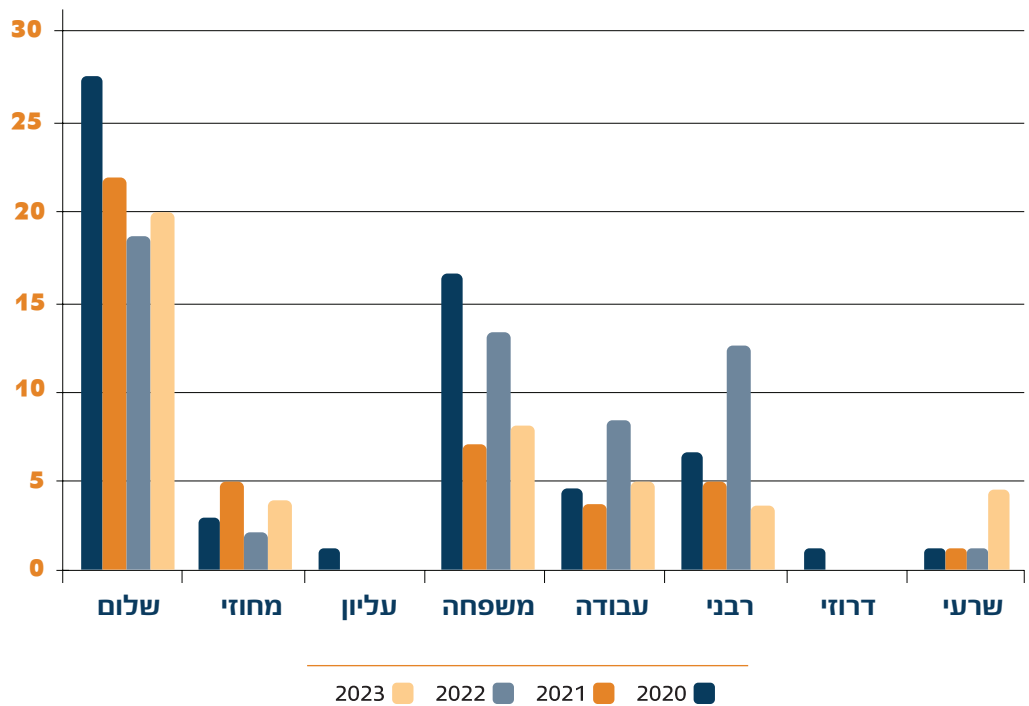
תרשים 3: התפלגות מספר התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

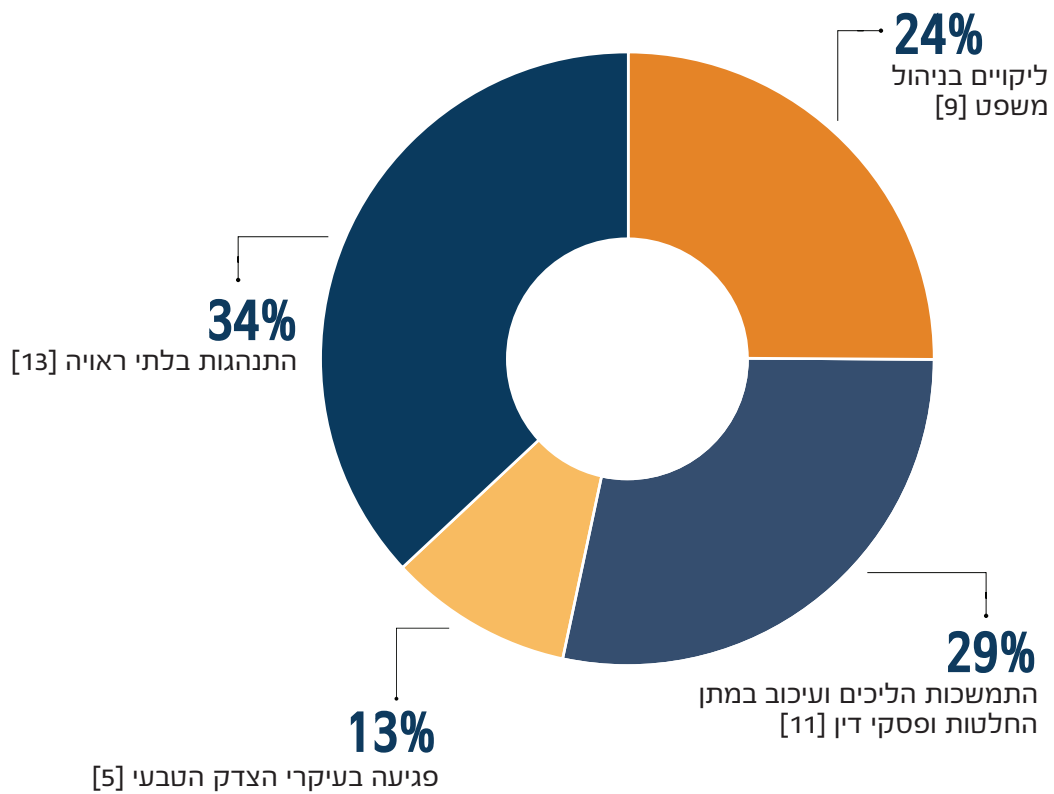
תרשים 4: התפלגות התלונות המוצדקות, לפי ערכאות

תרשים 5: התפלגות מספר התלונות המוצדקות בשנים 2020-2023, לפי ערכאות

תרשים 6: התפלגות התלונות המוצדקות בשנת 2023, לפי סוג ההחלטה שניתנה

3.3 התפלגות התלונות המוצדקות לפי נושאן¹

התפלגות 38 התלונות שנמצאו מוצדקות במהלך שנת 2023 לפי סוג ההחלטה שניתנה, היא כדלקמן:

- 13** — תלונות, שהן **34% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על התנהגות בלתי ראויה.
- 11** — תלונות, שהן **29% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
- 9** — תלונות, שהן **24% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על ליקויים בניהול משפט.
- 5** — תלונות, שהן **13% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

38 תלונות סה"כ

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שנמצאו מוצדקות בשנים 2021-2023 לפי סוגן (באחוזים מתוך כלל התלונות שנמצאו מוצדקות בכל שנה):

תלונות מוצדקות בשנת 2023	תלונות מוצדקות בשנת 2022	תלונות מוצדקות בשנת 2021	מהות החלטה
29%	46%	28%	התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין
34%	22%	32%	התנהגות בלתי ראויה
24%	22%	26%	ליקויים בניהול משפט
13%	10%	14%	פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

¹יובהר כי ישנן החלטות הנסובות על יותר מסוג החלטה אחד.

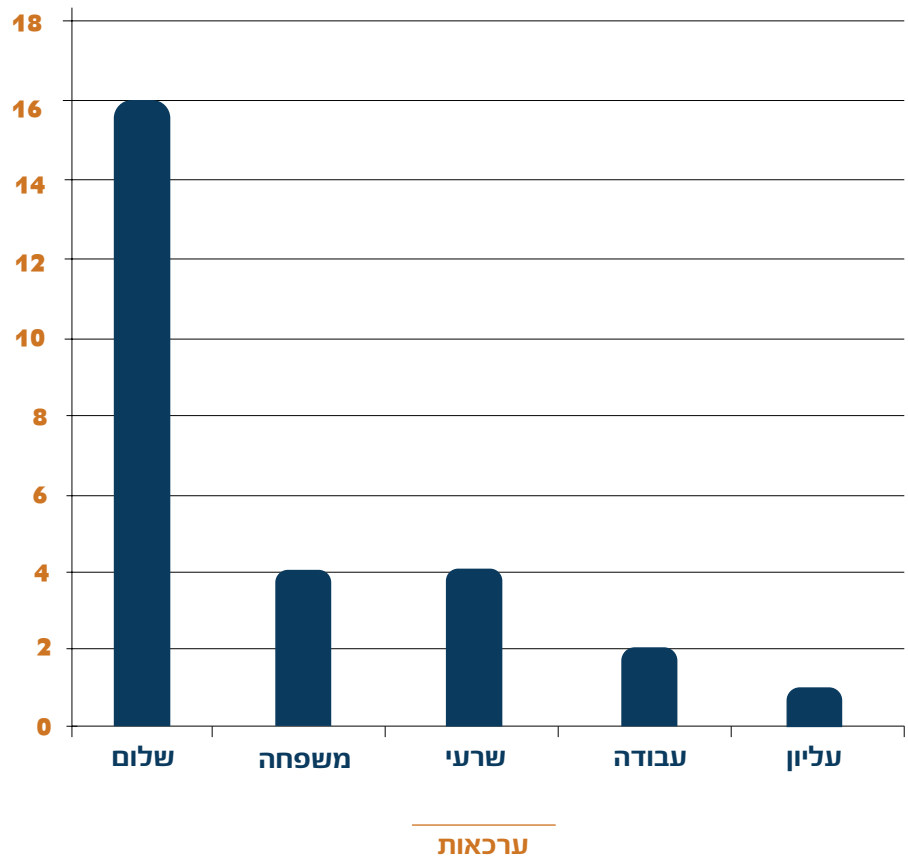
3.4 התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט לפי ערכאות

התפלגות 27 התלונות שהסתיימו בהערה לשופט במהלך שנת 2023 לפי ערכאות היא כדלקמן:

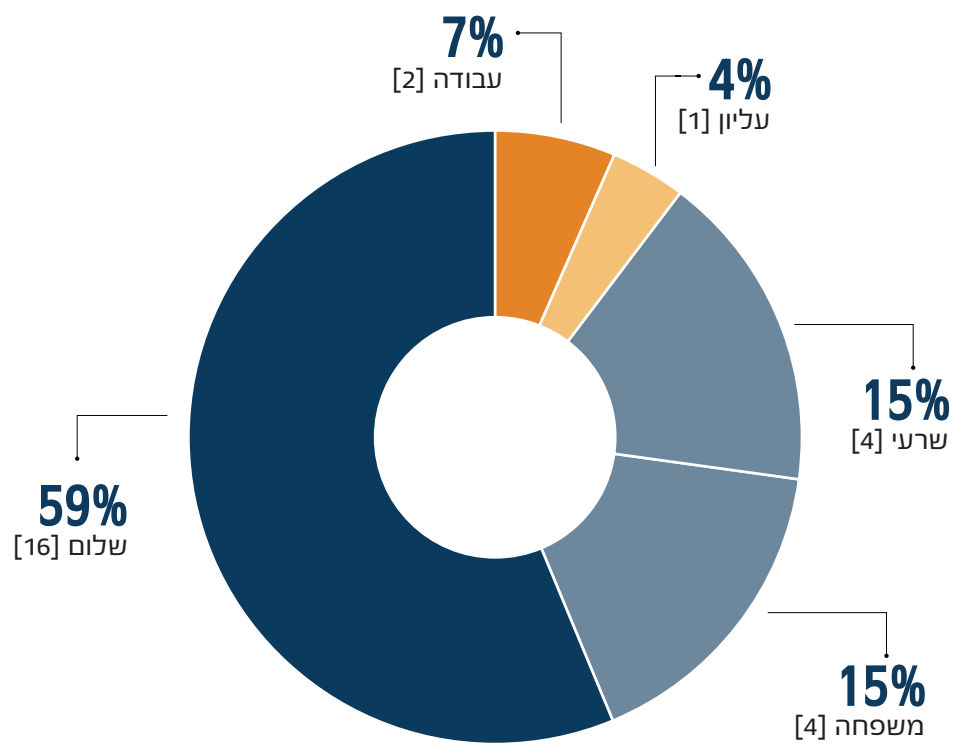
16	תלונות, שהן 59% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה , היו על בתי משפט השלום (כולל בית המשפט לתביעות קטנות, בית המשפט לנוער, בית המשפט לתעבורה ובית המשפט לעניינים מקומיים).
4	תלונות, שהן 15% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה , היו על בתי המשפט לענייני משפחה.
4	תלונות, שהן 15% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה , היו על בתי הדין השרעיים.
2	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה , היו על בתי הדין לעבודה.
1	תלונה שהיא 4% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה , היו על בית המשפט העליון.

27 תלונות סה"כ

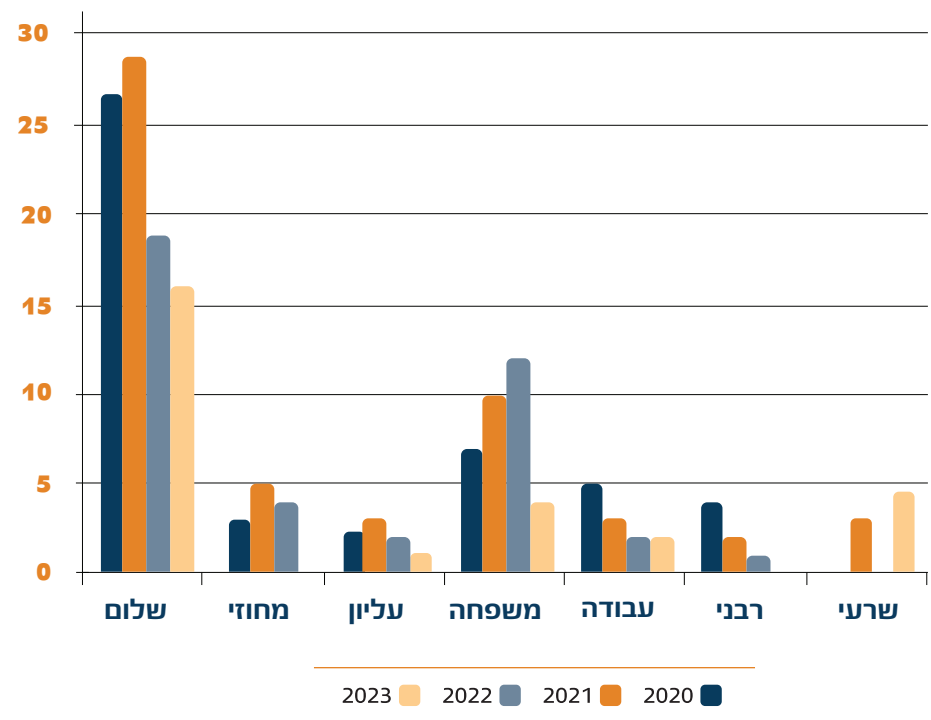
תרשים 7: התפלגות מספר התלונות שהסתיימו בהערה לשופט, לפי ערכאות

תרשים 8: התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט, לפי ערכאות

תרשים 9: התפלגות מספר התלונות שהסתיימו בהערה לשופט בשנים 2020-2023, לפי ערכאות

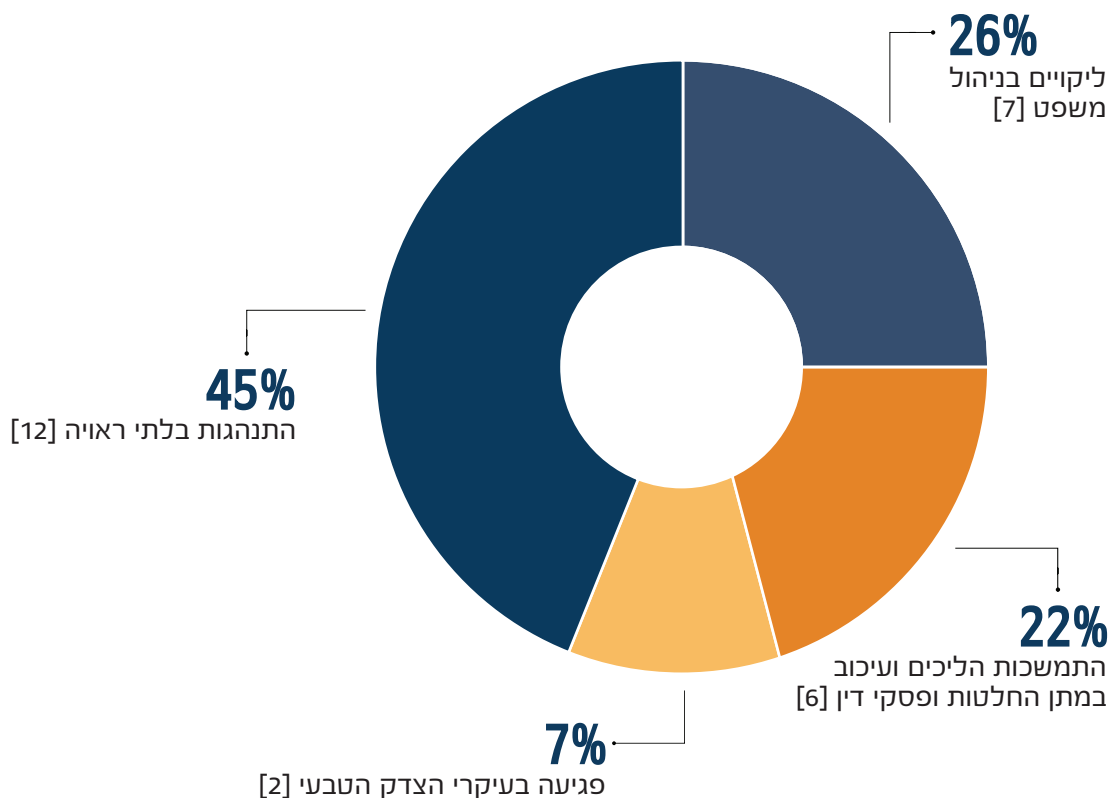
3.5 התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט לפי נושא

התפלגות 27 התלונות שהסתיימו בהערה במהלך שנת 2023 לפי סוג ההחלטה שניתנה, היא כדלקמן:

12	תלונות, שהן 45% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה, היו על התנהגות בלתי ראויה.
7	תלונות, שהן 26% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה, היו על ליקויים בניהול משפט.
6	תלונות, שהן 22% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
2	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שהסתיימו בהערה, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

27 תלונות סה"כ

תרשים 10: התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט בשנת 2023, לפי סוג ההחלטה שניתנה

לשם השוואה, להלן התפלגות התלונות שהסתיימו בהערה לשופט בשנים 2021-2023 לפי סוגן (באחוזים מתוך כלל התלונות שהסתיימו בהערה לשופט בכל שנה):

מהות החלטה	תלונות שהסתיימו בהערה בשנת 2021	תלונות שהסתיימו בהערה בשנת 2022	תלונות שהסתיימו בהערה בשנת 2022
התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין	33%	40%	22%
התנהגות בלתי ראויה	33%	15%	45%
ליקויים בניהול משפט	25%	32%	26%
פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי	9%	13%	7%

3.6 התפלגות התלונות המוצדקות או שהסתיימו בהערה לשופט לגבי שופטים מסוימים
 בשנת 2023 נמצאו מספר שופטים, רשמים, וקאדים שלגביהם ניתנה במהלך השנה יותר מהחלטה אחת שנמצאה מוצדקת או שבירורה הסתיימה בהערה כדלקמן:

מספר שופטים/רשמים/קאדים	מוצדקת	הערה לשופט	ערכאה
1	3	1	משפחה
1	2	1	שלום
3	2	-	שלום, עבודה ותעבורה
3	1	1	משפחה ושרעי
1	-	2	שלום

פרק 4 | תלונות שבירור הופסק

כאמור בסעיף 21 לחוק הנציבות, בסמכות הנציב להפסיק בירור תלונה במקרים הבאים:

(א) אם נוכח הנציב "שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה" של תלונה;

(ב) אם "המתלונן ביטל את תלונתו", במפורש או במשתמע, משלא סיפק לנציבות פרטים חיוניים לשם הבירור (כגון מספר תיק בית המשפט עליו הוא מלין), על אף שהתבקש לכך

(ג) אם "ענין התלונה בא על תיקונו". בסעיף זה נעשה שימוש כאשר העניין נשוא התלונה בא על תיקונו בסמוך לאחר הגשת התלונה וטרם מתן ההחלטה בה.

במהלך שנת 2023 הופסק בירורן של 41 תלונות, שהן 5% מכלל התלונות שניתנה בהן החלטה.

כך, למשל, הופסק בירור תלונה משהעניין נשוא התלונה בא על פתרונו (מספרינו 114/23; 524/23; 886/23 ועוד); כאשר המתלונן חזר בו מהתלונה מסיבות שונות (מספרינו 186/23; 405/23; 803/23; 702/23 ועוד); או שהמתלונן לא המציא פרטים כפי שנתבקש (מספרינו 511/23; 807/23; 689/23 ועוד).

פרק 5 | תלונות שאין לברר

בפרק זה תובאנה אחדות מן התלונות בשנת 2023 שעל פי חוק הנציבות אין לברר והן נדחו על הסף, לפי עילות הדחייה המפורטות בסעיפים 17 ו-18 לחוק.

תלונה שאינה על שופט (סעיף 17(1))

סעיף 17(1) לחוק הנציבות קובע כי אין לברר תלונה ש"אינה על שופט [כמשמעותו בחוק] או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידיו".

בהתאם לאמור בסעיף זה, לא בוררו במהלך שנת 2023, בין היתר, תלונות שהוגשו על – עובדי בית הדין הרבני (מספרינו 20/23; 33/23; 354/23); מפקח על רישום המקרקעין (מספרינו 463/23; 488/23; 506/23; 733/23 ועוד); עוזרת לרשמת האגודות השיתופיות (מספרנו 480/23); שופטת בדימוס שאינה שופטת עמיתה (מספרנו 338/23) ועוד. בנוסף, לא בוררו תלונות על רשמי הוצאה לפועל, והטיפול בהן הועבר לאחראי על בירור תלונות נגד רשמי הוצאה לפועל ברשות האכיפה והגבייה (מספרינו 621/23; 781/23; 785/23; 865/23 ועוד).

במהלך שנת 2023 לא בוררו לפי סעיף 17(1) לחוק הנציבות (תלונה על מי שאינו שופט) 26 תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שאין לברר.

תלונה קנטרנית, טורדנית או עוסקת בזוטי דברים (סעיף 17(2))

סעיף 17(2) לחוק הנציבות קובע, כי אין לברר תלונה שהיא "קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים".

במהלך שנת 2023 לא בוררו על פי סעיף 17(2) לחוק הנציבות 43 תלונות, שהן 12% מכלל התלונות שאין לברר (מספרינו 27/23; 266/23; 388; 806/23 ועוד).

תלונה שעניינה שאלה משפטית או ראייתית מהותית או החלטה הניתנת לערעור (סעיף 17(3), סעיף 17(4) וסעיף 18(א)(2))

סעיפים 17(3) ו-17(4) לחוק הנציבות קובעים, כי אין לברר תלונה כאשר עניינה "בשאלה משפטית או ראייתית מהותית" או כאשר "התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו".

במהלך שנת 2023 לא בוררו 247 תלונות, שהן 71% מכלל התלונות שאין לברר, מן הטעם שעניינן בשאלה משפטית או ראייתית מהותית או בהחלטה הניתנת לערעור. כלומר, חלק נכבד של התלונות שאין לברר נדחו מן הטעם שבירורן אינו בסמכות נציב תלונות הציבור על שופטים.

בהתאם לאמור, לא בוררו תלונות על החלטות או פסקי דין שהיו בבחינת "ערעור", כגון, ערעור על תוצאת פסק הדין או על הוצאות משפט שנפסקו (מספרינו 11/23; 134/23; 347/23; 763/23; 815/23 ועוד).

תלונה שהיא בקשה לפסלות שופט (סעיפים 17(5) ו-18(ב))

סעיף 17(5) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה שעניינה: "בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות

כאמור עניינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור."

סעיף 18(ב) לחוק קובע, כי הנציב רשאי להימנע מלברר תלונה המתאימה יותר להתברר כטענת פסלות מלשבת בדיון.

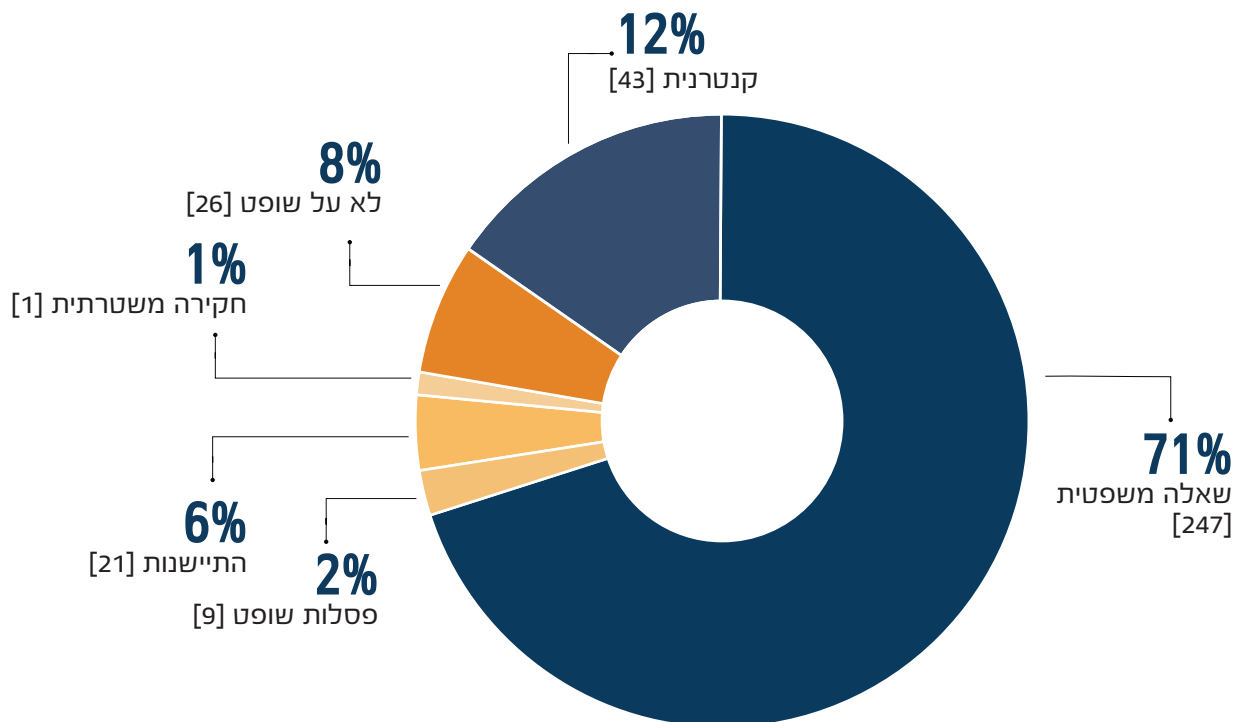
במהלך שנת 2023 לא בוררו 9 תלונות, שהן 2% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שעניין בפועל בבקשת פסלות (מספריו 100/23 ; 566/23 ; 756/23 ; 868/23 ועוד).

תלונה על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים (סעיף 17(6))
במהלך שנת 2023 הוגשה תלונה אחת בקטגוריה זו (מספרנו 117/23).

תלונה המוגשת לאחר שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין (סעיף 18(א)(1))
סעיף 18(א)(1) לחוק קובע, כי אין לברר תלונה "לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר", אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורה.
הקושי לברר עניין שחלף זמן רב ממועד התרחשותו, הוא העומד בבסיס סעיף זה.

במהלך שנת 2023 לא בוררו 21 תלונות, שהן 6% מכלל התלונות שאין לבררן, מן הטעם שהוגשו לאחר חלוף שנה מיום האירוע או מיום מתן פסק הדין, ומשלא נמצאה סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן (מספריו 4/23 ; 197/23 ; 244/23 ; 433/23 ; 626/23 ; 878/23 ועוד)

תרשים 11: התפלגות החלטות בתלונות שאין לברר

פרק 6 | התפלגות התלונות על בתי המשפט ובתי הדין

בפרק זה תובא סקירה תמציתית ויובאו נתונים סטטיסטיים על תלונות שהוגשו והחלטות שניתנו על בתי המשפט במערכת הכללית - בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום - ובתי הדין.

6.1 בית המשפט העליון

התפלגות התלונות לפי סוג החלטה
במהלך שנת 2023 התקבלו 31 תלונות על שופטים בבית המשפט העליון. ניתנו החלטות ב-30 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

20	תלונות, שהן 67% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
9	תלונות, שהן 30% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נדחו לאחר בירור.
1	תלונה שהיא 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , הסתיימו בהערה לשופט.

30 תלונות סה"כ

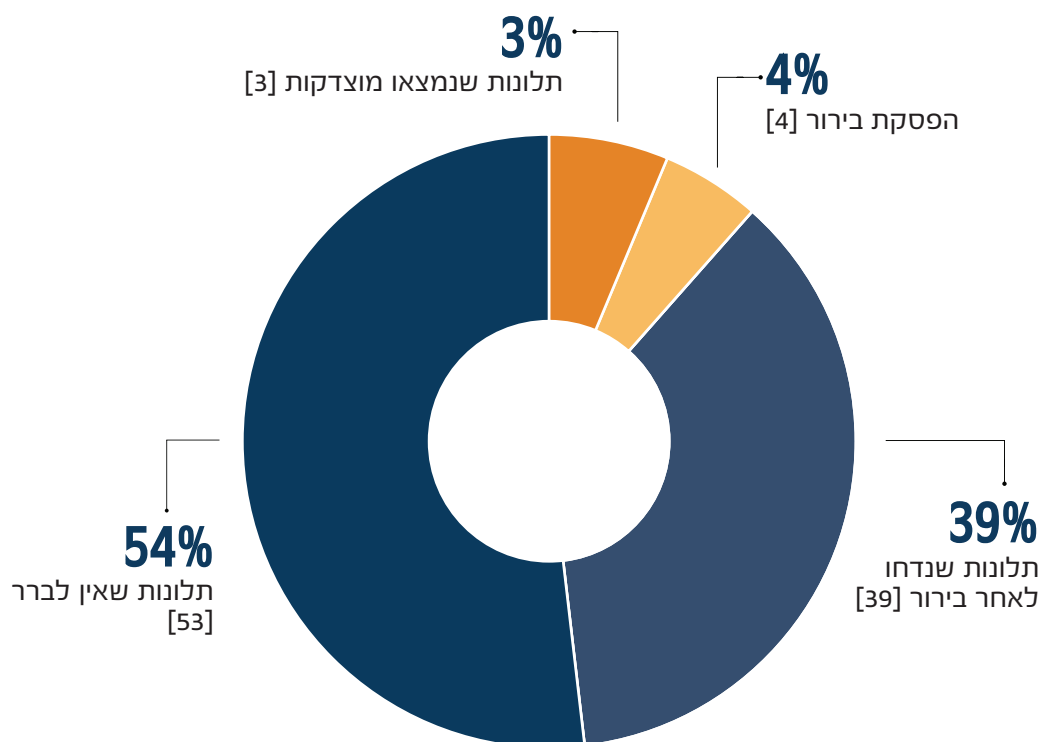
6.2 בתי המשפט המחוזיים

התפלגות התלונות לפי סוג החלטה
במהלך שנת 2023 התקבלו 109 תלונות על שופטים בבתי המשפט המחוזיים. ניתנו החלטות ב-99 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

53	תלונות, שהן 54% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
39	תלונות, שהן 39% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נדחו לאחר בירור.
4	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , הופסק בירורן.
3	תלונות שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נמצאו מוצדקות.

99 תלונות סה"כ

תרשים 12: התפלגות התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי המשפט המחוזיים

התפלגות התלונות על בתי המשפט המחוזיים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

מספר תלונות בשנת 2023	מספר תלונות בשנת 2022	
3	2	מוצדקות
39	40	דחייה לאחר בירור
4	3	הפסקת הבירור
53	45	אין לברר
-	4	הערה לשופט
-	1	ליקוי מערכתי
99	95	סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי המשפט המחוזיים

על בתי המשפט המחוזיים נמצאו 3 תלונות מוצדקות: אחת בגין עיכוב במתן החלטה, אחת בגין התבטאות לא ראויה במסגרת דיון, ואחת בשל ליקויים בדרך ניהול משפט ופגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי המשפט המחוזיים לפי מחוזות

1	—	תלונה על בית המשפט המחוזי חיפה.
1	—	תלונה על בית המשפט המחוזי מרכז.
1	—	תלונה על בית המשפט המחוזי בבאר שבע.

3 תלונות סה"כ**6.3 בתי משפט השלום**

הנתונים המובאים להלן מתייחסים לכלל בתי המשפט הנכללים תחת הכותרת "בית משפט שלום", והם: בתי המשפט לנוער, בתי המשפט לעניינים מקומיים, בתי המשפט לתביעות קטנות ובתי המשפט לתעבורה.

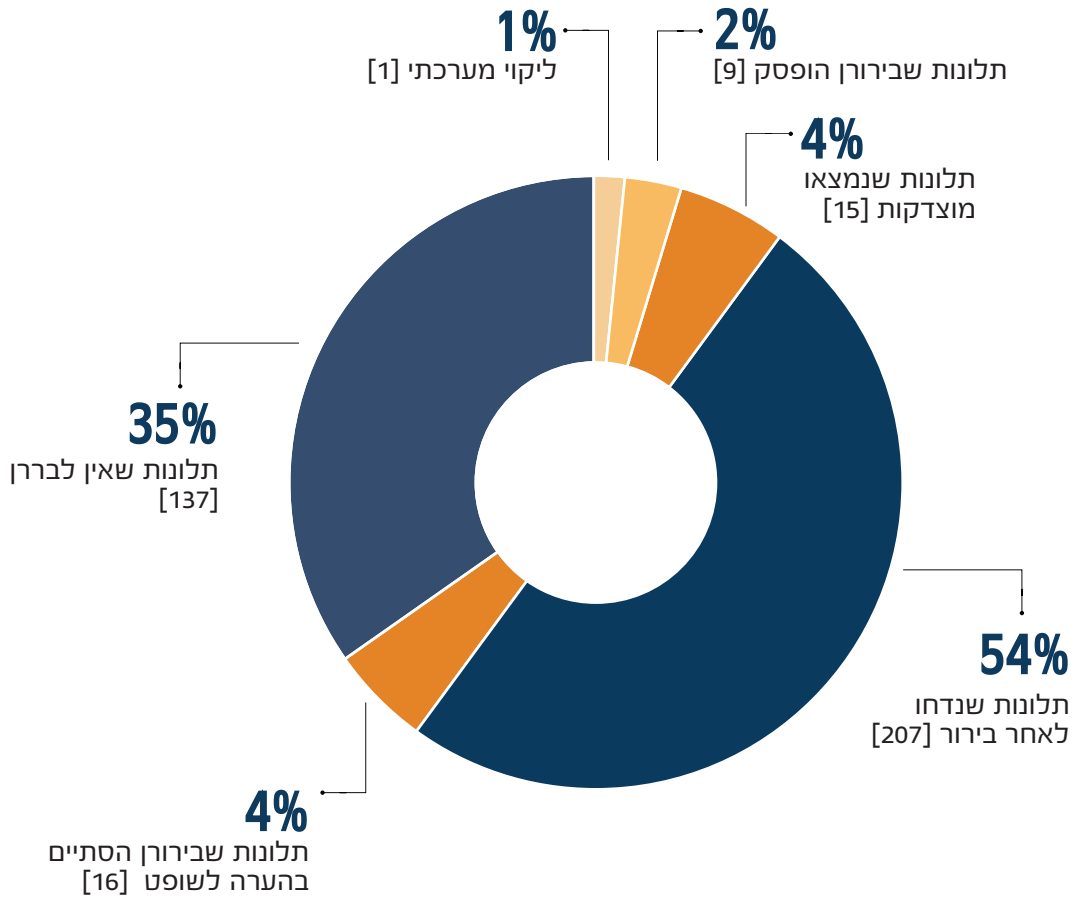
התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2023 התקבלו 387 תלונות על שופטים בבתי משפט השלום. ניתנו החלטות ב-385 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

207	—	תלונות, שהן 54% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נדחו לאחר בירור.
137	—	תלונות, שהן 35% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
16	—	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , הסתיימו בהערה לשופט.
15	—	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נמצאו מוצדקות.
9	—	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , הופסק בירורן.
1	—	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה , נמצא ליקוי מערכת.

385 תלונות סה"כ

תרשים 13: התפלגות התלונות על בתי משפט השלום שניתנה בהן החלטה

התפלגות התלונות על בתי משפט השלום לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

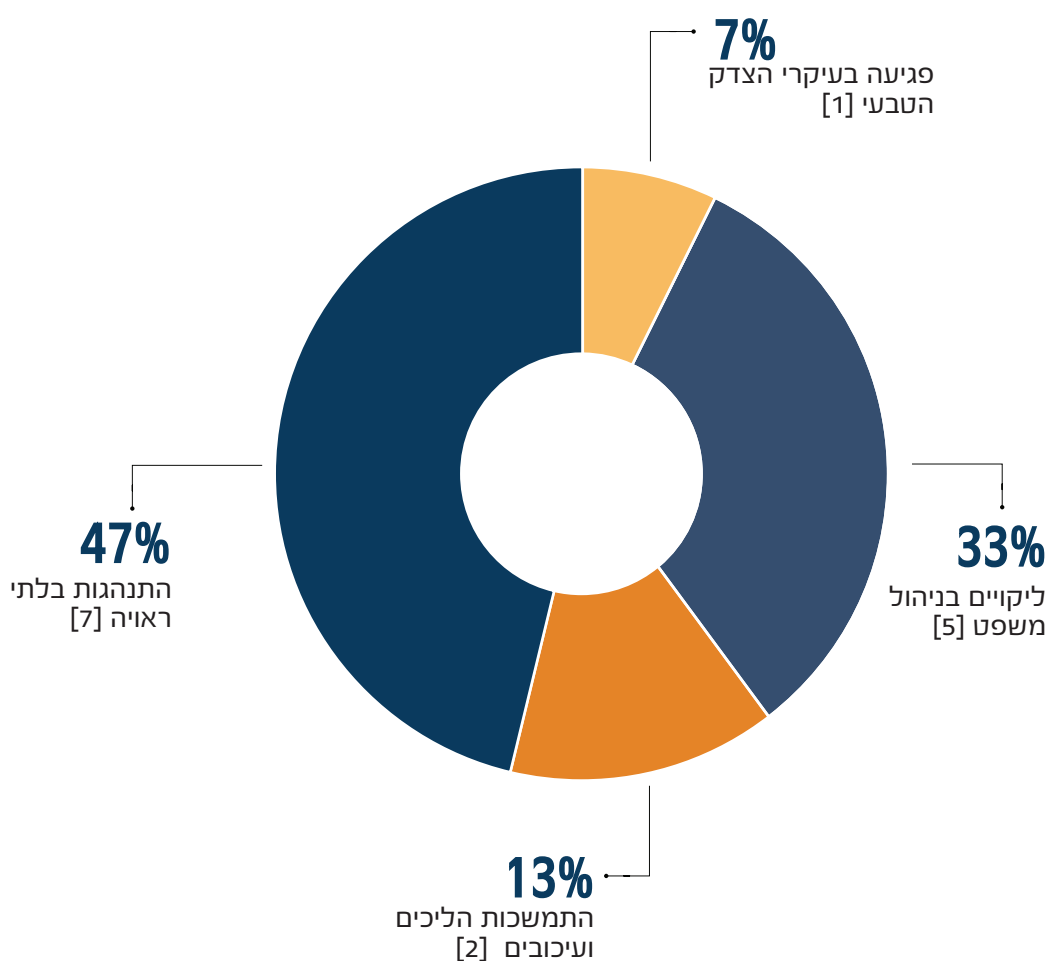
מספר תלונות בשנת 2023	מספר תלונות בשנת 2022	
15	14	מוצדקות
207	169	דחייה לאחר בירור
9	19	הפסקת הבירור
137	139	אין לברר
16	19	הערה לשופט
1	3	ליקוי מערכתי
385	363	סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

7	תלונות, שהן 47% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות , היו על התנהגות בלתי ראויה.
5	תלונות, שהן 33% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות , היו על ליקוי בניהול משפט.
2	תלונות, שהן 13% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות , היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
1	תלונות, שהן 7% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות , היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

15 תלונות סה"כ

תרשים 14: התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום לפי מחוזות

6	תלונות על בתי משפט השלום במחוז תל אביב.
5	תלונה על בתי משפט השלום במחוז דרום.
2	תלונה על בתי משפט השלום במחוז ירושלים.
1	תלונות על בתי משפט השלום במחוז מרכז.
1	תלונות על בתי משפט השלום במחוז צפון.

15 תלונות סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

מספר תלונות מוצדקות בשנת 2023	מספר תלונות מוצדקות בשנת 2022	ערכאה
12	9	בית משפט שלום
1	4	בית משפט לתביעות קטנות
2	-	בית משפט לתעבורה
-	-	בית משפט לעניינים מקומיים
-	1	בית משפט לנוער
15	14	סה"כ

6.4 בתי המשפט לענייני משפחה

בתי המשפט לענייני משפחה הוקמו מכוח חוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995 והם פועלים במסגרת בתי המשפט הכלליים. התלונות על שופטי בית המשפט לענייני משפחה מצביעות על מספר בעיות וקשיים שהם ייחודיים בטיבם, או בעוצמתם, לבית משפט זה. עם הקשיים האלה מתמודדים שופטי בתי המשפט לענייני משפחה מדי יום ביומו. בין הקשיים האלה יש למנות את אופיים המיוחד של הדיונים, היחסים הטעונים בין הצדדים והמורכבות הרגשית הכרוכה בחלק ניכר מהסכסוכים. קיום הדיון בדלתיים סגורות משפיע אף הוא על האווירה השורה באולם הדיונים, שהיא "אינטימית" יחסית, ופורמאלית פחות מאשר בדיון המתקיים בדלתיים פתוחות. לנושאים הנידונים בבתי משפט לענייני משפחה נודעת חשיבות מיוחדת, ולכן ההקפדה על מתן החלטות או סיומם של ההליכים תוך פרק זמן סביר.

מאפיין נוסף של ההליכים בבית המשפט לענייני משפחה נוגע למדיניות הנקוטה בו, לפיה יש לנסות, ככל שניתן, להביא ליישוב הסכסוך בהסכמה. מדיניות זו מבוססת על ההכרה שהסכמת הצדדים בסכסוכי משפחה משרתת את היחסים ביניהם בטווח הארוך ומונעת הסלמת הסכסוך, במיוחד כאשר מעורבים בו קטינים. מבלי להפחית מחשיבותו של הפתרון המוסכם על הצדדים, גורמת ההמתנה להבשלת פתרון כזה לא אחת להתמשכות בלתי סבירה של ההליכים. הניסיון להביא את הצדדים לכלל פשרה או הסכמה מעורר גם הוא, לעתים, תרעומת הבאה לידי ביטוי בתלונות. דווקא בשל מורכבות הדיון ורגישות הנושאים הנידונים בבתי המשפט לענייני משפחה, כך העיר הנציב בהחלטותיו, צריך שופט בית המשפט לענייני משפחה לגלות רגישות מיוחדת ותבונה רבה בבואו לדון בתיקי משפחה.

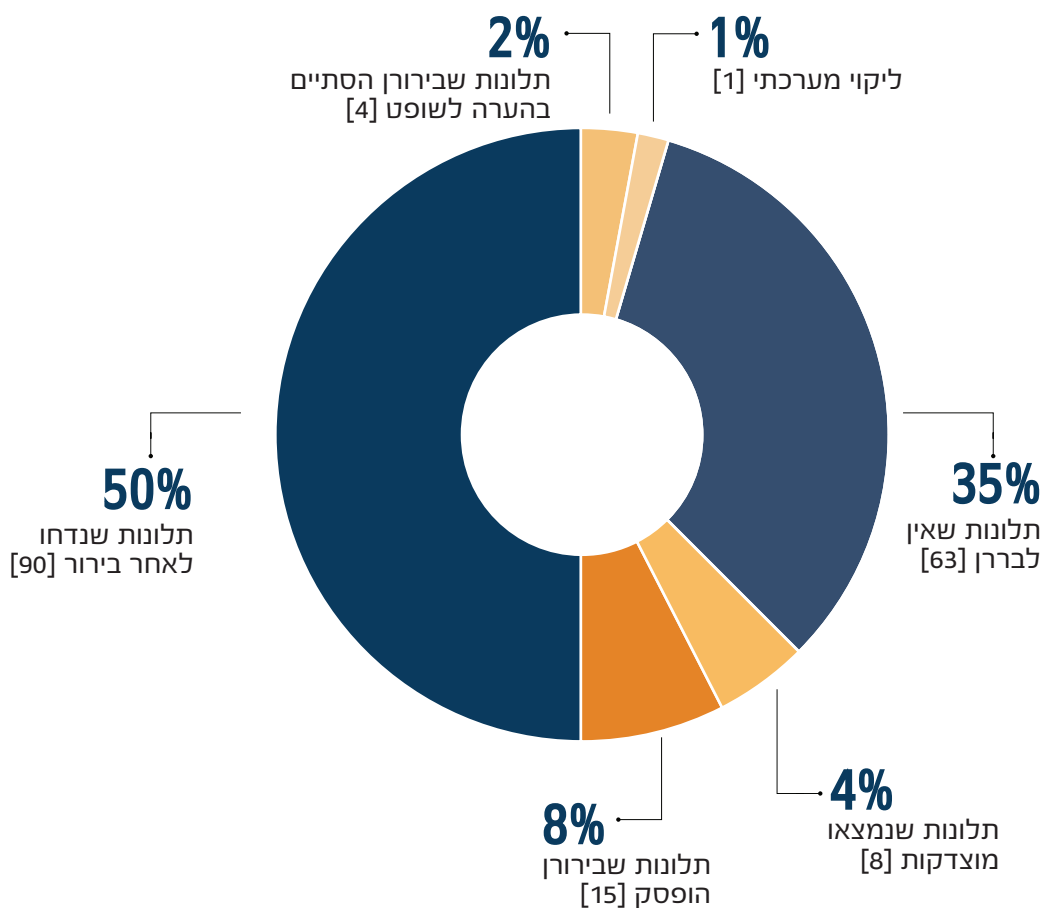
התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2023 התקבלו 198 תלונות על שופטים בבתי המשפט לענייני משפחה. ניתנו החלטות ב- 181 תלונות המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

90	—	תלונות, שהן 50% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
63	—	תלונות, שהן 35% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
15	—	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
8	—	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
4	—	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימו בהערה לשופט.
1	—	תלונה, שהיא 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא בה ליקוי מערכתי.

181 תלונות סה"כ

תרשים 15: התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

התפלגות התלונות על בתי משפט לענייני משפחה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

מספר תלונות בשנת 2023	מספר תלונות בשנת 2022	
8	13	מוצדקות
90	116	דחייה לאחר בירור
15	17	הפסקת הבירור
63	40	אין לברר
4	12	הערה לשופט
1	-	ליקוי מערכתי
181	198	סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט לענייני משפחה

- 3 — תלונות, שהן **38% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על התמשכות הליכים ועל עיכוב במתן החלטות ופסקי דין.
- 3 — תלונות, שהן **38% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, היו על ליקויים בניהול משפט.
- 1 — תלונה, שהיא **12% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, הייתה על פגיעה בכללי הצדק הטבעי.
- 1 — תלונה, שהיא **12% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות**, הייתה על התנהגות בלתי ראויה.

8 תלונות סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי משפט לענייני משפחה לפי מחוזות

- 5 — תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז מרכז.
- 2 — תלונות על בתי המשפט לענייני משפחה במחוז תל אביב.
- 1 — תלונה על בית משפט לענייני משפחה במחוז ירושלים.

8 תלונות סה"כ

6.5 בית הדין לעבודה

התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2023 התקבלו 56 תלונות על שופטים בבתי הדין לעבודה (6 תלונות מהן הוגשו על בית הדין הארצי לעבודה), וניתנו החלטות ב- 57 תלונות.

על בית הדין הארצי לעבודה ניתנו החלטות ב-6 תלונות, המתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

3	תלונות, שהן 50% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
3	תלונות, שהן 50% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררה, בשל הוראות החוק.

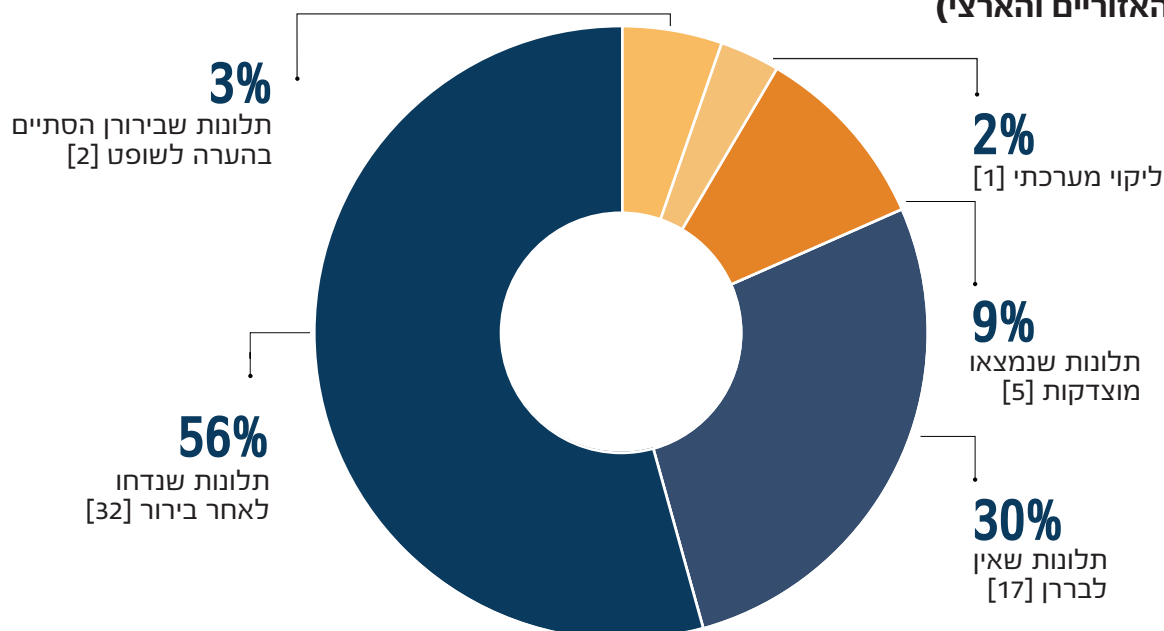
6 תלונות סה"כ

51 ההחלטות על בתי הדין האזוריים לעבודה מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

29	תלונות, שהן 57% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
14	תלונות, שהן 27% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
2	תלונה שהיא 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הסתיימה בהערה לשופט.
5	תלונות, שהן 10% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
1	תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות, נמצא בה ליקוי מערכתי.

51 תלונות סה"כ

תרשים 16: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין לעבודה (האזוריים והארצי)

התפלגות התלונות על בתי הדין לעבודה לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

מספר תלונות בשנת 2023	מספר תלונות בשנת 2022	
5	8	מוצדקות
32	32	דחייה לאחר בירור
-	7	הפסקת הבירור
2	2	הערה לשופט
17	20	אין לברר
1	-	ליקוי מערכתי
57	69	סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות

על בתי הדין האזוריים לעבודה נמצאו 3 תלונות מוצדקות בגין התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטה; תלונה 1 נמצאה מוצדקת בגין התנהגות בלתי ראויה; ותלונה 1 נוספת נמצאה מוצדקת בגין פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

- 4 — תלונות על בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב.
- 1 — תלונה על בית הדין האזורי לעבודה בחיפה.

5 תלונות סה"כ

6.6 בתי הדין הרבניים

התפלגות התלונות לפי סוג החלטה

במהלך שנת 2023 התקבלו 71 תלונות על דיינים בבתי הדין הרבניים (6 מהן על בית הדין הרבני הגדול), וניתנו החלטות ב- 74 תלונות.

על בית הדין הרבני הגדול ניתנו החלטות ב- 6 תלונות: 2 תלונות לא בוררו; 3 תלונות נדחו לאחר בירור; 1 תלונה נמצאה מוצדקת.

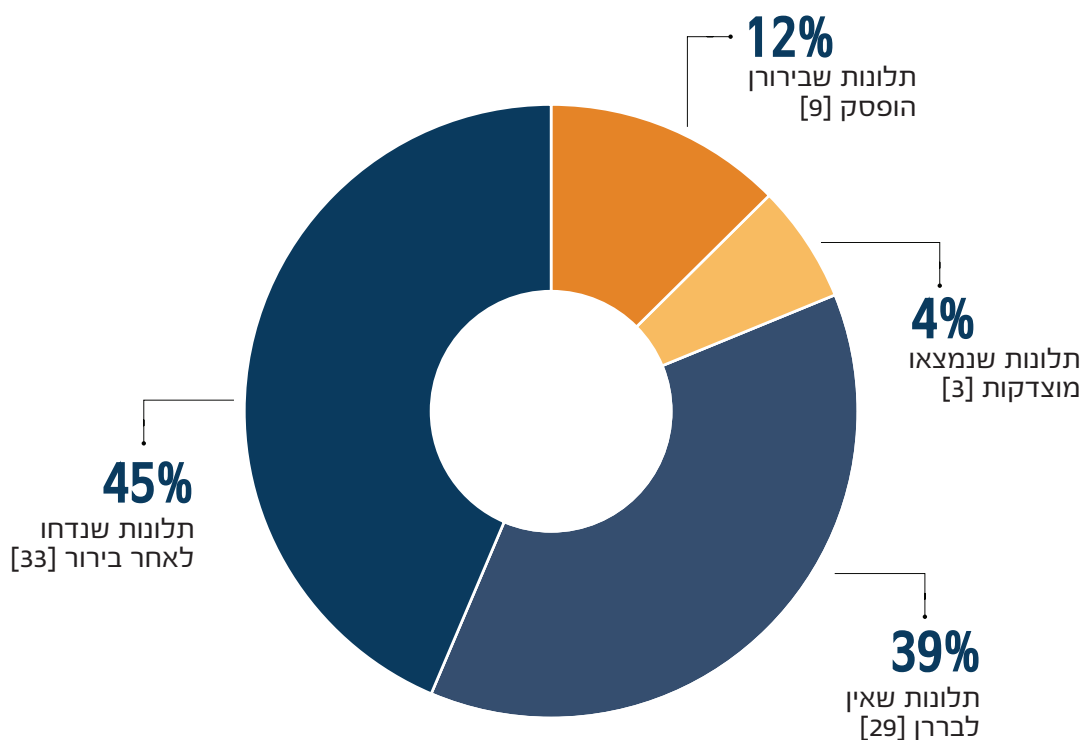
68 ההחלטות על בתי הדין הרבניים האזוריים מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:

התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

30	תלונות, שהן 45% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
27	תלונות, שהן 39% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן, בשל הוראות החוק.
9	תלונות, שהן 12% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, הופסק בירורן.
2	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

68 תלונות סה"כ

תרשים 17: התפלגות כל התלונות שניתנה בהן החלטה על בתי הדין הרבניים (האזוריים והגדול)

התפלגות התלונות על בתי הדין הרבניים לפי סוג ההחלטה שניתנה בהן בשנת 2023 בהשוואה לשנת 2022

מספר תלונות בשנת 2023	מספר תלונות בשנת 2022	
3	12	מוצדקות
33	45	דחייה לאחר בירור
9	5	הפסקת הבירור
29	32	אין לברר
-	1	הערה לדיין
-	-	ליקוי מערכתי
74	95	סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות על בתי הדין הרבניים (האזוריים והגדול)

1	—	תלונה נמצאה מוצדקת בגין פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.
1	—	תלונה נמצאה מוצדקת בגין התמשכות הליכים.
1	—	תלונה נמצאה מוצדקת בגין ליקויים בניהול משפט.

3 תלונות סה"כ

התפלגות התלונות המוצדקות לפי בתי הדין באזורים השונים

1	—	תלונה על בית הדין הרבני הגדול.
1	—	תלונה על בית הדין האזורי בירושלים.
1	—	תלונה על בית הדין הרבני בנתניה.

3 תלונות סה"כ

6.7 בתי הדין השרעיים

בשנת 2023 התקבלו 19 תלונות על בתי הדין השרעיים, וניתנו החלטות ב-19 תלונות: 6 תלונות נדחו לאחר בירור; 4 תלונות נמצאו מוצדקות; 4 תלונות הסתיימו בהערה לקאדי; 3 תלונות הופסקו בירור; ו-2 תלונות נדחו ללא בירור.

6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

בשנת 2023 לא התקבלו תלונות על בית הדין הדרוזי, על בתי הדין הצבאיים ובתי הדין הנוצריים.

פרק 7 | ליקויים ותיקונים

תכליתו של חוק הנציבות הוא תיקון ליקויים שהתגלו בהתנהגות ובהתנהלות שופט, לשם שיפור השירות של בתי המשפט לציבור. תכלית זו מושגת באמצעות בירור תלונות על שופטים, שבמסגרתו נעשה ניסיון להטמיע ולהפנים נורמות התנהגות והתנהלות ראויות, הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

הסמכות להתריע על ליקוי ולפעול לתיקונו קבועה בסעיף 22 לחוק, שלשונו:

"(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנו בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שנקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנו בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפט לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעת לשיפוט.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לוועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הוועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם."

מבירור התלונות עולים ליקויים הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכת.

ליקויים במישור השופט המסוים

במישור השופט המסוים, הצעדים הננקטים לתיקון הליקוי בתלונות הנמצאות מוצדקות הם מגוונים ומשתנים בהתאם לחומרת המעשה או המחדל המיוחס לשופט. בחלק ניכר מן המקרים, ה"סנקציה" הננקטת היא עצם הקביעה, הכלולה בגוף ההחלטה, כי התלונה נמצאה מוצדקת. קביעה מסוג זה מובאת לידיעת הוועדה לבחירת שופטים כשהיא דנה בקידום שופטים. במקרים מסוימים, יש הצדקה עניינית לנקיטת צעדים חמורים יותר, ביניהם המלצה על העמדה לדין משמעת או על סיום כהונתו של שופט.

ליקויים מערכתיים שנתגלו במסגרת בירור תלונה על שופט

במישור המערכתי נוקטת הנציבות מספר דרכים לתיקון ליקויים, ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו;
- פרסום תמצית ההחלטה (ללא פרטים מזהים) באתר האינטרנט של הנציבות בנושאים עקרוניים ובנושאים בעלי השלכות רחב;
- קיום מפגשים עם שופטים ונשיאים של בתי משפט ומתן הרצאות במסגרת המכון להשתלמות שופטים כדי להביא לידיעתם מסקנות במישור האתי שעולות מהחלטות הנציב;

- הכנת דוחות שנתיים ודוחות מיוחדים;
- עדכון ראשי המערכת בזמן אמת על טיפול בתלונות חמורות.

תלונות על שופט מסוים, שבהן נמצא ליקוי מערכתי, נמצאו לעיתים מוצדקות הן בהיבט של השופט הנילון והן בהיבט המערכתי, ולעיתים נדחו בהיבט השופט הנילון ונמצאו מוצדקות בהיבט המערכתי.

בשנת 2023 הוגשו לנציבות תלונות על ליקויים מערכתיים כדלקמן:

- **אי מתן החלטה בבקשה עקב תקלה בהקלדתה על ידי המזכירות**
רשם התעכב במשך למעלה מחודשיים במתן החלטה בבקשה לעיין בתיק שהגיש המתלונן, שאינו צד להליך. בירור התלונה העלה, כי בשל תקלה שנפלה בעבודת המזכירות, לא הועברה הבקשה לסל המשימות של הרשם, ועל כן הוא כלל לא היה מודע לקיומה. הרשם ציין בתגובתו, כי לו היה המתלונן מגיש בקשה למתן החלטה או פונה למזכירות, אזי הוא היה מקבל מענה מייד. לדבריו, מיד עם קבלת התלונה הוא ברר את פשר העניין, ובו במקום ניתנה על ידו החלטה בבקשה. לאור בקשת המתלונן למשוך את התלונה לאחר שניתנה החלטה בבקשתו, מצא הנציב לדחות את התלונה תוך הפניית תשומת ליבו של נשיא בית המשפט בו מכהן הרשם, כדי שיבדוק את פשר התקלה ויטפל בה ככל שימצא לנכון, וזאת כדי למנוע את הישנותם של מקרים דומים (מספרנו 116/23, **שלום**)

- **שליחת החלטה חסויה על ידי מזכירות בית המשפט**
בירורה של תלונה העלה כי החלטה שסווגה על ידי בית המשפט כחסויה בפני המשיבים, נשלחה אליהם בטעות על ידי המזכירות. הנציב קבע בהחלטתו, כי מדובר בתקלה שאין להקל בה ראש, שכן הנזק שעלול להיגרם לבעל הדין שההחלטה ניתנה בבקשתו הוא רב. הואיל ועבודת המזכירות אינה כפופה לביקורתו, הסב הנציב את תשומת ליבו של נשיא בית המשפט המדובר בתלונה לטיפולו בנושא ככל שימצא לנכון, וזאת כדי למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד (מספרנו 740/22, **שלום**)

על מחסור בשופטים מכהנים ואי כינוס הוועדה לבחירת שופטים מזה זמן רב
ראו דוגמא להחלטה בפרק 9 על "דרך ניהול משפט" (תמצית, מספרנו: 333/23, **אזורי לעבודה**).

- **על בחינת שאלת ניגוד העניינים בבקשות עוזריו של הנשיא להתמנות לקאדים או לטוענים שרעיים**
ראו דוגמא להחלטה בפרק 8 על "התנהגות שופט" (תמצית, מספרנו 113/23, **שרעי לערעורים**).

- **הפניית תשומת לבו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לדברי הדיינים אשר מעידים על אי שליטתם בתיקים ובבקשות המוגשות אליהם**
ראו דוגמא להחלטה בפרק 12 על "בית דין רבני" (תמצית, מספרנו: 22/23, **רבני אזורי**).

- **ניהול דיוני מעצר בהיוועדות חזותית וסמכותו של בית המשפט בעניין זה**
ראו דוגמא להחלטה בפרק 9 על "דרך ניהול משפט" (תמצית, מספרנו 798/23, **שלום**).

פרק 8 | התנהגות שופט

לדיבור "התנהגות שופט" שלושה היבטים עיקריים, המתייחסים לשלוש זירות שונות: אולם הדיונים; פסק דין או החלטה והתנהגות מחוץ לכס השיפוט. בפרק זה יובאו דוגמאות להחלטות על תלונות בשלוש ה"זירות" האמורות. כן יובאו דוגמאות להחלטות בתלונות בהן חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט גרמו לתקלה נשוא התלונה.

כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז – 2007 קובע:

- "(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט".

במהלך שנת 2023 נמצאו 13 תלונות מוצדקות (34% מכלל 38 התלונות המוצדקות) בכל הערכאות, שעניינן התנהגות בלתי ראויה של שופט. לשם השוואה, בשנת 2022, עמד שיעורן של התלונות המוצדקות בעניין זה על 22%.

התנהגות באולם הדיונים -

חוסר זהירות, חוסר תשומת לב או חוסר רגישות מצד בית המשפט

• התבטאויות מיותרות ופוגעניות באולם הדיונים

המתלונן הלין על כך, שבמהלך דיון שהתקיים בבקשה לצו הגנה שהגיש נגד אם בתו הקטינה (להלן: האם), שבו התייצבו שני הצדדים כשהם בלתי מיוצגים, נהג כב' השופט באם בזלזול והשפיל אותה.

לטענת המתלונן, במהלך הדיון פנתה האם, שהייתה נסערת, לשופט, באמרה: "אתה יודע מה עשה [האב-המתלונן]?" לטענת המתלונן, השופט ענה לה "בטון מגחך ובאינטונציה מזלזלת בתוספת פרצוף ותנועות גוף מזלזלות כך: 'מה הוא עשה? מה הוא עשה?'". לדבריו, "כב' השופט פתח זוג עיניים עשה שימוש בתנועת גוף 'ספרי ספרי' כאילו מעודד אותה לספק 'הצגה' ולהשפיל את עצמה". האם השיבה לשופט: "הוא הכין לילדה שניצל עם חמאה". או אז, מוסיף המתלונן וטוען, "כב' השופט באופן מדהים הרים את שתי ידיו והביא את כפות ידיו לצידי ראשו והחל להניע את ראשו מצד לצד תוך שהוא משנה את קולו לקול צייצני וקורא 'אויי אויי אויי' כמו במערכון של החמישיה הקאמרית 'זה נשמע לי אוי אוי אוי' נשארתי המום". לדברי המתלונן, "נעלבתי בשביל האם והרגשתי שאני באולם שלא מכבד את בעלי הדין. זה היה אירוע מביך ומשפיל שפגע גם בי וגם באם". לתחושתו של המתלונן, השופט "מרשה לעצמו יותר מידי כאשר הצדדים אינם מיוצגים".

הנציב מצא את התלונה מוצדקת, ומצא על יסוד החומר שבפניו, כי ניתן לקבוע, ברמה גבוהה של ודאות, כי השופט אכן התנהג באופן המיוחס לו, גם אם אינו זוכר זאת, מאחר שמאז הדיון חלפו 8 חודשים והדבר לא תועד בפרוטוקול. המתלונן ציין בתלונתו, כי הוא נעלב עבור האם (אף שהיא הייתה הצד שכנגד), ואילו האם אישרה את כל הנתען בתלונה והביעה את תחושתה, כי השופט לא גילה רגישות להיותה דתיה וציינה כי הדבר פגע בה וכי היא חשה עצמה מושפלת מהתנהגותו ומהתבטאותו. שני הצדדים הביעו את התרשמותם, לפיה התנהגות כזאת לא הייתה מנת חלקם לו היו מיוצגים על ידי עורך דין.

נראה, כי מדובר בהתנהגות בלתי ראויה וחסרת רגישות, שמקומה לא יכירנה בבית משפט, לא כל שכן בבית המשפט לענייני משפחה. כפי שהוער בעבר, משופט משפחה נדרש רף רגישות גבוה במיוחד, ועליו להימנע מהתבטאויות מיותרות ופוגעניות, כפי שאירע במקרה דנן (מספרנו 150/23, **משפחה**).

• **עוד על הזהירות היתרה הנדרשת מהיושב בדין בהתבטאותו כלפי בעלי הדין במסגרת סכסוכי משפחה**

במהלך דיון בערעור על פסק דין של בית משפט לענייני משפחה פנה אחד מהשופטים בהרכב אל המתלוננת באלו המילים - "מה את רוצה (הגרופ) לא סובל אותך. הוא לא אוהב אותך. הוא אוהב אותה (את גרושתו השנייה) הוא רוצה לתת לה הכול ולך כלום. מה תעשי?".

המתלוננת טוענת, כי היא חשה עלבון מדבריו של השופט אך חששה להגיב שמא תואשם בביזיון בית המשפט.

השופט הבהיר בתגובתו, כי דבריו נאמרו בתגובה לטיעון שהעלה בא כוחה של המתלוננת, לפיו הגרוש עושה יד אחת עם גרושתו השנייה להסתרת רכוש. לדבריו, הוא השיב לו מאיזה טעם משפטי יש למנוע מהגרוש להעדיף את הגרושה האחת על פני האחרת, שהרי - "אפשר שביחס לאחת הוא אוהבה... ואילו את האחרת אינו סובל...".

בא כוחה של המתלוננת אישר את האמור בתלונה, והוסיף כי מדובר באמירה בוטה ולא ראויה מצד השופט. מנגד, מסר בא כוחה של הגרושה השנייה, כי הדברים לא נאמרו באופן מעליב או פוגע כפי שהוצג בתלונה.

בהחלטתו ציין הנציב אין לדבריו של השופט כל זכר בפרוטוקול, ועל כך יש להצר, שכן יש חשיבות רבה לתיעוד הדברים בהקשר הנכון בזמן אמת, דבר שיכול לסייע בהבנת הסיטואציה שבמסגרתה נאמרו הדברים ולאפשר בירור יסודי יותר של הטענות העומדות בבסיס התלונה. אשר לאמירה "ואילו את האחרת אינו סובל" - סבר הנציב כי מדובר באמירה מיותרת ופוגענית. הנציב העיר, בהקשר לכך, כי על בית המשפט להפגין מזג שיפוטי, ובכלל זה, להימנע מהתבטאויות פוגעניות כלפי הנוכחים באולם, ובפרט עליו לגלות רגישות יתרה כאשר מדובר בסכסוכי משפחה הכרוכים לרוב במצב רגשי מורכב של המעורבים בהם. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 299/23, **מחוזי**).

- **התבטאות בלתי ראויה של שופטת באולם ופרוטוקול חסר**

עורכת דין, שהתייצבה לדיון בבית המשפט כאחת משתי נציגות מטעם הנתבעת, הלינה על התנהלותה של שופטת במהלך דיון שהתנהל בפניה. המתלוננת טענה, בין היתר, כי בשלב מסוים בדיון אמרה לה השופטת, בתגובה לדברים שהיא אמרה בדיון, "את לא תצעקי ואת לא תנבחי", מלים אשר הותירו אותה המומה, מושפלת ופגועה. עוד הלינה, כי בדיון, שבו נכח בא כוחם של התובעים בוועוד חזותי, ארעו תקלות שונות וכי השופטת הייתה עצבנית וכעוסה. לאחר הגשת התלונה, הוגשה בקשה לפסול את השופטת מלדון בתיק בשל נימוקים דומים לאלו שנטענו בתלונה, והשופטת פסלה עצמה בשל העלבון שחוותה המתלוננת מהאמירה שהיא הודתה שלא הייתה צריכה להיאמר וגם התנצלה עליה, ולשם מראית פני הצדק.

אשר להתבטאותה של השופטת קבע הנציב, כי מדובר באמירה מיותרת ופוגענית. מצופה מבית המשפט, גם בשעה שהדיון אינו מתקיים על מי מנוחות, ואולי דווקא משום כך, להפגין ריסון עצמי ואיפוק. והרי, הייתה זו השופטת עצמה אשר החליטה לקיים את הדיון חרף הקשיים הטכניים שהתעוררו, גם אם כוונתה הייתה לקדם את התיק. אשר לחסר בפרוטוקול, שנבע מהתמקדותה של השופטת בצד הטכני של ההיוועדות החזותית ובכלל זה שימוש בטלפון הנייד כפתרון לבעיה הטכנית שארעה, קבע הנציב, כי עם כל ההבנה לכך, על הפרוטוקול לתעד את כל מי שנכחו בדיון, וודאי מי שנשא בו דברים כמו המתלוננת, ועל פי סעיף 68א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 עליו לשקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט. כזאת לא ארע במקרה זה (לצד זאת העיר הנציב, כי אף לא אחד מהצדדים ביקש לתקן את הפרוטוקול לאחר הדיון). התלונה נמצאה מוצדקת, הן בשל האמירה והן בשל החסר בפרוטוקול (**תמצית**, מספרנו 569/23, **שלום**).

- **עוד על התנהגות באולם**

המתלונן הלין על התנהגותו של רשם במהלך דיון, שנמשך, לדבריו, כ-15 דקות. לטענת המתלונן, לאחר הדיון הוא שוחח בשקט עם נציג הנתבעת, ולפתע התנפל עליו הרשם "במלוא הזעם", צעק עליו "תשתוק" והעיף את המקלדת שהחזיק בידו. המתלונן מציין, כי לו היה הרשם מבקש "שקט בשקט והייתי שותק ללא שום צורך בצעקות ונזיפות מיותרות". עוד מציין המתלונן, כי הרשם נכנס לאולם באיחור של כחצי שעה, כשכוס קפה בידו, לא בדק את העובדות או את הטענות, והחל לבדוק פסקי דין קודמים, ו"דחף" להעביר את הדיון לבית משפט השלום.

הנציב קבע בהחלטתו, כי נקל להבין את הבעייתיות אליה נקלע הרשם כאשר מצד אחד הוא נאלץ להקליד בעצמו, ומצד שני הצדדים באולם מנהלים ביניהם דין ודברים. ואולם, עם כל ההבנה לקושי האובייקטיבי אליו נקלע הרשם, סבר הנציב, כי תגובתו בצעקות, תוך הטחת המקלדת, לא היתה מחוייבת המציאות. גם אם המתלונן לא נהג כשורה כשהוסיף עוד כמה מלים בעת ההקלדה לאחר שהרשם ביקש "שקט", עדיין על בית המשפט לעשות כל מאמץ על מנת לשמור על איפוק וקור רוח. גם הרשם בתגובתו מציין כי הוא נכשל "על חודו של רגע".

בנסיבות העניין, קבע הנציב, כי ניתן להסתפק בהערה לרשם בגין התנהלותו, ובכך ימוצה בירורה של התלונה (מספרנו: 345/23, **שלום**).

- **כפיית פשרה והתנהגות באולם**

נמצאה מוצדקת תלונה שעניינה כפיית פשרה על בעלי דין. בהחלטתו ציין הנציב, כי השופט הנילון לא איפשר למתלונן לשטוח את מלוא טענותיו כדבעי ולחקור את המצהירה מטעם הצד שכנגד, כפי זכותו של המתלונן לעשות כן, וכי נוכח העובדה שהמתינו אחרים לדיון נוסף בפני בית המשפט, לקראת סיומו, נראה כי השופט האיץ בצדדים לסיים את הדיון בפשרה. ואולם, אסור שניסיונות הפשרה ייעשו בכל מחיר ועל דרך של הטלת מורא על בעלי דין להסכים להצעת בית המשפט.

כמו כן הוער, כי אף שקשה לנהל דיון המתנהל בקולות רמים, מצופה היה מבית המשפט להכיל את שהתרחש באולמו ובכלל זה להתחשב במי שנעזר בקביים אשר הסביר כי הוא סובל ממגבלה רפואית המשפיעה לעיתים על גובה קולו. יתכן כי אילו נקט השופט בדרך סבלנית יותר ניתן היה אף להימנע מהגשתה של התלונה (מספרנו 498/23, **שלום**).

- **על הפעלת לחץ להתפשר ועל האיסור לפנות לבעל דין "מעל לראשו" של עורך הדין המייצגו בהליך**

נמצאה מוצדקת תלונה על הפעלת לחץ להתפשר. בהחלטתו העיר הנציב, כי מלאכת השפיטה כוללת בתוכה את החובה המוטלת על היושב בדיון לנהל את המשפט בדרך ראויה, ללא הפעלת לחץ בלתי הולם על הצדדים להשגת פשרה. השגת פשרה מבורכת וטובה עבור הצדדים, רק אם הושגה ונעשתה בהסכמה חופשית ומדעת, ולא מתוך כפייה. שומה על היושב בדיון להקפיד תמיד, כי הצעת הפשרה תיעשה בלא ליתן בידי בעלי הדיון או באי כוחם תחושה של אין ברירה, או כי יבולע להם בסיומו של ההליך אם לא יאותו להתפשר. ואף זאת – וודאי הוא כי את הנסיון לפשרה יש לקיים באופן ראוי ושלא תוך הרמת קול. שעה שמדובר בבעל דין מיוצג, ובא כוחו קיבל החלטה מושכלת לפיה אין מקום לסיים את ההליך בפשרה, אין זה ראוי כי היושב בדיון יפנה לבעל הדיון עצמו, "מעל לראשו" של המייצג (**תמצית**, מספרנו 89/23, **עבודה**).

- **על הוצאת עו"ד מהאולם בניגוד לעקרון פומביות הדיון**

שופטת הורתה לעורכת דין (המתלוננת) שנכחה באולמה (כצופה מן הצד) לצאת מהאולם הגם שמדובר בדיון שהתנהל בדלתיים פתוחות. השופטת נימקה את הוראתה בכך שקיימות הגבלות בשל התפרצות גל הקורונה. ואולם, לדברי המתלוננת, בירור שהיא ערכה עם המזכירות העלה כי לא קיימת כל הגבלה והדיונים מתנהלים כרגיל. לאחר ששבה המתלוננת לאולם נתנה השופטת החלטה המתירה רק למי שמייצג בדיון, לנאשם ולעדים להיות נוכחים בו. המתלוננת סבורה, כי החלטתה של השופטת נובעת מרצון ל"נקום" בה על כך שתלונה שהיא הגישה נגדה בעבר נמצאה מוצדקת.

השופטת מסרה בתגובתה כי קודם שהחל הדיון בתיק הנדון התנהל בפניה דיון בתיק אחר בדלתיים סגורות, ועל כן היא הורתה לכל הנוכחים לצאת מהאולם, לרבות לעורכי הדיון, לנאשמים ולעדים. כאשר החל הדיון בתיק היא סברה כי קיומו בדלתיים סגורות יסייע לקידומו לאור בקשת באי כוחם של הצדדים.

בהחלטתו קבע הנציב, כי עיקרון פומביות הדיון הוא בעל מעמד חוקתי בשיטתנו המשפטית. עיקרון זה מהווה מרכיב חשוב במשטר דמוקרטי בהבטיחו את עקרון השקיפות, ומשמש ערובה לתקינותו של ההליך השיפוטי ולזכות הציבור לדעת. מעקרון פומביות הדיון נובעת זכותו של מי שחפץ בכך לצפות בדיון משפטי המתקיים בדלתיים פתוחות, גם אם אינו צד להליך ואינו מייצג את אחד מבעלי הדיון.

הסברה של השופטת להוצאת המתלוננת מהאולם לא הניח את דעתו של הנציב, וזאת שעה שלא ניתנה על ידה כל החלטה על קיום הדיון בדלתיים סגורות. לפיכך, נמצאה התלונה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 10/23, **תעבורה**).

• **שיחת חולין בין שופט לבין בא כוחו של אחד מבעלי הדין שהתקיימה בתום דיון שהתנהל בפני השופט**

בתום דיון שהתקיים, ובעת שבאולם נכחו בעלי הדין ובאי כוחם, שוחח השופט עם אחד מבאי כוחם של הנתבעים "על כדורגל וענייני דיומא". המתלונן, מנהלה של התובעת (חברה) הלין, בין היתר, על שיחה זו וטען כי נראה כאילו מדובר ב"חברים טובים ולא בשופט ובעורך דין המופיע בפניו". השופט ועורך הדין ששוחח עימו מסרו בתגובתם לתלונה, כי אין ביניהם הכרות קודמת, למעט זו בעקבות הופעותיו של עורך הדין בפני השופט, וכי המדובר בשיחת חולין ולא מעבר לכך.

הנציב קבע בהחלטתו, כי אמנם אין בשיח חולין כזה, כשלעצמו, כדי ללמד על הכרעתו הצפויה של השופט בתיק או על כך שהוא נוטה לטובת בעל דין כזה או אחר. יחד עם זאת, ניתן להבין מדוע מאן דהוא, לרבות בעל דין, יכול להתרשם מקיומו של יחס של קרבה (פמיליאריות) בין השניים, כאשר הוא עד לשיחה שהתקיימה ביניהם, כפי שארע כאן. עוד קבע הנציב, כי הוא אינו סבור כי יש פסול, תמיד ובכל הנסיבות, בשיח אגבי שאינו קשור לתיק זה או אחר, אותו מנהל שופט עם הצדדים לתיק שבפניו, או עם מי מהם. עם זאת, על שופט לבחון אם יש מקום לשיח מעין זה בהליך הספציפי המונח בפניו, ולהפעיל שיקול דעת בעניין זה בהתאם לנסיבות הקונקרטיות של המקרה. בכפוף לכך, התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 451/23, **שלום**).

• **על יחסו של בית המשפט לעורך דין ועל האמון שיש ליתן בו**

עורך דין הלין על כי שופטת פגעה בו לעיני לקוחותיו והביעה חוסר אמון בהתנהלותו, כשאף חייבה אותו לחתום על תצהיר כדי לאמת את טיעונו ואיימה עליו בהשתת הוצאות

בהחלטתו בתלונה, אותה דחה, קבע הנציב, כי ככלל שומה על בית המשפט לשוות לנגד עיניו תמיד את האמון שיש ליתן בעורך דין המופיע בפניו, כל עוד לא הוצגה בפניו ראיה של ממש לסתור או שקיים חשד מבוסס להפרת אמון. עם זאת, על אף היותו של עורך דין "Officer of the court", כמימרה הידועה, הרי שבמצב דברים בו מוצא היושב בדין כי עורך דין פלוני נהג שלא כהלכה, בידו לעשות שימוש באמצעים העומדים לרשותו על פי שיקול דעתו, לרבות השתת הוצאות אישיות על עורך הדין, והכל כמובן במידה הראויה ובשים לב לכך שמדובר בעורך דין. הינה כי כן, אין לעורך דין "פטור גורף" מפני אמצעים שבית המשפט מוסמך להפעיל, והכל כמובן בכפוף להוראות הדין תוך לקיחה בחשבון כי מדובר בעורך דין.

אכן, הדרישה מעורך דין לחתום על תצהיר כדי לאמת את טיעונו אינה מעשה של יום ביומו, ועל בית המשפט לשוות לנגד עיניו את הפגיעה האפשרית שיש בכך בתדמיתו ובמעמדו של עורך דין, במיוחד אם הדרישה נעשית אל מול לקוחותיו. עם זאת, במקרה בפנינו, לאחר בחינה מדוקדקת של כל החומר שבפנינו, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי לא נפל פגם בהתנהלות השופטת בעניין זה.

עיון בחומר העלה, כי השופטת פעלה במסירות ובשקיפה על מנת להגיע אל חקר האמת בסוגיות העומדות לפניה, כשלפנים משורת הדין היא אף איפשרה למתלונן לפעול בהתאם להחלטותיה, טרם שיינקטו נגדו סנקציות מכוח פקודת ביזיון בית המשפט.

עם זאת הבהיר הנציב בשולי הדברים, על דרך הכלל, כי שומה על היושב בדין לשמור תמיד על מזג שיפוטי ולהימנע מהתבטאויות בוטות וכן מאמירות העלולות לפגוע במרקם היחסים שבין עורך דין ללקוחותיו או ביחסי האמון שביניהם. הינה כי כן, הזהירות נדרשת והפעלת הריסון יאה תמיד לבית המשפט, בשים לב לכלל נסיבות העניין שבפניו (**תמצית**, מספרנו 523/23, **שלום**).

השלטת סדר באולם

• על תגובת שופט להתבטאויות מעליבות, חוזרות ונשנות מצד בעל דין כלפי הנוכחים באולם בית המשפט

לנציבות הוגשה תלונה על ידי עו"ד שייצג נושה בהליך של חדלות פרעון. לטענת המתלונן, במספר דיונים שהתקיימו בפני השופט, השמיע כלפיו החייב (הגרוש של הנושה) הערות פוגעניות על רקע מגדרי, אולם השופט "מילא פיו מים ושתק" והדבר פגע קשות ברגשותיו.

בהחלטתו קבע הנציב, כי על יסוד החומר שבפניו מצטיירת תמונה מצערת ואומללה, שבה חוזר החייב ומשמיץ את בית המשפט ואת עורכי דין בתיק, ופוגע בהם באופן אישי. תוצאה כזו בלתי נסבלת ובלתי מתקבלת על הדעת, ומחובתו של בית המשפט לשים לה קץ. אין תמה, אפוא, כי זו הפעם בחר המתלונן להלין על כך לנציבות. אכן, השופט לא "מילא פיו מים" – הוא העיר לחייב ולפרוטוקול על התנהגותו והפסיק שני דיונים, אך כל אלו לא הרתיעו את החייב, אשר לא חשש לשוב ולחזור על התנהגותו ועל התבטאויותיו גם בדיון האחרון שהתקיים. הלכה למעשה, במצב דברים שכזה, יכול בעל דין להשיג יתרון דיוני מסוים, שכן הוא נוכח באולם ורואה כיצד יש לדבריו הפוגעניים השפעה של ממש, וכפי שכתב המתלונן כי בדיון האחרון הוא "קפא על מקומו" עד כדי קושי לייצג את הנושה.

משנכשלו ניסיונותיו של בית המשפט, הוא יכול היה, למשל, לשקול להטיל על החייב עונש על פי הסמכות המוקנית לו בסעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. במקרים מתאימים רשאי בית המשפט גם לפנות למנהל בתי המשפט לשם הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין. דרך נוספת להתמודד עם בעל דין, שחוזר ומשתלח באופן בוטה ופוגעני בבית המשפט ובעורכי הדין, היא להורות לו להגיש את טיעונו בכתב, מאחר שהוא אינו מסוגל להתנהל באופן ראוי ומכבד ולנצור את לשונו.

עוד קבע הנציב, כי התמודדותו של בית המשפט עם התנהגות משפילה ופוגענית מצד בעל דין החוזר ומשתלח בבית המשפט ובעורכי הדין המופיעים בפניו, אין לה ולא כלום עם שמירה על זכות הטיעון שלו. זכות הטיעון לחוד, ותגובה הולמת מצד בית המשפט לחוד, ואין האחד בא על חשבונו של השני. תגובתו של בית המשפט להתנהגות מעין זו של בעל דין גם איננה תלויה בשאלה כיצד בסופו של יום הסתיים ההליך או ברצון להביא לסיום מוצלח שלו. אין מדובר כאן בשאלה איזה מבין השניים – הכרעה בתיק לגופו או שמירה על כבודם של עורכי הדין – עומד "במרכז הבמה", כלשונו של השופט. אין להסכים עם מצב שבו עורכי דין העתידים להופיע בדיון בתיק מסויים, יחששו ממעמד הדיון שמא יפלו שוב קורבן לחרצובות לשונו של בעל דין ולהתנהגותו המעליבה והפוגענית. על בית המשפט, למען שמירת כבודו וכבודם של הבאים בפניו, לנקוט בכל הכלים העומדים לרשותו על מנת לאפשר דיון ראוי ומכבד, לא כל שכן כאשר אותו בעל דין חוזר ומפגין, פעם אחר פעם, זלזול וחוסר כבוד כלפי בית המשפט ועורכי הדין המופיעים בפניו.

בנסיבות העניין, הסתפק הנציב בהערה לשופט על כי לא הגיב בחומרה הראויה לדבריו הפוגעניים של החייב, ולא עשה שימוש באפשרויות הנוספות העומדות לרשותו על מנת להפסיק את התנהגותו הבלתי מקובלת והתוקפנית של החייב (**תמצית**, מספרנו 853/22, **שלום**).

התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

- **על התבטאות שופטת במסגרת החלטה שיפוטית בזמן מערכה צבאית**
בפני שופטת נדונה בקשה למעצרו של חשוד, שלפי הנתען, במהלך מבצע "מגן וחץ" צילם בשידור חי אתרים בירושלים, וייחל לכך שישלחו טילים מעזה. בהחלטתה המורה על שחרורו של החשוד ללא תנאים, ציינה השופטת כך: "את עניין הטילים פרסם הג'האד האיסלאמי וזכותו של אדם לקוות שכך יהיה (גם אם חבל)".

בתלונות שהתקבלו בנציבות הלינו המתלוננים על דבריה של השופטת במסגרת ההחלטה, וטענו כי היה על השופטת להיזהר בדבריה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בימים רגישים שבהם נופלים טילים על אזרחי ישראל, שכן דבריה נותנים לגיטימציה לקריאות לרצוח יהודים.

בתגובתה מסרה השופטת, כי התלונה נסובה על תוכנה של החלטה שיפוטית שאינה נתונה לביקורתו של הנציב, ועל כן אין לבררה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי תלונה שעניינה בהתבטאות שופט במסגרת החלטה שיפוטית נכללת בגדר "התנהגות שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט" ועל כן בסמכותו של הנציב לבררה. הנציב, שב והזכיר כי על בית המשפט להקפיד על התבטאות ראויה במסגרת החלטות ופסקי דין היוצאים תחת ידו, ולהימנע מהתבטאויות פוגעניות, מיותרות ובלתי רלוונטיות. שכן, שימוש במילים מיותרות שעלולות לפגוע ברגשותיו של הציבור (או אף חלק ממנו) עלול לגרום נזק לדימויה של מערכת המשפט. הנציב הטעים, כי דבריה של השופטת בדבר זכותו של אדם לקוות שישלחו טילים מעזה, וזאת בפרט בעת קיומה של מערכה צבאית, מעוררת אי נוחות, בלשון המעטה. אמירה זו יכולה להתפרש באופן מוטעה, יש לומר, כמתן לגיטימציה להתבטאות שיש בה משום תמיכה בפעילות עוינת מצד האויב כלפי מדינת ישראל ואזרחיה. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 363/23, **שלום**).

- **על התבטאויות מיותרות של שופט בהחלטה לדחות בקשה לשחרורו של מי שנעצר בהפגנה**

הנציב מצא להעיר לשופט על התבטאויות מיותרות, שלא היו אלא אוביטר (אמרת אגב) שלא היה דרוש להכרעתו בדיון, בהחלטה שנתן לדחות בקשה לשחרורו של מי שנעצר בהפגנה שהתקיימה בנושא עריכת שינויים במערכת המשפט.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן, לשופט היושב בדיון מוקנית עצמאות הביטוי לנמק את החלטותיו ואת הכרעותיו בדיון. ואולם עצמאות זו אינה מתירה כליל את הרסן בכל הנוגע לדרך ההתבטאות השיפוטית. חופש הביטוי המוקנה לשופט אינו כחופש הביטוי המוקנה לאזרח מן השורה. אדרבא, על חופש הביטוי של השופט מוטלות מגבלות שונות.

לדעת הנציב, מיטיב היה השופט לעשות לו נמנע מלכלול בהחלטתו את שתי פסקאותיה האחרונות. מדובר הגיגים שונים של השופט שניתן אכן לפרשם, אף כי יתכן שלא לכך כיוון השופט, כמתחת ביקורת על המפגינים נגד ההצעות לתיקוני חקיקה, ולפגיעה שמעשיהם של כל המפגינים בעד ונגד אותם תיקונים עלולה, בסופו של יום, לדעתו של השופט, לגרום אף לחוסנה של המדינה נוכח האיומים הרבים המוצבים לפתחה, בהעדר לכידות ציבורית. תיקוני החקיקה המוצעים כמו גם הדעות השונות בציבור וההפגנות השונות המתקיימות בנושא זה עניינם בנושאים הנתונים במחלוקת ציבורית ואף במחלוקת פוליטית עזה, העיר הנציב. משכך הוא מוטב ליושב בדיון להרחיק עצמו בעניינים אלה מכל אבק של מראית עין כאילו דעתו האישית אשר לאלה, תהא אשר תהא (ובוודאי

שכל שופט זכאי לדעה אישית כמו כל אדם אחר (בציבור), משפיעה הלכה למעשה על החלטותיו השיפוטיות בעניינים המובאים בפניו. לא בכדי הטילו כללי האתיקה מגבלות שונות על השופט בהקשר זה, שכן פריצת הגדר בעניינים אלה עשויה להביא לפגיעה של ממש באמון הציבור במערכת המשפט. ראוי לו, אפוא, לשופט להקפיד לשמור את דעתו האישית בעניינים כגון דא בדלת אמותיו ושלא ליתן לה ביטוי כלשהו, ולו ברמז, בהחלטות שיפוטיות היוצאות תחת ידו.

זאת ועוד, הוסיף הנציב. ניתן להבין מהחלטת השופט, ולו באופן מרומז, כי הוא ביקורתי כלפי עצם השמעת דעות שונות, נוכח האתגרים שונים הרובצים לפתחה של המדינה. אף מכך ראוי היה להימנע, שכן גם בצוק העיתים זכאים יחידי הציבור להשמיע את מגוון עמדותיהם השונות וזאת מכוח חופש הביטוי המוקנה להם. אף שרוב המונח "איסלמונאציות" להחלטת השופט, מונח הקושר בין דת האסלאם ובין אידאולוגיה נאצית, היה מיותר ובלתי רלבנטי, ואף מכך ראוי וניתן היה להימנע.

למקרא סוף דבריו של השופט בתגובתו לתלונה נראה כי אף הוא מבין היום, ובדיעבד, את השימוש שניתן לעשות בדבריו או בחלק מהם, בהקשר למחלוקת הציבורית העזה הנתושה בציבור. השופט סבור, כי "קריאה נכונה" של החלטתו הייתה מביאה להבנה אחרת מזו של המתלוננים עליו, וכי הם פרשו שלא כהלכה את האמור בה. על כך ניתן לומר, קבע הנציב, כמאמר חכמינו, כי סוף מעשה במחשבה תחילה, ומוטב היה לדברים שלא להיכתב כלל, לא כל שכן שעה שהם לא היו נצרכים, כלל ועיקר, להכרעה בבקשה שהונחה לפתחו של השופט (תמצית, מספרנו 240/23, שלום).

• התבטאות פוגענית ומיותרת בפסק דין

מתלונן, בעלים ומנהל של חברה שעיסוקה באבטחה (התובעת) הגיש תביעה נגד חברה אחרת, שעיסוקה באותו התחום. המתלונן היה העד היחיד מטעם התובעת, והוא הלן על מספר אמירות פוגעניות בפסק הדין שנתן השופט-הנילון, אשר דחה את התביעה.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת בגין שתיים מבין האמירות נשוא התלונה. האחת, "בדד במשעול אל האין. הלכה עדות [המתלונן]. בדד, בנתיב ללא כלום הלכה, עדות בעל דין יחידה בלי שכם, בלי ידיד, בלי סיוע"; והשנייה, "ועל מהימנות גרסאותיו של [המתלונן]...שפוכה אותה ארומה של קצף אספרסו מתנדף העולה מתשובותיו...".

הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם, כפי שכותב השופט בתגובתו לתלונה, הדימויים המקוריים מתייחסים למשקל עדותו של המתלונן, ולא למתלונן עצמו, וספק בעיניו אם ניתן בכלל ליצור הפרדה בין השניים, דומה כי שתי האמירות הנ"ל הינן מיותרות וחורגות מגבולות הטעם הטוב. בנקל יכול היה השופט למצוא ניסוח חלופי אשר יתייחס בקצרה ובפשטות למשקלה של עדותו של המתלונן ולמהימנותה, קביעות שבית המשפט מכריע בהן מידי יום ביומו. הנציב הוסיף וכתב כי אכן, לשופט מוקנה חופש ביטוי בהתבטאויותיו השונות ואין פסול, באופן עקרוני, כי הוא יעשה שימוש בדימויים או במטפורות בפסקי דינו ובהחלטותיו, וזאת מקום בו הוא משוכנע שיש בהם כדי לתרום להבנת הדברים. ואולם, גם שימוש שכזה אינו בלתי מוגבל והוא צריך להיעשות בזהירות ובתבונה. אין מקום, לטעמו של הנציב, כי השופט יכביר מילים שלא לצורך ויגלוש מעבר להכרחי ולנדרש להכרעה במחלוקת שבפניו, תוך שימוש בביטויים מיותרים, שיש בהם כדי לפגוע בצד זה או אחר להתדיינות.

עוד קבע הנציב כי אינו סבור שהדברים שכתב השופט זהים או שווי ערך לביטויים "כרעי תרנגולת" או "משענת קנה רצוף", כפי שהשופט כותב, שכן שניים אלה הם בגדר מטבעות לשון מוכרים, שגורים בשפתנו, קצרים ומובנים. לו נקט השופט באלה, מן הסתם לא היתה מוגשת תלונה על כך, אלא שהשופט ביכר לכתוב דברים מעבר לנדרש, תוך שימוש בלשון שיש בה משום נימה של לגלוג וציניות, ואין תמה שהמתלונן חש עצמו נפגע ואפשר שגם מוקטן למקרא הדברים (תמצית, מספרנו 387/23, שלום).

• **מסקנות מרחיקות לכת לגבי השקפת עולמו של שופט על עבירת אונס על יסוד דברים שכתב בהחלטה בערר שהגיש הנאשם בביצוע העבירה**

תלונות רבות הוגשו ללשכתנו בעקבות דברים שכתב שופט בהחלטה בערר שהגיש נאשם בביצוע עבירת אונס על החלטת בית המשפט קמא, שהורה על מעצרו עד לתום ההליכים נגדו, מבלי להפנותו לשירות המבחן לשם קבלת תסקיר מעצר. השופט קיבל את הערר, וקבע כי על שירות המבחן להכין תסקיר מעצר, אשר יוגש לבית המשפט קמא, וזה ידון בו ויחליט בעניין כפי שימצא לנכון. לטענת המתלוננים, האמירה בהחלטה לפיה "העורר ביצע מעשיו ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית (הגם שאין להתעלם מכך שבכל עבירת אונס קיים רכיב אינהרנטי של שימוש באלימות)", מבטאת תפיסה לפיה אונס אינו כולל רכיב של אלימות, וכי הדברים שנכתבו פוגעים בקורבן העבירה ולמעשה בכל מי שעבר פגיעה מינית. השופט בתגובתו לתלונות, מסר, כי בדבריו הוא כתב במפורש, כי בכל עבירת אונס יש רכיב של שימוש באלימות, וכי למרות חומרתה של העבירה אין זה חריג שנאשם בעבירת אונס יישלח לקבלת תסקיר מאת שירות המבחן כחלק מהדין בשאלת מעצרו עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו, וכי אין זה נכון להסיק מסקנות ולייחס לו תפיסה על בסיס משפט אחד, אשר מוצא, ללא הקשר, מההחלטה כולה, אותה יש לקרוא כמכלול. במקרה זה, הדין היה מוגבל רק לבחינת ההצדקה לקבלת התסקיר

הנציב דחה את כל התלונות וכתב בהחלטתו, כי השופט נדרש להכריע בשאלת הפניית העורר לתסקיר מבחן, והשיב על כך בחיוב. הא ותו לא. לפיכך, את הדברים בהחלטה יש לקרוא ולהבין בהקשר של ההפניה לקבלת תסקיר מבחן, ואין להסיק מהם את כל אותן מסקנות להן טענו המתלוננים – כי השופט מקל ראש, חלילה, בחומרת המעשים המיוחסים לעורר; כי הוא מחזיק בדעה לפיה אין רכיב של אלימות בעבירות אונס, שעה שהוא כתב את היפוכם של דברים; או כי יש בדבריו משום זילות או השפלה של נפגע/נפגעות תקיפה מינית או אונס.

למקרא ההחלטה כולה, לא מצא הנציב לקבוע כי הדברים שכתב השופט לא היו צריכים לעניין או שהם חרגו מגבולות הטעם הטוב. לצד זאת, ציין הנציב, כי חשוב לזכור, שהחלטותיו של בית המשפט נקראות גם על ידי ציבור שאינו בקי בפרטים, ואינו משכיל, לעיתים, לרדת לדקויות או להבחנות משפטיות המיוחדות לתיק הספציפי, ובאופן טבעי מפרש את הכתוב כפשוטו של מקרא. ניתן להבין מדוע הדברים שכתב השופט ("ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית") מעוררים בקרב הקורא תמיהה או אי נוחות, שעה שמדובר בנאשם בעבירת אונס, ועל כך יכולות להעיד התלונות הרבות שהתקבלו בלשכתנו. אפשר שניתן היה לנסח את האמירה הזו באופן אחר. ואולם, מכאן ועד לשלל המסקנות שהעלו המתלוננים לגבי תפיסת עולמו של השופט ביחס לעבירת האונס עצמה – רב המרחק (תמצית, מספרנו 301/23, עליון).

• **על חובתו של היושב בדין לעיין היטב בתיק קודם מתן החלטה**

המתלוננת הגישה תלונה על כך ששופטת נתנה החלטה על גבי מסמך (תצהיר) שאינו רלבנטי לבקשה שהוגשה על ידה, מה שלטענתה מלמד כי השופטת לא קראה את התיק, ולכן לא שמה לב שבקשתה התייחסה לתצהיר אחר.

השופטת מסרה, כי התיק הועבר לטיפולו לאחר שהשופטת שדנה בו יצאה לחופשת לידה. לדבריה, מדובר בתיק עמוס בבקשות, מה שמכביד על ניהולו ועשוי לגרום לטעויות. מכל מקום, ציינה השופטת, כי לו הייתה המתלוננת, שהיא עורכת דין, מגישה בקשה מתאימה כדי להבהיר את הטעות שנפלה בהחלטה, אזי היא הייתה מתקנת אותה.

לנוכח לקיחת האחריות מצד השופטת, מצא הנציב להסתפק במקרה הנדון בהערה,

לפיה - חובה על בית המשפט לעיין בחומר שבתיק בטרם ייתן את החלטותיו, וזאת כדי להימנע מטעויות שעלולות לפגוע באמון הציבור בבית המשפט (תמצית, מספרנו 592/23, שלום).

- **על החובה שלא לנקוט נוקשות יתירה ושלא להפנות בעל דין לערכאת הערעור שעה שבידי בית המשפט לפתור על אתר תקלה שלא נגרמה באשמת אותו בעל דין**
שעה שמתגלה פגם טכני, בגינו בקשת דחיה לא הובאה בפני בית המשפט לפני שהתקיים הדין, מן הראוי שלא לנקוט בנוקשות יתירה ולדון בבקשה נוספת שהוגשה לבית המשפט לאחר מכן, תחת להטריח את המבקש לערכאת הערעור העמוסה לעיפה. שומה היה על בית המשפט לפתור על אתר את הסוגיה שהונחה לפתחו (תמצית, מספרנו 442/23, שלום).

התנהגות שופט עם עמיתיו

- **על יחסי עבודה תקינים בהם מחוייב הנשיא עם קאדים ועל בחינת שאלת ניגוד העניינים בבקשות עוזריו להתמנות לקאדים או לטוענים שרעיים**
בעקבות בירורה של תלונה העיר הנציב, כי ככלל ראוי הוא כי הנשיא יקיים קשרי עבודה תקינים עם כל הקאדים המכהנים בכל בתי הדין, לרבות קיומן של שיחות ואף פגישות פרונטאליות, ככל שצרכי העבודה מחייבים זאת. מתוקף כהונתו אף מצופה מהנשיא לשמר קשר מקצועי עם כל הקאדים בעניינים המקצועיים בהם הם דנים או בנושאים שתחת סמכותם, וזאת לצורך הדרכתם והכוונת התנהגותם. ראוי לו גם לנשיא להימנע מיצירת רושם כאילו הוא מחרים מי מבין הקאדים.
כן קבע הנציב, כי שעה שעוזר משפטי של הנשיא מבקש להתמנות לקאדי או לטוען שרעי, שומה על הנשיא לבקש חוות דעת משפטית פרטנית מהלשכה המשפטית של משרד המשפטים בעניין סוגיות ניגודי העניינים שעשויים להתעורר בכל הנוגע להליכי המינוי (תמצית, מספרנו 113/23, שרעי לערעורים).
- **על סמכותו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים ועל התנהלותו אל מול חבריו לשפיטה בבית הדין**
בעקבות בירורה של תלונה שהגיש קאדי של בית הדין השרעי לערעורים קבע הנציב -
1. הנשיא אינו מוסמך לבטל את אחד ממקומות המושב של בית הדין, והסמכות בעניין זה מסורה לשר המשפטים.
2. הנשיא מוסמך לקבוע את סדרי הדיונים ומועדי השמיעה בבית הדין על דרך הכלל, אך לא בעניינו של הליך פרטני.
3. לאחר שהנשיא קובע את מותב הקאדים שידון בהליך, משמש כאב בית הדין באותו הליך (מבין חברי ההרכב) - וותיק הקאדים או (שעה שמדובר בבעלי וותק זהה) הקאדי המבוגר בגילו מבין חברי ההרכב. עמדה זו עולה בקנה אחד ומתיישבת היטב עם משטרו של חוק הקאדים, כקבוע בסעיף 6א(ב) לחוק הקאדים, התשכ"א-1961.
4. בסעיף 6א(ג) לחוק הקאדים לשנת 1961, לא נאמר, כי הסמכות לקביעת מועד השמיעה של הליך מסוים נמסרה לנשיא והאמור בסעיף זה אף אינו מאיין את סמכותו של מותב שכבר נקבע לטפל בהליך מסוים לקבוע את סדרי שמיעת ההליך או לטפל בבקשות דחייה המוגשות לו בעניינו של אותו הליך.
5. הנשיא אינו מוסמך ליטול לעצמו תיק המטופל על ידי הרכב, שלא הוגש בו הליך ערעורי כלשהו, וליתן בו החלטה ההופכת את החלטת ההרכב.

6. שומה על הנשיא להימנע בהחלטותיו מלמתוח ביקורת בלשון בלתי ראויה בחברי מותב שהוא עצמו מינה לדון בהליך. שומה על הנשיא לזכור ולשוות תמיד נגד עיניו, כי תדמית בית הדין כולו אינה רק תדמיתו של הנשיא אלא היא תדמיתם ומעמדם של כל אחד ואחד מחבריו לבית הדין (תמצית, מספרנו 475/23, שרעי לערעורים).

- **על תלונת עובד בתי הדין בשל הודעה בדוא"ל ששלח לו קאדי**
עובד מסויים בבתי הדין השרעיים הליו לנציב על נוסח הודעה ששלח לו קאדי בדוא"ל, נוכח התרעה שהעביר העובד לקאדים בדבר החלטת הנשיא לסגור את אחד ממושבי בית הדין השרעי לערעורים, ונעילת לשכותיהם של הקאדים, כשבידם יהיה עד למועד מסויים לפנות מהן את חפציהם.
הנציב מצא לדחות את התלונה וקבע, כי בשים לב לכלל נסיבות העניין, ובכלל זה גם בחינה מוקפדת של לשונה של הודעת הדוא"ל ששלח הקאדי לעובד, אין בידו לומר כי הקאדי נקט בנוסח שאינו מידתי, או חריג בבוטותו, באופן המצדיק את מציאת התלונה שהוגשה נגדו כמוצדקת.
לדברי הנציב, ההוראה לנעול לשכה של שופט או של קאדי ואף לפנותה מחפציה פגיעתה קשה עד מאוד, במישורים רבים, לא כל שכן שעה שמסתבר כי קיימת מחלוקת משפטית של ממש בדבר תקפות ההנחיה שניתנה על ידי הנשיא, בכל הנוגע למקום מושבו של בית הדין, וכי בנסיבות העניין רשאי היה הקאדי להתרות בעובד, כי הוא עשוי לחוב באחריות משפטית אם יפעל כהנחיית הנשיא (תמצית, מספרנו 335/23, שרעי לערעורים).

התנהגות מחוץ לכס השיפוט

- **על מכתב שופט לחברת ביטוח בעניין מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו בו ציין את דבר היותו שופט**
בעקבות מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו האישי של השופט מצא אותו שופט לפנות בכתב לחברת הביטוח כשהוא מציין במכתבו, בין היתר, את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים וכן את ניסיונו הרב הקודם כעורך דין, שבשלם הוא יודע היטב לזהות מתי איבד שמאי את האובייקטיביות שלו.
הנציב לא מצא לפקפק בדברי השופט, כי לא התכוון להשיג יתרון כלשהו או טובת הנאה ואף לא ביקש להפעיל לחץ בלתי ראוי על חברת הביטוח. תניא מסייעת להתרשמות זו ניתן למצוא בכך שהשופט לא חתם על מכתבו כשופט והוא אף לא נשלח על גבי נייר מכתבים בו מצויין תפקידו כשופט.
ואולם הסברי השופט לא התקבלו על ידי הנציב. לדעת הנציב, אף אם מטרתו של השופט, כדבריו, הייתה אך להבהיר לקוראי מכתבו, כי הינו בעל השכלה ונסיון משפטיים, ומשכך אין לקחת את דבריו בעלמא כדברי הדיוט, ראוי וניתן היה לנסח את האמור במכתבו אחרת, בלא להזכיר כלל את עובדת היותו שופט ולא כל שכן את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים. כך, למשל, היה בידי השופט לציין במכתבו, על דרך ההכללה, כי הינו בעל השכלה משפטית ונסיון משפטי רב, בלא מתן הפירוט המופיע במכתבו.
זאת ועוד. קביעה בדבר הפרת כלל מכללי האתיקה אינה דורשת, כשלעצמה, קיומו של "יסוד נפשי" מסויים מבחינתו של השופט, ודי יהיה בקיומה של התנהגות אסורה במובן האובייקטיבי. הדבר מוצא ביטוי מפורש בניסוחו של כלל 20 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007, ממנו ניתן ללמוד, כי גם אם כוונתו של השופט לא הייתה לקדם את עניינו שלו או את עניינו של אחר, שומה עליו להימנע מלציין את דבר היותו שופט "בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף". וכך הוא, הדבר גם בעניינו.

משלא כך נהג השופט (אף שלזכותו ייאמר, כי הוא מצר על התנהלותו זו בדיעבד, וטוב שכך), גם אם לא היה, כדבריו, ער לפרשנות אפשרית של האמור במכתבו לחברת הביטוח, אין מנוס מהקביעה כי התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 819/23, **שלום**).

• על השתתפות אסורה של קאדי בכנס ובטקס

נמצאו מוצדקות בקשות בירור שהגיש נשיא בית הדין השרעי לערעורים על שני קאדים שנטלו חלק בכנס בו נטל חלק ואף נאם השיח' ראיד מחאג'נה סלאח, כשהם ישובים בסמוך לו בשורת המוזמנים הראשונה. אחד הקאדים אף נשא דברים בכנס. הקאדי האחר אף השתתף בטקס נוסף וצולם כשהוא מוחא כפיים שעה שהוא עומד לצדו של השיח'. השיח' הינו ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בישראל, אשר הורשע בעבר בעבירות חמורות ביותר ובהן (ומדובר ברשימה חלקית): הסתה לאלימות, הסתה לגזענות, תמיכה בהתאחדות בלתי מותרת והסתה לטרור. השיח' אף ריצה בגין הרשעותיו בדין עונש של מאסר בפועל.

לדעת הנציב, בשים לב לכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018; נוכח מעמדו המיוחד של קאדים והזהירות המופלגת שהם מחוייבים בהם; היותם חלק ממערכת המשפט הישראלית; חומרתן היתירה ומהותן של העבירות בהן הורשע השיח', בגין אף ריצה כאמור מאסר בפועל, ראוי היה לקאדים, בעת הגעתם לכנס, שלא ליטול בו חלק, ולמצער שלא לשבת בסמוך לשיח' ובוודאי שלא להשמיע בו דברים על ידי אחד הקאדים. כמו כן הקאדי השני לא היה צריך ליטול חלק בטקס (**תמצית**, מספרינו: 761/22, 44/23, **שרעי**).

• מסירת מידע על מועמד לכהונת קאדי

בירורה של אחת התלונות על בית הדין השרעי העלה, כי קאדי מסר לציבור מידע שאינו נכון לפיו אחד המועמדים לכהונת קאדי נכשל בבחינה למועמדים ומשכך לא מונה לכהונה. הנציב העיר בהחלטתו, כי ככלל ראוי שלא למסור מידע כלשהו לגבי מועמדים לכהונה שיפוטית והליכי בחינת מינויים לכהונה, לא כל שכן שעה שמתברר, כי המידע שנמסר אינו נכון (מספרנו: 419/23, **שרעי לערעורים**).

• על ניהול עסקים באופן פעיל ועל ניהול חשבון פייסבוק על ידי היושב בדין

במסגרת כתבה שפורסמה באחד מאתרי החדשות הוצגה מודעה שבה מופיעה תמונתם של שופטת וכן זוגה המציעים למכירה את יצירותיהם המוצגות בבית קפה.

לטענת המתלונן, השופטת הפרה בהתנהלותה את כלל 35 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, הקובע כי "שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בי בעקיפין...". בנוסף, סבור המתלונן כי יש טעם לפגם בכך שהשופטת מנהלת חשבון פייסבוק אישי.

השופטת מסרה בתגובתה כי היא מעולם לא הציעה את עבודותיה למכירה. לדבריה, בעלון שפורסם לקראת התערוכה על ידי בעליו של בית הקפה, צוין ללא ידיעתה כי העבודות מוצעות למכירה. מיד עם היוודע לה הדבר היא דרשה מבעל בית הקפה להסיר את הפרסום לאלתר, וכך נעשה. מעבר לכך, היא דרשה כי גם עבודותיו של בעלה לא יימכרו. השופטת דחתה את הטענה כי עבודותיה הוצגו למכירה בפייסבוק או בכל פלטפורמה אחרת.

השופטת הפנתה לשורה של החלטות שניתנו על ועדת האתיקה של השופטים הקובעות את התנאים שבהם מותר לשופט להציג את יצירותיו. כמו כן, הדגישה השופטת כי התערוכה התקיימה באישורו של נשיא בית המשפט שבו היא מכהנת.

בהחלטתו קיבל הנציב את הסברה של השופטת, לפיו האמור בעלון נכתב על ידי בעל בית הקפה שלא בידיעתה. יחד עם זאת, העיר הנציב כי מחובתה של השופטת היה לבדוק ולאשר את תוכן העלון טרם פרסומו. לו נהגה כך, אזי הייתה נמנעת הטעות שעל בסיסה פורסמה הכתבה. עוד הבהיר הנציב, כי שופט רשאי לפתוח חשבון פייסבוק כל עוד השימוש בו ייעשה בשים לב לתפקידו ומעמדו. בירורה של התלונה מוצה כאמור בהערת הנציב שלעיל (**תמצית**, מספרנו: 454/23, **שלום**).

• **השתתפות לגיטימית של שופט בהרצאה שהועברה לקהל מאזינים באמצעות הזום**
עמותה הלינה לנציבות על השתתפותה של שופטת בכנס של "ארגון קיצוני פוליטי" אשר משקף תפיסות עולם או עמדות אשר המתלוננת איננה שותפה להן. על פי הנתען, דבר השתתפותה של השופטת פורסם על ידי כתב מסויים, והכנס "עסק בנושא פוליטי השנוי במחלוקת ציבורית עמוקה הרפורמה המשפטית", ולכן השופטת עברה על כלל 16 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 וגם על כלל 17(ב). המתלוננת ביקשה ללמוד לעניין זה מהחלטת ועדת אתיקה לשופטים, אשר בעקבות פנייה אחרת שלה קבעה כי על השופטת להימנע ממתן הרצאה בכנס שנערך במוסד אקדמי בשיתוף עם ארגון אחר.

הנציב קבע בהחלטתו, כי מהחומר שבפניו עולה, שהתלונה מבוססת על ציוץ של הכתב בטוויטר, להבדיל מפרסום באמצעי התקשורת. בנוסף, אין עסקינן בהשתתפות של השופטת ב"כנס", כנטען בתלונה, אלא בהאזנה פאסיבית של השופטת להרצאה שהועברה באמצעות הזום, ואשר האזינו לה עוד עשרות מאזינים. ממכלול הדברים עולה, כי אין כל רלבנטיות במקרה זה ל"קשרים חברתיים" של השופטת או להימצאותה ב"חברת" מאן דהוא, כאמור בכלל 16 לכללי האתיקה לשופטים. גם אין מדובר בהשתתפות בארוע פוליטי כלשהו, כאמור בכלל 17(ב) לכללים אלו.

עוד ציין הנציב, כי אין להקיש מהחלטת ועדת האתיקה לשופטים לתלונה זו. לא זו בלבד שכאן אין מדובר בהרצאה של השופטת, גם טיבו המדויק של אותו "כנס", כביכול, לא הובא בתלונה.

הנציב הוסיף, כי לדעתו זו הפעם הרחיקה לכת המתלוננת כשהצביעה על עבירות אתיות, לכאורה, מצד השופטת אשר בחרה להאזין להרצאה מסויימת שהועברה בזום. ישאל השואל, מה ההבדל בין האזנה פאסיבית מעין זו לבין שופט הבוחר לצפות בהצגה מסויימת או בסרט כזה או אחר, גם אם הוא מעלה לדיון סוגיה חברתית או פוליטית? ומה ההבדל בין האזנה פאסיבית כזו של שופט לבין קריאת עיתון יומי על ידו, על שלל מאמריו ופרשנויותיו בנושאים המונחים על סדר היום הציבורי? האם ניתן לומר כי בכל הפעולות הללו עובר השופט על כללי האתיקה לשופטים? התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 226/23, **מחוזי**).

פרק 9 | דרך ניהול משפט

השופט הוא המופקד על ניהול התקין והראוי של המשפט ועל סיומו של ההליך תוך זמן סביר וללא התמשכות יתר של ההליכים. עליו לאחוז ב"מוסרות הדיון" ושלא להניח לצדדים לקבוע את קצב ניהול המשפט.

להלן דוגמאות להחלטות שניתנו בשנת 2023, שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות של החלטות שלא פורסמו בעניין ליקויים שונים שנפלו בניהול המשפט, התמשכות הליכים ועיכוב במתן החלטות ופסקי דין, ועוד. במהלך שנת 2023 ניתנו מספר החלטות בנושא של התמשכות הליכים ועיכובים במתן החלטות ופסקי דין. להלן מספר דוגמאות:

עיכוב במתן פסקי דין

- **על עיכוב במתן פסקי דין שהוביל לפרישה מן השיפוט**
בעקבות בירורה של תלונה בדבר עיכובים רבים במתן פסקי דין על ידי שופט מסויים, שיציאתו לשבתון כתיבה ופינוי יומנו לצרכי כתיבה לא הועילו, החליט השופט לפרוש מן השיפוט. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 611/23, **שלום**).

במקרה אחר, נדחתה תלונה על עיכוב במתן פסק דין על ידי שופט שלקה בבריאותו ונעדר ממושכות מבית הדין. עם זאת העיר הנציב, כי ניתן היה לצפות מהשופט, שעה שהבחין כי נוכח מצבו הבריאותי לא יעלה בידו ליתן את פסק דינו בתוך פרק זמן סביר, וזאת גם בשים לב לבקשות שהגיש המתלונן למתן פסק דין, כי יפעל בדחיפות "להציף" את עניינו של התיק בפני נשיאת בית הדין הארצי לעבודה ומנהל בתי המשפט. זאת, על מנת שניתן יהיה לשקול פתרון שיקדם את מתן פסק הדין, ובכלל זה בחינת האפשרות להעביר את התיק לשופט אחר, בכפוף לאילוצי הדין. חבל שלא כך נהג השופט (**תמצית**, מספרנו 248/23, **עבודה**).

- **עיכוב במתן החלטות**
נמצאה מוצדקת תלונה על עיכוב במתן החלטה בעניין העברת מסמכים למומחה. בהחלטתו קבע הנציב, כי חרף עומס העבודה המוטל לפתחם של היושבים בדין, שומה על בית המשפט ליתן החלטות בתוך פרק זמן סביר בבקשות המונחות לפניו, ואף להקדים ליתן החלטות שעה שמדובר בעניין שהימנעות מהכרעה בו מעכבת את המשך ניהולו של התיק, כבמקרה זה. על אחת כמה וכמה נכונים הדברים שעה שמתן ההחלטה אינו מצריך השקעת זמן ומשאבים בלתי סבירים, בשים לב ליתר המשימות המוטלות לפתחו של בית המשפט (מספרנו 804/23, **מחוזי**).

הנציב מצא פגם בכך ששופטת נתנה החלטות בבקשות ביניים שהגיש המתלונן בשיהוי ניכר, ורק לאחר שהוגשו מטעם המתלונן בקשות חוזרות ונשנות למתן החלטה. הנציב הדגיש בהחלטתו, כי גם כאשר בית המשפט סבור שהכרעה בבקשה מסוימת אינה נדרשת לצורך המשך בירור התביעה, או שמא כלל לא היה מקום להגשת הבקשה, הרי שעליו להבהיר זאת למגיש הבקשה, ושלא להותירו ללא כל מענה. בהערה זו מוצה בירור התלונה (מספרנו 344/23, **משפחה**).

• **המועד שבו יש לקיים גילוי נאות והנמקת החלטה להעביר תיק למושב אחר**
 בפתח דיון בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון הודיעה הנשיאה (דאז) כי בנה של אחת העותרות אמור להתחיל את התמחותו בלשכתה בחודש הקרוב, וכי הוא ימודר מכל עיסוק בעתירה. לפיכך, היא אינה רואה עילה לפסילתה מלשבת בדיון באותו הליך. לטענת המתלוננים, הבן החל את התמחותו ביום שלאחר הדיון, ועל כן הנשיאה הפרה את הכלל לפיו על שופטים ורשמים לכלול ברשימת המניעויות שלהם "בני משפחה בדרגת קרבה ראשונה לעוזר משפטי או מתמחה שהם מתדיינים חוזרים, בתקופה שבה העוזר המשפטי או המתמחה מועסק בלשכת השופט או הרשם".

בנוסף, הלינו המתלוננים על כך שלמחרת הדיון פסלה הנשיאה את עצמה מלדון בהליך מבלי שנימקה באופן כלשהו את החלטתה. הנשיאה הבהירה כי מדובר בעתירה שמתנהלת זה מספר שנים, והיא העריכה כי הדיון המדובר יהיה האחרון ולאחריו יינתן פסק דין. לכן היא סברה כי ניתן יהיה להסתפק בגילוי נאות של העובדה שבנה של העותרת יתחיל את התמחותו בלשכתה לאחר הדיון. ואולם, משהתברר לה כי ההתדיינות צפויה להימשך, היא החליטה שלא לדון עוד בעתירה. כמו כן, עם תחילת ההתמחות של הבן היא עדכנה את שמה של אמו ברשימת המניעויות שלה. הנציב קבע בהחלטתו, כי טוב עשתה הנשיאה כשקיימה גילוי נאות, אך לאור העובדה שהבן החל את התמחותו יום לאחר הדיון מן הראוי היה לקיים גילוי נאות בעניין מוקדם יותר כדי לאפשר לצדדים לשקול אם לבקש את פסילתה מלשבת בדיון. כמו כן, מן הראוי היה שהנשיאה תנמק את החלטתה, ולו באופן תמציתי, מדוע החליטה להעביר את התיק לשופט אחר לאחר שיום קודם לכן היא הודיעה כי אינה רואה בהתמחותו של הבן עילה לפסילתה (**תמצית**, מספרנו 165/23, **עליון**).

• **התחשבות בזמנו של עד שזומן למסור עדות**
 למתלונן, רופא במקצועו, נגרם נזק לרכב בו נהג בעת שהיה בבעלות חברת הביטוח (התובעת) ו/או שבוטח על ידה. מצלמה שהייתה ברכב תיעדה את שהתרחש, שעה שהמתלונן ישב ברכב בתחנת דלק. המתלונן זומן על ידי התובעת להעיד במשפט, והוא התייצב לשם כך בשני דיונים, ובנוסף זומן להעיד גם בישיבת ההוכחות. המתלונן הלין על כך, שהרשמת אינה מתחשבת בזמנו ואינה מתייחסת לעובדה שהוא טרח והתייצב לכל הדיונים אליהם זומן, אך בסופו של יום לא העיד, שלא באשמתו, וכעת הוא נדרש להתייצב בפעם הרביעית. לדבריו, הוא לא זכה לקבל מהרשמת התייחסות כלשהי לעניין זה, או לקבל ממנה הסבר מדוע זמנו, זמנם ובריאותם של מטופליו הם בבחינת "אבק בית המשפט" כלשונו, והוא חש עצמו מבזזה ומושפל מחוסר התייחסותה של הרשמת. עוד טען, כי כל שיש בידו לתרום לעניין הוא צילום ממצלמת הרכב (למתלונן נפסקו הוצאות בכל פעם שהתייצב לדיון). עמדת התובעת הייתה, כי בשים לב לכך שקיים סרטון המתעד את רגע הפגיעה ברכב, היא תסכים לשחרור המתלונן ממתן העדות וזאת ככל שיתר הצדדים מוותרים על חקירתו הנגדית. מנגד, הודיעה הנתבעת שהיא עומדת על חקירתו הנגדית של המתלונן בנסיבות אלו. הנציב קבע בהחלטתו, כי ניתן להבין ללבו של המתלונן, לאחר שהוא מתייצב, כפי שהתבקש, על מנת להעיד בפני בית המשפט, על כל הטרחה, ואובדן הזמן וההכנסה הכרוכים בכך, אך הוא נאלץ לחזור כלעומת שבא. מתוך הנחה כי אכן אין מנוס משמיעת עדותו של המתלונן באופן פרונטלי בפני בית המשפט, ולאור העובדה שהוא מילא חובתו והתייצב לכל הדיונים אליהם זומן, קבע הנציב, כי נוכח צירוף הנסיבות במקרה זה, מן הראוי היה שהרשמת תבטא באופן גלוי וברור את הכרתה בתסכולו המוצדק של המתלונן, ובנוסף תבהיר לו על שום מה אין מנוס משמיעת עדותו באולם. וזאת, גם אם הוא לא הפגין את מורת רוחו בדיונים, והסתפק בהודעות על כך בכתב, כפי שארע כאן.

בהינתן כל אלה, היה מקום שהרשמת תתייחס באופן ברור למצב אליו נקלע המתלונן ולכך שזמנו אינו הפקר, באופן שהוא יבין שהיא אכן ערה למצוקתו. כלל 12(ד) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 קובע כי "בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עיניו דין". בהקשר זה יש לזכור, כי בהיותו של המתלונן עד, ההחלטות והבקשות בתיק אינן נגישות לו בזמן אמת. כך, למשל, יכולה הייתה הרשמת, נוכח נסיבות העניין, להורות על הפקדת תשלום בקופת בית המשפט להבטחת התייצבותו של המתלונן (ואגב, בשלב מסוים הוא ביקש שכך ייעשה, לאחר שחובו הפסוק שולם לו באיחור). במקרה זה, התוצאה היא, כי יחלפו כ-3 שנים מאז פתיחת התיק ועד למועד שמיעת ההוכחות, כשאז צפוי המתלונן להעיד לראשונה, ויותר מ-4 שנים מאז קרות הארוע. פיצוי כספי בדיעבד על טרחתו, גם אם ייפסק כזה, ספק אם יש בו כדי לרפא את אכזבתו המתמשכת מכך שבית המשפט, ולא צד כזה או אחר, אינו מגלה כלפיו יותר הבנה ורגישות, וזאת בלי כל קשר למשלח ידו או לחובתו להתייצב לדיון, חובה אשר ממנה, הלכה למעשה, לא התחמק. בהערה זו על התנהלות הרשמת, מוצה בירור התלונה (מספרנו 214/23, שלום).

• **מחיקת תביעה מחוסר מעש אף שהתראות על כך מצד בית המשפט לא נמסרו למתלונן**
נמצאה מוצדקת תלונה שהגיש מתלונן על מחיקת תביעתו, אף ששתי החלטות של בית המשפט שהתריעו על כך לא הובאו לידיעתו ואין אישורי מסירה שלהן. בהחלטתו קבע הנציב, כי שעה שאין אישורי מסירה של שתי החלטותיה האחרונות של השופטת למתלונן, לא ניתן היה לקבוע, כי המתלונן לא פעל על פי מה שקבעה בהן, ומכאן גם שלא ניתן היה למחוק את תביעתו מחוסר מעש. יש אף להצר על כי גם שעה שהמתלונן הגיש לאחר מכן בקשות בעניין זה לא מצאה השופטת להבין, כי את מחיקת התביעה היה מקום לבטל משיקולי עיקרי הצדק הטבעי (תמצית, מספרנו 18/23, עבודה).

• **הלימה בין החשד לבין הבקשה בגינה מתבקש צו חיפוש**
תלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע לחתימת שופטת על צו חיפוש הלוקה בחסר, כאשר על אף שהחשד המופיע בבקשה להוצאת צו חיפוש התמקד בעבירות של הוצאת רכוש ואמל"ח מרשות הצבא, נאמר בבקשה, כי החיפוש נחוץ כדי לתפוס "כל כלי החשוד ככלי לשימוש בסמים מסוכנים או כל חומר החשוד כסם או כל חפץ החשוד כגנוב או כל חפץ שנעברה או עתיד להיעבר לגבי עבירה מסוג כלשהו". הנציב קבע בהחלטתו, כי הצו שניתן על ידי השופטת לוקה בחסר בכמה עניינים – ראשית, אין התייחסות לסתירה בין החשד לבין הפריטים אותם מבקשים לתפוס. שנית, גם אם במהלך הדברים שנשא המבקש בפני בית המשפט, הוא ציין כי קיים, בנוסף, חשד לביצוע עבירות של סחר או שימוש בסמים מסוכנים, היה על בית משפט לצרף פרוטוקול בו ייכתבו דברים אלה במפורש, ובכל מקרה היה צריך לבקש את תיקון הצו באופן שיפורטו בו כל סעיפי החשד (תמצית, מספרנו 65/23, שלום).

• **ניהול דינוי מעצר בהיוועדות חזותית וסמכותו של בית המשפט בעניין זה**
גבין פרסומים בתקשורת בתקופת מלחמת "חרבות ברזל", הוגשו על שופט שלום מספר תלונות שעניינם דרישתו מנציגי שב"ס, על פי הטענה, בדינוי מעצר שהתקיימו בפניו בהיוועדות חזותית, להסיר כיתובים שונים שהוקרנו בתחתית המסך ("עם ישראל חי", "ביחד ננצח" ו"חרבות ברזל") זולת שם בית המעצר, וכן דרישתו הנטענת להסיר את דגל המדינה אותו הציבו אנשי שב"ס כרקע מאחורי העצורים.

מנהל בתי המשפט הפנה בתגובתו לתלונה הפנה לדו"ח פנימי של הנהלת בתי המשפט שהמליץ על עקרונות מנחים בקיום דיון בהיוועדות חזותית. הדו"ח אינו קובע, אמנם,

כללים או הנחיות בנושאים שעליהם נסובות התלונות, אולם נאמר בו, כי "הדיון בהיוועדות חזותית הוא דיון לכל דבר ועניין" וכי שומה על בית המשפט לוודא, כי "הדיון יתקיים תוך שמירה על עקרונות השוויון, השקיפות, ההגינות ואמון הציבור". כן נאמר בדו"ח, כי "הפלטפורמה הדיונית בה יתנהל הדיון בהיוועדות חזותית צריכה, ככל הניתן, לאפשר לבית המשפט לשלוט בהליך".

עמדתו המערכתית של מנהל בתי המשפט הייתה, כי אין כל פגם בהתנהלות השופט בדיון, אף אם פעל כפי שנטען לגביו בתלונות, ואין מדובר בחריגה מסמכותו כמותב היושב בדיון לנהל את הדיון המתקיים בפניו. בהמשך מצא המנהל לפרסם הנחיה לכלל השופטים לפיה "הרשות השופטת עושה שימוש דרך קבע בסמל המדינה ובדגל ישראל באולמות המשפט. כך גם בדיוני מעצר הנערכים באולמות בתי המשפט בהם מתקיים הדיון בהיוועדות חזותית. מובהר כי יש לציין את זהות מתקן הכליאה ממנו מתבצע הדיון בפועל בלבד. בנוסף לדגל הניצב באולם, ניתן להציב את דגל ישראל גם בבית המעצר"

השופט מסר בתגובתו לתלונה, כי מעולם לא דרש, הורה או הנחה להוריד דגל שהוצב באולם בית המשפט או בבית המעצר, ומעולם לא הורד דגל באולם בית המשפט או בבית המעצר לפי הנחייתו. ביום התורנות הראשון שלו בתקופת המלחמה, הוא העיר לנציג שב"ס על כך שהדגל התלוי על הקיר בבית המעצר מופיע כרקע לעצורים, וזאת שלא כמקובל באולם בית המשפט שבו הדגל ניצב מחובר למוט ליד השופט. לדברי השופט, הוא לא נקט בכל צעד פוגעני - לא דרש שהדגל יוסר, לא הנחה להסירו ולא הורה דבר בעניין. כל הדיונים שנערכו בפניו באותו יום ובימי הדיונים הבאים, נערכו כאשר דגל אחד ניצב לידו ודגל אחר מופיע כרקע לעצור.

השופט הוסיף, כי את הכיתובים הוא הורה להסיר במסגרת תפקידו לנהל את הדיון, על מנת להבטיח שכל באי בית המשפט פועלים על פי הכללים המקובלים ונוהגים כבוד בבית המשפט ובהנחייתו. לדברי השופט: "בית המשפט הוא מוסד שמרני ופורמאלי בגינוניו: לבושם של השופטים ועורכי הדין אינו נתון לבחירתם, בימתו של השופט מוגבהת, והצדדים אינם פונים אליו בשמו או בגוף שני, מי שמדבר צריך לקום וכו'. הארכיטקטורה של אולמות המשפט היא אחידה ואינה נקבעת על ידי מי ממשלתפי הדיון לרבות השופט היושב בדיון. הארכיטקטורה של אולם בית המשפט נועדה לשרת ולהגן על ערכים שונים כגון כבודו של בית המשפט, כבודם של הצדדים (לרבות עצורים) ועורכי הדין, שוויוניות, היעדר פניות של בית המשפט ועוד. ערכים אלה חשוב לשמור כמובן גם בשעות קשות למדינה. עצם הצורך בשימוש במערכת להיוועדות חזותית, אמנם מקנה שליטה טכנית מסוימת לגופים שמחוץ לבית המשפט כשב"ס, אך הוא אינו צריך להשפיע על הערכים שאותם נועדה לשרת הארכיטקטורה של אולם המשפט. וודאי שהשמירה על עצמאות מערכת המשפט גם לאחר מתקפת טרור קשה ואכזרית, היא בעלת חשיבות רבה כאות לחוסנה של המדינה".

בהחלטתו ציין הנציב בפתח הדברים, אשר לאחת הטענות שבתלונות לפיה שופט הינו עובד מדינה, כי הטענה אינה נכונה והפנה לתיאור מעמדו של שופט כמופיע במבוא לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007. הנציב ציין, כי המחוקק מצא לאפשר קיום הליכים פליליים בלא נוכחות עצור או אסיר על דרך של היוועדות חזותית, בתיקוני חקיקה שונים, ואולם אין בהוראות הדין התייחסות כלשהי ביחס לכיתובים שמותר או אסור לבית המעצר או לבית הסוהר להציג על גבי המסך ואף אין בנמצא הוראה לגבי הצבתו של דגל המדינה בחדר ההיוועדות החזותית. נראה, כתב הנציב בהחלטתו, כי ראוי שהדין יתן ביטוי אף לעניינים אלה, בשים לב לעקרון היסוד לפיו הדיון המתקיים על דרך היוועדות חזותית כמוהו כדיון המתקיים בבית המשפט.

אשר לשופט, מקובלת הייתה על הנציב עמדת מנהל בתי המשפט בדבר סמכותו של המותב היושב בדיון לנהל את הדיון גם שעה שהוא מתנהל בהיוועדות חזותית. לגופם של דברים, הוסיף הנציב, טוב עשה השופט משלא איפשר העלאת כיתובים שונים על המסך, ואפילו מדובר בכיתובים שכוונתם חיובית נוכח המלחמה בה נתונה היום מדינת ישראל. כמו כן, נהג השופט כהלכה בהערתו, כי הדגל שנתלה על הקיר בבית המעצר הופיע כרקע ושלא כמקובל באולם בית המשפט בו ניצב הדגל מחובר למוט. השופט לא הורה, כנטען בתלונות, על הסרתו של דגל המדינה.

ואף זאת – לדברי הנציב, יש להביע צער על השפה המתלהמת בה נקטו אחדים מן המתלוננים, כשמתברר כי הטענות שהוטחו בשופט בכל הנוגע לדגל המדינה לא שיקפו כהלכה את המציאות.

התלונה על השופט נדחתה, אפוא, במלואה ותשומת תשומת לב שר המשפטים הופנתה להערת הנציב אשר לתיקונים הנדרשים בדיון (תמצית, מספרנו 798/23, שלום).

• פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת

הנציב מצא מוצדקת תלונה על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. בהחלטתו נקבע, כי הדיון מחייב, לאחר מתן צו במעמד צד אחד, קביעת דיון במעמד שני הצדדים בהקדם ועד 7 ימים, ועל כך יש להקפיד. כמו כן ראוי הוא כי בית המשפט לא יחליט, ביוזמתו, על סגירת הדלתות נוכח כלל פומביות הדיון, ובלא שאף נשמעה עמדת מגיש הבקשה בעניין זה. כן מתעורר קושי שעה שהבקשה לא נתמכה במקור בתצהיר, וכאשר לא התקיים דיון במעמד צד אחד, וכפועל יוצא מכך לא הוזרה מגיש הבקשה לומר אמת. כל עוד לא תוקן החוק או הותקנו תקנות בעניין זה, שומה על שופט להקפיד, למצער, על מתן צו בבקשה הנתמכת בתצהיר או לאחר אזהרת המבקש בעל פה, וזאת בשעת דיון המתקיים במעמד צד אחד. הנציב הוסיף, כי להשקפתו גם אם יוגש תצהיר ייטיב בית המשפט לעשות אם יקיים דיון בו יוזרה המבקש כנדרש (תמצית, מספרנו 97/23, שלום).

בתלונה אחרת על דרך הדיון בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת נקבע, כי ככלל יש מקום לעמוד על הגשת תצהיר התומך בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. ככל שמוצא שופט ליתן החלטה בבקשה למרות שהיא לא נתמכה בתצהיר, בשים לב לנסיבותיה המיוחדות של בקשה ספציפית שהונחה לפתחו, ראוי כי יתייחס לעניין זה בהחלטתו וינמק מה טעם מצא להיעתר לבקשה בהיעדר תצהיר. אשר לקיומו של דיון טרם מתן צו במעמד צד אחד, אכן אין חובה בדיון לקיים דיון כזה, ואולם בידי השופט מסור שיקול דעת להורות על קיומו, לא כל שכן שעה שהבקשה לא נתמכה בתצהיר. אך מובן הוא, כי ככל שמתקיים דיון פרונטלי במעמד צד אחד, שומה על השופט להזהיר כדין את המבקש המופיע בפניו. השופט הסביר בתגובתו לתלונה את נסיבותיה של הבקשה בה דן, הארכת צו חלוט שכבר ניתן, דבר שאיפשר לטעמו את מתן הצו על אתר, ולפרק זמן קצר. אין לומר, כי בנסיבותיה המיוחדות של הבקשה שבפניו שגה השופט. אלא שהשופט לא מצא להתייחס לכך בהחלטתו. ראוי היה כי השופט ינמק בהחלטתו, מדוע לא היה מקום לדרוש מן המבקשת, בנסיבות העניין, תצהיר או למצער בהיעדר תצהיר לקיים דיון בו היא תישמע בפניו ואף תוזרה כדין, טרם שייעתר לבקשתה. בהערות הנציב לשופט כאמור מוצה בירורה של התלונה (תמצית, מספרנו 665/23, שלום).

• על החלטה המנוגדת לעקרון פומביות הדין

שופטת הורתה לעורכת דין (המתלוננת) שנכחה באולמה (כצופה מן הצד) לצאת מהאולם הגם שמדובר בדין שהתנהל בדלתיים פתוחות. השופטת נימקה את הוראתה בכך שקיימות הגבלות בשל התפרצות גל הקורונה. ואולם, לדברי המתלוננת, בירור שהיא ערכה עם המזכירות העלה, כי לא קיימת כל הגבלה והדיונים מתנהלים כרגיל. לאחר ששבה המתלוננת לאולם נתנה השופטת החלטה המתירה רק למי שמייצג בדין, לנאשם ולעדים להיות נוכחים בו. המתלוננת סבורה, כי החלטתה של השופטת נובעת מרצון ל"נקום" בה על כך שתלונה שהיא הגישה נגדה בעבר נמצאה מוצדקת. השופטת מסרה בתגובתה כי קודם שהחל הדין בתיק הנדון התנהל בפניה דין בתיק אחר בדלתיים סגורות, ועל כן היא הורתה לכל הנוכחים לצאת מהאולם, לרבות לעורכי הדין, לנאשמים ולעדים. כאשר החל הדין בתיק היא סברה כי קיומו בדלתיים סגורות יסייע לקידומו לאור בקשת באי כוחם של הצדדים.

בהחלטתו קבע הנציב, כי עיקרון פומביות הדין הוא בעל מעמד חוקתי בשיטתנו המשפטית. עיקרון זה מהווה מרכיב חשוב במשטר דמוקרטי בהבטיחו את עקרון השקיפות, ומשמש ערובה לתקינותו של ההליך השיפוטי ולזכות הציבור לדעת. מעקרון פומביות הדין נובעת זכותו של מי שחפץ בכך לצפות בדין משפטי המתקיים בדלתיים פתוחות, גם אם אינו צד להליך ואינו מייצג את אחד מבעלי הדין. הסברה של השופטת להוצאת המתלוננת מהאולם לא הניח את דעתו של הנציב, וזאת שעה שלא ניתנה על ידה כל החלטה על קיום הדין בדלתיים סגורות. לפיכך, נמצאה התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 10/23, תעבורה).

• לבית המשפט יש שיקול דעת אם לפרסם לציבור "החלטות בפתקית" בתיקים הפתוחים לעיון הציבור אשר מתנהלים בפניו

מתלונן הלין על שופטת כי היא פועלת באופן הסותר את חובת פומביות הדין, וזאת משום שכל החלטותיה, הניתנות על ידה בפתקית בכל התיקים שבטיפול, גלויות רק לצדדים לתיק ולא לציבור בכללותו, וניתן לצפות רק בהחלטות עצמאיות, שאינן ניתנות בפתקית. התנהלות זו, כך על פי הנטען, עומדת בניגוד להודעת הנהלת בתי המשפט לעיתונות מיום 21.10.20, ולפיה החל מיום 25.10.20 גם החלטות שניתנו בפתקית (בתיקים הפתוחים לעיון הציבור) יהיו פומביות. השופטת הבהירה בתגובתה, כי אכן החלטותיה הניתנות בפתקית, רובן ככולן, מסומנות על ידה "לא לפרסום". זאת מהטעם הפשוט שהן בעיקרן החלטות דיוניות פרוצדורליות/טכניות, שנועדו לקדם את ההליך הקונקרטי, והן מופנות כלפי הצדדים הקונקרטיים להליך. החלטות דיוניות, לא כל שכן מהותיות, אשר היא סברה שיש בהן ניתוח משפטי וקביעה נורמטיבית וכפועל יוצא, עניין לציבור החורג מגבולותיו של ההליך הספציפי, היא דאגה להעלותן על מסמך וורד שהוא נתון לפרסום. הוא הדין ביחס לכל פסקי הדין שנתנה עד כה שניתנו כולם על גבי מסמך וורד.

הנציב קבע בהחלטתו, כי מלשון הודעת הנהלת בתי המשפט, כמו גם מתגובתו של מנהל בתי המשפט לתלונה, ניתן להבין כי כל שופט יכול לקבוע אם החלטה שהוא נותן בפתקית תפורסם, אם לאו (בתיקים שאינם מתנהלים בדלתיים סגורות). משמע, שיקול הדעת בעניין זה נתון לשופט, ואין מוטלת עליו החובה לפרסם כל החלטה בפתקית שהוא נותן, יהא תוכנה אשר יהא.

אשר על כן, נראה כי השופטת פעלה ופועלת במסגרת שיקול הדעת המוקנה לה בקביעת פרסומן או אי פרסומן של החלטות בפתקית שהיא נותנת. השופטת הבהירה בתגובתה מה הן אמות המידה המנחות אותה בבחינת שאלת פרסומן לציבור של החלטות הניתנות על ידה בפתקית ודבריה מקובלים על הנציב. בנסיבות העניין, לא מצא הנציב לקבוע שבעשותה כן, השופטת פועלת בניגוד לעקרון פומביות הדין, והתלונה נדחתה (תמצית, מספרנו 294/23, שלום).

- **התמודדות בית המשפט עם התנהלות בלתי תקינה של עורכי דין**

עורך דין שמשרדו מנהל תיקים בהיקף גדול הלן על כך שרשמת נוהגת להוציא תחת ידה החלטות (בבקשות למתן פסק דין בהעדר הגנה) תוך שימוש בטקסט מוכן מראש ("העתק הדבק"). החלטות אלו, כך טוען המתלונן, כוללות הערות אישיות ותוקפניות נגד משרדו והפניה להחלטות מתיקים אחרים. התנהלות זו מצד הרשמת גורמת, לדבריו, להתמשכות הליכים ולהעמסת הוצאות על המתדיינים. בתגובתה תיארה הרשמת את העומס הרב שמוטל על כתפיהם של היושבים בדין, כאשר לצד זה, קיימת תופעה נרחבת מצד עורכי דין אשר בהתנהלותם הבלתי מקצועית תורמים אף הם לעומס הקיים. הרשמת הבהירה כי כדי להתמודד עם התופעה היא החלה במתן החלטות ענייניות ומכבדות באופן מדורג, שמטרתן להביא לשיפור התנהלותם של עורכי הדין ולייעול המערכת. הרשמת ציינה את מורת רוחה מהתנהלות משרדו של המתלונן שלא מצא להפנים את הערותיה ובחר, תחת זאת, להגיש תלונה לנציב.

הנציב מצא לשבח את פועלה של הרשמת לטובת תיקון הטעון שיפור במערכת המשפט. הנציב קבע כי אין כל פסול בשימוש בתבניות דומות כאשר מדובר בהחלטות שהותאמו לנסיבותיו של המקרה והן לא הועתקו באופן שבלוני וללא מחשבה. כן קבע הנציב כי האמור בהחלטותיה של הרשמת בנוגע למשרדו של המתלונן, בנסיבות המקרה, נכללים בגדרה של התבטאות לגיטימית של בית המשפט במסגרת החלטותיו. עם זאת, מצא הנציב להסב את תשומת ליבה של הרשמת לכך שאין זה ראוי להפנות בהחלטה בתיק מסוים לנימוקים המפורטים בהחלטה אחרת, שניתנה על ידה בתיק אחר, שבו צדדים אחרים. בכפוף להערה זו החליט הנציב לדחות את התלונה (**תמצית**, מספרנו 544/23, **שלום**).

- **סמכות הנציב לברר תלונה שמגיש שופט דיין או קאדי על עמיתו או על נשיא**

הנציבות ביררה בעבר והיא מוסמכת לברר תלונות שמגיש שופט (דיין או קאדי) על שופט אחר או על הנשיא של אותה ערכאה. סעיף 14 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, נותן סמכות לכל אדם להלין על שופט (דיין או קאדי), ואין הוא מסייג את דבריו כלל ועיקר. גם את הביטוי "רואה עצמו נפגע" שבסעיף האמור יש לפרש על דרך ההרחבה ולא רק כלפי מי שמנהל דיון משפטי בפני מי שעליו הוא מלין. אף מבחינת המדיניות הרצויה אין למנוע הגשת תלונות לנציב של שופט, דיין או קאדי על עמיתו, שהרי מטרת המחוקק היא ליתן בידי הנציב סמכות יחודית לבירור תלונות על היושב בדין (**תמצית**, מספרנו 839/22, **שרעי לערעורים**).

- **אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשת פסלות**

באחת ההחלטות, העיר הנציב לאחד הקאדים, על נוסח החלטתו בה מתח ביקורת על תוכן הודעת ערעור שהגיש בעל דין אשר לא מצא להגיש בקשת פסלות, כשאותו קאדי אף הציב מעין "אולטימטום" לבעל הדין, אשר המשיך להתדיין בפניו, כי יגיש בקשת פסלות. הנציב העיר בעניין זה, כי אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשה לפסול את היושב בדין מלשבת בדין. שיקוליו של כל בעל דין עמו. כמו כן, יתכן מקרה בו יסבור בעל דין, כי היושב בדין נוהג במשוא פנים לחובתו במידה שאינה מגיעה כדי הרמה הנדרשת לפסילתו מלשבת בדין או שלא יהיה בידו לעמוד בהוכחתה (קיומו של "חשש ממשי למשוא פנים") וגם אז לא יגיש בקשת פסלות (**תמצית**, 586/23, **שרעי אזורי**).

- **מועד הדיווח לרשויות האכיפה על חשד לפוליגמיה**

נשיא בית הדין השרעי לערעורים הגיש תלונה על אחד הקאדים שנמצאו עליו תלונות מוצדקות בעבר בעניין אי דיווח על חשד לעבירת פוליגמיה לרשויות האכיפה, ואשר אף הומלץ לוועדה לבחירת קאדים על הדחתו מכהונה, כי אותו קאדי ממשיך שלא לדווח על חשד לפוליגמיה בתיקים הנדונים בפניו. בהחלטתו מצא הנציב לחזור ולהדגיש את חובת הקאדי לפעול על פי חובתו שבדין וכפי שהוחלט על ידי הנציב בעבר. הנציב דחה את עמדת הקאדי, לפיה חובת הדיווח חלה רק עם סיום התיק הנדון בפניו ולא שעה שהוא מעביר את ההליך להכרעת נשיא בית הדין השרעי בבקשה לעריכת בדיקת רקמות. לדברי הנציב, ככל שקם חשד לקיומה של עבירת פוליגמיה, שומה על הקאדי לדווח עליה לגורמי האכיפה, ואפילו ההליך טרם הוכרע על ידו באופן סופי (מספרנו 239/23, **שרעי**).

- **מחסור בשופטים מכהנים ואי כינוס הוועדה לבחירת שופטים מזה זמן רב**

תלונה על מועד רחוק שנקבע לשמיעת הוכחות בבית הדין האזורי לעבודה נדחתה, ככל שהיא נוגעת לשופטת שדנה בהליך, נוכח מצוקת כוח אדם שיפוטי, כפי שהסבירה נשיאת בית הדין.

עם זאת מצא הנציב להפנות את תשומת לב נשיאת בית המשפט העליון ושר המשפטים לעיכובים הנוצרים בהליכים המשפטיים בכלל הערכאות, ובכלל זה עקב אי התכנסותה של הוועדה לבחירת שופטים מאז חודש אפריל 2022, דבר הגורם למחסור הולך וגדל בשופטים מכהנים (**תמצית**, מספרנו 333/23, **עבודה**).

פרק 10 | פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

תחת מטריה רחבה זו נכללים סוגים שונים של ליקויים, שהעיקריים שבהם הם ניגוד עניינים, מראית עין של משוא פנים, פגיעה בזכות הטיעון, פגיעה בזכות הייצוג ופגיעה בשוויון בין הצדדים.

בפרק זה, כבפרקים האחרים בדין וחשבון זה, יובאו אזכורים של החלטות שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

מראית עין של משוא פנים

- **כניסה לאולם הדיונים של גורם הנמצא ברשימת המניעויות של המותב**
עורכת דין הגישה תלונה על התנהלות שופטת, שלטענתה יש בה, בין היתר, "גרימת נזק חמור למראית פני הצדק". נטען, כי השופטת ניהלה יום דיונים שלם בבית המשפט לתעבורה, כאשר באולם נכחו מטעם התביעה, עורכות דין אשר מופיעות ברשימת המניעויות של השופטת.

בהחלטתו, מצא הנציב טעם לפגם את העובדה (שאושרה על ידי השופטת בתגובתה) שהתובעות, עורכות דין אשר נמצאות ברשימת המניעויות של השופטת, נוהגות לעיתים להיכנס לאולמה, גם אם הדבר לא נעשה בקשר לתיק הנדון באולם. מדובר בנוהג פסול מעיקרו שעלול לגרום ללזות שפתיים ולערעור אמון הציבור ברשות השופטת. הנציב הפנה בעניין זה לדבריה של כב' הנשיאה חיות בפסק הדין שניתן על ידה בערעוריה של המתלוננת על החלטת הפסלות שהגישה נגד השופטת, שם נקבע: "עם זאת, בשולי הדברים מצאתי מקום להעיר כי למען ניקיון הדעת רצוי להימנע ממצב שבו גורם המופיע ברשימת המניעויות של המותב יהיה נוכח בדיונים שמתקיימים בפני אותו מותב" (מספרנו 633/22, תעבורה).

פגיעה בזכות הטיעון

- **על שמיעת טענות אחד מבעלי הדין שהתייצב לדיון שבוטל ומתן החלטה בהעדר הצד שכנגד**

אחד מבעלי הדין (המשיב) התייצב לדיון שבוטל, השמיע טענות, שנרשמו בפרוטוקול, וניתנה החלטה על ביטול סעד זמני שניתן קודם לכן, למרות שהצד שכנגד (המתלוננת) לא נכח בדיון בשל ביטולו כאשר עמדתו לא נשמעה כלל.

בהחלטתו קבע הנציב, כי שעה שהתייצבו המשיב ובא כוחו בבית המשפט, היה מקום לתעד דבר זה בפרוטוקול. ואולם, כאשר התברר לבית המשפט כי המשיב ובא כוחו מתכוונים להשמיע טענות לגופו של ההליך, וזאת בהעדר הצד שכנגד (המתלוננת ובא כוחה), מיטיבה הייתה הרשמת לעשות לו ביקשה מהם להגיש בקשה בכתב, אותה ניתן היה להעביר לתגובת המתלוננת ובא כוחה, וזאת בתוך פרק זמן קצר לפי קביעת הרשמת, תחת מתן החלטה במעמד צד אחד בלבד.

אף אם החליטה הרשמת לאפשר למשיב ולבא כוחו לתעד את טענותיהם בפרוטוקול הדיון, הרי שמתן החלטה בהעדר המתלוננת ובא כוחה ושעה שעמדתם לא נשמעה, אינו מתיישב עם עיקרי הצדק הטבעי.

הנציב הוסיף, כי אף מראית פני הצדק ניזוקה, מקום בו בית המשפט מבטל דיון אך חרף זאת מחליט לקיימו במעמד צד אחד, תוך מתן החלטה לגופם של דברים.

אכן, אין לדעת איזו תשובה הייתה ניתנת על ידי המתלוננת ובא כוחה לגופן של טענות המשיב ובא כוחו, ולא ברור אם היה בתשובה זו כדי להניח את דעתה של הרשמת, אך בכך אין כדי להעלות או להוריד, במיוחד נוכח הטענות שהועלו נגד המתלוננת.

בהינתן העובדה כי טענות המשיב ובא כוחו נרשמו בפרוטוקול, הרי שבנסיבות העניין ראוי היה לקצוב מועד קצר לשם קבלת תגובת המתלוננת ובא כוחה, ורק לאחר מכן ליתן החלטה על ידי הרשמת, לגופה של בקשת המשיב. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת בעניין מתן החלטת הרשמת בנוגע לבקשת הסעד הזמני, בדיון אליו התייצבו רק המשיב ובא כוחו, ובהעדר המתלוננת ובא כוחה (**תמצית**, מספרנו: 32/172, **ענייני משפחה**).

• **קבלת תגובת הצד שכנגד לבקשה לתיקון טעות סופר בפסק דין**

רשמת תיקנה טעות סופר בפסק דין, בבקשה שהגיש תובע, בלי שביקשה את תגובת הנתבעת לבקשה.

בהחלטתו העיר הנציב, כי חרף נוסח הוראת החוק אודות שיקול דעת בית המשפט לקבלת תגובה לבקשה, טוב יעשה בית המשפט אם ישמע תמיד את עמדת הצד שכנגד שעה שמוגשת לו בקשה לתיקון פסק הדין (**תמצית**, מספרנו: 32/592, **שלום**).

• **דחיית בקשות לביטול החלטה למחיקת תביעה מחוסר מעש בהיעדר אישורי מסירה**

השופטת מחקה, מחוסר מעש, את תביעת המתלונן, לאחר שלא עמד בהוראותיה, כעולה משתי החלטות שנתנה בהליך, טרם מחיקתו. אין מחלוקת, כי לא היו אישורי מסירה של אותן החלטות למתלונן. למרות זאת, בקשת המתלונן לביטול החלטת השופטת, בטענה כי החלטותיה לא התקבלו אצלו, נדחתה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי שעה שאין אישורי מסירה על שתי החלטותיה האחרונות של השופטת למתלונן, לא ניתן היה לקבוע כי המתלונן לא פעל על פי מה שקבעה בהן, ומכאן גם שלא היה ניתן למחוק את תביעתו מחוסר מעש. זאת ועוד, יש להצר על כי שעה שהמתלונן הגיש לאחר מכן בקשות בעניין המדובר, לא מצאה השופטת להבין, כי את מחיקת התביעה היה מקום לבטל משיקולי חשש לפגיעה בעיקרי הצדק הטבעי. בנסיבות אלה, התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 32/81, **אזורי לעבודה**).

פרק 11 | בית משפט לתביעות קטנות

בית המשפט לתביעות קטנות הוסמך לדון בתביעות קטנות המוגשות על רקע סכסוכים אזרחיים, ובהם סכסוכים בנושא צרכנות או מתן שירותים. ההליך בערכאה זו הוא פשוט ולא מצריך ידע משפטי או ייצוג באמצעות עורך דין, וסדרי הדין הנהוגים בו נועדו להגשים תכלית זו ולהביא לסיומה המהיר של המחלוקת.

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בשנת 2023 בתלונות על בית משפט לתביעות קטנות:

- נוכחות עורך דין בדיון ותיעוד עניין הייצוג בפרוטוקול**

הנציב מצא להעיר לרשמת על כך שאיפשרה לבעלה של הנתבעת, שהוא עורך דין, להיות נוכח בדיון בתביעה קטנה ולהעיר הערות. הנציב הפנה לעמדת הנציבות, לפיה "אם וככל שסורבה בקשתו של צד לייצוג, אין מקום לכך שעורך הדין ימשיך לשבת באולם בית המשפט, יעיר הערות וישיא עצות וייטול – הלכה למעשה – חלק פעיל במשפט. פעילותו של עורך דין כ"יועץ" של צד בבית המשפט לתביעות קטנות כמוהו כייצוג מלא או חלקי המתנהל בצורה בלתי-תקינה על-ידי מי שלא הורשה לייצג" (ראו חוות דעת מספר 7/08 מאת הנציב לשעבר, כב' השופטת בדימוס טובה שטרסברג-כהן, בנושא "ייצוג בבית המשפט לתביעות קטנות (תוספת)", המפורסמת באתר הנציבות). למצער, ציין הנציב, היה על בית המשפט במקרה הנדון להורות לבעל לשבת בספסל מרוחק באולם, ולא ליד הנתבעת. בנוסף, מצא הנציב טעם לפגם את העובדה שהרשמת לא תיעדה בפרוטוקול את הדיון שנערך בנושא הייצוג. בהערות אלו מוצה בירור התלונה (מספרנו 775/22).
- על בית המשפט לשמור על כבודו של בעל דין בשעה שהצד שכנגד מתנהג כלפיו בדיון באופן פוגעני ובלתי מכבד**

מתלונן (עו"ד המתגורר בחו"ל) הגיש תביעה נגד שכנו. המתלונן הליו, בין היתר, על כך שהרשמת לא הסבירה לו כיצד יתנהל המשפט, ולא ביקשה מהנתבע שיחדל מכך שהוא חוזר וקוטע את דברי המתלונן, מרים את קולו ומקלל אותו. הנציב קבע בהחלטתו, כי למקרא פרוטוקול הדיון ותגובתו של המתורגמן (שנכח בדיון ותרגם עבור המתלונן ובית המשפט), שמסר כי לא התאפשר לו לתרגם מילה במילה בשל צעקותיו והתנהגותו של הנתבע, ניתן להתרשם שהאחרון אכן הפריע למהלך הדיון ולא איפשר למתלונן להשמיע את מלוא דבריו. בפרוטוקול מופיע תיעוד אחד לבקשתה של הרשמת מהנתבע לחדול מהתנהגותו. ככל שהתנהלותו הפסולה של הנתבע נמשכה, ניתן היה לשקול להפסיק את הדיון עד שהלה יתעשת ושלא להסתפק בהערה אחת לנתבע על התנהלותו (כמופיע בפרוטוקול), שהנתבע כפי הנראה לא שעה אליה. על פי כלל 11(ב) לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 (להלן: כללי האתיקה), על שופט לפעול לשמירת כבודם של הנוכחים בדיון. לא יפלא, אפוא, שהמתלונן, שהוא עורך דין, חש שהרשמת אינה עושה די על מנת להעמיד את הנתבע במקומו. כלל 12(ג) לכללי האתיקה קובע, כי על שופט לעשות כמיטבו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג בידי עו"ד את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, הכל על פי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד. אשר לטענתו של המתלונן לפיה הוא לא קיבל כל הסבר בדבר אופן התנהלות ההליך קבע הנציב, כי אמנם הרשמת מסרה כי היא לא התבקשה על ידו לעשות כן, ואולם אין זה מתפקידו של בעל דין לדרוש הסבר לגבי אופן ניהול ההליך, וברי כי זוהי חובתו של המותב לברר אם אופן ניהול ההליך נהיר לבעל דין, וככל שהוא משיב בשלילה – עליו להסביר לו זאת בקצרה ולתעד זאת בפרוטוקול, כדי שלא תישמע מאוחר יותר טענה בהקשר לכך. עוד העיר הנציב, כי ככל שאכן התברר לרשמת שאין צורך בשמיעתו של העד מטעם המתלונן, אשר טרח והגיע

לדיון שעה שהמתלונן ביקש שבית המשפט ישמע את דבריו, לא היה נגרע מאומה אם היה מובא בפרוטוקול הסבר קצר לפשר הדבר. התלונה נדחתה (מספרנו 644/23).

עיכוב במתן פסקי דין

על פי תקנה 15 לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), התשל"ז-1976, בתום הדיון בתביעה, ייתן בית המשפט את פסק הדין, אך הוא יהיה רשאי לדחות את מתן פסק הדין לתקופה שלא תעלה על 7 ימים, ופסק הדין שיינתן יהיה מנומק בצורה תמציתית.

בבחינת תלונות על עיכוב במתן פסקי דין, מביאה הנציבות בחשבון כמה שיקולים, בכללם, משך העיכוב במתן פסק הדין; מידת מורכבותו של התיק; נסיבות אישיות של הגורם השיפוטי, ועוד.

להלן מספר דוגמאות להחלטות שניתנו בנושא במהלך שנת 2023:

- נמצאה מוצדקת תלונה על עיכוב של חודשים רבים במתן פסק דין בבית המשפט לתביעות קטנות. בהחלטתו קבע הנציב, כי ככל שמדובר בהליך שאינו מתאים לניהול בבית המשפט לתביעות קטנות, היה בידי הרשם הבכיר שדן בהליך לפעול להעברתו לשמיעה לבית משפט השלום, ואולם הוא לא עשה כן. משהמשיכה התביעה להתברר במסלול בה הוגשה, שומה היה על הרשם לעמוד בהוראת הדין אשר למועד בו אמור להינתן פסק הדין. לכך יש להוסיף את דברי הרשם בהחלטה שנתן, כי פסק דין יינתן על ידו בהקדם האפשרי, דבר שאף הוא לא התקיים (**תמצית**, מספרנו 35/23).
- בתלונה אחרת על עיכוב במתן פסק דין, מסר הרשם בתגובתו כי לצד עומס העבודה עליו, הוא התיר לשני הצדדים להגיש סרטונים והקלטות לאחר הדיון וכן להגיש התייחסות בכתב לראיות הצד השני. כפועל יוצא מכך, לא ניתן היה ליתן פסק דין בסמוך לאחר הדיון, שעה שהגשת הראיות הנוספות הללו והתגובות להן הסתיימה למעלה משבועיים לאחר הדיון. עוד ציין, כי בהליך הצטברה כמות חומר רבה, החורגת משמעותית מההיקף הרגיל המאפיין תביעה קטנה, וכי לפני מתן פסק הדין הוא נדרש לעיין היטב בכל ההתכתבויות בין הצדדים ולהאזין בתשומת לב להקלטות שהוגשו על ידם. בנוסף, במועד הדיון הוא שימש פחות משנה בתפקידו כרשם בכיר, כאשר הוא עדיין מצוי בתהליך של למידה ורכישת כלים יעילים יותר על מנת להתמודד עם עומס המשימות ולא לצבור פערים בתחום כתיבת פסקי הדין.

בהחלטתנו נאמר, כי לא אחת נקבע בהחלטותיו של הנציב כי עומס עבודה, כשלעצמו, אינו משמש סיבה מספקת לדחיית המועד למתן פסק דין. עם זאת, בהתחשב בעובדה שהרשם התיר לצדדים לצרף סרטונים והקלטות ואפשר לכל אחד מהם להתייחס לראיות שהגיש הצד שכנגד; בהתחשב בכך שהרשם עמד במילתו, כאשר בהחלטתו בבקשת המתלונן למתן פסק דין, הוא ציין כי פסק הדין יינתן בתקופה הקרובה, וכן בהתחשב במשך האיחור במתן פסק הדין ובעומס העבודה שאין להתכחש לו, לא נמצא שיש מקום להצדיק את התלונה והיא נדחתה (מספרנו 709/23).

פסק דין בתביעה ניתן כעבור למעלה מ-3 חודשים ממועד הדיון. פסק הדין ניתן על ידי הרשם לאחר הגשת התלונה ולאחר שפנינו אליו לשם קבלת תגובתו. הרשם מסר, כי בשל העומס הרב המוטל עליו, נוצר לעתים מצב שבו משימות חדשות מטופלות קודם ומשימות ישנות יותר, שאינן מקבלות בולטות יתרה בסל המשימות, נותרות מאחור. כך קרה, כפי הנראה, במקרה זה. עוד ציין, כי טרם עלה בידו למלא את תקן המתמחה שהוקצה לו, ויש להניח כי כאשר יוכל להיעזר במתמחה, הדבר יקל על השלמת כלל משימות הכתיבה במועדן.

הנציב הפנה בהחלטתו לתקנה 15 (א) לתקנות שיפוט בתביעות קטנות, וחזר והזכיר, כי לא אחת נקבע בהחלטות שניתנו בנציבות כי עומס עבודה, כשלעצמו, אינו מצדיק עיכוב במתן פסקי דין, ויש לקחת בחשבון גם את משך העיכוב, מורכבותו של התיק וסוג הערכאה בה מדובר (ראו, א' כתבן, **ריכוז החלטות וחוות דעת נציבות תלונות הציבור על שופטים - 2019** 2003 בעמ' 149-158). במקרה דנן, מדובר בתביעה קטנה שאיננה מסובכת או מורכבת במיוחד. על כך הוסיף, כי מבדיקה בנט-המשפט עולה, כי בקשת המתלונן למתן פסק דין בתיק לא זכתה להתייחסות כלשהי. גם אם משימת כתיבת פסק הדין בתיק זה לא קיבלה "בולטות יתרה" בסל המשימות של הרשם, הרי שהדבר אינו נתפס ככך בעיניו של בעל דין, התובע במקרה זה, המייחס חשיבות רבה להליך משפטי המתנהל בעניינו. לא מן הנמנע, כי פסק הדין ניתן, בסופו של יום, בעקבות הגשת התלונה. גם לא היה נגרע מאומה מהרשם, לו מצא לנכון להביע בגוף פסק הדין התנצלות על העיכוב שנוצר. למרות שהיה מקום למצוא את התלונה כמוצדקת, הרי שבהתחשב במועד מינויו של הרשם לתפקידו, ובשים לב למשך העיכוב במתן פסק הדין ולעובדה, כי הוא ניתן ימים אחדים לאחר שהרשם התבקש להגיב לתלונה, הסתפק הנציב בהערה לרשם בגין התנהלותו (מספרנו 93/23).

• החובה לתעד בפרוטוקול את התייצבותו של עורך דין בדיון

שעה שמדובר בבית משפט לתביעות קטנות, ומתייצב לדיון עורך דין מטעם מי מהצדדים, יש לתעד בפרוטוקול באופן מפורש ומדויק את השיח המתקיים בעניין זה, נוכח הוראות הדין בכל הנוגע לייצוג על ידי עורך דין בבית משפט לתביעות קטנות (**תמצית**, מספרנו 141/23).

• מתן החלטות בבקשות שמגיש בעל דין

לבקשתו של המתלונן (התובע), נתן שופט פסק דין שמחק את התביעה, בהעדר התייצבותה של הנתבעת לדיון. לאחר מתן פסק הדין, הודיעה הנתבעת כי את ההזמנה לדיון היא קיבלה כחודש אחר שהתקיים הדיון, וביקשה לקבל לידה את פרוטוקול הדיון והשופט נעתר לבקשה. המתלונן, שטען מצידו, בין היתר, כי הנתבעת ידעה על אודות מועד הדיון שנקבע, הליון על כך שעד למועד הגשת התלונה, לא ניתנה התייחסות כלשהי לתגובתו להודעת הנתבעת. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי מאז מתן פסק הדין מוגדר התיק כ"תיק סגור", ומשכך לא בוצעה בו שום פעולה, וכי ככל הנראה מחמת טעות, המשימה נסגרה על ידו וזאת ללא מתן החלטה בתגובתו של המתלונן. גם ממזכירות בית המשפט הוא לא קיבל פנייה בעניין המסמך שהגיש המתלונן, והיא לא עוררה את העובדה שלא ניתנה החלטה ביחס אליו. ביום בו נשלחה פנייתנו אל השופט כדי שגיב לתלונה, הוא נתן החלטה בבקשה. בהחלטתנו נקבע, כי היטב נהג השופט כאשר מיד עם קבלת התלונה הוא נתן את ההחלטה. עוד נאמר, כי לא אחת הדגישה הנציבות בהחלטותיה, כי על בית המשפט להקפיד ולהתייחס לכל מסמך/בקשה שמגיש בעל דין. בהתחשב במהות התגובה של המתלונן ובעובדה שכבר ניתן בתיק פסק דין על פי בקשתו, כמו גם בהתחשב בכך שההחלטה ניתנה ימים ספורים בלבד לאחר הגשת התלונה, מצאנו לדחות אותה. בנוסף ציינו, כי לא מצאנו שלמתלונן נגרם נזק כתוצאה ממועד מתן ההחלטה (מספרנו 180/23).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול

בשנת 2023, בוררו 6 תלונות על דייני בית הדין הרבני הגדול: 2 תלונות נדחו על הסף; 3 תלונות נדחו לאחר בירור; תלונה אחת נמצאה מוצדקת.

• עיכוב במתן פסק דין

המתלוננת הלינה על עיכוב במתן פסק דין בערעור שהגישה לבית הרבני הגדול על הכרעת בית הדין האזורי בנושא משמורת ילדים, כשלטענתה, בית הדין נמנע מלהכריע בערעורה והתעלם מבקשותיה למתן פסק דין. המתלוננת ציינה, כי באחת מבקשותיה למתן פסק דין, היא הבהירה כי בשלושת החודשים האחרונים הבת גרה עמה ואינה שוהה עם אביה. עוד הוסיפה המתלוננת, כי האב הגיש פסיקתא לבית הדין האזורי, ברם אב"ד קבע בהחלטתו כי הוא ממתין להחלטת בית הדין הרבני הגדול, אולם משעבר זמן, הגיש האב בשנית את בקשתו לקבלת פסיקתא, ובית הדין האזורי נעתר לבקשה. לפיכך, שבה המתלוננת וביקשה מבית הדין הרבני הגדול, לבטל את הפסיקתא שנתן בית הדין האזורי, ולכלל הפחות לעכב אותה עד לקיום דיון בערעור שהגישה לבית הדין הרבני הגדול.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת, וקבע כי לא ניתן להשלים עם מצב בו ערעורה של המתלוננת ממתין למעלה משנה, כשטרם ניתן פסק דין, וגם לא התקיים כל דיון בו יוכלו הצדדים לשטוח את טענותיהם.

גם אם מקבלים את דברי הדיין, כי עקב שגגה של מזכירות בית הדין התיק לא הוחזר לשולחנו בחלוף 15 הימים שהוקצבו למתן תגובה, ובמשך כחצי שנה "למעשה קפא התיק על שמריו", אין בתגובתו כל מענה לשאלה מדוע בחצי השנה שחלפה לאחר מכן, טרם הוכרעה המחלוקת שבתיק, ולמצער מדוע לא נקבע מועד לשמיעת הערעור.

הדיין קבע בהחלטותיו, כי יש ליידע את ביה"ד האזורי בטענת האישה שהבת מתגוררת בביתה. יחד עם זאת, ולמרות שבהחלטת הדיין נקבע כי על בית הדין האזורי להבהיר האם יש להשאיר את המשמורת בידי האב, טרם ניתנה כל החלטה אופרטיבית, ובפועל נותרה המתלוננת כשהיא "תלויה באוויר", מבלי לדעת האם יתקיים דיון בבית הדין הגדול או שמא תינתן החלטה ללא דיון.

אומנם בתגובתו ציין הדיין כי לדעתו, בשלב זה, אין מקום לקיים דיון בביה"ד הגדול (שכן לטעמו ההליך לא מיצה את עצמו בבית הדין האזורי), אולם אין ספק שהמתלוננת אינה צריכה "לסבול" מחוסר התקשורת שבין בית הדין הרבני הגדול ובית הדין האזורי. כאשר ביה"ד הגדול נותן הוראות והנחיות לבית דין קמא, עליו לבחון, בתוך פרק זמן סביר, האם הנחיותיו מולאו והאם התקבלו ההבהרות המבוקשות – ואז להכריע בערעור שהובא לפתחו, או למצער לקבוע מועד לדיון. (תמצית, מספרנו: 798/22, רבני גדול).

• דחיית מועד דיון בערעור

ברקע לתלונה עמדה החלטת בית הדין הרבני האזורי שהורתה כי המתלונן יהיה המשמורן על ילדיו. האם הגישה ערעור על ההחלטה לבית הדין הרבני הגדול, וכב' נשיא בית הדין הרבני הגדול נעתר לבקשת האם להארכת המועד להגשת הערעור.

לדברי המתלונן, לאחר שבית הדין הרבני האזורי הורה על עיכוב ביצוע החלטתו, בעקבות הערעור, נוצר מצב בו המתלונן היה מעוניין לסיים את הליך הערעור כמה שיותר מהר ומנגד לאם היה רצון לדחות ככל האפשר את מועד הדיון.

בנסיבות אלה, כשבוע לפני הדיון, הגישה האם בקשה לדחיית מועד הדיון וציינה כי יום קודם שלח בא כוחה הודעה לבית הדין על התפטרותו מייצוגה. האם הוסיפה כי היא מנסה לקבל ייצוג מהלשכה לסיוע משפטי ולפיכך היא מבקשת כי הדיון שנקבע יידחה. בו ביום נתן כב' נשיא בית הדין הרבני הגדול החלטה בדבר ביטול הדיון, וקבע כי לאחר שימונה לאם מייצג חדש, תיקבע מזכירות בית הדין מועד חדש לדיון ותזמן את כל הצדדים. לטענת המתלונן, החלטת כב' הנשיא ניתנה מבלי לקבל את עמדתו קודם לכן, כשלדבריו, עוד לפני הגשת הבקשה על ידי האם, הוא הגיש בקשה להקדמת מועד הדיון שלא נענתה.

הנציב דחה את התלונה לאחר שהתברר כי הדיון נדחה לזמן קצר ביותר של כשלושה שבועות בלבד לאחר המועד המקורי, כשלאחריו ניתנה, תוך זמן קצר, החלטה הדוחה את הערעור, תוך פסיקת הוצאות לטובת המתלונן. זאת ועוד, בעלי הדיון הגישו מספר בקשות לבית הדין ובכולן נתן כב' הנשיא החלטה תוך זמן קצר ביותר, ולו סבר המתלונן כי בית הדין התעלם מבקשה להקדמת מועד הדיון, היה בידו לציין באחת מבקשותיו, כי טרם קיבל מענה לבקשתו (תמצית, מספרנו: 865/22, רבני גדול).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני האזורי

במהלך שנת 2023 נבחנו 68 תלונות על דייני בתי הדין הרבניים האזוריים: ב-9 תלונות הופסק בירור התלונה לאחר שהמתלונן חזר בו מתלונתו, או שעניין התלונה בא על תיקונו; 27 תלונות נדחו על הסף; 30 תלונות נדחו לאחר בירור; ו-2 תלונות נמצאו מוצדקות. **להלן מקבץ החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים:**

• **אי מתן החלטות בבקשות; התבטאות לא ראויה במהלך דיון; חוסר שליטה על התיקים שבטיפול ההרכב; העדת עד במפתיע, ומתן החלטה בדבר אי קיום הוראת בית הדין- למרות שההוראה ניתנה לאחר מועד ההפירה**
תלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע:

להימנעות בית הדין מלתת החלטה בדבר גובה דמי מזונות זמניים, כאשר בקשה זו הוגשה על ידי המתלוננת 6 פעמים, ובכל פעם הורה בית הדין כי על הבעל למסור תגובתו לבקשת המתלוננת. יתרה מזו, גם לאחר שהבעל הגיש את תגובתו נמנע בית הדין מליתן החלטה, ושב ושלח את בקשות המתלוננת לקבלת תגובת הבעל; הודעת הדיינים לפיה אין זה באפשרותם לעקוב האם חלף זמן התגובה שכן יש להם עשרות תיקים ומשימות בכל יום;

מתן החלטה המתרה במתלוננת כי לא קיימה מפגש של האב עם ילדיו, למרות שההחלטה על קיום המפגש ניתנה ביום המחרת; שמיעת עדות מהותית של עד שלא זומן כדיון, והצד השני לא ידע ולא התכוון לחקירתו; ויתרה מזו, התברר כי בתום הדיון פנה אחד הדיינים אל העד בשאלה החושפת את הקשר שקיים ביניהם, כאשר הפניה נעשתה רק בתום חקירת העד על ידי הצדדים ותחילת הדיון.

הנציב קבע, כי לא ניתן להכריע בבקשה למתן החלטה מבלי לקבל את עמדת הצד השני; לא ניתן להשלים עם מצב בו בית הדין נמנע מלהכריע בבקשות המוגשות בפניו, בטענה כי בטיפול עשרות תיקים ומשימות רבות; טעות כה מהותית במועדים בהחלטה שיפוטית מעוררת את החשש שמא אין בידי הדיינים להקדיש את הזמן הדרוש לבחינת וקריאת כל בקשה לגופה ומתן החלטות לאחר הפעלת שיקול דעת, כנדרש.

הנציב הוסיף, כי כאשר בית הדין סבור שיש צורך דחוף בשמיעת עדות מהותית - גם אם העד לא זומן כחוק, הרי שעל בית הדין להכריז על הפסקה בדיון ולתת שהות לב"כ הצד השני להתכונן לחקירת העד; וכי פנייה של גורם שיפוטי אל עד בתום עדותו, פניה ממנה ניתן ללמוד על קשר בין השניים, הינה פנייה בלתי ראויה.

הנציב הפנה את תשומת לבו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לדברי הדיינים אשר מעידים על אי שליטתם בתיקים ובבקשות המוגשות אליהם, וזאת כדי שכב' הנשיא ישקול את העברת הדיון בתיק זה להרכב אחר (תמצית, מספרנו: 22/23, רבני)

• **קיום דיון בהעדר אחד מדייני ההרכב אשר חתם על ההחלטה שניתנה בעקבות הדיון**
 בדיון שעניינו בקשת הבהרה לגבי פסק דין קודם שניתן, טען המתלונן, כי אחד מדייני ההרכב לא נכח כלל בדיון, אך חרף זאת הוא חתם על ההחלטה. המתלונן הוסיף וטען, כי ההחלטה שניתנה עסקה גם בשאלה הנוגעת למזונות, למרות שלא הוגשה תביעת מזונות. וכך אירע שניתנה החלטה, אשר, לבד מהעובדה שהיא חתומה גם על ידי דיון שלא נכח בדיון, סתרה את פסק הדין הקודם שניתן.

בפתח הדברים ציין הנציב, כי ככל שבפי המתלונן טענות או השגות על החלטות כב' הדיינים לגופן, הרי שאין זה בסמכותו לברר טענות מסוג זה. זאת, מאחר שתוכן של ההחלטות ושיקול דעתו השיפוטי של בית הדין אינם עומדים לביקורתו של הנציב. ופשיטא היא, כי הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות ופסקי דין של בית הדין.

לא כך הוא הדבר לעניין הטענה לפיה אחד מהדיינים לא נכח בדיון. אכן, הדיינים הכחישו בתגובתם, מכל וכל, את הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. ואולם, הנציב התקשה להניח כי המתלונן היה בודה תלונה בנושא זה ללא כל בסיס, וזאת כאשר בא כוחו, אשר ייצג אותו בדיון הגיש את התלונה בשמו של המתלונן. יתרה מזו, ב"כ האישה, לא הכחיש את עצם הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. בתגובה שהגיש לערכאת הערעור פרט ב"כ האשה נימוקים שונים מדוע לדעתו לא ניתן לבטל את ההחלטה, וכדבריו: "גם במידה והדיון אכן היה מתקיים בהרכב של שלושה... והדין השלישי היה פוסק אחרת. הכרעת הדין אינה [צ"ל: לא] הייתה משתנה היות וההחלטה ניתנה בפה אחד על ידי שני הדיינים". נראה, אפוא, כי אם המתלונן היה בודה את הטענה הנ"ל, ב"כ האישה היה מציין זאת מפורשות ולא היה תר אחר נימוקים שונים מדוע יש להותיר את ההחלטה על כנה, גם במקרה שבו התקיים הדיון בהרכב חסר.

במצב דברים זה, קבע הנציב, כי אין מנוס מהמסקנה כי בדיון שהתקיים אחד מהדיינים לא נכח באולם הדיונים, ולמרות היעדרותו כאמור, הוא חתם על ההחלטה שניתנה בו ביום, ונראה כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את התנהלות הדיון, בהקשר זה.

בנסיבות אלה, התלונה בנוגע להעדרו של הדיין מהדיון בתיק נמצאה מוצדקת. עם זאת, הודגש כי אין בכך כדי להחוות כל דעה לגבי משמעות העדרו של הדיין מהדיון בכל הנוגע לתוקפה המשפטי של ההחלטה, אשר ניתנה על ידי בית הדין (תמצית, מספרנו: 861/22, רבני).

• **התנהלות והתנהגות דיין במהלך דיון וליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות**
 המתלוננת, בעלת דין בהליכים המתנהלים בבית הדין הרבני, הלינה על התנהלות והתנהגות אחד מדייני ההרכב בדיונים שהתקיימו במעמד הצדדים, ובין היתר הלינה על עזיבת הדיין את האולם לפני סוף הדיון, על השתקת בן זוגה ובנוסף הלינה על ליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות ופסק הדין בתיק.

הנציב דחה את התלונה וקבע, כי במקרה הנדון נדרש בית הדין לברר את בקשת האב להפחתת המזונות, כשאב"ד עמד בפני פרישה לגמלאות. לפיכך, הזדרז בית הדין, המכיר את התיקים היטב, לברר את הסוגייה בפניו ולקיים דיונים תוך זמן קצר, על מנת שבעלי הדין יקבלו פסק דין בזמן וההליך לא יתעכב.

טענות המתלוננת כלפי החלטות בית הדין בבקשות הפסילה, ונגד החלטת בית הדין לתת במקרה הנדון פסק דין ללא צורך בהגשת סיכומים, הן טענות המופנות כלפי החלטות שיפוטיות שניתנו בהתאם לשיקול דעתו של בית הדין, ועל כן לא נמצא מקום לבררן. בהתייחס לטענת המתלוננת, כי הדיון בתיק נמשך למרות ערעור שהגישה על החלטת הפסלות. קבע הנציב, כי דברי הדיין, לפיהם במקרה זה, בו הבקשה לא גילתה כל עילת פסלות, לא היה מקום לעכב את ההליך, מקובלים ומקבלים משנה תוקף בהחלטות בית הדין הרבני הגדול ואב"ד.

טענת המתלוננת, לפיה פסק הדין נכתב מראש, הוכחה מכל וכל בתגובתו של הדיין שציין כי ההחלטה אליה הפנה בהחלטת הפסילה, היא טיוטה בלבד שנגנזה. דברים אלה נתמכו ברשומות מערכת המיחשוב.

בהתייחס לטענת המתלוננת, כי באחד הדיונים השתיק הרב הדיין את בן זוגה ואסר עליו להמשיך ולייצגה, מאחר שהוא אינו עו"ד או טו"ר, לא מצא הנציב כי יש מקום להתערב בשיקול דעתו של בית הדין בעניין זה.

בשולי הדברים הוער, כי במקרה הנדון, ככל הנראה בשל אילוצי המערכת, נקבעו שני דיונים בהרכבים שונים, בהפרש של כשעה האחד מהשני (ולא במקביל כפי שנטען). עם זאת, ככל שבאופן חריג, נאלץ הדיין לעזוב את הדיון לפני סיומו, ראוי היה כי בית הדין יודיע זאת לצדדים; יכריז על סיום הדיון; יתעד את הדברים בפרוטוקול ובמידת הצורך יקבע דיון המשך (אלא אם יוסכם על הצדדים מפורשות להמשיך את הדיון בהרכב חסר), ולא יעזוב ללא הסבר, כשהדיון ממשיך להתנהל בצורה כזו או אחרת.

כן הוער, כי ככל שמתרחש מקרה חריג, בו נאלץ הדיין לענות לשיחת טלפון דחופה שאינה סובלת דיחוי, עליו ליידע את הצדדים על כך, ולתעד זאת בפרוטוקול, על מנת שלא ליצור רושם של זלזול בהם, חלילה, וחוסר קשב (תמצית, מספרנו: 719/23, רבני).

• **אמירות דיין במהלך כנס שנערך בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין"**
 התלונה נסובה על אמירותיו של דיין בית הדין הרבני האזורי אשר נשא דברים בכנס שנערך בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין". לטענת המתלונן, הדיין אמר במהלך הרצאתו, בין היתר: "כי מרביתן המוחלטת של תלונות בדבר אלימות במשפחה הן תלונות שווא". כמו כן הוסיף הדיין, כי בעל דין אשר מתלונן על אלימות במשפחה עשוי "להרוויח הרבה מאוד", ולפיכך, הוא כדיין, מתקשה להאמין לתלונות בדבר אלימות במשפחה. המתלונן ציין, כי דברי הדיין אינם מציגים דעה מאוזנת, וכי דברים אלו: "מגלים דעה קדומה ברורה בסוגיה". המתלונן הוסיף וטען, כי הדיין ציין במהלך הרצאתו, כי אין לו נתונים סטטיסטיים לגבי מספר תלונות השווא, אך הוא הפנה את השומעים להרצאה אחרת שנישאה בכנס, בה נאמר כי אחוז תלונות השווא מגיע עד לכדי 92%.

בפתח בירור התלונה, הודגשה מידת החומרה שבה יש לראות מעשי אלימות בין בני זוג. על מנת להילחם בתופעה פסולה זו, מוטלת החובה על כל מי שנחשף להתנהגות כאמור, להגיש תלונה במשטרה וכן לפנות לגופים המעניקים עזרה וסעד, במטרה למגר התנהגות הרסנית שכזו. יחד עם זאת, נקבע שאין כל דבר משותף בין התנהגות נפסדת שכזו, שאין ספק שיש לגנותה ללא כל סייג, לבין תוכן התלונה בתיק.

במסגרת בירור התלונה, נבחנו שני נושאים, ראשית האם רשאי היה הדיין להשתתף ולשאת דברים בכנס, ושנית, האם בסמכות הנציבות להעביר תחת שבט ביקורתה דברים שנאמרים על ידי דיין או שופט, במהלך כנס מקצועי. נקבע, כי יש משקל רב לפורום בו נשא השופט או הדיין את דבריו, האם מדובר בכנס אקדמאי או בכנס פוליטי; האם מדובר בהרצאה או במאמר לביטאון מקצועי/הילכתי (דבר המותר בהתאם לכללי האתיקה); או אם עסקין בהופעה או בראיון לאמצעי התקשורת (דבר שכרוך בקבלת היתר מראש מנשיא בית הדין הרבני הגדול).

כן יש חשיבות רבה לתוכן הדברים שנאמרו על ידי הדיין, האם מדובר בנושא המצוי במחלוקת ציבורית או בנושא משפטי גרידא; וכן יש חשיבות לשאלה מי נושא את הדברים, האם ראש המערכת, אשר חובתו וזכותו להתבטא גם בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית, וזאת במטרה להגן על המערכת עליה הוא ממונה, או אם מדובר בדיין או שופט מן השורה אשר אינו "נהנה" מהזכות הנתונה לראש המערכת.

הנציב קבע בהחלטתו, כי בהינתן העובדה שמדובר בכנס מקצועי בהשתתפות אנשי אקדמיה הרי שבהתאם להוראות סעיף 29 (ב) לכללי האתיקה לדיינים, התשס"ח-2008, אין מניעה שדיין או שופט ישתתף בכנס מעין זה, ובמהלכו הוא רשאי להתייחס לסוגיה המקצועית הנידונה, ולשתף את המאזינים בתובנות ובמסקנות אליהן הוא הגיע במהלך טיפולו המקצועי בתיקי משפחה בבית הדין.

מעבר לכך, ניכר כי הדיין ביקש להביא בדבריו חלק מהמסקנות אליהן הוא הגיע בשל "חוכמת הבדיעבד". הממצא בדבר אחוז התלונות שאינן מוצדקות, לא הועלה במהלך הכנס על ידי הדיין עצמו, ואין כל מניעה שהוא יתייחס במהלך דבריו לממצאים ולמסקנות שהוצגו על ידי יתר באי הכנס, והוא יצא ידי חובתו בכך שמסר כי מדובר בנתון מספרי אליו הוא הגיע מבלי שהנושא נבדק על ידו, אלא שעסקין בממצא שהועלה על ידי אחד המשתתפים. כמו כן, לא הייתה מניעה שהדיין ישתף את באי הכנס המקצועי במסקנות שעלו ממאות תיקים בהם טיפל, ויתייחס לנתון מספרי מסויים שעלה במהלך הכנס, בנסיבות אלה, התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו: 329/23, **רבני**).

תמציות החלטות | התנהגות שופט

שם התמצית	מספר התמצית	ערכאה	תאריך התמצית
על השתתפות אסורה של קאדי בכנס ובטקס	44/23 761/22	שרעי	22.1.23
על תגובת שופט להתבטאויות מעליבות, חוזרות ונשנות מצד בעל דין כלפי הנוכחים באולם בית המשפט	853/22	שלום	5.3.23
השתתפות לגיטימית של שופט בהרצאה שהועברה לקהל מאזינים באמצעות הזום	226/23	מחוזי	16.3.23
על התבטאויות מיותרות של שופט בהחלטה לדחות בקשה לשחרורו של מי שנעצר בהפגנה	240/23	שלום	18.4.23
ועוד על הפעלת לחץ להתפטר ועל האיסור לפנות לבעל דין מעל לראשו של עורך הדין המייצגו בהליך	89/23	עבודה	30.4.23
מסקנות מרחיקות לכת לגבי השקפת עולמו של שופט על עבירת אונס על יסוד דברים שכתב בהחלטה בערר שהגיש הנאשם בביצוע העבירה	301/23	עליון	30.5.23
התבטאות פוגענית ומיותרת בפסק דין	387/23	שלום	11.6.23

13.6.23	שלום	363/23	על התבטאות שופטת במסגרת החלטה שיפוטית בזמן מערכה צבאית
18.6.23	שרעי לערעורים	113/23	על יחסי עבודה תקינים בהם מחוייב הנשיא עם קאדים ועל בחינת שאלת ניגוד העניינים בבקשות עוזריו להתמנות לקאדים או לטוענים שרעיים
27.6.23	שרעי לערעורים	335/23	על תלונת עובד בתי הדין בשל הודעה בדוא"ל ששלח לו קאדי
27.6.23	שלום	442/23	על החובה שלא לנקוט נוקשות יתירה ושלא להפנות בעל דין לערכאת הערעור שעה שבידי בית המשפט לפתור על אתר תקלה שלא נגרמה באשמת אותו בעל דין
6.7.23	שלום	454/23	על ניהול עסקים באופן פעיל ועל ניהול חשבון פייסבוק על ידי היושב בדין
22.8.23	מחוזי	299/23	על הזהירות היתרה הנדרשת מהיושב בדין בהתבטאותו כלפי בעלי הדין במסגרת סכסוכי משפחה
24.10.23	שלום	451/23	שיחת חולין בין שופט לבין בא כוחו של אחד מבעלי הדין שהתקיימה בתום דיון שהתנהל בפני השופט

7.11.23	שרעי לערעורים	475/23	על סמכותו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים ועל התנהלותו אל מול חבריו לשפיטה בבית הדין
7.11.23	שלום	592/23	על חובתו של היושב בדין לעיין היטב בתיק קודם מתן החלטה
7.12.23	שלום	523/23	ועוד על יחסו של בית המשפט לעורך דין ועל האמון שיש ליתן בו
12.12.23	שלום	819/23	על מכתב שופט לחברת ביטוח בעניין מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו בו ציין את דבר היותו שופט
26.12.23	שלום	569/23	התבטאות בלתי ראויה של שופטת באולם ופרוטוקול חסר

כ"ט טבת, תשפ"ג
22 ינואר, 2023
מספרינו: 761/22, 44/23/שרעי

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

תמצית החלטה על השתתפות אסורה של קאדי בכנס ובטקס

תקציר: נמצאו מוצדקות בקשות בירור שהגיש נשיא בית הדין השרעי לערעורים על שני קאדים שנטלו חלק בכנס בו נטל חלק ואף נאם השיח' ראיד מחאג'נה סלאח, כשהם ישובים בסמוך לו בשורת המוזמנים הראשונה. אחד הקאדים אף נשא דברים בכנס. הקאדי האחר אף השתתף בטקס נוסף וצולם כשהוא מוחא כפיים שעה שהוא עומד לצדו של השיח'. השיח' הינו ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בישראל, אשר הורשע בעבר בעבירות חמורות ביותר ובהן (ומדובר ברשימה חלקית): הסתה לאלימות, הסתה לגזענות, תמיכה בהתאחדות בלתי מותרת והסתה לטרור. השיח' אף ריצה בגין הרשעותיו בדין עונש של מאסר בפועל.

לדעת הנציב, בשים לב לכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), תשע"ח-2018; נוכח מעמדו המיוחד של קאדים והזהירות המופלגת שהם מחוייבים בהם; היותם חלק ממערכת המשפט הישראלית; חומרתן היתירה ומהותן של העבירות בהן הורשע השיח', בגין אף ריצה כאמור מאסר בפועל, ראוי היה לקאדים, בעת הגעתם לכנס, שלא ליטול בו חלק, ולמצער שלא לשבת בסמוך לשיח' ובוודאי שלא להשמיע בו דברים על ידי אחד הקאדים. כן לא היה צריך הקאדי השני ליטול חלק בטקס.

1. נשיא בית הדין השרעי לערעורים הגיש בקשות בירור על קאדי של בית הדין השרעי לערעורים (להלן: הקאדי הראשון) ועל קאדי המכהן באחד מבתי הדין האזוריים (להלן: הקאדי השני), על השתתפותם בכנס אשר אורגן, לדבריו, על ידי גופים פוליטיים ואחרים שראוי לקאדים להימנע מלהשתתף בו, וזאת ללא אישור ובניגוד לכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018. מדובר בכנס (להלן: הכנס) שקיימה ועדה הקרויה "וועדה להפצת השלום" (להלן: הוועדה).
2. מתברר, כי בכנס השתתפו, בין היתר, מנהיגי התנועה האיסלאמית הפלג הצפוני, ובראשם השיח' ראיד מחאג'נה סלאח (להלן: השיח' סלאח). לבקשת הבירור צורפו תצלומים של משתתפי הכנס בהם נראה השיח' סלאח יושב בשורת המוזמנים הראשונה, כשבמרחק כמה מושבים ממנו ישובים, באותה שורה ובאותה עת, גם הקאדים הנילונים, וכן תצלומו של השיח' סלאח נושא דברים בכנס.
3. אשר לקאדי השני נטען, כי הוא אף השתתף בטקס נוסף, שנערך על ידי הוועדה, לכבודם של שיח'ים אשר למדו במוסד אלאזהר (להלן: הטקס). הנשיא נסמך בבקשת הבירור על כתבה אודות הטקס בה נראית תמונתו של הקאדי כשהוא מוחא כפיים, שעה שהוא עומד לצדו של השיח' סלאח. בחלקן של התמונות האחרות נצפה השיח' סלאח כשהוא מצולם לצדם של חלק מהשיח'ים וכן מעניק להם תעודת הוקרה.
4. הנשיא מוסיף, אשר לכנס, כי הדיון בו עסק בנושאים המצויים בסמכויות בתי הדין השרעיים (ענייני גירושין ומוהר, החזקת ילדים, ומזונות), וכן באפשרויות לעקוף את בתי הדין וליצור להם תחליף. כל זאת שעה שידוע, לדברי הנשיא, כי לנושאים אלה אין כל קשר לעניין הפצת השלום שהוועדה אמורה לעסוק בו, כביכול, כפי שהיא העידה על עצמה.

5. לדברי הנשיא, לא רק שהקאדים מצאו להשתתף בכנס אלא שהקאדי הראשון הגדיל עשות והרצה בו בעניינים הנוגעים בסמכויות ובמהות עבודתם של בתי הדין השרעיים, כשתוכן נאומו אף כלל, על פי הטענה, אמירות נגד בתי הדין.
6. בתגובתו לבקשת הביורור מסר הקאדי הראשון, כי הוא מונה על ידי מפכ"ל המשטרה, באישור ובהמלצת הנשיא, כחבר בפורום חשיבה ארצי למיגור הפשיעה בחברה הערבית, כחלק מהתמודדות עם תופעת האלימות במגזר הערבי, ועל מנת למלא את תפקידו נאמנה, הוא מצא להיעתר להזמנה והגיע כאחד מבאי הכנס. רוב משתתפי הכנס היו, לדבריו, עורכי דין, טוענים שרעיים, בוררים, ומפשרים העוסקים בענייני סכסוכי משפחה. הכנס התמקד בדרכי השכנת השלום בתא המשפחתי כדרך למניעת אלימות, הן אלימות בתוך המשפחה והן אלימות באופן כללי, וכן עסק בדרכים לצמצם את תופעת הגירושין, אשר בה ראו משתתפי הכנס את אחת הסיבות לתופעת האלימות במגזר הערבי.
7. הקאדי מסביר, כי לא תוכנן שהוא ישא דברים בכנס ושמו לא אוזכר בהזמנה לכנס. ואולם, יום לפני הכנס הוא נשאל על ידי מנחה הכנס אם יוכל "לברך את הכנס ולומר כמה המלצות בעניין, וכך עשיתי".
8. והוסיף הקאדי - "כנס זה אין לו כל קשר לכנס עליו הצביע כב' הנשיא בבקשת הביורור, ולא היה בו כל עניין פוליטי, אלא עסק אך ורק בסוגיות מדעיות אקדמאיות ותו לא, ללא כל התחשבות לנטיותיו ורקעו הפוליטי של כל משתתף ומשתתף ... לא היו סממנים פוליטיים או אחרים, הכנס היה מדעי הילכתי לחלוטין".
9. לדברי הקאדי, אין כל חובה בדין לקבל אישור מהנשיא או מכל גוף אחר להרצות או לשאת דברים בכנס מדעי. סעיף 18 ב כלכלי האתיקה של הקאדים מדבר על השתתפות בכנס אשר נערך על ידי גוף או מפלגה פוליטית. ואולם הוא (הקאדי) לא השתתף באירוע פוליטי או מפלגתי כלשהו.
10. אשר לדבריו בכנס מציין הקאדי, כי דבריו היו "מאוזנים ממלכתיים מקצועיים ואקדמאיים, לא היה בהם כל הסתה או קריאה נגד בתי הדין השרעיים, אלא ההפך הוא הנכון. אין דרכי לצאת נגד מערכת בתי הדין השרעיים, ההפך הוא הנכון, אני מרגיש שייכות מלאה לבתי הדין, אני מייצג את בתי הדין השרעיים בכבוד". הקאדי הטעים, כי לא עלו בכנס תכנים כלשהם, כטענת הנשיא, אשר יש בהם כדי להסית נגד בתי הדין או ליצירת חלופות לבתי הדין השרעיים.
11. בתגובתו לבקשת הביורור מסר הקאדי השני, כי הועדה כוללת בין חברה נכבדים ואנשי דת נוצרים ודרוזים, אינה גוף פוליטי ואינה מפלגה פוליטית. השתתפותו ונוכחותו בכנס לא היתה משום הבעת דיעה או התייחסות לסמכויות בתי הדין השרעיים ואלה לא היו נושא לדיון. בכנס בכנס לא נשמעו ולא נאמרו דברים נגד בתי הדין השרעיים או כל גוף אחר.
12. אשר לשיח' סלאח מסר הקאדי השני, כי הוא אינו מכיר אותו באופן אישי ולא פגש אותו לעולם באופן אישי. מההזמנה לא עלה שהוא אמור להיות נוכח בכנס והוא לא היה האיש המרכזי בכנס. בדברי הברכה של השיח' הקאדי כלל לא הוזכר, מאחר שהשיח' לא הבחין בנוכחותו של הקאדי.
13. אשר להשתתפותו בטקס הסביר הקאדי השני - "הכנס והאירוע החגיגי ... נערך לכבוד כל אנשי הדת ז"ל (כבר נפטרו) ואשר למדו באזהר במצרים ותרמו את חלקם בשיקום החברה וחינוך האנשים ושמירה על ערכי הדת ... היה לי הכבוד להשתתף בכנס מהסיבה ש[קרוב משפחתי] הוא איש דת, שיח, מיוצאי אוניברסיטת האזהר, האוניברסיטה הכי בכירה ללימודי דת ... אני גם צאצא כבוד השיח ... שלכבודו נערך הטקס, והופעתי

היתה מהסיבה שאבי מסיבות בריאותיות לא יכל להופיע לקבל את תעודת ההוקרה [לקרוב משפחתי] אך בכל מקרה גם אם אבא שלי היה מתייצב לקבל את תעודת ההוקרה, הייתי מתייצב לידו. באותו מעמד וכמו הרבה נכבדים זכיתי בכבוד להעניק תעודות הוקרה לעוד צאצאים מכל רחבי הארץ. הכנס נוגע לי באופן אישי והייתי שם גם באה מהסיבה שאני תושב כפר ...".

14. בהחלטתו בבקשות הבירור קבע הנציב, כי אין מחלוקת, כי בכנס בו נטלו חלק שני הקאדים ובו אף נשא הקאדי הראשון דברים, השתתף ואף נשא דברים השיח' סלאח, ראש הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בישראל, אשר הורשע בעבר בעבירות חמורות ביותר ובהן (ומדובר ברשימה חלקית): הסתה לאלימות, הסתה לגזענות, תמיכה בהתאחדות בלתי מותרת והסתה לטרור. השיח' סלאח אף ריצה בגין הרשעותיו בדין עונש של מאסר בפועל.

15. וכך נקבע, בין היתר, בכללי הקאדים (אתיקה לקאדים), תשע"ח-2018: "7. (א) אלה יאפיינו קאדי בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד; קאדי יימנע ממעשים שאינם הולמים את מעמדו של קאדי או העלולים לפגוע בתדמיתה של מערכת המשפט השרעית. 17. (א) משמונה לכהונתו, אין מוטל על קאדי לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין וטוענים שרעיים; עם זאת, ראוי לו לקאדי כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן את דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת. 18. (א) קאדי לא יהיה מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר. (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול קאדי חלק באירוע דתי מובהק בלא סממנים פוליטיים שעורכת מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית, אלא באישור מראש של נשיא בית הדין השרעי לערעורים"

16. לדעת הנציב, אין צורך להכריע בשאלות הנוגעות למהות הכנס והדברים שנישאו בו על ידי הקאדי הראשון. זאת בשים לב לכך, שעם בואם של הקאדים לכנס היה בידם להבחין, על נקלה, בהשתתפותו של השיח' סלאח בו. אין טענה כלשהי בפי הקאדים ואין הם טוענים, כי הדבר לא היה בידיעתם במהלכו של הכנס, לא כל שכן שעה שהשיח' יושב בסמוך אליהם, וכן שעה שאף השיח' נשא בכנס דברים. כמו כן, שמו של השיח' אף צויין בהודעת ההזמנה לכנס, כאחד המשתתפים בכנס, תוך נקיבת תפקידו כ"נשיא הוועדות להשכנות השלום". בטקס בו נכח הקאדי השני הוא אף צולם כשהוא מוחא כפיים בסמוך לשיח' סלאח, כשאף השיח' סלאח מעניק תעודות הוקרה ומצטלם עם השיח'ים.

17. נוכח מעמדם המיוחד של קאדים והזהירות המופלגת שהם מחוייבים בה (כאמור בכללי האתיקה); היותם חלק ממערכת המשפט הישראלית (כשהקאדי הראשון אף מהווה חלק בכיר ממנה, בתוקף כהונתו כקאדי של בית הדין השרעי לערעורים); חומרותן היתירה ומהותן של העבירות בהן הורשע השיח' סלאח, בגין אף ריצה כאמור מאסר בפועל, ראוי היה לקאדים, בעת הגעתם לכנס, שלא ליטול בו חלק, ולמצער שלא לשבת בסמוך לשיח' סלאח ובוודאי שלא להשמיע בו דברים על ידי הקאדי הראשון (ואפילו כטענתו לא היה בדבריו כדי לפגוע בבתי הדין השרעיים ואפילו מטרתו היתה לפעול להגברת השלום ומיגור תופעת האלימות בחברה הערבית). כן לא היה צריך הקאדי השני ליטול חלק בטקס.

18. במובן זה נמצאו בבקשות הבירור מוצדקות.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י"ב אדר, תשפ"ג
5 מרץ, 2023
מספרנו: 853/22 / שלום

תמצית החלטה

על תגובת שופט להתבטאויות מעליבות, חוזרות ונשנות
מצד בעל דין כלפי הנוכחים באולם בית המשפט

תקציר: לנציבות הוגשה תלונה על ידי עו"ד שייצג נושה בהליך של חדלות פרעון. לטענת המתלונן, במספר דיונים שהתקיימו בפני השופט, השמיע כלפיו החייב (הגרוש של הנושה) הערות פוגעניות על רקע מגדרי, אולם השופט "מילא פיו מים ושתק" והדבר פגע קשות ברגשותיו.

בהחלטתו קבע הנציב, כי על יסוד החומר שבפניו מצטיירת תמונה מצערת ואומללה, שבה חוזר החייב ומשמיץ את בית המשפט ואת עורכי דין בתיק, ופוגע בהם באופן אישי. תוצאה כזו בלתי נסבלת ובלתי מתקבלת על הדעת, ומחובתו של בית המשפט לשים לה קץ. אין תמה, אפוא, כי זו הפעם בחר המתלונן להלין על כך לנציבות. אכן, השופט לא "מילא פיו מים" – הוא העיר לחייב ולפרוטוקול על התנהגותו והפסיק שני דיונים, אך כל אלו לא הרתיעו את החייב, אשר לא חשש לשוב ולחזור על התנהגותו ועל התבטאויותיו גם בדיון האחרון שהתקיים. הלכה למעשה, במצב דברים שכזה, יכול בעל דין להשיג יתרון דיוני מסוים, שכן הוא נוכח באולם ורואה כיצד יש לדבריו הפוגעניים השפעה של ממש, וכפי שכתב המתלונן כי בדיון האחרון הוא "קפא על מקומו" עד כדי קושי לייצג את הנושה.

משנכשלו ניסיונותיו של בית המשפט, הוא יכול היה, למשל, לשקול להטיל על החייב עונש על פי הסמכות המוקנית לו בסעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. במקרים מתאימים רשאי בית המשפט גם לפנות למנהל בתי המשפט לשם הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין. דרך נוספת להתמודד עם בעל דין, שחוזר ומשתלח באופן בוטה ופוגעני בבית המשפט ובעורכי הדין, היא להורות לו להגיש את טיעוניו בכתב, מאחר שהוא אינו מסוגל להתנהל באופן ראוי ומכבד ולנצור את לשונו.

עוד קבע הנציב, כי התמודדותו של בית המשפט עם התנהגות משפילה ופוגענית מצד בעל דין החוזר ומשתלח בבית המשפט ובעורכי הדין המופיעים בפניו, אין לה ולא כלום עם שמירה על זכות הטיעון שלו. זכות הטיעון לחוד, ותגובה הולמת מצד בית המשפט לחוד, ואין האחד בא על חשבונו של השני. תגובתו של בית המשפט להתנהגות מעין זו של בעל דין גם איננה תלויה בשאלה כיצד בסופו של יום הסתיים ההליך או ברצון להביא לסיום מוצלח שלו. לא מדובר כאן בשאלה איזה מבין השניים - הכרעה בתיק לגופו או שמירה על כבודם של עורכי הדין - עומד "במרכז הבמה", כלשונו של השופט. אין להסכים עם מצב שבו עורכי דין העתידיים להופיע בדיון בתיק מסויים, יחששו ממעמד הדיון שמא יפלו שוב קורבן לחרצובות לשונו של בעל דין ולהתנהגותו המעליבה והפוגענית. על בית המשפט, למען שמירת כבודו וכבודם של הבאים בפניו, לנקוט בכל הכלים העומדים לרשותו על מנת לאפשר דיון ראוי ומכבד, לא כל שכן כאשר אותו בעל דין חוזר ומפגין, פעם אחר פעם, זלזול וחוסר כבוד כלפי בית המשפט ועורכי הדין המופיעים בפניו.

בנסיבות העניין, הסתפק הנציב בהערה לשופט על כי לא הגיב בחומרה הראויה לדבריו הפוגעניים של החייב, ולא עשה שימוש באפשרויות הנוספות העומדות לרשותו על מנת להפסיק את התנהגותו הבלתי מקובלת והתוקפנית של החייב.

1. הליך חדלות הפרעון נפתח לבקשת נושה, המיוצגת על ידי המתלונן, בגין חוב מזונות עבר של הגרוש שלה, הוא החייב. המתלונן, אשר לדבריו סובל מדיספוריה מגדרית, הלן על כך שבמספר דיונים שהתקיימו בפני השופט, השמיע כלפיו החייב הערות פוגעניות על רקע מגדרי, ואולם השופט "מילא פיו מים ושתק" והדבר פגע קשות ברגשותיו.

2. בתגובתו לתלונה, פירט השופט כיצד הגיב להערות שהשמיע החייב בדיונים שהתקיימו בפניו. בתוך כך מסר, כי בדיון בבקשת החייב לביטול צו פתיחת ההליכים, התייצב החייב יחד עם בא כוחו, אולם במסגרת דבריו של האחרון, התפרץ החייב בקול רם וביקש שהנאמן לא יתפוס צד, וכי לדעתו אין הוא ראוי כלל לשמש בתפקידו. בסיום דבריו, הוסיף החייב קללה כלפי הנאמן, אך השופט הורה שהיא לא תירשם בפרוטוקול, וזאת בהתאם לסעיף 68א(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 הקובע, כי "בית המשפט רשאי להורות שלא יירשמו בפרוטוקול דברי גידוף, נאצה, השמצה או ביזוי, ובלבד ששוכנע כי אין טעם המצדיק את רישומם בפרוטוקול". לדברי השופט, מתוך רצון לאפשר את קיום הדיון, להבדיל מהפסקתו, הוא הורה לקלדנית שלא לתעד קללות אלא את כלל הדברים שאינם נאצות. השופט ממשיך ומציין, כי לאחר שכל הצדדים טענו, ביקש החייב את רשות הדיבור, אך במקום להתייחס לגופם של דברים, הוא אמר שזהותו של המתלונן לא ברורה לו. לדברי השופט, ברגע שבו החל החייב לגדף את המתלונן, הוא קטע את הדברים, לא אפשר לו להמשיך במסע הנאצות, והחל בהכתבת החלטה באולם במעמד הצדדים. באמצע ההחלטה, קם החייב והחל לצעוק שהוא מסרב לקיים דיון בנוכחות המתלונן, נוכח סוגיית המגדר שלו. באותו הרגע הופסק מתן ההחלטה, והוחלט, כפי שתועד בפרוטוקול, כי נוכח התלהטות הרוחות באולם, ההחלטה תינתן ותישלח לצדדים.

3. בדיון הבא, כך מסר השופט, קם החייב באמצע דבריו של בא כוחו והחל להשתלח בנאמן ובמתלונן פעם נוספת על רקע מגדרי, והדברים תועדו בפרוטוקול, בו נרשם כי ראוי שהחייב יימנע מפגיעה בכבודם של הנוכחים באולם לרבות בבעלי התפקיד. כאשר המתלונן טען, החל החייב להפנות חיצו הרעל כלפיו פעם נוספת, ובפרוטוקול נרשם מפיו כי החייב פוגע בו. באופן מיידי וללא דיחוי, הופסק הדיון על ידי השופט, לאור הפגיעה האישית במתלונן, ובפרוטוקול נרשם כי בנסיבות שנוצרו, לא ניתן לקיים את הדיון.

4. לדיון האחרון שהתקיים התייצב החייב ללא ייצוג, ועם כניסתו לאולם, הוא החל לתקוף מילולית את כלל הנוכחים בו. החייב אמר, כי בית המשפט הוא האחראי להרס משפחתו וכי הוא רומס אותו וכי לא ימצא בו צדק. לדברי השופט, דברי החייב היו חמורים ולא ראויים, אולם בהיעדר מייצג, על בית המשפט לתת לחייב את זכות הטיעון. החייב השמיע כלפי הנאמן דברי ביקורת וגם כינה אותו בשמות גנאי שונים (שאינן מקום לפרטם כאן). לאחר שסיים החייב לתקוף את בית המשפט ואת הנאמן, הוא פנה אל המתלונן ואמר עליו שהוא "לא סגור על עצמו" וחזר לתקוף את בית המשפט.

5. השופט ציין, כי החייב עלב בכל אחד מהנוכחים באולם, וכי הפרוטוקול משקף את מרביתם הכמעט מוחלטת של הדברים. לגישתו, כאשר בית המשפט מתעד את הדברים; מפסיק דיונים באמצע; ומעיר הערות על הדברים הנאמרים כאשר הינם בחריגה מהראוי, אין לו דרכים אחרות, מלבד הגבלת זכות הטיעון, אשר בהכרח הייתה כורתת את הענף עליו נשען ההליך כולו. לדידו, הדרך בה נקט הייתה הדרך הנאותה –

וכאשר הייתה חריגה מהסטנדרט, הופסק הדיון והערות נרשמו. האמירה בתלונה לפיה הוא "מילא פיו מים" רחוקה מהמציאות כמרחק מזרח ממערב, והדברים מפורטים בפרוטוקול הדיונים. הגנה נרחבת יותר בהכרח הייתה גורמת לפגיעה בחופש הטעון (אשר נוצל בצורה לא ראויה, אולם לא ניתן למנוע טיעון) אשר הייתה פוגמת בהליך המשפטי.

6. השופט מסר עוד, כי אמנם המתלונן מציין בתלונתו כי הוא "קפא על מקומו והתקשה לייצג את הזוכה", ואולם לא נגרם נזק לייצוג או למרשתו, אשר למעשה זכתה בכל אשר דרשה, שכן לאחר שנות המתנה רבות, היא זכתה לראשונה לממש רכוש של החייב, לקבל את כל דרישותיה, ואף להבטיח תשלום דמי מזונות לעתיד העולים על החוב בתחילת ההליך. ועוד ציין השופט, כי העובדה שהחייב הפך את מגדרו של המתלונן לחלק ממהלך ההתגוששות, אינה מצדיקה לשים את שאלת המגדר והרגשות במרכז הבמה. מרכז הבמה, כפי שביהמ"ש העליון התווה בפסה"ד בעניין סנדרוסי, הינו הילדים הזכאים למזונות, והחתימה לקידום ההליך, לגישתו הגשימה את המטרה, תוך צמצום, ככל הניתן, של הפגיעה בצדדים.

7. עו"ד ממשרדו של הנאמן, שנכח בדיון האחרון שהתקיים (הוא הדיון היחיד שבו הוא השתתף), אישר כי החייב הטיח האשמות קשות כנגד בית המשפט, הנאמן והמתלונן. לשמע הטענות, הבהיר השופט לנוכחים כולם, ולחייב בפרט, כי לא יאפשר באולמו שיח שאינו מכבד ו/או פגיעה במי מהנוכחים לרבות עורכי הדין. עו"ד אחר, אשר נכח אף באותו הדיון, מסר כי במסגרת הדיון, החייב אכן התנהג בצורה לא נאותה והעליב את המתלונן ומרשתו. למיטב זכרונו, השופט ביקש מהחייב להתנהג בכבוד. עוד ציין, כי לא ידע שהמתלונן סובל מדיספוריה מגדרית ולכן ככל הנראה לא שם לב אם החייב פגע בו על רקע זה.

8. הנאמן לנכסי החייב, אשר הגיב אף הוא לתלונה (מיוזמתו), מסר כי בשני הדיונים בהם הוא נכח בעצמו, התבטא החייב (שסיים לימודי משפטים) בצורה בוטה ולא ראויה בעיקר נגדו ולעיתים אף נגד המתלונן ובית המשפט, וגם עליו לגלג. הדיון הראשון הופסק בגלל התבטאויות החייב, וגם בדיון השני הוא החל בהתקפות מילוליות קשות כנגדו וכנגד המתלונן. השופט עצר מיד את הדיון והעיר כי ראוי שהחייב ימנע מפגיעה בנוכחים לרבות בעל התפקיד. למיטב זכרונו, השופט גם הבהיר לחייב בעל פה שלא מקובלת עליו הצורה בה הוא מתבטא. לדעתו, התנהלות החייב בדיונים לא כוונה נגד המתלונן מסיבה מגדרית או אחרת, אלא הוא פשוט תקף בצורה שאינה ראויה את כל הצדדים בתיק.

9. בהחלטתו קבע הנציב, כי על יסוד החומר שבפניו, מצטיירת תמונה מצערת ואומללה, שבה חוזר החייב ומשמיץ את בית המשפט ואת עורכי דין בתיק, ופוגע בהם באופן אישי. תוצאה כזו בלתי נסבלת ובלתי מתקבלת על הדעת, ומחובתו של בית המשפט לשים לה קץ. אין תמה, אפוא, כי זו הפעם בחר המתלונן להלין על כך לנציבות.

אכן, השופט לא "מילא פיו מים" - הוא העיר לחייב ולפרוטוקול על התנהגותו והפסיק שני דיונים, אך כל אלו לא הרתיעו את החייב, אשר לא חשש לשוב ולחזור על התנהגותו ועל התבטאויותיו גם בדיון האחרון שהתקיים. הלכה למעשה, במצב דברים שכזה, יכול בעל דין להשיג יתרון דיוני מסויים, שכן הוא נוכח באולם ורואה כיצד יש לדבריו הפוגעניים השפעה של ממש, וכפי שכתב המתלונן כי בדיון האחרון הוא "קפא על מקומו" עד כדי קושי לייצג את הנושה. משנכשלו ניסיונותיו של בית המשפט, הוא יכול היה, למשל, לשקול להטיל על החייב עונש על פי הסמכות המוקנית לו בסעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 הקובע

"(א) אדם שבעת דיוני בית משפט עושה באולם בית המשפט, בלשכתו של שופט או סמוך למקום הדיון, אחד המעשים שלהלן, רשאי בית המשפט לצוות על הרחקתו, ורשאי הוא, לאחר שהתרה באדם שיימנע מהפרעה והוא לא שעה להתראה, להענישו על אתר במאסר עד שלושה חודשים או בקנס:

- (1) מתנהג בדרך של אלימות או איומים או בדרך פרועה או מבישה;
- (2) מקים רעש כדי להביע הסכמה או אי-הסכמה לפעולה משפטית או להחלטה של בית משפט;
- (3) מאיים על פקיד בית המשפט או מפריע לו בצורה אחרת למלא תפקידו;
- (4) מפריע בדרך אחרת לדיוני בית המשפט."

במקרים מתאימים רשאי בית המשפט גם לפנות למנהל בתי המשפט לשם הגשת תלונה ללשכת עורכי הדין. דרך נוספת להתמודד עם בעל דין, שחוזר ומשתלח באופן בוטה ופוגעני בבית המשפט ובעורכי הדין, היא להורות לו להגיש את טיעונו בכתב, מאחר שהוא אינו מסוגל להתנהל באופן ראוי ומכבד ולנצור את לשונו.

10. התמודדותו של בית המשפט עם התנהגות משפילה ופוגענית מצד בעל דין החוזר ומשתלח בבית המשפט ובעורכי הדין המופיעים בפניו, אין לה ולא כלום עם שמירה על זכות הטיעון שלו. זכות הטיעון לחוד, ותגובה הולמת מצד בית המשפט לחוד, ואין האחד בא על חשבונו של השני. תגובתו של בית המשפט להתנהגות מעין זו של בעל דין גם איננה תלויה בשאלה כיצד בסופו של יום הסתיים ההליך או ברצון להביא לסיום מוצלח שלו. אין מדובר כאן בשאלה איזה מבין השניים - הכרעה בתיק לגופו או שמירה על כבודם של עורכי הדין - עומד "במרכז הבמה", כלשונו של השופט.

אין להסכים עם מצב שבו עורכי דין העתידים להופיע בדיון בתיק מסויים, יחששו ממעמד הדיון שמא יפלו שוב קורבן לחרצובות לשונו של בעל דין ולהתנהגותו המעליבה והפוגענית. על בית המשפט, למען שמירת כבודו וכבודם של הבאים בפניו, לנקוט בכל הכלים העומדים לרשותו על מנת לאפשר דיון ראוי ומכבד, לא כל שכן כאשר אותו בעל דין חוזר ומפגין, פעם אחר פעם, זלזול וחוסר כבוד כלפי בית המשפט ועורכי הדין המופיעים בפניו.

11. בנסיבות העניין, הסתפק הנציב בהערה לשופט על כי לא הגיב בחומרה הראויה לדבריו הפוגעניים של החייב, ולא עשה שימוש באפשרויות הנוספות העומדות לרשותו על מנת להפסיק את התנהגותו הבלתי מקובלת והתוקפנית של החייב.

תמצית החלטה

השתתפות לגיטימית של שופט בהרצאה שהועברה לקהל מאזינים באמצעות הזום

תקציר: עמותה הלינה לנציבות על השתתפותה של שופטת בכנס של "ארגון קיצוני פוליטי" אשר משקף תפיסות עולם או עמדות אשר המתלוננת איננה שותפה להן. על פי הנתען, דבר השתתפותה של השופטת פורסם על ידי כתב מסויים, והכנס "עסק בנושא פוליטי השנוי במחלוקת ציבורית עמוקה הרפורמה המשפטית", ולכן השופטת עברה על כלל 16 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 וגם על כלל 17(ב). המתלוננת ביקשה ללמוד לעניין זה מהחלטת ועדת אתיקה לשופטים, אשר בעקבות פנייה אחרת שלה קבעה כי על השופטת להימנע ממתן הרצאה בכנס שנערך במוסד אקדמי בשיתוף עם ארגון אחר.

הנציב קבע בהחלטתו, כי מהחומר שבפניו עולה, שהתלונה מבוססת על ציוץ של הכתב בטוויטר, להבדיל מפרסום באמצעי התקשורת. בנוסף, אין עסקין בהשתתפות של השופטת ב"כנס", כנטען בתלונה, אלא בהאזנה פאסיבית של השופטת להרצאה שהועברה באמצעות הזום, ואשר האזינו לה עוד עשרות מאזינים. ממכלול הדברים עולה, כי אין כל רלבנטיות במקרה זה ל"קשרים חברתיים" של השופטת או להימצאותה ב"חברת" מאן דהוא, כאמור בכלל 16 לכללי האתיקה לשופטים. גם אין מדובר בהשתתפות בארוע פוליטי כלשהו, כאמור בכלל 17(ב) לכללים אלו.

עוד ציין הנציב, כי אין להקיש מהחלטת ועדת האתיקה לשופטים לתלונה זו. לא זו בלבד שכאן אין מדובר בהרצאה של השופטת, גם טיבו המדויק של אותו "כנס" כביכול לא הובא בתלונה.

הנציב הוסיף, כי לדעתו זו הפעם הרחיקה לכת המתלוננת כשהצביעה על עבירות אתיות, לכאורה, מצד השופטת אשר בחרה להאזין להרצאה מסויימת שהועברה בזום. ישאל השואל, מה ההבדל בין האזנה פאסיבית מעין זו לבין שופט הבוחר לצפות בהצגה מסויימת או בסרט כזה או אחר, גם אם הוא מעלה לדיון סוגיה חברתית או פוליטית? ומה ההבדל בין האזנה פאסיבית כזו של שופט לבין קריאת עיתון יומי על ידו, על שלל מאמרו ופרשנויותיו בנושאים המונחים על סדר היום הציבורי? האם ניתן לומר כי בכל הפעולות הללו עובר השופט על כללי האתיקה לשופטים?? התלונה נדחתה.

1. מתלוננת הלינה על השתתפותה של שופטת בכנס של ארגון מסויים. לדבריה, דבר השתתפותה פורסם על ידי כתב מסויים, ומדובר ב"ארגון שמאל קיצוני" הפועל, בין היתר, נגד "הדתה" במערכת החינוך "וכן לסיום הכיבוש כהגדרתו". הכנס בו השתתפה השופטת, כך על פי התלונה, "אף הוא עסק בנושא פוליטי השנוי במחלוקת ציבורית עמוקה הרפורמה המשפטית", ולפיכך עברה השופטת על כלל 16 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, הקובע כי לא מוטלת על שופט חובה לנתק את קשריו החברתיים משמונה לכהונתו, אך עם זאת ראוי שייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסויים או בחברה מסויימת. השופטת, כך על פי הנתען, עברה גם על כלל 17(ב) לכללי האתיקה, על פיו לא יטול שופט חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית. המתלוננת מפנה לתלונה קודמת שהגישה (מספרנו

- 284/22), על כך שהשופטת ביקשה להשתתף בכנס פוליטי של ארגון אחר. לדברי המתלוננת, רק בזכות פנייתה בנושא, אסרה ועדת האתיקה של השופטים על השופטת להשתתף באותו הכנס, אך לצערה, היא "כנראה לא הפנימה את המסר". המתלוננת מדגישה, כי "הדבר התפרסם בתקשורת" (ההדגשה במקור – א"ש), ומכאן שלפחות לדעתו של חלק מהציבור מדובר "במעשה בעייתי" מצד השופטת.
2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי התלונה מסתמכת על עובדות מסולפות לחלוטין. לדבריה, בניגוד לכותרת התלונה "השתתפות שופטת בכנס של ארגון קיצוני פוליטי", אין מדובר בכנס ואין מדובר בהשתתפותה בכנס כלשהו. מדובר בהרצאה שניתנה על ידי דוקטורנטית לתקשורת מאוניברסיטה בחו"ל. ההרצאה ניתנה באמצעות אפליקציית זום ולמיטב ידיעתה הקשיבו לה כ-50 איש ואישה. היא האזינה להרצאה בזום באופן פסיבי כקהל, כאשר המצלמה והרמקול שלה היו כבויים שניהם. השופטת הוסיפה, כי ידוע לכל כי השם שנרשם תחת הריבוע השמור לכל משתמש באפליקציית זום, ניתן לבחירה ולשינוי ללא קושי ואינו מעיד על זהות האדם הנמצא מאחוריו ממילא. היא אמנם האזינה להרצאה זו בזום, אולם הסקת מסקנות אך על סמך השם המופיע על המסך היא בעייתית כשלעצמה.
3. השופטת הוסיפה, כי המתלוננת מציינת כי כתב באחד העיתונים פרסם את הדברים, אך בתלונה לא צויין שהדברים לא פורסמו ולו בעיתון, שאז היתה נדרשת לפחות בדיקת עובדות כלשהי, אלא הפרסום נעשה כציוץ בחשבון הטוויטר האישי של הכתב, שבו הוא אינו מבוקר או עומד במבחני העיתונאות המקצועית. עוד מציין המתלונן כי הדברים פורסמו "בתקשורת" אך לא הפנה לכל מקור. למעט אותו ציוץ של הכתב, היא לא מצאה פרסום בכלי תקשורת מוכר בעניין זה. זאת ועוד, מהדברים עולה כי אותו כתב, המציג את עצמו כמי שנמצא בצד הימני של המפה הפוליטית, האזין גם הוא לאותה הרצאה. מכאן, לא ניתן להסיק דבר מעצם ההאזנה להרצאה לגבי עמדה או דעה פוליטית, וודאי שלא ניתן להסיק זאת מעצם ההאזנה להרצאה ללא השתתפות בה או תגובה אליה.
4. השופטת התייחסה בתגובתה גם להפנייה של המתלוננת להחלטת ועדת האתיקה בעניינה, שקבעה, בשאלה שעסקה בכנס במוסד אקדמי בו הייתה אמורה להשתתף ולהרצות, כי עדיף להימנע מכך מכיוון שהארגון מופיע תדיר בבתי המשפט. בעניין זה מסרה השופטת, כי באותה החלטה צוין במפורש כי גם באותו מקרה לא היה מדובר בגוף פוליטי או בכנס פוליטי, ונאמר במפורש שמדובר בכנס אקדמי. הנימוק להמלצה להימנע מהשתתפותה היה שהארגון הוא צד מתדיין בהליכים בבתי המשפט, מה שאין כן במקרה זה. על כן, לדבריה, לא ניתן ללמוד דבר מאותה החלטה קודמת של ועדת האתיקה בעניינה לעניין נשוא תלונה זו, לא כל שכן לייצר קשר בין שני המקרים כפי שמנסה המתלוננת לעשות.
5. השופטת הוסיפה, כי לדעתה העברת ביקורת על מידע שצורכים שופטים הוא מסוכן ביותר, ואין לאפשר ולו סדק צר בעניין זה. הראיה, שהמלצה להימנע מהשתתפות בכנס אקדמי, מנימוקים שאינם קשורים למהות הכנס אלא להשתתפות הארגון העומד במרכזו בהליכים משפטיים כצד בתדירות גבוהה, מהווה כעת אסמכתא בידי המתלונן לאיסור האזנה פאסיבית להרצאות בנושאים שונים. עיקר התלונה הינו למעשה אזהרה, שישמרו מפני ארגון כדוגמת הארגון המתלונן, העוקב אחר השופטים בשבע עיניים. בהקשר זה יש לזכור את האזהרה החמורה של כב' הנשיאה חיות בדבריה מיום 12.01.2023 בכנס העמותה למשפט ציבורי, בדבר 'פגיעה אנושה בעצמאות ובאי-התלות של השופטים, וביכולתם למלא נאמנה את תפקידם כמשרתי ציבור' ובדבר הפיכתה של הרשות השופטת לרשות שותקת" (ההדגשה במקור – א"ש).

6. הנציב קבע בהחלטתו, כי מהחומר שבפניו עולה, כי התלונה מבוססת על ציוץ בטוויטר, להבדיל מפרסום באמצעי התקשורת. למעט הציוץ האמור, גם בידינו לא עלה לאתר פרסום אחר בנושא זה במרשתת. לתלונה זו גם לא צורף העתק מפרסום כלשהו בנושא המדובר או הפנייה לפרסום כזה, כפי שנעשה לא אחת על ידי המתלוננת בתלונות שהיא מגישה. בנוסף, אין עסקינן בהשתתפות של השופטת ב"כנס", כנטען בתלונה, אלא בהאזנה פאסיבית של השופטת להרצאה שהועברה באמצעות הזום, ואשר האזינו לה עוד עשרות מאזינים. יש להוסיף, כי אין בתלונה ציטוט כלשהו מדברים שנאמרו באותה הרצאה לה האזינה השופטת. עולה, אפוא, ממכלול הדברים, כי אין כל רלבנטיות במקרה זה ל"קשרים חברתיים" של השופטת או להימצאותה ב"חברת" מאן דהוא, כאמור בכלל 16 לכללי האתיקה לשופטים. גם אין מדובר בהשתתפות בארוע פוליטי כלשהו, כאמור בכלל 17(ב) לכללים אלו.

7. כאמור לעיל, בתלונתה מפנה המתלוננת לתלונה קודמת שהגישה בעניינה של השופטת, אך אין להקיש מהחלטת ועדת האתיקה באותו עניין לתלונה זו. לא זו בלבד שכאן אין מדובר בהרצאה של השופטת, גם טיבו המדויק של אותו "כנס" כביכול לא הובא בתלונה. ואם כבר נזכרה החלטת ועדת האתיקה של שופטים, לא למותר הוא להביא מתוכה את הדברים הבאים: "ואכן, לאורך השנים מצאה הוועדה כי אין מניעה להרצות במסגרות הקשורות לגופים שאינם מסחריים אשר מקדמים תפיסות עולם שונות ומגוונות (ראו, למשל, החלטות א/39/06, א/71/15, א/125/16, א/57/20, א/89/20, א/15/22)". כך, למשל, בהחלטת ועדת האתיקה א/15/22 הוזמן שופט מסויים להרצות בפני תא סטודנטים של "הפורום הישראלי למשפט וחירות" בפקולטה למשפטים של אחד המוסדות האקדמיים, בנושא "מסלולי קריירה שונים בעולם המשפט". בהחלטה נאמר, כי בפנייה לוועדה צויין כי הפורום "מקדם תפיסת עולם משפטית שמרנית הדוגלת בעקרונות הפרדת רשויות, ריסון שיפוט, חירויות הפרט ושלטון מוגבל". הוועדה קבעה, כי בהתחשב בהחלטות קודמות שלה בעניין פורום זה, ומאחר שההרצאה תינתן במוסד אקדמי ובפני סטודנטים ובהתחשב בנושא ההרצאה, היא לא מצאה מניעה אתית להיעתר להזמנה, בכפוף כלל 29 לכללי האתיקה לשופטים, וכן בעניין תיקים תלויים ועומדים או תיקים שההכרעה בהם אינה חלוטה

אם כך הוא לגבי הרצאות של שופטים, לא כל שכן בהאזנה פאסיבית של שופט להרצאה. וזאת, ללא קשר לתוכן ההרצאה וגם אם המסגרת שבה היא מועברת לקהל המאזינים משקפת תפיסות עולם או עמדות אשר המתלוננת או חלק מהציבור אינו שותף להן. ועוד נאמר בהחלטה של ועדת האתיקה בעניינה של השופטת, כי היא "מבוססת על הנסיבות הייחודיות של הכנס הנוכחי ועל ההיבטים הרלוונטיים לפנייה הנוכחית". גם מטעם זה, אין מקום להסיק מאותה החלטה של ועדת האתיקה לעניין תלונה זו.

8. עוד קבע הנציב, כי לדעתו זו הפעם הרחיקה לכת המתלוננת כשהצביעה על עבירות אתיות, לכאורה, מצד השופטת אשר בחרה להאזין להרצאה מסויימת שהועברה בזום. ישאל השואל, מה ההבדל בין האזנה פאסיבית מעין זו לבין שופט הבוחר לצפות בהצגה מסויימת או בסרט כזה או אחר, גם אם הוא מעלה לדיון סוגיה חברתית או פוליטית? ומה ההבדל בין האזנה פאסיבית כזו של שופט לבין קריאת עיתון יומי על ידו, על שלל מאמריו ופרשנויותיו בנושאים המונחים על סדר היום הציבורי? האם ניתן לומר כי בכל הפעולות הללו עובר השופט על כללי האתיקה לשופטים??

9. התלונה על השופטת נדחה על ידי הנציב.

תמצית החלטה

על התבטאויות מיותרות של שופט בהחלטה לדחות בקשה לשחרורו של מי שנעצר בהפגנה

תקציר: הנציב מצא להעיר לשופט על התבטאויות מיותרות, שלא היו אלא אוביטר (אמרת אגב) שלא היה דרוש להכרעתו בדין, בהחלטה שנתן לדחות בקשה לשחרורו של מי שנעצר בהפגנה שהתקיימה בנושא עריכת שינויים במערכת המשפט.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן, לשופט היושב בדין מוקנית עצמאות הביטוי לנמק את החלטותיו ואת הכרעותיו בדין. ואולם עצמאות זו אינה מתירה כליל את הרסן בכל הנוגע לדרך ההתבטאות השיפוטית. חופש הביטוי המוקנה לשופט אינו כחופש הביטוי המוקנה לאזרח מן השורה. אדרבא, על חופש הביטוי של השופט מוטלות מגבלות שונות.

לדעת הנציב, מיטיב היה השופט לעשות לו נמנע מלכלול בהחלטתו את שתי פסקאותיה האחרונות. מדובר בגיגים שונים של השופט שניתן אכן לפרשם, אף כי יתכן שלא לכך כיוון השופט, כמתחת ביקורת על המפגינים נגד ההצעות לתיקוני חקיקה, ולפגיעה שמעשיהם של כל המפגינים בעד ונגד אותם תיקונים עלולה, בסופו של יום, לדעתו של השופט, לגרום אף לחוסנה של המדינה נוכח האיזמים הרבים המוצבים לפתחה, בהעדר לכידות ציבורית.

תיקוני החקיקה המוצעים כמו גם הדעות השונות בציבור וההפגנות השונות המתקיימות בנושא זה עניינם בנושאים הנתונים במחלוקת ציבורית ואף במחלוקת פוליטית עזה, העיר הנציב. משכך הוא מוטב ליושב בדין להרחיק עצמו בעניינים אלה מכל אבק של מראית עין כאילו דעתו האישית אשר לאלה, תהא אשר תהא (ובוודאי שכל שופט זכאי לדעה אישית כמו כל אדם אחר בציבור), משפיעה הלכה למעשה על החלטותיו השיפוטיות בעניינים המובאים בפניו. לא בכדי הטילו כללי האתיקה מגבלות שונות על השופט בהקשר זה, שכן פריצת הגדר בעניינים אלה עשויה להביא לפגיעה של ממש באמון הציבור במערכת המשפט. ראוי לו, אפוא, לשופט להקפיד לשמור את דעתו האישית בעניינים כגון דא בדלת אמותיו ושלא ליתן לה ביטוי כלשהו, ולו ברמז, בהחלטות שיפוטיות היוצאות תחת ידו

זאת ועוד, הוסיף הנציב. ניתן להבין מהחלטת השופט, ולו באופן מרומז, כי הוא ביקורתית כלפי עצם השמעת דעות שונות, נוכח האתגרים שונים הרובצים לפתחה של המדינה. אף מכך ראוי היה להימנע, שכן גם בצוק העיתים זכאים יחידי הציבור להשמיע את מגוון עמדותיהם השונות וזאת מכוח חופש הביטוי המוקנה להם.

אף שרוב המונח "איסלמונאציות" להחלטת השופט, מונח הקושר בין דת האסלאם ובין אידאולוגיה נאצית, היה מיותר ובלתי רלבנטי, ואף מכך ראוי וניתן היה להימנע. למקרא סוף דבריו של השופט בתגובתו לתלונה נראה כי אף הוא מבין היום, ובדיעבד, את השימוש שניתן לעשות בדבריו או בחלק מהם, בהקשר למחלוקת הציבורית העזה הנוטשה בציבור. השופט סבור, כי "קריאה נכונה" של החלטתו הייתה מביאה להבנה אחרת מזו של המתלוננים עליו, וכי הם פרשו שלא כהלכה את האמור בה. על כך ניתן לומר, קבע הנציב, כמאמר חכמינו, כי סוף מעשה במחשבה תחילה, ומוטב היה לדברים שלא להיכתב

כלל, לא כל שכן שעה שהם לא היו נצרכים, כלל ועיקר, להכרעה בבקשה שהונחה לפתחו של השופט.

1. נוכח הצעות חוק שונות שעניינן שינויים במערכת המשפט, רוגשת הארץ ומתקיימות בה הפגנות שונות. עניינן של שתי תלונות שהוגשו על השופט בהחלטה שנתן, בה דחה בקשת סניגורו של עצור באחת ההפגנות (מכוח החלטת קצין משטרה ממונה) לשחררו עוד בשעות הלילה, טרם שיובא בשעות הבוקר בפני שופט תורן.
2. וכך נאמר בהחלטת השופט:

"בפניי בקשה דחופה לשחרור עצור. המבקש ... נעצר מכוח החלטת קצין ממונה למשך 24 שעות, תוך כוונה להביאו להארכת מעצר בפני שופט תורן מחר בבוקר. המבקש נחקר בחשד לביצוע עבירות של פגיעה בסמלי השלטון, הפרעה לסדר הציבורי והשחתת רכוש 'יום השיתוק הלאומי' במה שכונה בידי מארגני ההפגנות.

המבקש המלומד טוען שהמשטרה נהגה בפני החשוד בחומרא ותוך אפליה אסורה בינו לבין מפגינים אחרים שמוחים כנגד חוקים שנחקקים כיום בכנסת ישראל, ביוזמת הממשלה. יתירה מזו, מעצרו פוגע בזכויות יסוד של אזרח במדינה דמוקרטית כגון חופש הביטוי, חופש התנועה והזכות להפגין.

המבקש גם מציין שהעצור חולה, הוא מצרף מסמכים רפואיים המעידים על כך. ב"כ המשטרה הגיבה שהמבקש נעצר במסגרת אירוע בו נחצו קווים אדומים, בו הושחתו מבנה ציבור ואנדרטה. כמו כן מודה המשטרה שנעצרו מספר מעורבים אך מטבע הדברים, ככל שחומר הראיות המצוי בידיה הצביע שכל אחד ואחת נטלו חלק בעבירות שונות. מכאן נובע השוני בבקשת ההחלטה ובתנאי המעצר / השחרור של המעורבים. ראשית אציין ששמירה על זכויות האזרח היא מתפקידיו הראשוניים והחשובים ביותר של בתי המשפט ולית מאן דפליג שהערובה הבטוחה ביותר לקיום משטר דמוקרטי היא מערכת משפט עצמאית וחזקה, הזוכה באמון הציבור. עם זאת, גם לאזרחים אחרים יש זכויות. זכות התנועה אינה שמורה רק למבקש, אלא לכלל אזרחי המדינה. גם זכות הקניין וגם הזכות לחיים שלווים ובטוחים.

לא מצאתי שיש מקום לשחרר את המבקש ללא דיון בעניינו. עניינו של המבקש יובא מחר בבוקר בפני שופט תורן, מסוכנותו וכן טענת האכיפה הסלקטיבית תיבחן לאור חומר הראיות שאינו מונח בפניי ושופט התורן יחליט האם להותירו במעצר או לשחררו ובאיזה ערובות לפי שיקול דעתו.

לעניין מצבו הרפואי של המבקש, צורף רק מסמך רפואי אחד מלפני כשנה וחצי. בעניין זה אני מורה למפקד בית המעצר לאפשר למשפחת העצור להכניס לו את תרופותיו או לדאוג לו לתרופות מתאימות.

ביני לבין עצמי חשבתי על העניין: והיה והמבקש וחבריו יצליחו במשימה ולאחר שיבושים חוזרים ונשנים, חסימת עורקי תחבורה ראשית, גרימת נזק לאזרחים שרוצים להגיע לעבודה, ללימודים, לטיפול רפואי בבתי חולים, סרבנות לשרת ולשלם מיסים וכו', ואז נגיד שבתום שלושת חודשי סבל לאזרחי המדינה, תיכנע הממשלה ותבטל את כלל יוזמות החקיקה. מה אז? אולי כעבור שבועיים ילמדו תומכי החקיקה כיצד משיגים הישגים במדינה זו ויתחילו הם בתורם לשבש ולשתק את המשק. ירדו לאיילון, ייחסמו עורקים ראשיים, יאיימו בסרבנות, בהוצאת חסכוניותיהם מהארץ ובעזיבתה. לאחר שלושה חודשי סבל לאזרחים, תיכנע שוב הממשלה והפעם תכריז שהיא חוזרת לכנסת עם אותן הצעות חוק. או אז יהיה אך גם זאת לשבועיים בלבד כי אז יחזרו הקבוצה, בלתי מעורבים' שקט ושלווה לאזרחי ישראל וחוזר חלילה בלי סוף... ואנא אנו באים

ושיתוק 'שיבוש' הראשונה לפעילות.

לפני כשלוש שנים זכיתי להשתתף, ביחד עם כב' הנשיאה חיות, בסיור במחנות ההשמדה ובגטאות בפולין, זו הייתה הפעם הראשונה בה דרכתי על אדמת פולין הספוגה בדם יהודי במה שכונה 'שופטים כעדים'. סיור זה חיזק אצלי את התחושה שללא צהל חזק וללא מערכת משפט עצמאית, השומרת על זכויות האדם לא נשרוד לאורך זמן. מכל הזוועות שראינו ומכל מה שלמדנו, מה שהותיר אותי נדהם היה הגילוי שגם ברגעים הנוראיים בה הצורר הנאצי כבר החל בהשמדת יהודי אירופה (כשלא היה אכפת לו כלל האם לו דתיים, חרדים, חילונים, סוציאליסטים או רויזוניסטים) היהודים עדיין לא היו מאוחדים. הם המשיכו בוויכוחים הישנים, כאילו עולם כמנהגו נוהג. שם חלחלה לי התובנה לפיה אנו כאן בארץ תלויים זה בזה ואם לא נפנים זאת, בסוף נהיה תלויים זה ליד זה. מדינת ישראל מתמודדת עם אידיאולוגיות אסלמונאציות שמכריזות בריש גלי על תקוותם להשמיד את מדינתנו ולהחריב את שארית הפליטה שהתרכזה כאן. אל לנו לתת להם יד בכך".

3. באחת התלונות שהוגשו על השופט בענין החלטתו יצא המתלונן חוצץ נגד דברי השופט לפיהם "מדינת ישראל מתמודדת עם אידיאולוגיה איסלאמו-נאצית". לדברי המתלונן, הוא בן העדה המוסלמית, המונה כ- 20% מתושבי המדינה ואמרת השופט מצביעה על השקפת עולמו (של השופט), שיש בה כדי "לבזות דת שיש לה מיליארד וחצי מאמינים בעולם ובמדינת ישראל בפרט". המתלונן מטעים, כי אין קשר בין האסלאם לבין הארכת המעצר. לדבריו: "מישהו יואיל נא להסביר לי מה קשור האסלאם והמוסלמים בהארכת מעצר של מפגינים? האם בחוק העונשין קיים איזכור כלשהו על קורלציה בין עבירת חסימת כביש לבין 'האידיאולוגיה האיסלאמו-נאצית' לבין המשך או אי המשך המעצר?". כן הוסיף המתלונן, כי קרא שהשופט "מפגין בקיאות בקוראן, דבר שאינו עולה בקנה אחד עם השקפתו", אך לדבריו הוסבר לו, כי הדבר "מראה על קונסיסטנטיות (ללמוד את האויב)". לדברי המתלונן, בשל דעותיו של השופט הוא "לעולם לא יהיה אובייקטיבי גם אם יעמיד פנים על בקיאות בקוראן".

4. תלונה אחרת הוגשה על ידי מי שהיא לדבריה מורה ומחנכת בישראל, ובה נטען, כי במסגרת החלטתו "שטח השופט את משנתו הפוליטית אודות המאבק האזרחי". לדבריה, בהחלטה זו השופט "מרמז לקוראים על אימוץ הנרטיב ה-'אנרכיסטים' שהתקבע במדינה, כנגד אזרחים הגונים המממשים את זכות המחאה הלגיטימית". כן הוסיפה המתלוננת, כי "יש בדבריו החמורים של כב' השופט משום הסתה כנגד כלל המפגינים", וכי בהתייחסותו לסרבנות לשרת יש משום "פגיעה קשה בשמם הטוב של חיילנו, של מאבק המילואימניקים שהצהירו בקול רם ומעל כל במה אפשרית אודות אהבתם לארץ, מחויבותם העמוקה, לצד דאגתם הכנה אודות דמותה של המדינה". לשיטתה, בידי השופט היה לפסוק בבקשה שהונחה בפניו "מבלי לשטוח את משנתו האמורה – הבחירה לעשות כן, בעת הנפיצה הזאת יותר מכל" מעידה לדעתה על "העדר ממלכתיות, העדר מקצועיות והעדר מזג שיפוטי".

5. בתגובתו לתלונות ציין השופט, כי במהלך תורנות "שופט כונן" שלאחר שעות העבודה, נשלחה למכשיר הסלולר שלו בקשה דחופה לשחרור עצור עוד בתחנת משטרה, דרך אפליקציית הוואטסאפ. הבקשה נדחתה על ידו, כשהוא מותיר את ההכרעה בסוגיה ל"דרך המלך" של הבאת העצור בפני שופט תורן מעצרים בבוקר.

6. אשר לטענה בדבר יחסו כלפי המיעוט המוסלמי במדינת ישראל וכלפי הקוראן מסר

השופט, כי הוא מכבד את אזרחי ישראל המוסלמים ומוקיר את דתם ותרבותם. לדבריו: "לימודי השפה הערבית, הקוראן והחד'ית אינם נובעים מ'הכר את האויב' אלא 'הכר את החבר, את השכן, את הידיד'. פעלתי והנני פועל לשילוב האוכלוסייה הערבית בעשייה במדינת ישראל. בפסקי הדין שלי שילבתי, כשהדבר היה ראוי והמתדיינים מוסלמים, פסוקים מהקוראן ונקודת המבט של המשפט המוסלמי ... לאחרונה אף כתבתי מאמר ... עיון במאמר ... מראה ברורות שהמבט כלפי המשפט המוסלמי מכבד. על המאמר עברו גם מלומדי האסלאם, אשר תודתי להם צוינה בהערת שוליים".

7. אשר ליחסו לצה"ל ולחייליו – לדברי השופט, הוא שירת ועודנו משרת עד היום בצה"ל בהתנדבות, ילדיו שירתו בצה"ל ולוחמיו יקרים לליבו. לדברי השופט, בהחלטתו נשוא התלונה הוא לא הטיל שום דופי בחיילי צה"ל או במפקדיו.

8. בהתייחס לטענה בדבר נקיטת עמדה פוליטית במסגרת החלטה שיפוטית משיב השופט, כי על אף שבקשת השחרור עסקה לדבריו רבות בעניינים פוליטיים, הוא נזהר מאוד שלא לנקוט שום עמדה. וכותב השופט: "אפילו סמנטית ברור שמי שתומך במהלכי הממשלה קורא לזה 'הרפורמה במערכת המשפט' ומי משמתנגד קורא למהלכים אלו 'ההפיכה המשטרית' (כמו ב"כ המבקש בבקשתו). הקפדתי להשתמש במינוח ניטרלי לחלוטין 'שינוי חקיקה' ותו לא. מעולם לא הייתי פעיל בשום מפלגה והתארגנות פוליטית. בנוסף לתפקידי השיפוטי, הנני משמש כיו"ר וועדת בחירות אזורית ... בתפקיד זה זכיתי לאמון יושבי ראש וועדות בחירות ארציות ... בוועדה שבניהולי הנני מקיים יחסים טובים עם כלל נציגי המפלגות בוועדה ומקפיד להישאר א-פוליטי לחלוטין בתפקידי, ועל כך, מוניתי שוב ושוב בידי נשיאת בית המשפט העליון לתפקיד אחראי זה. לפני מספר שבועות עודכנתי שנבחרתי שוב לשמש כיו"ר וועדת בחירות אזורית".

9. אשר לטענת השימוש מצידו בביטוי איסלמונאציות ציין השופט, כי לא הוא המציא מונח זה. לדבריו: "המינוח אסלמונאציות חדר לשיח הציבורי לאחר הפיגועים הנוראיים שביצעו גורמים שיעים בבואנוס איירס בהתקפות טרור מתוכננות וממומנות היטב נגד מוסדות יהודיים בבירת ארגנטינה. הוא מתייחס לאידאולוגיה אסלמית פונדמנטליסטית קיצונית הקוראת בריש גלי להשמדת מדינת ישראל ולפגיעה ביהודים באשר הם. בפיגועים הנ"ל נרצחו עשרות יהודים ומאות נפצעו קשה, ונתרו נכים לכל חייהם. כרזה שהונפה במקום הפיגוע השני ציינה את הנרצחים היהודים שנפלו קורבן לשנאה נאצית יוקדת בהמשך לשואה הנוראית ... אידאולוגיה זו הביאה גם לפיגוע בבית חב"ד בהודו ולניסיון הטרי לפגוע בקהילה הקטנה באתונה יוון. ההתמודדות עם אידאולוגיה זו חיונית בימים אלו ... התובע המיוחד אלברטו ניסמן שחקר את הפרשה גילה שחומרי הנפץ ששימשו לפיצוץ בית הקהילה היהודית בבואנוס איירס בידי מחבלי החיזבאללה, הגיעו לשם בדואר דיפלומטי אירני. אותה אירן ששוקדת בימים אלו על בניית פצצת אטום ומכריזה על רצונה 'למחוק את הישות הציונית' מעל פני הגלובוס. השימוש במילים 'אידאולוגיה איסלאמו נאצית' אינה מייחסת לעצור אידאולוגיה כזו. כוונת הקטע לומר, בהמשך לדברים שנאמרו קודם לכן בהחלטה, שהחרפת הקרע בעם, התנגשויות אלימות וקריאות לסרבנות עלולות להביא להחלשתנו אל מול איומים הקוראים בריש גלי להשמדתנו. כך בפשטות יש לקרוא את האמור בהחלטה ובהקשרים הנכונים ולא להיגרר אחר פרשנויות מוטעות ומרחיקות לכת".

10. ומכאן לטענה בדבר כתיבת החלטה הכוללת תכנים ערכיים החורגים מהמקרה הנדון. השופט מסר, כי הטענה לפיה על שופט להתרכז רק בהחלטה בעניין הספציפי ולהימנע מתכנים ערכיים אינה מקובלת עליו. לדבריו: "להכרת החוק והפסיקה ויישומו למקרה הספציפי, ניתן להשתמש היום בבינה מלאכותית. לפי הגיון זה פסקי דין יינתנו בידי ChatGPT (בינה מלאכותית – א"ש). שלמה המלך ביקש מהקב"ה 'ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את-עמך להבין בין-טוב לרע כי מי יוכל לשפוט את-עמך הכבד הזה'

(מלכים א' פרק ג' פסוק ט'). מרובים המקרים שבהם על השופט, לתת משקל רב ל'לב', לתחושת הצדק המפעמת בלבו ולבטא ערכים יהודיים ואוניברסליים בהחלטותיו (וראו לעניין זה למשל פס"ד בת"א (ת"א) 724640/05 סלקום ישראל בע"מ נ' פוטו ספורט (1982) בע"מ). לטעמי זה חלק מחופש הביטוי שמוענק לשופטים במסגרת עצמאותם השיפוטית. הכוונה הברורה של ההחלטה היא להרגיע את הרוחות בימים שהיו סוערים מאוד. לקרוא לחשיבה מעמיקה, לפרופורציות מול עברינו ולאחדות (ולא לאחידות). לא אימצתי את נרטיב ה'אנרכיסטים' בו מואשמים מובילי המחאה. קריאה נכונה של ההחלטה מביאה להבנה כי החרפת מחאה, מחופש הביטוי וזכות המחאה החוקית לעבר השחתת רכוש, וונדליזם, הסתה לסרבנות, פגיעה בסמלי שלטון ואיום למלחמת אזרחים, היא סכנה של ממש. ציינתי מפורשות שזכות ההפגנה היא מזכויות היסוד במדינה דמוקרטית וחשוב לשמור עליה. אזכרת הנאציזם בהחלטתי באה להזכיר לעם ישראל, על פלגיו, החובה לקיים בית לאומי ולהימנע ממלחמת אחים שתביא לחורבן בית נוסף. הנני תפילה שיתכן שבכך תרמתי במשהו להידברות המבורכת המתקיימת בימים אלו והמנמיכה את הלהבות בין המגזרים בעם".

11. בהתייחס לעובדת היותו שופט דתי מסר השופט, כי הוא מונה לשיפוט בידי וועדה לבחירת שופטים כשבין חבריה לא היה ולו חבר דתי אחד בוועדה. לדבריו, מינויו היה מקצועי לחלוטין ואינו קשור לאורח חייו ואמונותיו. וכותב השופט: "הנני שופט מקצועי ומוערך בעל וותק שיפוטי ... מעולם לא הפלתי בין מתדיינים על רקע גזע, לאום, דת, עדה, עמדה פוליטית או נטייה מינית. באולמי הנני משרה אווירה נעימה ושוויונית בין כלל המתדיינים ומעולם לא התקבלו תלונות על יחס בלתי שוויוני כאמור. כל שופט במדינת ישראל בהשבעתו מצהיר ומתחייב "לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה". לדידי, אין כל סתירה בין אורח חיי ואמונותיי ותפקידי כשופט במדינת ישראל המודרנית. נהיר לי, שכל סוגיה המועלית בפניי, אפסוק אך ורק על פי עובדות המקרה, בהתאם לדין, כפי שהבנתי ומצפוני יורה לי, וללא מורה וחשש למשוא פנים כלל ועיקר תוך גילוי אובייקטיביות, יושרה, הגינות וכושר מקצועי ואישי כלפי הצדדים".

12. בסיום תגובתו לתלונה כתב השופט כך: "אין לי אלא להצטער על הדרך בה בחרו המלינים לפרש את הנאמר בהחלטתי. מאן דהוא נטל את ההחלטה והחליט להפיץ בכלי התקשורת תוך ציטוטים חלקיים כראות עיניו ובתוספת פרשנות משלו, וייתכן שזו סיבה אפשרית לפרשנות השגויה של המלינים. לסיום אומר כי אמנם המלינים אינם צד להליך אך צר לי אם נפגעו ממה שכתבתי בהחלטה, לא זו הייתה כוונתי ואני מצר על כך".

13. בהחלטתו קבע הנציב, כי אכן, לשופט היושב בדיון מוקנית עצמאות הביטוי לנמק את החלטותיו ואת הכרעותיו בדיון. ואולם עצמאות זו אינה מתירה כליל את הרסן בכל הנוגע לדרך ההתבטאות השיפוטית. ודוקו – חופש הביטוי המוקנה לשופט אינו כחופש הביטוי המוקנה לאזרח מן השורה. אדרבא, על חופש הביטוי של השופט מוטלות מגבלות שונות. וראו לעניין זה: אליעזר ריבלין ואילן רויטר "חופש הביטוי של השופט והשתקפותו בהחלטות נציב תלונות הציבור על שופטים", היבטים בביקורת רשויות המדינה – כתבים ואסופת מאמרים לכבודו של השופט אליעזר גולדברג, עמ' 247-276 (2023) - "גבולותיו של הביטוי המותר לעובד ציבור ייגזרו מליבת התפקיד הציבורי שאותו הוא ממלא. ואולם, השפיטה אינה תפקיד. זו צורת חיים. התנהגות המותרת לכל אזרח עשוי שתהא אסורה על השופט, שכן יש בה כדי לפגום באמון הציבור במערכת השיפוט. האמונה כי השופט עושה את תפקידו ללא פניות, תוך הוגנות, שוויון ושקיפות מלאה, היא תנאי לקיום מעמדה הציבורי של מערכת בתי המשפט. יתרה מכך, השופט היחיד עשוי בהתנהגותו הפסולה או בהתבטאותו הפגומה להטיל דופי במערכת השיפוט כולה. לא רק התבטאות העשויה להטיל ספק בהיותה של הפסיקה נטולת פניות, ניטרלית

– אסורה. גם התבטאות בוטה, גסה, חסרת טעם, מתעמרת, חסרת רגישות אנושית בעלת טעם רע, קיצונית – פסולה. כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז–2007 מתייחסים אך למקצת מן האיסורים המוטלים על שופטים בכל הנוגע להתבטאויותיהם. כך, סעיף 18 לכללים אוסר על השופטים להביע דעה באופן פומבי בעניין השנוי במחלוקת ציבורית ככל שאין זה עניין משפטי בעיקרו. סעיף 39 לאותם כללים אוסר, ככלל, מתן ראיונות לאמצעי התקשורת. הוראה זו היא פרי התפיסה ששופט אומר את דבריו בפסקי דין ובהחלטות, ואשר על כן על דרך הכלל אין שופט מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת".

14. הנציב הדגיש בהחלטתו, כי שתי הפסקאות האחרונות של החלטת השופט אינן אלא בגדר אמרת אגב (אוביטר-דיקטום), שכלל לא הייתה דרושה להחלטתו לדחות את הבקשה שהוגשה לו.

15. לדעת הנציב, מיטיב היה השופט לעשות לו נמנע מלכלול בהחלטתו את שתי פסקאותיה האחרונות. מדובר בהגיגים שונים של השופט (כדבריו: "ביני לבין עצמי חשבתי על העניין"), שניתן אכן לפרשם, אף כי יתכן שלא לכך כיוון השופט, כמתיחת ביקורת על המפגינים נגד ההצעות לתיקוני חקיקה, ולפגיעה שמעשיהם של כל המפגינים בעד ונגד אותם תיקונים עלולה, בסופו של יום, לדעתו של השופט, לגרום אף לחוסנה של המדינה נוכח האיומים הרבים המוצבים לפתחה, בהעדר לכידות ציבורית.

16. תיקוני החקיקה המוצעים כמו גם הדעות השונות בציבור וההפגנות השונות המתקיימות בנושא זה עניינם בנושאים הנתונים במחלוקת ציבורית ואף במחלוקת פוליטית עזה. משכך הוא מוטב ליושב בדין להרחיק עצמו בעניינים אלה מכל אבק של מראית עין כאילו דעתו האישית אשר לאלה, תהא אשר תהא (ובוודאי שכל שופט זכאי לדעה אישית כמו כל אדם אחר בציבור), משפיעה הלכה למעשה על החלטותיו השיפוטיות בעניינים המובאים בפניו. לא בכדי הטילו כללי האתיקה מגבלות שונות על השופט בהקשר זה, שכן פריצת הגדר בעניינים אלה עשויה להביא לפגיעה של ממש באמון הציבור במערכת המשפט. ראוי לו, אפוא, לשופט להקפיד לשמור את דעתו האישית בעניינים כגון דא בדלת אמותיו ושלא ליתן לה ביטוי כלשהו, ולו ברמז, בהחלטות שיפוטיות היוצאות תחת ידו.

17. הנציב הפנה בהקשר זה גם לדברי השופט ברק בבג"ץ 732/84 **צבן נ' השר לענייני דתות**, פ"ד מ(4) 141, 148 (1986) – "אמון הציבור ברשות השופטת הוא הנכס היקר ביותר שיש לה לרשות זו. זהו גם מנכסיה היקרים ביותר של האומה ידועה אמרתו של דה-בלזק, כי חוסר אמון בשפיטה הוא תחילת סופה של החברה [...]. הצורך להבטיח אמון פירושו הצורך לקיים את תחושת הציבור, כי ההכרעה השיפוטית נעשית באופן הוגן, אובייקטיבי, ניטרלי, ללא נטייה. לא זהותם של הטוענים אלא משקלם של הטענות הוא שמכריע את הדין. משמעותה ההכרה, כי השופט אינו צד למאבק המשפטי, וכי לא על כוחו שלו הוא נאבק, אלא על שלטונו של החוק. הצורך להבטיח את אמון הציבור ברשות השופטת, הוא צורך נמשך. זהו 'מאבק למשפט' שאינו פוסק. טעות חמורה אחת עשויה להשחית מאמץ של שנים. זאת ועוד: צורך זה אינו מתמקד אך בפעולתו של השופט על כס המשפט. הוא משתרע על מכלול התנהגותו של השופט, בבית המשפט ומחוצה לו. השפיטה אינה תפקיד זו צורת חיים. התנהגות המותרת לכל אזרח, עשוי שתהא אסורה על השופט, שכן יש בה כדי לפגום באמון הציבור במערכת השיפוט".

18. זאת ועוד, הוסיף הנציב. ניתן להבין מהחלטת השופט, ולו באופן מרומז, כי הוא ביקורתית כלפי עצם השמעת דעות שונות, נוכח האתגרים שונים הרובצים לפתחה של המדינה. אף מכך ראוי היה להימנע, שכן גם בצוק העיתים זכאים יחידי הציבור להשמיע את מגוון עמדותיהם השונות וזאת מכוח חופש הביטוי המוקנה להם.

19. אף שרוב המונח "איסלמונאציות" להחלטת השופט, מונח הקושר בין דת האסלאם ובין אידאולוגיה נאצית, היה מיותר ובלתי רלבנטי, ואף מכך ראוי וניתן היה להימנע.

20. למקרא סוף דבריו של השופט בתגובתו לתלונה נראה כי אף הוא מבין היום, ובדיעבד, את השימוש שניתן לעשות בדבריו או בחלק מהם, בהקשר למחלוקת הציבורית העזה הנטושה בציבור. השופט סבור, כי "קריאה נכונה" של החלטתו הייתה מביאה להבנה אחרת מזו של המתלוננים עליו, וכי הם פרשו שלא כהלכה את האמור בה. על כך ניתן לומר, כמאמר חכמינו, כי סוף מעשה במחשבה תחילה, ומוטב היה לדברים שלא להיכתב כלל, לא כל שכן שעה שהם לא היו נצרכים, כלל ועיקר, להכרעה בבקשה שהונחה לפתחו של השופט.

21. בהערותיו לשופט כאמור לעיל מוצה בירורן של התלונות.

תמצית החלטה

ועוד על הפעלת לחץ להתפשר ועל האיסור לפנות לבעל דין מעל לראשו של עורך הדין המייצגו בהליך

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה על הפעלת לחץ להתפשר. בהחלטתו העיר הנציב, כי מלאכת השפיטה כוללת בתוכה את החובה המוטלת על היושב בדין לנהל בדרך ראויה את המשפט, ללא הפעלת לחץ בלתי ראוי על הצדדים להשגת פשרה. השגת פשרה מבורכת וטובה עבור הצדדים, רק אם הושגה ונעשתה בהסכמה חופשית ומדעת, ולא מתוך כפייה. שומה על היושב בדין להקפיד תמיד, כי הצעת הפשרה תיעשה בלא ליתן בידי בעלי הדין או באי כוחם תחושה של אין ברירה, או כי יבולע להם בסיומו של ההליך אם לא יאותו להתפשר. ואף זאת – וודאי הוא כי את הנסיון לפשרה יש לקיים באופן ראוי ושלא תוך הרמת קול. שעה שמדובר בבעל דין מיוצג, ובא כוחו קיבל החלטה מושכלת לפיה אין מקום לסיים את ההליך בפשרה, אין זה ראוי כי היושב בדין יפנה לבעל הדין עצמו, מעל לראשו של המייצג.

1. ברקע תלונה שהוגשה לנציבות עמד הליך משפטי שעניינו תשלום פיצויי פיטורין, בו משמש המתלונן כב"כ הנתבע. ההליך נשמע בבית הדין האזורי לעבודה.
2. המתלונן טוען, כי השופטת פגעה בזכות הדיונית שלו ושל הנתבע בכך שהפעילה כלפיהם לחץ בלתי ראוי להשגת פשרה, תוך החלשת מעמדו של הנתבע במו"מ מול התובעת. לדבריו, בפתח דיון ההוכחות פנתה אליו השופטת והציעה לו לצאת ולהידבר עם הצד שכנגד, כשהיא אף פונה ישירות לנתבע-מרשו ומציעה לו את הדבר. המתלונן מטעים, כי עצם העלאת האפשרות להידבר אינה העילה לתלונה, שכן מדובר בפרוצדורה מקובלת.
3. ואולם, לטענת המתלונן, השופטת הפעילה עליו ועל מרשו "לחץ מופרז". לדבריו, אף שהוא הבהיר לשופטת, כי אינו מעונין להגיע להסדר תחת לחץ וכפיה, ואף אמר לשופטת באופן מפורש כי הוא "מרגיש לא בנוח", אמרה השופטת לטענתו: "בצדק אתה מרגיש לא בנוח (תוך צעקות ממש)" כשהיא במקביל רומזת בדבריה, כי תיתן "החלטה בתיק בטרם הוגשו סיכומים".
4. המתלונן ממשיך וכותב בתלונתו, כי הוא שב והבהיר לשופטת כי אינו מעונין להגיע להסדר "באופן הזה" וכי ניתן להמשיך במו"מ עם הצד שכנגד גם למחרת היום "כאשר הצדדים רגועים יותר ושלווים יותר", ואולם השופטת "לא הרפתה, הרימה את הטונים כלפי [הנתבע-מרשו] ואמרה לו כך: "בתיק הזה אני ארים מסך! כדאי לך לדבר בחוץ!".
5. לדברי המתלונן, האווירה הכללית באולם הייתה "נוראית ולוותה בצעקות רבות ורמות" מצדה של השופטת, "הטונים היו צורמים ובלתי נעימים בעליל".
6. המתלונן מטעים, כי הפעלת לחץ להתפשר אינה במקומה וכי היא פוגעת "בזכות הדיונית וביכולת העצמאית של בעל הדין ושל עורך הדין לנהל הדיון במסגרת סיכויים וסיכונים. יתרה מכך, הפעלת לחץ על בעל דין באופן ישיר בניגוד ליעוץ משפטי שקיבל מבא כוחו יוצרת בעייתיות כפולה וחמורה ... פשרה אינה חובה, היא אופציה וולונטרית דיונית, ואין להתנקם בבעל דין המסרב לה, ואין לכפות עליו את הפשרה הר כגיגית, וכמובן שאין

לייעץ לו בניגוד לעצת בא כוחו".

תגובת השופטת

7. בתגובתה לתלונה הבהירה השופטת, כי התלונה מתייחסת לדברים שלטענת המתלונן נאמרו על ידה לאחר סיום דיון ההוכחות בהליך (אף כי בתלונתו כתב המתלונן, כי הדבר היה בפתח דיון ההוכחות – א"ש).
8. אשר לטענה בדבר הפעלת לחץ מופרז על הנתבע ועל המתלונן, לרבות בדרך של צעקות ואיומים, על מנת להביא לסיום ההליך בפשרה, תוך החלשת מעמדו של הנתבע במו"מ מול התובעת, מסרה השופטת, כי "אין בטענות הללו כל ממש".
9. השופטת פרטה בתגובתה את עניינו של ההליך ואת הפלוגתות שהיו בין הצדדים. לדבריה, "עיון בדוחות הנוכחות ובתלושי השכר העלה כי הם אינם עומדים בכללים שנקבעו בפסיקה", ומשכך היא נמנעה "מלקבוע עמדה כלשהי בשאלה על מי הנטל להפריך/לאושש את האמור בתלושי השכר ובדו"ח הנוכחות", ואף נמנעה "מלהציע סכום לפשרה ו/או להפעיל לחץ על מי מהצדדים".
10. השופטת מסרה, כי למיטב זיכרונה היא ציינה במהלך הדיון "בטון מדוד ולא בצעקות כי בצדק חש [המתלונן] באי נוחות", זאת לדבריה, עקב "העובדות כפי שהתבררו בדיון ומהעדות המביכה של מרשו, ולא משיקוף המציאות על ידי בית הדין".
11. אשר לטענה כי דעתה ננעלה ציינה השופטת, כי "בית הדין לא צעק, לא איים, ולא נעל את דעתו. כפי שכבר צוין, וכפי שעולה בבירור מפרוטוקול הדיון, הן המוקלט והן המוקלט בית הדין שאף לברר את המחלוקת לעניין שעות העבודה והשכר לאשורה, בטרם יכריע בהליך".
12. השופטת הפנתה בתגובתה לפרוטוקול הדיון, אשר לדבריה משקף את "הסבלנות שהפגין בית הדין כלפי הצדדים, את האופן ההגון בו ניהל את הדיון בלב פתוח ובנפש חפצה מתוך מטרה להגיע לחקר האמת, ולהכריע באופן צודק והגון במחלוקת, מבלי שהופעל לחץ פסול על מי מהצדדים".
13. יוער, כי דיון ההוכחות אכן הוקלט, אך ההקלטה מתחילה עם שמיעת העדויות ואין היא מתעדת את קורות ההליך, בשלב קודם לכן.
14. הנציב מצא לחזור ולפנות לשופטת ולציין, כי בתלונתו מסר המתלונן, כי מדובר בדברים שהתרחשו טרם שהחל דיון ההוכחות (סעיף 3 לתלונה), ושזה השלב שבו היא הציעה לצדדים להידבר ביניהם.
15. השופטת הגישה תגובה משלימה בה ציינה כך – "מבלי להידרש לפרשנות המדוייקת של הטענה בסעיף 3 לתלונה, ובהנחה שהטענות מתייחסות לדברים שלטענת המתלונן הושמעו בפתח הדיון (וכך נאמר בתלונה במפורש – א"ש), אני שבה ומבהירה כי לא היו דברים מעולם. כפי שציינתי בתגובתי, מדובר במחלוקת עובדתית שמלכתחילה סברתי שניתן לברר בנקל, ולפיכך בפתח ישיבת ההוכחות לא המלצתי למי מהצדדים להתפשר (אציין כי נסיון החיים מלמד כי האמת איננה בהכרח נר לרגלי העובד / המעביד, וכי לעיתים קרובות ניתן לברר ולהכריע במחלוקת ביניהם – תוך שימוש באמצעי טכנולוגי כגון דו"ח איכון של הטלפון הנייד של העובד בשעות העבודה שבמחלוקת וכיו"ב). לנוכח האמור, בפתח ישיבת ההוכחות לא חיוויתי כל דעה לגבי הגרסה העובדתית של מי מהצדדים, לא הצעתי סכום כספי לפשרה ולא קיימתי דיון לפשרה. לכל היותר הצעתי לבאי כח הצדדים כי אמתין בלשכתי, על מנת לאפשר להם לשאת ולתת ביניהם מחוץ לאולם (אפשר שציינתי באופן כללי כפי

שאני עושה לעיתים - כי הצדדים להבדיל ממני יודעים את העובדות (לאשורן) מכל מקום אני שבה ומצהירה כי בפתח הדיון לא היה לי שמץ מושג גרסתו של מי מהצדדים רחוקה יותר או פחות מהאמת, ולכן לא לחצתי על מי מהם להתפשר ולא הזכרתי כל סכום. הדברים יפים הן ביחד לצדדים והן ביחס לב"כ".

16. לשאלת הנציב הנוספת, אם התייחסותה לביטויים המופיעים בתלונת המתלונן, שלטענתו נאמרו על ידה, הינה כי הם לא נאמרו כלל, השיבה השופטת כך: "בתגובתי פרטתי את הדברים שנאמרו על ידי בדיון, תוך שעמדתי על ההקשר ועל הטון שבו נאמרו הדברים. למיטב זכרוני, מהלך הדברים היה כמפורט בתגובתי, ולא כנטען על ידי המבקש".

תגובות נוספות

17. ב"כ התובעת ביקשה תחילה שלא להגיב לתלונה לגופם של דברים, נוכח הליכים נוספים בהם היא מופיעה בפני השופטת. לאחר שהובהרה לה חובתה שבחוק להשיב לפניית הנציב מסרה כך - "ראשית, יש לציין כי במצבים בהם תוצאות התיק ברורות כפי שעלה מעובדות והמסמכים המצורפים בתיק זה, בדרך כלל כמעט באופן מוחלט שופטים מציעים שהצדדים ידברו ביניהם טרם שמיעת ההוכחות על מנת להגיע להסכמות. אכן, השו' ... ביקשה שנשוחח על מנת שנגיע להבנות כיוון שבתביעה שהגשתי יש גם בקשה להרמת מסך כנגד בעל מניות עקב ניכויים שלא כדין שבוצעו משכר התובעת, לכן, באין הצדקת הניכויים שבוצעו מסך ההתאגדות יורם כנגד בעל מניות והוא יצטרך לשלם מכיסו הפרטי.

השו' ניסתה למנוע את הרמת מסך לכן, השו' הבהירה לנתבע ובא כוחו את המשמעויות אולם, אין להתווכח עם תחושותיו של עו"ד ... כיוון שתחושות הינם סובייקטיביות.

יש לציין כי מעמדה של התובעת לא התעצם מעצם הצעת הפשרה ע"י השו' כפי שציין עו"ד ..., להיפך, השו' לא האמינה להיקף משרה שטענה התובעת לכן, השו' התעקשה במהלך הדיון שהתובעת תביא איכון טלפון על מנת לברר היקף משרה, כל זה נעשה במהלך דיון הוכחות (יש לציין כי הדבר לא התבקש ע"י הנתבעים) הדבר התבקש ע"י השופטת הגם מועד גילוי ועיון במסמכים חלף מזה זמן רב ואנו נמצאים בדיון הוכחות ואני רואה לנגד עיניי היפוך סדרי דין.

הנני מסכימה שהתחושה הכללית באולם לא הייתה נעימה באולם, הלחץ הופעל על 2 הצדדים באופן שווה ככל הנראה על מנת לקרב הצדדים לסיום המחלוקת ולהגיע להבנות, ובמהלך הדיון עו"ד ... ציין 'שאינו מרגיש בנוח' לכן, כפי שצינתי תחושות הינם סובייקטיביות על כן אין להתווכח עם תחושותיו".

מסקנות והחלטה

18. בהחלטתו העיר הנציב, כי מלאכת השפיטה כוללת בתוכה את החובה המוטלת על היושב בדיון לנהל בדרך ראויה את המשפט, ללא הפעלת לחץ בלתי ראוי על הצדדים להשגת פשרה. השגת פשרה מבורכת וטובה עבור הצדדים, רק אם הושגה ונעשתה בהסכמה חופשית ומדעת, ולא מתוך כפייה.

19. שומה על היושב בדיון להקפיד תמיד, כי הצעת הפשרה תיעשה בלא ליתן בידי בעלי הדיון או באי כוחם תחושה של אין ברירה, או כי יבולע להם בסיומו של ההליך אם לא יאותו להתפשר. ואף זאת - וודאי הוא כי את הנסיון לפשרה יש לקיים באופן ראוי ושלא תוך הרמת קול.

20. אף צודק המתלונן, כי שעה שמדובר בבעל דין מיוצג ובא כוחו קיבל החלטה מושכלת לפיה אין מקום לסיים את ההליך בפשרה, אין זה ראוי כי היושב בדין יפנה לבעל הדין עצמו, מעל לראשו של המייצג.

21. טענות המתלונן מקבלות תימוכין בתגובתה של ב"כ התובעת, גם לגבי עצם ההצעה להידבר לפני תחילת ההוכחות (דבר שהוכחש על ידי השופטת), גם אשר לדברי המתלונן לשופטת על תחושתו הקשה ואף בשים לב לדברי ב"כ התובעת, שביקשה להימנע תחילה מלהגיב לתלונה, לפיהם "התחושה הכללית באולם לא הייתה נעימה".

22. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י' סיון, תשפ"ג
30 מאי, 2023
מספרנו: 301/23/עליון

תמצית החלטה

מסקנות מרחיקות לכת לגבי השקפת עולמו של שופט על עבירת אונס על יסוד דברים שכתב בהחלטה בערר שהגיש הנאשם בביצוע העבירה

תקציר: תלונות רבות הוגשו ללשכתנו בעקבות דברים שכתב שופט בהחלטה בערר שהגיש נאשם בביצוע עבירת אונס על החלטת בית המשפט קמא, שהורה על מעצרו עד לתום ההליכים נגדו, מבלי להפנותו לשירות המבחן לשם קבלת תסקיר מעצר. השופט קיבל את הערר, וקבע כי על שירות המבחן להכין תסקיר מעצר, אשר יוגש לבית המשפט קמא, וזה ידון בו ויחליט בעניין כפי שימצא לנכון.

לטענת המתלוננים, האמירה בהחלטה לפיה "העורר ביצע מעשיו ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית (הגם שאין להתעלם מכך שבכל עבירת אונס קיים רכיב אינהרנטי של שימוש באלימות)", מבטאת תפיסה לפיה אונס אינו כולל רכיב של אלימות, וכי הדברים שנכתבו פוגעים בקורבן העבירה ולמעשה בכל מי שעבר פגיעה מינית. השופט בתגובתו לתלונות, מסר, כי בדבריו הוא כתב במפורש, כי בכל עבירת אונס יש רכיב של שימוש באלימות, וכי למרות חומרתה של העבירה אין זה חריג שנאשם בעבירת אונס יישלח לקבלת תסקיר מאת שירות המבחן כחלק מהדיון בשאלת מעצרו עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו, וכי אין זה נכון להסיק מסקנות ולייחס לו תפיסה על בסיס משפט אחד, אשר מוצא, ללא הקשר, מההחלטה כולה, אותה יש לקרוא כמכלול. במקרה זה, הדיון היה מוגבל רק לבחינת ההצדקה לקבלת התסקיר.

הנציב דחה את כל התלונות וכתב בהחלטתו, כי השופט נדרש להכריע בשאלת הפניית העורר לתסקיר מבחן, והשיב על כך בחיוב. הא ותו לא. לפיכך, את הדברים בהחלטה יש לקרוא ולהבין בהקשר של ההפניה לקבלת תסקיר מבחן, ואין להסיק מהם את כל אותן מסקנות להן טענו המתלוננים – כי השופט מקל ראש, חלילה, בחומרת המעשים המיוחסים לעורר; כי הוא מחזיק בדעה לפיה אין רכיב של אלימות בעבירות אונס, שעה שהוא כתב את היפוכם של דברים; או כי יש בדבריו משום זילות או השפלה של נפגעי/נפגעות תקיפה מינית או אונס.

למקרא ההחלטה כולה, לא מצא הנציב לקבוע כי הדברים שכתב השופט לא היו צריכים לעניין או שהם חרגו מגבולות הטעם הטוב. לצד זאת, ציין הנציב, כי חשוב לזכור, שהחלטותיו של בית המשפט נקראות גם על ידי ציבור שאינו בקי בפרטים, ואינו משכיל, לעיתים, לרדת לדקויות או להבחנות משפטיות המיוחדות לתיק הספציפי, ובאופן טבעי מפרש את הכתוב כפשוטו של מקרא. ניתן להבין מדוע הדברים שכתב השופט ("ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית") מעוררים בקרב הקורא תמיהה או אי נוחות, שעה שמדובר בנאשם בעבירת אונס, ועל כך יכולות להעיד התלונות הרבות שהתקבלו בלשכתנו. אפשר שניתן היה לנסח את האמירה הזו באופן אחר. ואולם, מכאן ועד לשלל המסקנות שהעלו המתלוננים לגבי תפיסת עולמו של השופט ביחס לעבירת האונס עצמה - רב המרחק.

תמצית התלונות

1. תלונות רבות (למעלה מ-200) התקבלו בלשכתנו במהלך החודשים אפריל-מאי 2023 בגין דברים שנכתבו על ידי שופט מבית המשפט העליון במסגרת החלטתו בערר. הערר הוגש על החלטת בית המשפט המחוזי, אשר הורה על מעצרו של העורר עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו, מבלי להפנותו לשירות המבחן לשם קבלת תסקיר מעצר. כתב האישום שהוגש נגד העורר מייחס לו עבירות של אינוס, מעשה מגונה בכוח וכליאת שווא לפי חוק העונשין. בהחלטתו, שניתנה לאחר קיום דיון בפניו, הורה השופט לשירות המבחן להכין תסקיר מעצר בעניינו של העורר, ובמסגרת זו לבחון חלופות מעצר. עוד נקבע, כי התסקיר יוגש לבית המשפט קמא, וזה ידון בו ויחליט בעניין כפי שימצא לנכון.

2. ואלה הדברים שכתב השופט, ואשר עליהם נסבות התלונות: "...אין בידי לקבל את הנמקת בית המשפט המחוזי כי אין לשלוח את העורר לקבלת תסקיר מפאת העומס הרב המוטל על שירות המבחן. זאת, ביתר שאת נוכח גילו הצעיר של העורר ועברו הפלילי הנקי; וכן, העובדה שעולה לכאורה כי העורר ביצע מעשיו ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית (הגם שאין להתעלם מכך שבכל עבירת אינוס קיים רכיב אינהרנטי של שימוש באלימות). בהינתן אלה, יש להורות לשירות המבחן שיכין את תסקיר המעצר הדרוש...".

לשלמות התמונה ציין הנציב, כי החלטה זו זכתה לכיסוי תקשורתי נרחב, וראיון עם קורבן העבירה פורסם באחד מאמצעי התקשורת. על דברי השופט אמרה המרואיינת, כי האמירה שלא הייתה אלימות משמעותית היא בעייתית, לא מדויקת בעליל, פוגעת ומזעזעת, וכי האמירה השמרנית של השופט מאפשרת להגיד שהיא לא התנגדה מספיק.

3. עיקרי התלונות הם כי מדברי השופט עולה שלשיטתו אונס אינו מעשה אלים; כי דומה שדבריו מבוססים על המיתוס הנפוץ לפיו אונס הוא ארוע בו גבר זר תוקף אישה שאינה מוכרת לו בסמטה אפלה תוך שימוש בכח פיזי רב, שעה שהמציאות שונה, שכן לרוב מקרי אונס מתרחשים במקום מוכר ועל ידי אדם מוכר, וללא אלימות פיזית או איומי נשק; כי דבריו פוגעים בנפגע/נפגעות תקיפה מינית, והם פגעו קשות בקורבן העבירה; כי קיים חשש ממשי שקביעות אלו יצוטטו גם על ידי ערכאות שיפוטיות נמוכות יותר, ויהוו תשתית לקביעות משפטיות שגויות.

תגובת השופט

4. השופט מסר, כי במסגרת הערר, לא הייתה מחלוקת על כך שבשלב זה, דינו של העורר להישאר במעצר מאחורי סורג ובריח, וכי הערר הופנה רק נגד ההחלטה שלא לשלוח את העורר לקבלת תסקיר מאת שירות המבחן. לפי ההלכה הפסוקה, גם כאשר מתקיימים התנאים של ראיות לכאורה ועילת מעצר, שומה על בית המשפט לבחון, בשים לב לחזקת החפות העומדת לנאשם, אם ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך שפגיעתה בנאשם פחותה ממעצר מאחורי סורג ובריח. עוד הוא הוסיף וציין, כי על פי הדין, בעבירות אינוס, כבענייננו, ניתן יהיה להסתפק בחלופת מעצר רק בנסיבות חריגות, אך אין בכך כדי לשלול את מצוות המחוקק לבחון בכל מקרה, על פי נסיבותיו, אם ניתן להשיג את תכלית המעצר בדרך שפוגעת בנאשם באופן פחות.

השופט מציין בהחלטתו, כי התסקיר נועד "לספק לבית המשפט תמונה מלאה על אודות הנאשם, לרבות נסיבותיו האישיות, סיכון להישנות מעשים דומים, מידת מעורבותו בעולם הפלילי ואפיקי טיפול אפשריים", ובכך לסייע לבית המשפט, במקרים המתאימים, "להעריך אם נשקפת מהנאשם מסוכנות שלא ניתן לאיין בכל חלופה". בהקשר זה ציין

השופט, כי העבירות המיוחסות לעורר, חרף חומרתן הרבה, אינן יכולות להצביע על כך ששום חלופת מעצר לא תסכון. זאת, בין היתר, בשים לב ל"עובדה שעולה לכאורה כי העורר ביצע מעשיו ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית (הגם שאין להתעלם מכך שבכל עבירת אינוס קיים רכיב אינהרנטי של שימוש באלימות)".

5. בדבריו, הדגיש השופט, בין היתר, כי על בית המשפט לעשות כל שלא ידו על מנת שתונח בפניו תשתית מקיפה ומלאה, שתאפשר לו ליתן החלטה מושכלת ומנומקת בהתאם להוראות הדין. לצורך כך, בית המשפט נדרש לבחון את נסיבות האירוע הפרטניות, ובכללן, את נסיבות העושה, המעשה, ונסיבות קורבן העבירה, וזאת לצד שיקולים אחרים שיכולים להנחות אותו במלאכה זו. עוד הטעים, כי אין כל ספק כי אינוס הוא אינוס הוא אינוס, על כל החומרה ושאת הנפש ממעשה נפשע שכזה. קביעה זו שרירה וקיימת גם כאשר האינוס אינו מלווה, לדוגמה, בשימוש בנשק, או בפגיעה פיזית של קורבן העבירה.

השופט ציין, כי לא אחת הוא עמד בפסיקתו על חומרתן הרבה של עבירות מין בכלל ועבירות האינוס בפרט, כפי שעולה מפסיקה אליה הפנה. בתי המשפט נדרשים, דבר יום ביומו, להתייחס למדרג האלימות המשתנה בנסיבות שונות של מעשי אינוס, שהרי ממדרג זה, בין היתר, נגזרת המסוכנות הנשקפת מנאשמים שונים להם מיוחסות עבירות אינוס, בשלב המעצר.

6. עוד מציין השופט, כי אין זה חריג שנאשם בעבירות כגון דא יישלח לקבלת תסקיר מאת שירות המבחן כחלק מהדיון בשאלת מעצרו עד לתום ההליכים המשפטיים נגדו. מהפסיקה גם עולה, כי בתי המשפט הורו, לא אחת, לאחר קבלת תסקיר שירות המבחן על העברת נאשמים למעצר באיזוק אלקטרוני, או על חלופת מעצר הולמת אחרת. כל מקרה על פי נסיבותיו. השופט הוסיף עוד, כי דיון משפטי דומה, בדבר מדרג של אלימות בעבירות האינוס, קיים בפסיקת בתי המשפט גם ביחס לעונש שאותו יש להשית על מי שהורשע בביצוע עבירות אלו, כעולה מפסיקה אליה הפנה.

7. אשר על כן, כך ממשיך כותב השופט, אין לו אלא להצר על המסקנה כאילו החלטתו "מבוססת על המיתוס הנפוץ כי אונס הוא אירוע בו גבר זר תוקף אישה שאינה מוכרת לו... פיזי רב", כאמור לעיל. זו, כמובן, לא הייתה מהות ההחלטה. לדבריו, אין זה נכון להסיק מסקנות ולייחס לבית המשפט תפיסה, כזו או אחרת, על בסיס משפט אחד, אשר מוצא, ללא הקשר, מההחלטה כולה. ברי הוא כי יש לקרוא את ההחלטה כמכלול, על נימוקיה וטעמיה, ועל רקע המסגרת המשפטית החלה בעניינה. בענייננו, הדיון בגדרי ההחלטה היה מוגבל, כאמור, אך ורק לאספקלריה של בחינת ההצדקה לקבלת תסקיר מאת שירות המבחן. כפי שנאמר לעיל, הפסיקה עמדה על הצורך בעריכת הבחנה (דיפרנציאציה) ביחס לעוצמת האלימות שמתבטאת במקרי אינוס שונים, וההכרעה אם ניתן להסתפק בחלופת מעצר מתבצעת, בין היתר, על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. עמדה זו לא נובעת "ממיתוסים" כלשהם ביחס לעבירות האונס; ובוודאי שלא מזלזול בסבל הנפשי או בנזק הפיסי שנגרם לנפגעות ונפגעים של עבירות מין בכלל, ונפגעות של עבירות אינוס בפרט. גם לא היה בכך, חלילה, כדי להקל ראש במעשה הנפשע המיוחס לנאשם.

מסקנות והחלטה

8. הנציב קבע בהחלטתו, כי כאמור, השופט נדרש להכריע בשאלת הפניית העורר לתסקיר מבחן, והשיב על כך בחיוב. הא ותו לא. לפיכך, את הדברים שכתב בהחלטה יש לקרוא ולהבין בהקשר זה של הפנייה לקבלת תסקיר מבחן, ואין להסיק מהם את כל אותן מסקנות להן טענו המתלוננים. כך, אין להסיק מההחלטה כי השופט מקל ראש, חלילה, בחומרת המעשים המיוחסים לעורר; כי הוא מחזיק בדעה לפיה אין רכיב

של אלימות בעבירות אונס, שעה שהוא כתב את היפוכם של דברים; או כי יש בדבריו משום זילות או השפלה של נפגעי/נפגעות תקיפה מינית או אונס. כן אין לומר כי ההחלטה מהווה תקדים לגבי מקרי אונס אחרים, שכן כל מקרה נבחן לגופו ולנסיבותיו.

כן יש לזכור, כך ציין הנציב, כי השופט לא הורה על שחרורו של העורר ממעצרו ולא החליט לקבל את הערר רק משום שלכאורה העורר ביצע את מעשהו "ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית", כי אם ממספר טעמים, כפי שפורטו בהחלטה. השופט הסביר כי בתי-המשפט עורכים הבחנה ביחס לעוצמת האלימות שבאה לידי ביטוי במקרי אינוס שונים, וההכרעה אם ניתן להסתפק בחלופת מעצר במקרה הקונקרטי, מתבצעת על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה.

בהקשר זה הפנה הנציב לדברים שנרשמו מפיו של השופט בפרוטוקול הדיון שהתקיים בפניו לפני מתן ההחלטה: "אונס זה אונס ולא משנה"; ובהמשך, "... תסקיר ייתן לבימ"ש תמונה יותר ברורה איך אדם צעיר כל כך הסתבך בכזו עבירה חמורה ולהביא אותו למעשה כל כך חמור? זה לא מבטל את החומרה של המעשה או את המסוכנות".

9. למקרא החלטתו של השופט כולה, ובכלל זה ההקשר הספציפי שבו נכתבו הדברים מושא התלונות, לא מצא הנציב לקבוע כי הדברים לא היו צריכים לעניין או שהם חרגו מגבולות הטעם הטוב.

לצד זאת חשוב לזכור, כך ציין הנציב, כי החלטותיו של בית המשפט נקראות גם על ידי ציבור שאינו בקי בפרטים, ואינו משכיל, לעיתים, לרדת לדקויות או להבחנות משפטיות המיוחדות לתיק הספציפי, ובאופן טבעי מפרש את הכתוב כפשוטו של מקרא. ניתן להבין מדוע הדברים שכתב השופט ("ללא שימוש באלימות פיזית משמעותית") מעוררים בקרב הקורא תמיהה או אי נוחות, שעה שמדובר בנאשם בעבירת אינוס, ועל כך יכולות להעיד התלונות הרבות שהתקבלו בלשכתנו. אפשר שניתן היה לנסח את האמירה הזו באופן אחר. ואולם, מכאן ועד לשלל המסקנות שהעלו המתלוננים לגבי תפיסת עולמו של השופט ביחס לעבירת האינוס עצמה - רב המרחק.

10. לאור האמור לעיל ולאור הבהרותיו של השופט בתגובתו, מצא הנציב לדחות את כל התלונות.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ב סיון, תשפ"ג
11 יוני, 2023
מספרנו: 387/23/שלום

תמצית החלטה התבטאות פוגענית ומיותרת בפסק דין

תקציר: מתלונן, בעלים ומנהל של חברה שעיסוקה באבטחה (התובעת) הגיש תביעה נגד חברה אחרת, שעיסוקה באותו התחום. המתלונן היה העד היחיד מטעם התובעת, והוא הלך על מספר אמירות פוגעניות בפסק הדין שנתן השופט-הנילון, אשר דחה את התביעה.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת בגין שתיים מבין האמירות נשוא התלונה. הנציב קבע בהחלטתו, כי גם אם, כפי שכותב השופט בתגובתו לתלונה, הדימויים המקוריים מתייחסים למשקל עדותו של המתלונן, ולא למתלונן עצמו, וספק בעיניו אם ניתן בכלל ליצור הפרדה בין השניים, דומה כי שתי האמירות הנ"ל הינן מיותרות וחורגות מגבולות הטעם הטוב. בנקל יכול היה השופט למצוא ניסוח חלופי אשר יתייחס בקצרה ובפשטות למשקלה של עדותו של המתלונן ולמהימנותה, קביעות שבית המשפט מכריע בהן מידי יום ביומו.

הנציב הוסיף וכתב כי אכן, לשופט מוקנה חופש ביטוי בהתבטאויותיו השונות ואין פסול, באופן עקרוני, כי הוא יעשה שימוש בדימויים או במטפורות בפסקי דינו ובהחלטותיו, וזאת מקום בו הוא משוכנע שיש בהם כדי לתרום להבנת הדברים. ואולם, גם שימוש שכזה אינו בלתי מוגבל והוא צריך להיעשות בזהירות ובתבונה. אין מקום, לטעמו של הנציב, כי השופט יכביר מילים שלא לצורך ויגלוש מעבר להכרחי ולנדרש להכרעה במחלוקת שבפניו, תוך שימוש בביטויים מיותרים, שיש בהם כדי לפגוע בצד זה או אחר להתדיינות עוד קבע הנציב כי אינו סבור שהדברים שכתב השופט זהים או שווים ערך לביטויים "כרעי תרנגולת" או "משענת קנה רצוף", כפי שהשופט כותב, שכן שניים אלה הם בגדר מטבעות לשון מוכרים, שגורים בשפתנו, קצרים ומובנים. לו נקט השופט באלה, מן הסתם לא היתה מוגשת תלונה על כך, אלא שהשופט ביכר לכתוב דברים מעבר לנדרש, תוך שימוש בלשון שיש בה משום נימה של לגלוג וציניות, ואין תמה שהמתלונן חש עצמו נפגע ואפשר שגם מוקטן למקרא הדברים.

תמצית התלונה

1. עניינה של התביעה בסכסוך בין שתי חברות שעיסוקן באבטחה. לטענת התובעת, הנתבעת התחייבה לקבל ממנה שירותי שמירה במשך שנה, אך הם הופסקו על ידי הנתבעת, ולכן עליה לשלם לתובעת את התשלום עבור יתרת החודשים. לטענת הנתבעת, אין מדובר בהתחייבות למשך שנה, וההסכם הוא "הסכם מסגרת" לאספקת שירותי שמירה מעת לעת, לפי צרכיה המשתנים של חברה שלישית, שהנתבעת התחייבה להקים עבורה מערך אבטחה. הצדדים היו מיוצגים על ידי עורכי דין, והמתלונן, שהוא הבעלים והמנהל של התובעת, היה העד היחיד מטעמה. בפסק הדין קבע השופט כי לא מצא ראיה לגרסת התובעת לפיה היא תועסק על ידי הנתבעת למשך שנה. הוא אימץ את גרסת הנתבעת, והשית על התובעת תשלום הוצאות שכ"ט.

2. המתלונן מלין על מספר אמירות פוגעניות שנכתבו בפסק הדין. לדבריו, הדיונים וההוכחות התנהלו בצורה ראויה ומכובדת, אך בפסק הדין ישנן אמירות ציניות ומבזות,

אשר פוגעות בו אישית. בנוסף, הוא הלן על הוצאות המשפט הגבוהות שהושט על התובעת.

3. את עיקר התלונה ראה הנציב בשתי אמירות מתוך האמירות נשוא התלונה. האחת, "בדד במשעול אל האין. הלכה עדות [המתלונן]. בדד, בנתיב ללא כלום הלכה, עדות בעל דין יחידה בלי שכם, בלי ידיד, בלי סיוע"; והשנייה, "ועל מהימנות גרסאותיו של [המתלונן]...שפוכה אותה ארומה של קצף אספרסו מתנדף העולה מתשובותיו...". לטענת המתלונן, השופט אינו רשאי לזלזל ולפגוע בבעל דין באופן אישי, ולכתוב לגבי עדותו שהיא בגדר "ארומה של קצף אספרסו", ולצטט בפסק דין משפט משיר מסויים בציניות נמוכה ומזלזלת "בדד במשעול אל האין", ואין מקום כי שופט יכתוב ככל העולה על רוחו, תוך כדי פגיעה באחד המתדיינים בפניו באופן אישי, "בשם החוק".

תגובת השופט

4. השופט מסר, כי בפסק דינו הוא מצא כי לפרשנות התובעת לחוזה אין כל יסוד, וכי התביעה נותרה בלתי מבוססת לכל אורך הדרך.

5. אשר לביטויים עליהם מלין המתלונן, ציין השופט כי הקשרם של כל הביטויים המצוטטים בתלונה הוא בהנמקה שנדרשה לצורך ההכרעה בתיק. לשם כך הוא עמד על חולשת כתב התביעה מלכתחילה; הדגיש את ההבדל בין אומד דעת הצדדים כעולה מחומר הראיות לבין פרשנות התובעת הנובעת מחלומותיו העסקיים הסובייקטיביים של המתלונן ביחס להתקשרות; והצביע על המשקל הראייתי הנמוך שיש לייחס לעדות המתלונן, בהיותה עדות בעל דין יחידה הנזקקת לסיוע בהתאם לסעיף 54 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, ואף נוכח קשיי מהימנות שנתגלו בה. עוד ציין השופט כי תחת הגשת ערעור, בחר המתלונן להלין על ביטויים שהם תוצר סגנונו האישי והשאובים בחלקם מהמקורות התרבותיים והלשוניים שלו, לרבות התנ"ך. הדימויים המקוריים המתייחסים למשקל עדותו של המתלונן ולא למתלונן, אינם שונים במהותם, לדבריו, "מכאלה המצויים בשימוש נפוץ בפסיקת בתי המשפט כגון 'כרעי תרנגולת', ו'משענת קנה רצוף'".

6. בהתייחס לסכום הוצאות המשפט שפסק, מסר השופט כי סכום זה נשען על אסמכתאות שהוגשו, תוך הנמקה לכך.

מסקנות והחלטה

7. אשר להוצאות המשפט שנפסקו לחובת התובעת – קבע הנציב כי המדובר בהחלטה שיפוטית שאיננה נתונה לביקורתו. על פי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק) הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית, או בעניין הניתן לערעור על-פי דין (סעיף 17 (3) ו-4) לחוק).

8. ומכאן, לשתי האמירות, בהן, כאמור בסעיף 3 לעיל, ראה הנציב את עיקר התלונה. האחת, "בדד במשעול אל האין. הלכה עדות [המתלונן]. בדד, בנתיב ללא כלום הלכה, עדות בעל דין יחידה בלי שכם, בלי ידיד, בלי סיוע"; והשנייה, "ועל מהימנות גרסאותיו של [המתלונן]...שפוכה אותה ארומה של קצף אספרסו מתנדף העולה מתשובותיו...". גם אם, כפי שכותב השופט, הדימויים המקוריים מתייחסים למשקל עדותו של המתלונן ולא למתלונן עצמו, וספק בעיני הנציב אם ניתן בכלל ליצור הפרדה בין השניים, דומה כי שתי האמירות הנ"ל הינן מיותרות וחורגות מגבולות הטעם הטוב. בנקל יכול היה השופט למצוא ניסוח חלופי אשר יתייחס בקצרה ובפשטות למשקלה של עדותו של המתלונן ולמהימנותה, קביעות שבית המשפט מכריע בהן מידי יום ביומו. אכן, לשופט מוקנה חופש ביטוי בהתבטאויותיו השונות ואין פסול, באופן עקרוני,

כי הוא יעשה שימוש בדימויים או במטפורות בפסקי דינו ובהחלטותיו, וזאת מקום בו הוא משוכנע שיש בהם כדי לתרום להבנת הדברים. ואולם, גם שימוש שכזה אינו בלתי מוגבל והוא צריך להיעשות בזהירות ובתבונה. אין מקום, לטעמו של הנציב, כי השופט יכביר מילים שלא לצורך ויגלוש מעבר להכרחי ולנדרש להכרעה במחלוקת שבפניו, תוך שימוש בביטויים מיותרים, שיש בהם כדי לפגוע בצד זה או אחר להתדיינות (והנציב העיר, כי אם כבר מצא השופט לציין כי עדותו של המתלונן היא עדות יחידה שאין לה סיוע – לאיזו תכלית נועדה החזרה על כך, מתוך מילות השיר, פעם אחר פעם – כי מדובר ב"יחידה", "בלי שכם", "בלי ידיד", "בלי סיוע"?). עוד קבע הנציב כי אינו סבור שהדברים שכתב השופט זהים או שווים ערך לביטויים "כרעי תרנגולת" או "משענת קנה רצוץ", כפי שהוא כותב, שכן שניים אלה הם בגדר מטבעות לשון מוכרים, שגורים בשפתנו, קצרים ומובנים. לו נקט השופט באלה, מן הסתם לא הייתה מוגשת תלונה על כך, אלא שהשופט ביכר לכתוב דברים מעבר לנדרש, תוך שימוש בלשון שיש בה משום נימה של לגלוג וציניות, ואין תמה שהמתלונן חש עצמו נפגע ואפשר שגם מוקטן למקרא הדברים. אשר לשאר האמירות בפסק הדין אליהן מפנה המתלונן, סבור הנציב כי הן באות בגדר מתחם חופש הביטוי הנתון לכל שופט.

9. לאור האמור בסעיף 8 לעיל, הנציב מצא את התלונה, בגין שתי האמירות הנ"ל בפסק הדין, מוצדקת.

תמצית החלטה

על התבטאות שופטת במסגרת החלטה שיפוטית בזמן מערכה צבאית

תקציר: בפני שופטת נדונה בקשה למעצרו של חשוד, שלפי הנתען, במהלך מבצע "מגן וחץ" צילם בשידור חי אתרים בירושלים, וייחל לכך שישלחו טילים מעזה. בהחלטתה המורה על שחרורו של החשוד ללא תנאים, ציינה השופטת כך: "את עניין הטילים פרסם הג'יהאד האיסלאמי וזכותו של אדם לקוות שכך יהיה (גם אם חבל)".

בתלונות שהתקבלו בנציבות הלינו המתלוננים על דבריה של השופטת במסגרת ההחלטה, וטענו כי היה על השופטת להיזהר בדבריה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בימים רגישים שבהם נפלים טילים על אזרחי ישראל, שכן דבריה נותנים לגיטימציה לקריאות לרצוח יהודים.

בתגובתה מסרה השופטת, כי התלונה נסובה על תוכנה של החלטה שיפוטית שאינה נתונה לביקורתו של הנציב, ועל כן אין לבררה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי תלונה שעניינה בהתבטאות שופטת במסגרת החלטה שיפוטית נכללת בגדר "התנהגות שופטת במסגרת מילוי תפקידו כשופט" ועל כן בסמכותו של הנציב לבררה. הנציב, שב והזכיר כי על בית המשפט להקפיד על התבטאות ראויה במסגרת החלטות ופסקי דין היוצאים תחת ידו, ולהימנע מהתבטאויות פוגעניות, מיותרות ובלתי רלוונטיות. שכן, שימוש במילים מיותרות שעלולות לפגוע ברגשותיו של הציבור (או אף חלק ממנו) עלול לגרום נזק לדימויה של מערכת המשפט. הנציב הטעים, כי דבריה של השופטת בדבר זכותו של אדם לקוות שישלחו טילים מעזה, וזאת בפרט בעת קיומה של מערכה צבאית, מעוררת אי נוחות, בלשון המעטה. אמירה זו יכולה להתפרש באופן מוטעה, יש לומר, כמתן לגיטימציה להתבטאות שיש בה משום תמיכה בפעילות עוינת מצד האויב כלפי מדינת ישראל ואזרחיה. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בפני שופטת נדונה בקשת מעצר של מי שנחשד בעבירה של התנהגות העלולה להפר את שלום הציבור לפי סעיף 216(א)(4) לחוק העונשין, התשל"ז-1977. לפי הנתען, במהלך מבצע "מגן וחץ" שבו נורו טילים על ערי מדינת ישראל מרצועת עזה, צילם החשוד "בשידור חי" אתרים בירושלים ואמר – "אינשאללה שאלה יהיו חלק מהרשות הפלסטינית". בנוסף, לאחר שמאן דהוא הגיב ל"טיק טוק" ואמר כי "בשעה 21:00 ישלחו טילים מעזה", השיב החשוד – "אינשאללה".

2. בהחלטה שנתנה השופטת בדיון נכתב כך: "לא מצאתי להידרש לתגובת ב"כ המשיב. המשיב, חשוד בכך שצילם אתרים בירושלים ואמר אינשאללה יהיו חלק מהרשות הפלסטינאית. לאחר מכן, כאשר מאן דהוא הגיב לטיק טוק ואמר שבשעה 21:00 ישלחו טילים מעזה הוא השיב במילה 'אינשאללה'. לא מצאתי בדברים אלה ולו חשד סביר לביצוע עבירה של הסתה או איום או פגיעה את עניין הטילים פרסם הג'יהאד האיסלאמי וזכותו של אדם לקוות שכך יהיה (גם אם חבל). בכל מקרה, לא מצאתי שקיים חשד סביר ואני מורה על שחרורו של

המשיב ללא תנאים". ערר שהוגש על ההחלטה מטעם המבקשת התקבל ומעצרו של החשוד הוארך.

3. בתלונות שהתקבלו בנציבות הלינו המתלוננים על האמור להלן בהחלטה – "זכותו של אדם לקוות שכך יהיה (גם אם חבל)". לטעמם, היה על השופטת להיזהר בדבריה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בימים רגישים שבהם נופלים טילים על אזרחי ישראל, שכן דבריה נותנים לגיטימציה לקריאות לרצוח יהודים.
4. בתגובתה ציינה השופטת, כי התלונה נסובה על ציטוט ישיר מתוך החלטה שיפוטית, כאשר לפי סעיף 17(4) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), מדובר בתלונה שאין לבררה, שכן היא מצויה בסמכותה של ערכאת הערר.
5. בהחלטת הנציב נקבע, כי בניגוד לאמור בתגובת השופטת, עמדת הנציבות מקדמת דנא היא שבסמכותו של הנציב לברר תלונה שעניינה בהתבטאות לא ראויה של שופט במסגרת החלטה שיפוטית. שכן, נושא זה נכלל בגדרה של "התנהגות שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט" ועל כן הוא מסור לביקורתו של הנציב.
6. הנציב ציין, כי בשלל החלטות קבעה הנציבות שעל בית המשפט להקפיד על התבטאות ראויה במסגרת החלטות ופסקי דין היוצאים תחת ידו, ולהימנע מהתבטאויות פוגעניות, מיותרות ובלתי רלוונטיות. כן נקבע, כי שימוש במילים מיותרות שעלולות לפגוע ברגשותיו של הציבור (או אף חלק ממנו) עלול לגרום נזק לדימויה של מערכת המשפט.
7. הנציב סבר, כי דבריה של השופטת בדבר זכותו של אדם לקוות שיישלחו טילים מעזה, וזאת בפרט בעת קיומה של מערכה צבאית, מעוררת אי נוחות, בלשון המעטה. אמירה זו יכולה להתפרש באופן מוטעה, יש לומר, כמתן לגיטימציה להתבטאות שיש בה משום תמיכה בפעילות עוינת מצד האויב כלפי מדינת ישראל ואזרחיה. אמנם, ציין הנציב, השופטת סייגה את דבריה במילים – "(גם אם חבל)" – אך אין בכך די כדי להקהות את המסר הבלתי לגיטימי שעלול להתקבל מאמירה זו.
8. לסיום, ציין הנציב כי אין זו הפעם הראשונה שבה מועדת השופטת בלשונה. כך, למשל, בהחלטה קודמת הוא המליץ לזמן את השופטת אל נשיאת בית המשפט העליון על מנת לנזוף בה נזיפה חמורה בקשר להתבטאות שלא הלמה את מעמדה כשופטת. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה

על יחסי עבודה תקינים בהם מחוייב הנשיא עם קאדים ועל בחינת שאלת ניגוד העניינים בבקשות עוזריו להתמנות לקאדים או לטוענים שרעיים

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה העיר הנציב, כי ככלל ראוי הוא כי הנשיא יקיים קשרי עבודה תקינים עם כל הקאדים המכהנים בכל בתי הדין, לרבות קיומן של שיחות ואף פגישות פרונטאליות, ככל שצרכי העבודה מחייבים זאת. מתוקף כהונתו אף מצופה מהנשיא לשמר קשר מקצועי עם כל הקאדים בעניינים המקצועיים בהם הם דנים או בנושאים שתחת סמכותם, וזאת לצורך הדרכתם והכוונת התנהגותם. ראוי לו גם לנשיא להימנע מיצירת רושם כאילו הוא מחרים מי מבין הקאדים.

כן קבע הנציב, כי שעה שעוזר משפטי של הנשיא מבקש להתמנות לקאדי או לטוען שרעי, שומה על הנשיא לבקש חוות דעת משפטית פרטנית מהלשכה המשפטית של משרד המשפטים בעניין סוגיות ניגודי העניינים שעשויים להתעורר בכל הנוגע להליכי המינוי.

1. באחת התלונות הלין קאדי, כי הנשיא נמנע מלפגוש אותו וקיים פגישת עבודה רק עם קאדי אחר.

2. בהחלטתו בתלונה העיר הנציב, כי ככלל ראוי הוא כי הנשיא יקיים קשרי עבודה תקינים עם כל הקאדים המכהנים בכל בתי הדין, לרבות קיומן של שיחות ואף פגישות פרונטאליות, ככל שצרכי העבודה מחייבים זאת. ואף זאת, מתוקף כהונתו מצופה מנשיא לשמר קשר מקצועי עם כל הקאדים בעניינים המקצועיים בהם הם דנים או בנושאים שתחת סמכותם, וזאת לצורך הדרכתם והכוונת התנהגותם. ראוי לו גם לנשיא להימנע מיצירת רושם כאילו הוא מחרים מי מבין הקאדים.

3. כן קבע הנציב, כי שעה שעוזר משפטי של הנשיא מבקש להתמנות לקאדי או לטוען שרעי, שומה על הנשיא לבקש חוות דעת משפטית פרטנית מהלשכה המשפטית של משרד המשפטים בעניין סוגיות ניגוד העניינים שעשויה להתעורר בכל הנוגע להליכי המינוי.

4. אשר למינוי לטוען שרעי הוסיף והפנה הנציב גם לפרסום בילקוט הפרסומים 10848 מיום 19.10.22, "הודעה לגבי סדרי הבחינה בדין השרעי ומועדה לפי תקנות הטוענים השרעיים" בה צויין, כי הנשיא הינו יו"ר וועדת ההסמכה וכי בתום הבחינה מועברות מחברות הבחינה לידי שלו.

5. החובה המוטלת על הנשיא, העיר הנציב, אף מוגברת שעה שעוזר משפטי אחר של הנשיא משמש מזכיר וועדת ההסמכה לטוענים שרעיים, ובמקרה כזה יש להוסיף ולבחון את סוגיות ניגודי העניינים בין שני העוזרים המשפטיים על דרך קבלת חוות דעת מפורטת גם בעניין זה.

6. נוכח השלכות הרוחב של החלטתו מצא הנציב להעביר העתק ממנה אל היועצת המשפטית לממשלה ואל היועצת המשפטית של משרד המשפטים, לכל טיפול שימצאו לנכון.

תמצית החלטה**על תלונת עובד בתי הדין בשל הודעה בדוא"ל ששלח לו קאדי**

תקציר: עובד בתי הדין השרעיים הלין לנציב על נוסח הודעה ששלח לו קאדי בדוא"ל, נוכח התרעה שהעביר העובד לקאדים אודות החלטת הנשיא לסגור את אחד ממושבי בית הדין השרעי לערעורים, ונעילת לשכותיהם של הקאדים כשבידם יהיה עד מועד מסויים לפנות מהן את חפציהם.

הנציב מצא לדחות את התלונה וקבע, כי בשים לב לכלל נסיבות העניין, ובכלל זה גם בחינה מוקפדת של לשונה של הודעת הדוא"ל ששלח הקאדי לעובד, אין בידו לומר כי הקאדי נקט בנוסח שאינו מידתי, או חריג בבוטותו, באופן המצדיק את מציאת התלונה שהוגשה נגדו כמוצדקת.

לדברי הנציב, ההוראה לנעול לשכה של שופט או קאדי ואף לפנותה מחפציה פגיעתה קשה עד מאוד, במישורים רבים, לא כל שכן שעה שמסתבר כי קיימת מחלוקת משפטית של ממש בדבר תקפות ההנחיה שניתנה על ידי הנשיא, בכל הנוגע למקום מושבו של בית הדין, וכי בנסיבות העניין רשאי היה הקאדי להתרות בעובד, כי הוא עשוי לחוב באחריות משפטית אם יפעל כהנחיית הנשיא.

1. בבית הדין השרעי לערעורים התגלעה מחלוקת בין הנשיא ובין חלק מהקאדים לגבי החלטת הנשיא אודות קיומו של מושב אחד בלבד לבית הדין, והנחייתו לאחד העובדים להודיע לקאדים, כי נוכח אי קיום ההחלטה יינעלו לשכותיהם במושב בית הדין האחר בתוך 3 ימים, כשבפרק זמן זה בידם לפנות את חפציהם מלשכותיהם.
2. בתגובה לאותה הודעה כתב אחד הקאדים לעובד, בדוא"ל, כי כל כניסה ללשכתו ללא אישורו והסכמתו תיחשב השגת גבול ופגיעה בפרטיות והיא אף עשויה להעמיד את העובד באחריות פלילית ואזרחית. על כך הלין העובד לנציב.
3. הנציב מצא לדחות את התלונה וקבע, כי בשים לב לכלל נסיבות העניין, ובכלל זה גם בחינה מוקפדת של לשונה של הודעת הדוא"ל ששלח הקאדי לעובד, אין בידו לומר כי הקאדי נקט בנוסח שאינו מידתי, או חריג בבוטותו, באופן המצדיק את מציאת התלונה שהוגשה נגדו כמוצדקת.
4. לדברי הנציב, ההוראה לנעול לשכה של שופט או קאדי ואף לפנותה מחפציה פגיעתה קשה עד מאוד, במישורים רבים, לא כל שכן שעה שמסתבר כי קיימת מחלוקת משפטית של ממש בדבר תקפות ההנחיה שניתנה, בכל הנוגע למקום מושבו של בית הדין. אכן, לשונה של הודעת הדוא"ל ששלח הקאדי לעובד היתה תקיפה, וגם אם ניתן היה לנקוט בלשון אחרת, שעה שמדובר ב"שליח" ולא במי שעומד מאחורי ההנחיה עצמה, הרי שבנסיבות העניין, רשאי היה הקאדי להתרות בעובד, כי הוא עשוי לחוב באחריות משפטית אם יפעל כהנחיית הנשיא.
5. מנגד, ניתן כמובן להבין לליבו של העובד, שמחד גיסא הינו מחוייב לקיים את הנחיות והוראות הנשיא, ומאידך גיסא נקלע, שלא בטובתו, למאבק שנראה כי מתקיים בין הנשיא ובין חלק מהקאדים המכהנים עמו.

6. בדחיית התלונה לקח הנציב בחשבון גם את הודעת הקאדי לעובד, לאחר הגשת התלונה, לפיה הוא מתנצל אם נוסח הודעתו בדוא"ל פגעה בעובד והבהרתו, כי לא זו הייתה כוונתו אלא כי ביקש להבהיר לעובד את חומרת נעילת לשכות הקאדים. שהקאדי אף הוסיף, כי יחסיו עם העובד היו וימשיכו להיות מושתתים על כבוד.

ח' תמוז, תשפ"ג
27 יוני, 2023
מספרנו: 442/23/שלום

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

תמצית החלטה

על החובה שלא לנקוט נוקשות יתירה ושלא להפנות בעל דין לערכאת הערעור שעה שבידי בית המשפט לפתור על אתר תקלה שלא נגרמה באשמת אותו בעל דין

תקציר: שעה שמתגלה פגם טכני בגינו בקשת דחיה לא הובאה בפני בית המשפט לפני שהתקיים הדיון, מן הראוי שלא לנקוט בנוקשות יתירה ולדון בבקשה נוספת שהוגשה לבית המשפט לאחר מכן, תחת להטריח את המבקש לערכאת הערעור העמוסה לעיפה. שומה היה על בית המשפט לפתור על אתר את הסוגיה שהונחה לפתחו.

1. לאחר שניתן במעמד צד אחד צו למניעת הטרדה מאיימת נגד המתלונן הוא לא התייצב לדיון שנקבע במעמד שני הצדדים (לאחר שהגיש בקשת דחיה שנדחתה מטעמים טכניים הנוגעים למרשם מערכת נט-המשפט). הבקשות שהגיש מאוחר יותר לבית המשפט לביטול ההחלטה ולקיום הדיון לא התקבלו, עד שערעורו נתקבל על ידי ערכאת הערעור.
2. התלונה נמצאה מוצדקת והנציב קבע, כי סבורני, מבחינת דרך ניהול המשפט נהג השופט במתלונן בנוקשות יתרה, שלא לצורך, מה גם שאין להניח לפתחו של המתלונן את הפגם הטכני שגרם לכך כי בקשתו שהוגשה לפני הדיון לא הובאה, מבעוד מועד, בפני השופט.
3. כן ציין הנציב, כי יש להביע צער על שהיה צורך להטריח את ערכאת הערעור בעניין זה. נראה, כי מדובר במקרה שבו, תחת לפתור על אתר סוגיה המונחת לפתחו, בוחר בית המשפט להפנות בעל דין לערכאת הערעור, שכידוע עמוסה, אף היא, לעיפה.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י"ז תמוז, תשפ"ג
06 יולי, 2023
מספרנו: 454/23/שלום

תמצית החלטה

על ניהול עסקים באופן פעיל ועל ניהול חשבון פייסבוק על ידי היושב בדין

תקציר: במסגרת כתבה שפורסמה באחד מאתרי החדשות הוצגה מודעה שבה מופיעה תמונתם של שופטת ובן זוגה המציעים למכירה את יצירותיהם המוצגות בבית קפה.

לטענת המתלונן, השופטת הפרה בהתנהלותה את כלל 35 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, הקובע כי "שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בי בעקיפין...". בנוסף, סבור המתלונן כי יש טעם לפגם בכך שהשופטת מנהלת חשבון פייסבוק אישי.

השופטת מסרה בתגובתה כי היא מעולם לא הציעה את עבודותיה למכירה. לדבריה, בעלון שפורסם לקראת התערוכה על ידי בעליו של בית הקפה, צוין ללא ידיעתה כי העבודות מוצעות למכירה. מיד עם היוודע לה הדבר היא דרשה מבעל בית הקפה להסיר את הפרסום לאלתר, וכך נעשה. מעבר לכך, היא דרשה כי גם עבודותיו של בעלה לא יימכרו. השופטת דחתה את הטענה כי עבודותיה הוצגו למכירה בפייסבוק או בכל פלטפורמה אחרת. השופטת הפנתה לשורה של החלטות שניתנו על ועדת האתיקה של השופטים הקובעות את התנאים שבהם מותר לשופט להציג את יצירותיו. כמו כן, הדגישה השופטת כי התערוכה התקיימה באישורו של נשיא בית המשפט שבו היא מכהנת.

בהחלטתו קיבל הנציב את הסברה של השופטת, לפיו האמור בעלון נכתב על ידי בעל בית הקפה שלא בידיעתה. יחד עם זאת, העיר הנציב כי מחובתה של השופטת היה לבדוק ולאשר את תוכן העלון טרם פרסומו. לו נהגה כך, אזי הייתה נמנעת הטעות שעל בסיסה פורסמה הכתבה. עוד הבהיר הנציב, כי שופט רשאי לפתוח חשבון פייסבוק כל עוד השימוש בו ייעשה בשים לב לתפקידו ומעמדו. בירורה של התלונה מוצה כאמור בהערת הנציב שלעיל.

1. בכתבה שפורסמה באחד מאתרי החדשות נכתב, בין היתר, כך: "הנהלת בתי המשפט תבחן את התנהלותה של שופטת בית משפט השלום... שהציגה תמונות אומנותיות בבית קפה... – והציעה אותן למכירה תמורת מאות שקלים. זאת מכיוון שעל שופטי ישראל חלה הנחיה שלפיה 'שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין ובין בעקיפין', על מנת למנוע ניגוד עניינים. לצד התמונות המוצגות בשבועות האחרונים על קירות בית הקפה, מופיעה מודעה בגוף ראשון שבה נכתב כי השופטת ובן זוגה 'חולקים את תחביב היצירה', וכי העבודות מוצעות למכירה. השופטת אף פרסמה את המודעה בחשבון הפייסבוק האישי שלה...".

2. במסגרת הכתבה הוצגה "המודעה שנתלתה בבית הקפה", שבה מופיעה תמונתם של השופטת ובן זוגה לצד המלל הבא: "אנחנו... עובדי מדינה, בני זוג החולקים את תחביב היצירה... העבודות המוצגות הן פרי עבודתנו המשותפת והן מוצעות למכירה...".

3. לטענת המתלונן, מלבד העובדה שהשופטת הפרה את כלל 35 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, הקובע כי "שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין

- בין בעקיפין...", היא אף מנהלת חשבון פייסבוק אישי – דבר שלטעמו הוא "מאוד נדיר וחריג", ויש בו כדי לפגוע במעמד השופט בישראל.
4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי מדובר בתלונה שקרית שהוגשה לנציב על רקע רדיפה אישית שלה על ידי המתלונן. לדבריה, אין כל אמת בטענה לפיה היא מכרה ציורים בתערוכה כפי שמצוין בתלונה, או בכלל. היא מעולם לא הציעה את עבודותיה למכירה, וממילא גם לא מכרה כל עבודה שלה.
5. השופטת ציינה, כי במשך מספר ימים היא הציגה ביחד עם בן זוגה את עבודות האמנות שלהם, כאשר מן הרגע הראשון הובהר שעבודותיה אינן למכירה. היוזמה לעריכת התצוגה הייתה של בן זוגה, ולאחר שהסכימה להציג את ציוריה, היא הותירה את הטיפול במימוש הרעיון לבן זוגה ולא נדרשה עוד לנושא.
6. השופטת מסרה, כי את עלון הפרסום (המודעה) לכבוד התצוגה הכין בעל בית הקפה על פי פורמט שמלווה את כל התערוכות שהוא מקיים במקום, וכי עד לפרסום הכתבה היא כלל לא שמה לב לנוסח המודעה. ואולם, מיד עם היוודע לה על דבר פרסום הכתבה היא פנתה אליו והעמידה אותו על טעותו, ואף דרשה ממנו שכל פרסומי התערוכה יוסרו לאלתר. אכן כך נעשה, והלה אף התנצל בפניה על הטעות שנפלה תחת ידו. בנוסף, היא דרשה, למעלה מן הצורך, כי גם עבודותיו של בן זוגה לא יימכרו. השופטת צרפה לתגובתה את מכתבו של בעל בית הקפה אליה המאשר את דבריה.
7. לדברי השופטת, היא ובן זוגה אינם מנהלים משק בית משותף, ואף אין להם חשבון בנק משותף, כף שההיבט הכלכלי של התערוכה היה זניח לחלוטין, ומטרתה הייתה רק להציג את העבודות בהיבט האמנותי שלהן. ברם, אף לו הייתה מתקבלת תמורה (זעומה) של עבודותיו של בן זוגה, וכאמור זו לא התקבלה, היא הייתה שייכת לבן זוגה בלבד.
8. השופטת דחתה מכל וכל את הטענה, כי היא פרסמה את עבודותיה למכירה בפייסבוק או בכל פלטפורמה אחרת.
9. למיטב ידיעתה, ציינה השופטת, הנושא נבדק על ידי מנהל בתי המשפט וועד למועד כתיבת תגובתה היא לא קיבלה כל הודעה לפיה נפל פגם בהתנהלותה.
10. השופטת הפנתה לשורה של החלטות שניתנו על ידי ועדת האתיקה של השופטים (להלן: ועדת האתיקה), שבהן נקבע כי מותר לשופט להציג את אומנותו, בכפוף לשלושת התנאים הבאים: שהתערוכה תהיה במקום פתוח לציבור שאינו גובה דמי כניסה; שהשופט לא ימכור את עבודותיו; ושהשופט לא יזדהה בתארו כשופט. לתגובה צורף העתק מהחלטה א/48/21 שניתנה ביום 4.10.21, שבה נקבע כך: "... ועדת האתיקה בחנה את הפנייה. בשים לב לכך שהתערוכה מאורגנת על-ידי גוף שאינו מסחרי [החברה להגנת הטבע] והיא תהיה פתוחה לקהל הרחב ללא תשלום, ובלא שתישא חסויות מסחריות או שתשמש לגיוס תרומות; בשים לב לכך שהצילום שתציג השופטת לא יימכר במסגרת התערוכה; ובכפוף לכך שהשופטת תוודא כי לא ייעשה שימוש לכאורה בתוארה השיפוטי, ולא יהיה לו אזכור במסגרת התערוכה או יום העיון – הוועדה אינה רואה מניעה להיעתרות השופטת להזמנה נושא הפנייה (ראו השוו: א/22/08; א/138/19)".
11. במאמר מוסגר, יצוין, כי העתק מההחלטה הנ"ל בצירוף החלטות נוספות של ועדת האתיקה בנושא זה הועברו לידיעת הנציב על ידי מנהל בתי המשפט, כב' השופט מיכאל שפיצר (מכתבו מיום 25.6.23).

12. בנוסף לכך, ציינה השופטת, כי התערוכה התקיימה על דעתו ובאישורו (מראש) של נשיא בית המשפט שבו היא מכהנת. כמו כן, הנהלת בתי המשפט מעודדת שופטים ליצירה, ואף ערכה שתי תערוכות שזכו לפרסום בתקשורת, וגם היא נטלה בהן חלק.
13. בהחלטתנו קבע הנציב, כי הכתבה התבססה על עלון שפורסם שבו נכתב בגוף ראשון במפורש: "העבודות המוצגות הן פרי עבודתנו המשותפת והן מוצעות למכירה...". מכאן, כי אין מדובר בכתבה על המבוססת על יש מאין.
14. הנציב לא מצא להטיל ספק בהסברה של השופטת, לפיו את העלון (השגוי) הכין בעל בית הקפה. בעניין זה, ציין הנציב, כי טוב עשתה השופטת כאשר פנתה מיד אל בעל בית הקפה עם היוודע הטעות שנעשתה על ידו וביקשה את הסרת הפרסומים.
15. יחד עם זאת, העיר הנציב, כי מחובתה של השופטת היה לבדוק ולאשר את תוכן העלון טרם פרסומו על ידי בעל בית הקפה, בפרט שהאמור בו נכתב (לכאורה) על ידי השופטת ובן זוגה בגוף ראשון וכלל תמונה ותיאור אישי שלהם את עצמם. לו נהגה כך השופטת, ציין הנציב, אזי הייתה נמנעת הטעות שהיוותה בסיס לפרסום אודותיה, כאשר מתוקף תפקידה עלול הוא לפגוע לא רק בשמה הטוב, אלא במעמדה של מערכת המשפט בכללותה.
16. הנציב התייחס למקרים שבהם דנה וועדת האתיקה שהובאו לעיונו, וציין כי בשונה מהם, במקרה בו עסקינן, מדובר בשופטת שהציגה את יצירותיה לצד יצירות של גורם אחר שנועדו למכירה, דבר שיש בו לטעמו טעם לפגם, וספק אם היה מקבל את אישורה של ועדת האתיקה.
17. בהיעדר כל תימוכין לטענה, כי השופטת פרסמה את דבר התערוכה בחשבון הפייסבוק שלה, היא נדחתה על ידי הנציב.
18. אשר לעצם השימוש בפייסבוק על ידי השופטת, הבהיר הנציב כי ככלל שופט רשאי לפתוח חשבון פייסבוק כל עוד השימוש בו ייעשה בשים לב לתפקידו ומעמדו.
19. סוף דבר, בהערותיו של הנציב שפורטו לעיל, מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה**על הזהירות היתרה הנדרשת מהיושב בדין בהתבטאותו
כלפי בעלי הדין במסגרת סכסוכי משפחה**

תקציר: במהלך דיון בערעור על פסק דין של בית משפט לענייני משפחה פנה אחד מהשופטים בהרכב אל המתלוננת באלו המילים - "מה את רוצה הוא (הגרוש) לא סובל אותך. הוא לא אוהב אותך. הוא אוהב אותה (את גרושתו השנייה) הוא רוצה לתת לה הכול ולך כלום. מה תעשי?".

המתלוננת טוענת, כי היא חשה עלבון מדבריו של השופט אך חששה להגיב שמא תואשם בביזיון בית המשפט.

השופט הבהיר בתגובתו, כי דבריו נאמרו בתגובה לטיעון שהעלה בא כוחה של המתלוננת, לפיו הגרוש עושה יד אחת עם גרושתו השנייה להסתרת רכוש. לדבריו, הוא השיב לו מאיזה טעם משפטי יש למנוע מהגרוש להעדיף את הגרושה האחת על פני האחרת, שהרי - "אפשר שביחס לאחת הוא אוהבה... ואילו את האחרת אינו סובל...".

בא כוחה של המתלוננת אישר את האמור בתלונה, והוסיף כי מדובר באמירה בוטה ולא ראויה מצד השופט. מנגד, מסר בא כוחה של הגרושה השנייה, כי הדברים לא נאמרו באופן מעליב או פוגע כפי שהוצג בתלונה.

בהחלטתו ציין הנציב אין לדבריו של השופט כל זכר בפרוטוקול, ועל כך יש להצר, שכן יש חשיבות רבה לתיעוד הדברים בהקשר הנכון בזמן אמת, דבר שיכול לסייע בהבנת הסיטואציה שבמסגרתה נאמרו הדברים ולאפשר בירור יסודי יותר של הטענות העומדות בבסיס התלונה. אשר לאמירה "ואילו את האחרת אינו סובל" - סבר הנציב כי מדובר באמירה מיותרת ופוגענית. הנציב העיר, בהקשר לכך, כי על בית המשפט להפגין מזג שיפוטי, ובכלל זה, להימנע מהתבטאויות פוגעניות כלפי הנוכחים באולם, ובפרט עליו לגלות רגישות יתרה כאשר מדובר בסכסוכי משפחה הכרוכים לרוב במצב רגשי מורכב של המעורבים בהם. התלונה נמצאה מוצדקת.

1. לטענת המתלוננת, במהלך דיון שהתקיים בערעור שהוגש על ידה על פסק דינו של בית משפט לענייני משפחה קטע אחד משופטי ההרכב את דבריו של בא כוחה ופנה אליה בדברים הבאים, שלא תועדו בפרוטוקול:

"מה את רוצה הוא (הגרוש) לא סובל אותך הוא לא אוהב אותך. הוא אוהב אותה (את גרושתו השנייה) הוא רוצה לתת לה הכל ולך כלום. מה תעשי?"

2. המתלוננת מציינת, כי בעקבות הנאמר השתררה דממה באולם לכמה שניות, ומחמת העלבון שהיא חשה, היא "נשתלה" על הספסל ודמעות ניקוו בעיניה. היא ציפתה כי השופטות בהרכב יגיבו על הנאמר, ואכן אחת השופטות ניסתה "בגמגום חלוש" לרכך את הדברים, אך עד מהרה נתבקש בא כוחה להמשיך בדבריו. היא עצמה חששה להגיב לדברי השופט, שמא תואשם בביזיון בית המשפט.

3. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי יש להצר על האופן "המטעה והמכפיש" בו מציגה המתלוננת את הדברים שנאמרו על ידו במסגרת הדיון.
4. השופט פרט את הרקע לערעור כך: "ההליך הורתו בתביעה שהגישה המלינה לבית המשפט קמא של הנתבע כנגד הנתבע וגרושתו השנייה. בתביעה שהגישה המלינה לבית המשפט קמא היא ביקשה לגבות מזונות ילדיה מתוך חלק בדירת המגורים בו התגורר הנתבע הרשום על שם גרושתו השנייה. נציין כי לנתבע ילדים משתי גרושותיו ואולם בה בשעה שהוא התחמק מחובתו לשאת במזונות ילדיו מגרושתו הראשונה, נטען על ידי המלינה ובא כוחה כי הוא חילק מרכושו באופן המטיב עם גרושתו השנייה וילדתו ממנה. תביעתה של המלינה נדחתה על ידי בית משפט קמא וזו ערערה לבית המשפט המחוזי, הח"מ ישב במושב השופטים שדן בערעור".
5. לדברי השופט, במסגרת הטיעון המשפטי טען בא כוחה של המתלוננת, בין היתר, כי הנתבע נהג בחוסר תום לב ובתרמית כלפי המתלוננת וילדיה תוך שהוא עושה יד אחת עם גרושתו השנייה להסתרת רכושו, וכי יש בכך להצדיק את טענת המתלוננת, לפיה היא זכאית להיפרע מתוך הרכוש שנרשם על שם הגרושה השנייה.
6. השופט ציין, כי בהמשך לנטען על ידו נשאל בא כוח המתלוננת על ידו – "מאיזה טעם משפטי יש למנוע מהנתבע להעדיף את גרושתו האחת על האחרת, אפשר שביחס לאחת הוא אוהבה ומבקש לדאוג לגורלה גם אחר גירושיו ואילו את האחרת אינו סובל ומתוך שכך לא ביקש להטיב עמה בחלוקת רכושו, כיצד יש בכך להצדיק גביית המזונות [של] ילדי המלינה מרכוש שנרשם על [שם] הגרושה האחרת? על כך השיב בא כוח המלינה את השיב ודבריו וטענותיו מפורטים פרט היטב בפרוטוקול הדיון...".
7. השופט הדגיש, כי הדברים שנאמרו היו חלק לגיטימי מן השקלא וטריא המשפטי שנוהל בין המותב לבין בא כוחה של המתלוננת, ויש להצטער על כך שהיא נפגעה מהדברים, שכלל לא זו הייתה כוונתם. מכל מקום, דחה השופט את הטענה, לפיה הדברים הוטחו נגד המתלוננת כהתרסה כלפיה, שכן הם נאמרו כחלק מדיון בשאלות המשפטיות שעלו מתוך טיעוני בא כוחה ובהתייחס אליהם.
8. בא כוחה של המתלוננת מסר בתגובתו, כי הציטוט שהובא בתלונה מפיו של השופט הוא אמת לאמיתה, הגם שאין לדברים ביטוי בפרוטוקול. לדבריו, דברי השופט נאמרו באופן בוטה לבטח במבחן של מזג שיפוטי.
9. בא כוחה של הגרושה השנייה מסר בתגובתו, כי לא היה כל דבר חריג בדיון, וכי הדברים לא נאמרו באופן שהוצג בתלונה. לדבריו, מדובר בתיק "מוזר" שבו המתלוננת ערערה ודרשה שרק היא תוכל לגבות מזונות מבעלה לשעבר. בית המשפט הסביר למתלוננת בעדינות שוב ושוב, כי אין לבית המשפט סמכות כזו, ושתי הגרושות יכולות לפתוח תיקי הוצאה לפועל על חוב מזונות ילדים, ולכן בית המשפט קמא צדק בפסיקתו.
10. הלה ציין עוד, כי כל ההרכב נהג במתלוננת ברוך ובהתחשבות "מיותרת", כך שאפילו הוצאות המשפט שהושתו עליה היו מינוריות ומתחשבות.
11. ייתכן, מסר הלה, כי כאשר המתלוננת התריסה מדוע הגרוש אינו נותן מזונות לילדיה אלא רק לבתו מהגרושה השנייה (מה שאינו נכון), או אז השיב לה השופט, כי מה יכול לעשות בית המשפט אם הגרוש בוחר לאהוב את האחת ולא את השנייה (מה שבמקרה הנדון אינו נכון – הגרוש אינו אוהב את שתיהן, ורק אשתו השלישית הצליחה "להוציא ממנו" מזונות ורכוש רב).

12. בהחלטתו העיר הנציב, כי יש להצר על כך שאין כל זכר בפרוטוקול לאמירה שמיוחסת לשופט (בין בגרסה שצוטטה בתלונה ובין בנוסח שהובא בתגובת השופט). שכן, קיימת חשיבות רבה לתיעוד הדברים בהקשר הנכון בזמן אמת, והדבר יכול לסייע בהבנת הסיטואציה שבמסגרתה נאמרו הדברים ולאפשר בירור יסודי יותר של הטענות העומדות בבסיס התלונה.

13. הנציב קבע, כי אין כל פסול באמירה, לפיה לא ניתן למנוע מהבעל להעדיף אישה אחת על פני האחרת. עם זאת, האמירה – "ואילו את האחרת אינו סובל" (גם לפי גרסת השופט) – היא מיותרת ופוגענית, וראוי היה לבחור במילים אחרות.

14. בעניין זה, הזכיר הנציב, כי על בית המשפט להפגין מזג שיפוטי, ובכלל זה, להימנע מהתבטאויות פוגעניות כלפי הנוכחים באולם, בכלל, וכלפי הצדדים ובאי כוחם, בפרט. למותר לציין, כי נדרשת רגישות יתרה מבית המשפט כאשר מדובר בסכסוכי משפחה הכרוכים לרוב במצב רגשי מורכב של המעורבים בהם.

15. התלונה נמצאה מוצדקת.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

ט' חשון, תשפ"ד
24 אוקטובר, 2023
מספרנו: 451/23/שלום

תמצית החלטה

שיחת חולין בין שופט לבין בא כוחו של אחד מבעלי הדין
שהתקיימה בתום דיון שהתנהל בפני השופט

תקציר: בתום דיון שהתקיים, ובעת שבאולם נכחו בעלי הדין ובאי כוחם, שוחח השופט עם אחד מבאי כוחם של הנתבעים "על כדורגל וענייני דיומא". המתלונן, מנהלה של התובעת (חברה) הליון, בין היתר, על שיחה זו וטען כי נראה כאילו מדובר ב"חברים טובים ולא בשופט ובעורך דין המופיע בפניו". השופט ועורך הדין ששוחח עימו מסרו בתגובתם לתלונה, כי אין ביניהם הכרות קודמת, למעט זו בעקבות הפעותיו של עורך הדין בפני השופט, וכי המדובר בשיחת חולין ולא מעבר לכך.

הנציב קבע בהחלטתו, כי אמנם אין בשיח חולין כזה, כשלעצמו, כדי ללמד על הכרעתו הצפויה של השופט בתיק או על כך שהוא נוטה לטובת בעל דין כזה או אחר. יחד עם זאת, ניתן להבין מדוע מאן דהוא, לרבות בעל דין, יכול להתרשם מקיומו של יחס של קרבה (פמיליאריות) בין השניים, כאשר הוא עד לשיחה שהתקיימה ביניהם, כפי שארע כאן. עוד קבע הנציב, כי הוא אינו סבור כי יש פסול, תמיד ובכל הנסיבות, בשיח אגבי שאינו קשור לתיק זה או אחר, אותו מנהל שופט עם הצדדים לתיק שבפניו, או עם מי מהם. עם זאת, על שופט לבחון אם יש מקום לשיח מעין זה בהליך הספציפי המונח בפניו, ולהפעיל שיקול דעת בעניין זה בהתאם לנסיבות הקונקרטיות של המקרה. בכפוף לכך, התלונה נדחתה.

1. המתלונן הוא מנהל של חברה שהגישה תביעה נגד מספר נתבעים. המתלונן הליון, בין היתר, על כך, שבתום אחד הדיונים בהם נכח, שוחח השופט עם בא כוחו של אחד הנתבעים "על כדורגל וענייני דיומא, כאילו מדובר בחברים טובים ולא בשופט ובעורך דין המופיע בפניו".

2. לעניין זה, מסר השופט בתגובתו לתלונה, כי אין לו ולא היתה לו כל הכרות אישית עם מי מהצדדים או מי מבאי כוחם, ואין לו ולא היה לו כל קשר עם האחרונים מעבר לכך שהם מופיעים בפניו באולם המשפט בדיונים שונים. אכן, בהיותו חובב ספורט בכלל וכדורגל בפרט, מעת לעת בין הדיונים הוא משוחח עם הנוכחים באולם בענייני ספורט, בצורה ניטרלית. עוד מסר השופט, כי גם כאשר מתקיימות שיחות חולין מעין אלו, הוא מקיים אותן אך ורק תוך כדי התארגנות לדיון הבא וכאשר הקלדנית נמצאת יחד עימו באולם ושני הצדדים עודם באולם שכן הוא אינו נשאר באולם בנוכחות צד אחד בלבד. מעבר להחלפת מילים כללית בנושא ספורט בין לבין הדיונים, מרגע תחילת הדיון אין כל שיח בעניין ספורט והדיון ענייני ולגופו של ענין בלבד. השופט אישר, כי אכן במקרה זה ובנוכחות הצדדים, הוא שוחח עם בא כוחו של אחד הנתבעים, ולדבריו אין בכך דבר מעבר לשיח חולין על מנת להפיג את המתח בעת ההמתנה להתארגנות צוות הלשכה לתחילת הדיון הבא באולם.

3. עורך הדין עימו שוחח השופט, מסר גם הוא כי ההיכרות היחידה שלו עם השופט הינה באולם בית המשפט - במסגרת תיקים שונים בהם הוא מופיע, וכי אינו מכיר את השופט היכרות מוקדמת או היכרות אחרת שלא במסגרת תפקידו; הוא מעולם

לא שוחח עם השופט מחוץ לכותלי אולמו; מעולם לא שוחח עם השופט באולמו בנפרד וללא שהיו צדדים נוספים, ולעולם השיח בינו לבין השופט בתיק זה – כמו בכל תיק אחר שהופיע בפניו – היה עם צדדים נוספים. עוד מסר, כי "שיח אגבי אנושי" כזה מתקיים לעיתים בכל אולם בית משפט ולא מדובר כאן במקרה חריג כלשהו. השיח התקיים בפני כל הצדדים, ואף אחד מהנוכחים לא העיר על כך או הסתייג. בא כוחו של המתלונן אישר שהוא ראה ושמע בדיון את השופט משוחח עם אותו עורך דין על כדורגל וענייני יום-יום בא כוח נתבע אחר בתיק, אשר גם אליו פנינו לשם קבלת תגובתו לתלונה, מסר שאכן השופט דיבר עם אותו עורך דין על ענייני דיומא, אך הוא לא התרשם שהייתה לשופט נטייה לחברות עם מי מהצדדים. כדרכו באולם, השופט הפגין סבלנות והיה נעים אל בעלי הדין.

4. הנציב קבע בהחלטתו, כי אמנם אין בשיח חולין כאמור לעיל, כשלעצמו, כדי ללמד על הכרעתו הצפויה של השופט בתיק או על כך שהוא נוטה לטובת בעל דין כזה או אחר. הנציב ציין בהחלטתו, כי יחד עם זאת, ניתן להבין מדוע מאן דהוא, לרבות בעל דין, יכול להתרשם מקיומו של יחס של קרבה (פמיליאריות) בין השניים, כאשר הוא עד לשיחה שהתקיימה ביניהם, כפי שארע כאן.

עוד קבע הנציב, כי הוא אינו סבור כי יש פסול, תמיד ובכל הנסיבות, בשיח אגבי שאינו קשור לתיק זה או אחר, אותו מנהל שופט עם הצדדים לתיק שבפניו, או עם מי מהם. עם זאת, על שופט לבחון אם יש מקום לשיח מעין זה בהליך הספציפי המונח בפניו, ולהפעיל שיקול דעת בעניין זה בהתאם לנסיבות הקונקרטיות של המקרה. בכפוף לאמור לעיל, התלונה נדחתה.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ג חשון, תשפ"ד
7 נובמבר, 2023
מספרנו: 475/23/שרעי לערעורים

תמצית החלטה

על סמכותו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים
ועל התנהלותו אל מול חבריו לשפיטה בבית הדין

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה שהגיש קאדי של בית הדין השרעי לערעורים קבע הנציב –

א. הנשיא אינו מוסמך לבטל את אחד המושבים של בית הדין, והסמכות בעניין זה מסורה לשר המשפטים.

ב. הנשיא מוסמך לקבוע את סדרי הדיונים ומועדי השמיעה בבית הדין על דרך הכלל, אך לא בעניינו של הליך פרטני.

ג. לאחר שהנשיא קובע את מותב הקאדים שידון בהליך, משמש כאב בית הדין באותו הליך (מבין חברי הרכב) - וותיק הקאדים או (שעה שמדובר בבעלי וותק זהה) הקאדי המבוגר בגילו מבין חברי הרכב. עמדה זו עולה בקנה אחד ומתיישבת היטב עם משטרו של חוק הקאדים, כקבוע בסעיף 6א(ב) לחוק הקאדים, התשכ"א-1961.

ד. בסעיף 6א(ג) לחוק הקאדים לשנת 1961, לא נאמר, כי הסמכות לקביעת מועד השמיעה של הליך מסוים נמסרה לנשיא והאמור בסעיף זה אף אינו מאיין את סמכותו של מותב שכבר נקבע לטפל בהליך מסוים לקבוע את סדרי שמיעת ההליך או לטפל בבקשות דחייה המוגשות לו בעניינו של אותו הליך.

ה. הנשיא אינו מוסמך ליטול לעצמו תיק המטופל על ידי הרכב, שלא הוגש בו הליך ערעורי כלשהו, וליתן בו החלטה ההופכת את החלטת הרכב.

ו. שומה על הנשיא להימנע בהחלטותיו למתוח ביקורת בלשון בלתי ראויה בחברי מותב שהוא עצמו מינה לדון בהליך. שומה על הנשיא לזכור ולשוות תמיד נגד עיניו, כי תדמית בית הדין כולו אינה רק תדמיתו של הנשיא אלא היא תדמיתם ומעמדם של כל אחד ואחד מחבריו לבית הדין.

1. נמצאה מוצדקת תלונה שהגיש אחד הקאדים בבית הדין השרעי לערעורים על הנשיא, במספר עניינים.

2. אשר לשאלת הסמכות לקבוע את מקום מושבו של בית הדין השרעי לערעורים, פנה הנציב ליועצת המשפטית של משרד המשפטים, אשר חיוותה את דעתה בעניין זה כדלקמן:

"סעיף 9א(א) לחוק הקאדים, תשכ"א-1961, קובע כי מקום מושבו של בית הדין השרעי לערעורים הוא ירושלים, בנוסף סעיף 9א(ב) מסמך את שר המשפטים לקבוע את מקומות מושבם ואת אזורי שיפוטם של בתי הדין השרעיים וכן רשאי הוא לקבוע מקום מושב נוסף של בית הדין השרעי לערעורים. בהתאם, קבע שר המשפטים כי מקום מושב נוסף של בית הדין השרעי לערעורים הוא באקה אל גרביה וג'ת. ראו לעניין זה סעי' 2א לתקנות הקאדים (קביעת מושבם ואזורי שיפוטם של בתי הדין השרעיים), תשע"ז-2017.

לשם שלמות התמונה נציין כי הנהלת בתי הדין ביקשה, לפני שנים, מהמשרד לעבור לנצרת וזאת בשל מצוקת מקום. כרגע המשרד פועל להקמת בית הדין השרעי האזורי

וערכאת הערעור בבאקה אל גרביה כך שיענה על צרכיהם של הקאדים היושבים בדין (בשתי הערכאות). הצפי להשלמת פרויקט הקמת בתי הדין השרעים בבאקה תוך שנה.

להבנתנו, התכלית של קביעת מקום מושב נועדה לאפשר הגשת כתבי בי-דין למזכירות וכן קיום דיונים פרונטאליים. על פי מצב הדברים בפועל (כפי שנמסר לנו), שתי התכליות כמעט שאינן מתקיימות בבית הדין בבאקה אל גרביה. לגבי ההגשות ופעילות של המזכירות, הרי שרוב ההגשות מתבצעות מרחוק (באופן מקוון) וקבלת הקהל היא טלפונית ברובה. באשר לדיונים פרונטאליים באולם, מאז פרוץ מגפת הקורונה לא מתקיימים בבית הדין דיונים פרונטאליים. כך, שמזה זמן, שתי התכליות שעמדו בבסיס קביעת מקום המושב בבאקה אל גרביה, כמעט ואינן מתממשות. עם זאת קיימות בבאקה לשכות של הקאדים, כאשר עולה השאלה אם קיימת הצדקה לקביעת מקום מושב לשם קיום לשכות של הקאדים בלבד.

ועם כל האמור לעיל, ביטול מקום מושב של בית דין יכול להיעשות בצו של שר המשפטים משיקולים ענייניים. אנו סבורים שבנסיבות המתוארות יכול ונכון הוא לפנות אל שר המשפטים, בבקשה לבחון מחדש את קביעת מקום המושב הנוסף של בית הדין לערעורים. קביעה מנהלית של הנשיא, מבלי לגרוע מסמכויותיו או מסמכויות מנהל בתי הדין השרעיים, אינה יכולה לעמוד לאורך זמן, גם אם היתה לה הצדקה נכון למועד שהתקבלה (חשש לשלום הקאדי...). זאת מכיוון שתוצאתה בפועל היא ביטול מקום המושב של בית הדין השרעי לערעורים בבאקה אל-גרביה".

3. בהחלטתו קבע הנציב, כי האמור בחוות הדעת מקובל עליו באופן מלא. אף לדעתו של הנציב "הסמכות לביטול מקום מושב של בית דין יכול להיעשות בצו של שר המשפטים משיקולים ענייניים ... בנסיבות המתוארות יכול ונכון הוא לפנות אל שר המשפטים, בבקשה לבחון מחדש את קביעת מקום המושב הנוסף של בית הדין לערעורים. קביעה מנהלית של הנשיא, מבלי לגרוע מסמכויותיו או מסמכויות מנהל בתי הדין השרעיים, אינה יכולה לעמוד לאורך זמן ... זאת מכיוון שתוצאתה בפועל היא ביטול מקום המושב של בית הדין השרעי לערעורים בבאקה אל-גרביה".

4. הנציב קבע, כי שומה אפוא על הנשיא לחדול מלעסוק בנושא זה ושלא לפעול בדרך כלשהי בעניינו, משהדבר כלל אינו מסור לסמכותו.

5. כן דחה הנציב את עמדתו של הנשיא אשר לסמכותו כנשיא ואת פרשנותו סעיפי חקיקה שונים.

6. וכך נאמר בסעיף 1 לסדרי מינהל של בתי הדין השרעיים, התשנ"ח--1998 פרק א'. שמיעת משפטיים

1. (א) שעות שמיעת המשפטים בבית דין שרעי יהיו בכל יום מימי העבודה, לא יאוחר משעה 9:00 עד לשעה 13:30 לפחות, בהפסקה של כחצי שעה סמוך לשעה 11:00, כפי שבית הדין ימצא לנכון.

(ב) בבית הדין השרעי לערעורים ייקבעו סדרי הדיונים וזמניהם על ידי נשיא בית הדין כדי למנוע ככל האפשר, את הצורך להזמין שנית מתדיינים ועדים שהוזמנו ליום מסויים יקיים בית הדין דיום בכל התיקים שנקבעו לאותו יום, אפילו חלפה השעה הנקובה לעיל לסיום שמיעת המשפטיים.

3. בתיקים שהדיום בהם נמשך במשך יותר מישיבה אחת, יפעל בית הדין, במידת האפשר, לקיצור פרק הזמן שיקבע בין ישיבה לישיבה.

7. לדברי הנציב, האמור בסעיף 1(ב) אינו מהווה הסמכה לנשיא לקבוע את מועדי הדיון בעניינו של כל תיק אשר כבר נותב לטיפולו של מותב בית הדין ואשר כבר מטופל על

- ידו. ההסמכה שניתנה לנשיא בסעיף זה אינה אלא הסמכה מינהלית שהוקנתה לנשיא לקבוע את סדרי הדיונים ומועדי השמיעה בבית הדין על דרך הכלל, כפי שבסעיף 1(א) נקבעו זמנים אלה על דרך הכלל בכל הנוגע לבתי הדין השרעיים האזוריים. דהיינו, סמכות הנשיא בהקשר זה הינה לקבוע את ימי העבודה בבית הדין השרעי לערעורים ואת שעות בהן יש לשמוע באותם ימי עבודה את הדיונים, ולא בעניינו של הליך פרטני.
8. גם הוראת תקנה 3 לתקנות הקמת בית הדין השרעי, מיום 19.10.1918 ו - 1.8.1919, שהינה בתוקף עד היום מכוח סעיף 73 לדבר המלך במועצה -1947-1922, אינה תומכת, בעמדת הנשיא. וכך נאמר בתקנות 2-3, כפי שתורגמו לעברית בספרם של המלומדים גויטיין ובן שמש "מבוא אל המשפט המוסלמי" - "2. בית הדין מורכב מנשיא ושני חברים קבועים.
3. הרכב בית הדין יהיה חוקי אם ישבו בדין הנשיא ושני חברים, או בהעדר הנשיא שלושה חברים שאחד מהם יכהן כנשיא".

הינה כי כן, ושלא כדברי הנשיא, תקנה מנדטורית זו לא קבעה, כי שעה שהנשיא אינו נכלל בהרכב שומה עליו למנות את אב בית הדין. לדעת הנציב, לאחר שהנשיא קובע את מותב הקאדים שידון בהליך, משמש כאב בית הדין באותו הליך (מבין חברי ההרכב) - וותיק הקאדים או (שעה שמדובר בבעלי וותק זהה) הקאדי המבוגר בגילו מבין חברי ההרכב. עמדה זו עולה בקנה אחד ומתיישבת היטב עם משטרו של חוק הקאדים, כקבוע בסעיף 6א(ב) לחוק הקאדים, התשכ"א-1961 -

בית הדין השרעי לערעורים - הרכב והכרעות

- א6. (א) בית הדין השרעי לערעורים ידון בשלושה, ואולם אם מספר הקאדים המכהנים בו פחת משלושה או שנבצר מאחד מהם לשבת בדין, רשאי בית הדין לערעורים לדון בשניים.
- (ב) נחלקו דעות הקאדים בבית הדין השרעי לערעורים, תכריע דעת הרוב; באין רוב לדעה אחת - תכריע דעתו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים ואם הוא אינו יושב בדין באותו הרכב, תכריע דעתו של הותיק שבקאדים ובין בעלי ותק שווה - הקשיש שבהם.
- (ג) בבקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות, מוסמך לדון כדן יחיד נשיא בית הדין השרעי לערעורים או קאדי של בית הדין השרעי לערעורים שנשיא בית הדין הסמיכו לכך.

9. אשר לסעיף 6א(ג) לחוק הקאדים לשנת 1961, הדין ב"בקשות לצווי ביניים, לצווים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות" - לא נאמר בסעיף זה, כי הסמכות לקביעת מועד השמיעה של הליך מסוים נמסרה לנשיא והאמור בסעיף זה אף אינו מאיין את סמכותו של מותב שכבר נקבע לטפל בהליך מסוים לקבוע את סדרי שמיעת ההליך או לטפל בבקשות דחיה המוגשות לו בעניינו של אותו הליך.

10. אם תתקבל פרשנות הנשיא, לפיה מותב הדין בהליך אינו מוסמך לקבוע את סדרי שמיעתו או לטפל בבקשות דחיה המוגשות באותו הליך, המשמעות תהיה שיש מקום להעביר את הטיפול בכל העניינים האלה, באופן שוטף ותמידי, לעיונו ולהכרעתו של הנשיא, תוצאה אבסורדית ובלתי יעילה בעליל שאינה יכולה להתיישב עם השכל הישר.

11. פרשנותו של הנשיא עלולה לחתור תחת סמכות מותב בית הדין ולפגוע באוטוריטה השיפוטית של חברי ההרכב לטפל כדבעי בהליך שהונח לפתחם, דבר שיש להימנע ממנו. היא אף עלולה להכביד על ניהול ההליכים באופן ממשי ואף לחתור תחת אמון הציבור בסמכות ההרכב שמונה על ידי הנשיא עצמו לדון בהליך. מכל אלה יש וראוי להימנע.

12. הנציב מצא, בהקשר להוראות חוק הקאדים הנ"ל, להפנות לשם השוואה להוראות סעיפים 26-27 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984:

26. בית המשפט העליון ידון בשלושה, אולם –

- (1) נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא רשאי להורות, לפני תחילת הדיון בענין מסויים, שהדיון בו יהיה לפני מספר בלתי זוגי גדול יותר של שופטים;
- (2) מותב שהחל לדון בענין מסויים רשאי להורות שהמשך הדיון בו יהיה לפני מספר בלתי זוגי גדול יותר של שופטים, ובהם השופטים שהחלו בדיון;
- (3) בבקשות לצווי ביניים, לצוויים זמניים ולהחלטות ביניים אחרות, וכן בבקשות לצוויים על תנאי, מוסמך לדון שופט אחד, אך שופט אחד לא יהיה מוסמך לסרב למתן צו על תנאי או לתתו על מקצת עילותיו בלבד;
- (4) בערעור על החלטת ביניים של בית משפט מחוזי, או על פסק דין של דן יחיד בבית משפט מחוזי שדן בערעור, על פסק דין או על החלטה של בית משפט שלום, למעט בערעור כאמור בסעיף 37(ב)(9) ו-10), מוסמך לדון שופט אחד;
- (5) בדיון מקדמי בערעור מוסמך לדון שופט אחד.

27. (א) השופט או השופטים אשר ידונו בענין פלוני ייקבעו בידי נשיא בית המשפט העליון.

(ב) המועד אשר בו יתחיל בית המשפט העליון לדון בענין פלוני ייקבע בידי נשיא בית המשפט העליון."

13. האמור בסעיף 26(3) לחוק בתי המשפט אינו מאיין מסמכות הרכב בית המשפט העליון הדין בהליך לדון בבקשות שונות המוגשות באותו הליך, ובכלל זה בקשות דחיה. הנציב הוסיף והפנה את שימת הלב גם להוראת סעיף 27(ב) לחוק בתי המשפט, שהוראה מקבילה לה אינה מצויה בחוק הקאדים.

14. תלונתו של הקאדי של הנשיא העלתה סוגיה נוספת, והיא שאלת סמכותו של הנשיא, יש מאין, ליטול לעצמו תיק המטופל על ידי הרכב, שלא הוגש בו הליך ערעורי כלשהו, וליתן בו החלטה ההופכת את החלטת הרכב, כפי שעשה הנשיא. סמכות כזו, קבע הנציב, לא הוענקה בדיון לנשיא ושלא בכדי. הנשיא אינו "קאדי על" שבידו להפוך כל החלטה שניתנה על ידי מותב כלשהו של בית הדין, שעה שלא הוגש הליך ערעורי כלשהו על החלטת אותו מותב. כך גם, לשם השוואה, נשיא בית המשפט העליון אינו מוסמך להפוך ביוזמתו החלטה כלשהי שנתן הרכב הדין בהליך.

15. כן נמצאה התלונה מוצדקת בכל הנוגע לתרעומת שהפנה הקאדי לנשיא על הלשון בה נקט הנשיא בהחלטתו להפוך את החלטת המותב בו מכהן הקאדי. אין ספק, קבע הנציב, כי בהחלטתו מתח הנשיא ביקורת בלתי ראויה בחברי המותב שהוא עצמו מינה לדון בהליך, וחבל שכך עשה. שומה על הנשיא לזכור ולשוות תמיד נגד עיניו, כי תדמית בית הדין כולו אינה רק תדמיתו של הנשיא אלא היא תדמיתם ומעמדם של כל אחד ואחד מחבריו לבית הדין.

16. הנציב הוסיף, כי הוא ער למתחים ולמחלוקות השוררים, למרבה הצער, בין הנשיא ובין חלק מחבריו לבית הדין השרעי לערעורים. עם זאת שומה על הנשיא להקפיד תמיד, כי שיקולים שאינם ממין העניין לא יהיו חלק ממערך מהשיקולים המנחים את התנהלותו. על הנשיא לפעול לכך שכל החלטה המוצאת תחת ידו תיכתב באופן ראוי, מכבד ובלתי מזלזל בקאדים חבריו לבית הדין. בטוחתני, העיר הנציב, כי מערכת הדין השרעיים, ובכלל זה בית הדין השרעי לערעורים, יקרה מאוד לליבו של הנשיא. משכך הוא עליו להימנע מעשיית כל מעשה שעלול להביא לפגיעה באמון הציבור במערכת זו, שהוא עומד בראשה, דבר שעלול אף להביא לפגיעה במעמדו וביוקרתו שלו עצמו.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ג חשון, תשפ"ד
07 נובמבר, 2023
מספרנו: 592/23/שלום

תמצית החלטה

על חובתו של היושב בדין לעיין היטב בתיק קודם מתן החלטה

תקציר: תלונה על כך ששופטת נתנה החלטה על גבי מסמך (תצהיר) שאינו רלבנטי לבקשה שהוגשה על ידי המתלוננת, מה שלטענתה מלמד כי השופטת לא קראה את התיק, ולכן לא שמה לב שבקשתה התייחסה לתצהיר אחר.

השופטת מסרה, כי התיק הועבר לטיפול לאחר שהשופטת שדנה בו יצאה לחופשת לידה. לדבריה, מדובר בתיק עמוס בבקשות מה שמכביד על ניהולו ועשוי לגרום לטעויות. מכל מקום, ציינה השופטת, כי לו הייתה המתלוננת, שהיא עורכת דין, מגישה בקשה מתאימה כדי להבהיר את הטעות שנפלה בהחלטה, אזי היא הייתה מתקנת אותה.

לנוכח לקיחת האחריות מצד השופטת, מצא הנציב להסתפק במקרה הנדון בהערה, לפיה - חובה על בית המשפט לעיין בחומר שבתיק בטרם ייתן את החלטותיו, וזאת כדי להימנע מטעויות שעלולות לפגוע באמון הציבור בבית המשפט.

1. המתלוננת, עורכת דין במקצועה, ציינה כי תצהיר של עד שהוגש על ידי הצד שכנגד לא היה קריא, ועל כן היא הגישה בקשה להורות לו להגיש תצהיר ברור. בקשתה נתקבלה על ידי השופטת שדנה בתיק (טרם יציאתה לחופשת לידה), ואולם, הצד שכנגד הגיש תצהיר שונה מטעם אותו עד, שגם הוא לא היה ברור.
2. במועד מאוחר יותר, הגיש הצד שכנגד תצהיר נוסף מטעם עדה אחרת, שהיה קריא וברור, ולא נתבקשה לגביו כל בקשה.
3. בהחלטתה שניתנה על ידי השופטת הנילונה (שהתיק הועבר לטיפול) על גבי תצהירה של העדה קבעה השופטת כך: "התצהיר שהוגש כעת קריא, והוא יצורף לתיק". וזאת, כאמור, למרות שהמתלוננת כלל לא טענה בעניין תצהיר זה.
4. לאור האמור, הגישה המתלוננת בקשה נוספת לקבל תצהיר ברור מטעם העד. בהחלטה שנתנה השופטת בבקשה זו היא הפנתה להחלטתה הקודמת.
5. המתלוננת קבלה על כך שתצהירו של העד אינו קריא, וטענה כי החלטתה של השופטת פוגעת בה. לדבריה, השופטת, ככל הנראה, לא קראה את התיק ולא שמה לב שמדובר בשני עדים שונים שהגישו תצהירים, ועל כן היא דחתה את בקשתה בעניין תצהירו של העד.
6. השופטת מסרה בתגובתה, כי היא ניסתה לסייע בניהול התיק (ותיקים נוספים) עקב יציאתה של השופטת המטפלת בו לחופשת לידה, וזאת בנוסף לעומס העבודה המוטל עליה.
7. לדברי השופטת, מדובר בהליך בסדר דין מהיר שאמור להתנהל באופן ענייני ומקוצר, ואולם, הצדדים הגישו במסגרתו בקשות ותגובות רבות מה שסירבל אותו. בנוסף, עומס

- הבקשות, שחלקן נסרקות במסגרת בקשות שונות במקביל, מכביד על התיק, על הסדר הנדרש, ועשוי לגרום לטעויות.
8. השופטת הבהירה, כי בשל האמור לעיל, ומטעמים נוספים שפורטו בתגובתה, נפלה טעות בהחלטתה.
9. השופטת הדגישה, כי לו הייתה המתלוננת, שהיא עורכת דין, מגישה בקשה מתאימה, מפורטת ומסודרת כפי שעשתה בתלונה כדי להבהיר את הטעות, אזי היא הייתה בודקת את הטענה, וככל שנדרש, הייתה מתקנת את ההחלטה. השופטת ציינה עוד, כי היא מצרה על הטעות, הגם שהיא סבורה כי לא נגרמה בגינה כל פגיעה בזכויותיו של מי מהצדדים בהליך.
10. בהחלטתו קבע הנציב, כי ניתן להבין את טרונייתה של המתלוננת על כך שבית המשפט, כפי הנראה, לא עיין כראוי בתיק, וזאת בפרט שגם בהחלטתה הנוספת שבה השופטת והפנתה להחלטה המוטעית.
11. הנציב שב והדגיש, כי על בית המשפט מוטלת החובה לעיין בכל החומר שבתיק בטרם ייתן את החלטותיו, וזאת כדי להימנע מטעויות, שעלולות לפגוע באמון הציבור בבית המשפט.
12. מלכתחילה סבר הנציב, כייש מקום לקבוע שהתלונה נמצאה מוצדקת. עם זאת, בהתחשב בנסיבות שתוארו בתגובת השופטת ולנוכח העובדה שהיא מצאה להודות בטעותה ולהתנצל עליה, הוא הסתפק בהערתו שלעיל, שבה מוצה בירור התלונה.

תמצית החלטה

ועוד על יחסו של בית המשפט לעורך דין ועל האמון שיש ליתן בו

תקציר: עורך דין הלין על כי שופטת פגעה בו לעיני לקוחותיו והביעה חוסר אמון בהתנהלותו, כשאף חייבה אותו לחתום על תצהיר כדי לאמת את טיעוניו ואיימה עליו בהשתת הוצאות. בהחלטתו בתלונה, אותה דחה, קבע הנציב, כי ככלל שומה על בית המשפט לשוות לנגד עיניו תמיד את האמון שיש ליתן בעורך דין המופיע בפניו, כל עוד לא הוצגה בפניו ראיה של ממש לסתור או שקיים חשד מבוסס להפרת אמון. עם זאת, על אף היותו של עורך דין "Officer of the court", כמימרה הידועה, הרי שבמצב דברים בו מוצא היושב בדיון כי עורך דין פלוני נהג שלא כהלכה, בידו לעשות שימוש באמצעים העומדים לרשותו על פי שיקול דעתו, לרבות השתת הוצאות אישיות על עורך הדין, והכל כמובן במידה הראויה ובשים לב לכך שמדובר בעורך דין. הינה כי כן, אין לעורך דין "פטור גורף" מפני אמצעים שבית המשפט מוסמך להפעיל, והכל כמובן בכפוף להוראות הדיון תוך לקיחה בחשבון כי מדובר בעורך דין.

אכן, הדרישה מעורך דין לחתום על תצהיר כדי לאמת את טיעוניו אינה מעשה של יום ביומו, ועל בית המשפט לשוות לנגד עיניו את הפגיעה האפשרית שיש בכך בתדמיתו ובמעמדו של עורך דין, במיוחד אם הדרישה נעשית אל מול לקוחותיו. עם זאת, במקרה בפנינו, לאחר בחינה מדוקדקת של כל החומר שבפנינו, הגיע הנציב לידי מסקנה, כי לא נפל פגם בהתנהלות השופטת בעניין זה.

עיון בחומר העלה, כי השופטת פעלה במסירות ובשקיפה על מנת להגיע אל חקר האמת בסוגיות העומדות לפניה, כשלפנים משורת הדין היא אף איפשרה למתלונן לפעול בהתאם להחלטותיה, טרם שיינקטו נגדו סנקציות מכוח פקודת ביזיון בית המשפט. עם זאת הבהיר הנציב בשולי הדברים, על דרך הכלל, כי שומה על היושב בדיון לשמור תמיד על מזג שיפוטי ולהימנע מהתבטאויות בוטות וכן מאמירות העלולות לפגוע במרקם היחסים שבין עורך דין ללקוחותיו או ביחסי האמון שביניהם. הינה כי כן, הזהירות נדרשת והפעלת הריסון יאה תמיד לבית המשפט, בשים לב לכלל נסיבות העניין שבפניו.

תמצית התלונה

1. ברקע התלונה עומדת תביעת פירוק שהוגשה בעניינה של חברה וכן הליך של חדלות פרעון (להלן: חדל"פ) נגד היחיד, בעל מניות המיעוט בחברה. במהלך ניהול התיק שימש המתלונן כונס נכסים על מניות היחיד, כנאמן על כספי תמורת המכר (מנכס מקרקעין שהיה בבעלות החברה); כבא כוח החברה; וכבא כוח הנושה היחיד.
2. בתלונתו מלין המתלונן על דרך ניהול המשפט על ידי השופטת. לטענתו, התנהלותה של השופטת פגעה בו כאדם וכן במשלח ידו כעורך דין.
3. לטענת המתלונן, בדיון שהתקיים עשתה השופטת שימוש באמירות שאינן ראויות כלפיו, בנוכחות לקוחותיו, תוך שהיא מפגינה בו חוסר אמון. לדבריו, השופטת פנתה אליו בסגנון "שמאפיין התראה שניתנת לבעל דין אשר נתפס מפר צו שיפוטי" באומרה: "האם אתה מוכן לתת לי את מספר התיק הפלילי. אני רוצה לבדוק את מה שאתה אומר".

עוד טען המתלונן, כי השופטת "סיננה" לעברו את המשפט: "עכשיו אני רגועה ביחס לכספים". לדברי המתלונן, החלטת השופטת מאותו דיון משקפת אף היא את חוסר האמון שהשופטת מפגינה כלפיו. בתחילת ההחלטה הציגה אותו השופטת כעורך דין המשנה גרסאות, ובהמשך ההחלטה היא יצאה מנקודת הנחה שהוא מחזיק במסמכים הרלוונטיים לנאמן וליישום הליכי חדל"פ של היחיד, אך הוא אינו מעוניין למסור אותם.

4. המתלונן מציין, כי עת שימש כעורך דין מייצג וכנאמן משותף יחד עם עו"ד אחר, הוא מילא אחר כל חובותיו ומסר את כל המסמכים שהיו ברשותו. ואולם, השופטת התייחסה אליו כמי "שהפר צו שיפוטי". לדבריו, השופטת לא בדקה את הדו"חות ששלח והאצילה סמכויות לנאמן, תוך שהסתמכה על "עורך דין מן השורה, מבלי לבדוק אותו". המתלונן מוסיף וטוען, כי בהתנהלותה של השופטת קיימת "חומרה מיוחדת" נוכח העובדה "שדו"חות התקבולים והתשלומים של כספי הנאמנות" שנמסרו לנאמן על ידו, "היו ללא רבב".

5. לטענת המתלונן, חרף העובדה שהוא אינו נושא משרה בחברה; אינו רו"ח של החברה; ולא ייצג את בעל מניות הרוב, דרשה ממנו השופטת להמציא מסמכים שאינם נמצאים ברשותו. אף שמסר את כל המסמכים שהיו מצויים בידו, כך לדבריו, השופטת התייחסה אליו כאל בעל דין והורתה לו לחתום על תצהיר המאמת זאת. לאחר שהשופטת איימה עליו בנקיטת סנקציות לפי פקודת בזיון בית המשפט וביזתה אותו בנוכחות לקוחותיו, הוא נאלץ לחתום על התצהיר.

6. לטענת המתלונן, עת ביקש "להעמיד את השופטת על טעותה" במהלך הדיון, היא השתיקה אותו וביזתה אותו בנוכחות לקוחותיו. לדברי המתלונן, את הניסיון שלו להעמיד דברים על דיוקם תארה השופטת כ-"התפרצות מפריעה", וכדי להבטיח את שתיקתו, איימה עליו בהוצאות אישיות.

תגובת השופטת

7. בראשית תגובתה לתלונה פרטה השופטת את הרקע של ההליך המשפטי המדובר, לרבות הדיון לגביו הוגשה התלונה. השופטת ציינה, כי נוכח תפקידו הרבים של המתלונן ונוכח "מעורבותו העמוקה הן בענייניו של היחיד והן בענייני החברה, היו ו/או אמורים היו להיות ברשותו ו/או בחזקתו ו/או בידיעתו מידע ומסמכים רבים, אשר יכולים לשפוך אור הן אודות נכסיו וחובותיו של היחיד והן אודות 'נתיב הכסף', קרי הנתיב בו כאמור עברה תמורת מכר נכס המקרקעין" (שהיה בבעלות החברה), וכי "למידע ולמסמכים אלה עשויה להיות השלכה ישירה ומשמעותית על קופת הנשייה".

8. השופטת פרטה את הרקע אשר למסמכים אותם הורתה למתלונן להמציא, ולהלן יובאו הדברים בקצרה:

א. הוגשה בקשת הנאמן למתן צו למסירת מידע ומסמכים, כאשר בבקשתו פירט הנאמן רשימה המחזיקה 9 סוגי מסמכים.

ב. התקיים דיון בבקשה בו נכח המתלונן הן בכובעו כנאמן (ממנו נתבקשו המידע והמסמכים); הן בכובעו כבא כוחה של החברה והן כבא כוחם של מספר נושים. בדיון טען המתלונן, כי חלק מהמסמכים כבר הועברו לנאמן; כי דפי תנועות חשבון של חשבון הנאמנות יועברו בכפוף לקבלת אישור החברה; וכי "אין לי בעיה בתור נאמן לערוך את המידע (טבלה המרכזת תשלומים לצדדי ג') ... בתמורה שבית המשפט יפסוק את שכרי". לאור האמור, מסרה השופטת, כי ניתנה החלטתה בה הורתה למתלונן למסור לנאמן את המסמכים האמורים.

ג. הנאמן הגיש בקשה לפי סעיף 6 לפקודת ביזיון בית משפט, בה טען כי לא הועבר ל אף מסמך מבין שבעת סוגי המסמכים, כאשר באותו היום הגיש המתלונן בקשה למתן ארכה של 30 ימים.

ד. המתלונן הגיש תגובה עניינית לבקשת הביזיון, בה הבהיר, כי "החלטת [בית המשפט] והפרטים החסויים הועברו לנאמן". ואולם, הנאמן הגיש הודעה בה טען כי קיים פער בין הצהרתו של המתלונן בתגובתו לבין המסמכים שהועברו בפועל ולכן ביקש לחדש את הדיון בבקשת הביזיון. השופטת הבהירה, כי הודעת עדכון בדבר מסירת המידע והמסמכים לא הוגשה לתיק בית המשפט מעולם.

המתלונן הגיש, בשם החברה, בקשה בה נתבקשה השופטת להורות לנאמן לתמוך את טענותיו בתצהיר ערוך כדין מטעמו, שכן לטענת החברה, נמסרו לנאמן "43 עמודים של מסמכים חסויים, אליהם צורף מכתב לוואי בן 2 עמודים, שמדבר בעד עצמו". המתלונן הוסיף, כי הנאמן "לא למד את החומר שהונח בפניו ואת זה שבהישג ידו ... והציג לבית המשפט מידע כוזב".

9. עוד מסרה השופטת בעניין זה, כי בדיון שהתקיים בפניה טען הנאמן, כי לא נמסרו לידי מלוא המידע והמסמכים בהתאם להחלטת בית המשפט. השופטת מדגישה, כי ההחלטה כאמור ניתנה בעקבות "הסכמת המתלונן למסירת מידע ומסמכים אלה", ולכן פנתה אל המתלונן, "אשר מתוקף תפקידיו הרבים ריכז בידו את המידע והמסמכים המבוקשים", וביקשה את התייחסותו. השופטת ציינה, כי תחילה השיב המתלונן כי מסר "כל מה שהיה" ברשותו, ולאחר מכן טען המתלונן "כי לא מסר את הדו"חות הכספיים, מכיוון שאינם קיימים". לדברי השופטת, בהמשך הדיון טען המתלונן, כי מסר את המידע למפרקי החברה, עימם ישב "120 שעות להעביר דברים בצורה מסודרת". הנאמן טען כי עדיין לא קיבל 3 סוגי מסמכים, ולכך השיב המתלונן "כי מסר את כל המסמכים למפרקי [החברה], כפי שנתבקש בהחלטת בית המשפט המחוזי", אותם מסר לעיון השופטת, לראשונה בדיון.

10. אשר לטענת המתלונן, כי להתנהלותה של השופטת יש כביכול "חומרה מיוחדת, לנוכח העובדה שדו"חות התקבולים והתשלומים של כספי הנאמנות" שנמסרו לנאמן, "היו ללא רבב", ציינה השופטת, כי אלה מעולם לא נמסרו לעיונה. השופטת הוסיפה, כי "הדו"חות נמסרו על ידי המתלונן, כמידע חסוי, לנאמן בלבד, מבלי שעותק הימנע הוגש לתיק בית המשפט".

11. השופטת מסרה עוד, כי מעיון בפרוטוקול מבית המשפט המחוזי (שהוגש לה על ידי המתלונן) ובהתבסס בנתונים שהוצגו לפניה, היא הגיעה לכלל מסקנה, כי ייתכן שקיימים מסמכים שהמתלונן לא מסר לנאמן וכי "המסמכים במלואם, ולמצער ברובם, נמסרו למפרק שמונה [לחברה] על ידי בית המשפט המחוזי".

12. בהתייחס לטענת המתלונן, כי השופטת סיננה לעברו את המשפט המחוזי (שהוגש לה על ידי המתלונן) ובהתבסס בנתונים שהוצגו לפניה, היא הגיעה לכלל מסקנה, כי ייתכן שקיימים מסמכים שהמתלונן לא מסר לנאמן וכי "המסמכים במלואם, ולמצער ברובם, נמסרו למפרק שמונה [לחברה] על ידי בית המשפט המחוזי".

13. לעניין טענת המתלונן, כי השופטת פנתה אליו "בסגנון שמאפיין התראה שניתנת לבעל דין, אשר נתפס מפר צו שיפוטי", מסרה השופטת כי הדברים אינם נכונים, ומדובר "בפרשנות סובייקטיבית של המתלונן". לדבריה, המתלונן והנאמן טענו טענות עובדתיות סותרות, אשר להיקף המידע והמסמכים שנמסרו, ומסיבה זו היא פנתה למתלונן

בבקשה לקבל את התייחסותו, ואין המדובר בהתראה שניתנת לבעל דין אלא בבקשה לקבל התייחסות בלבד.

14. השופטת אישרה, כי ביקשה מהמתלונן לקבל את מספר התיק הפלילי שנפתח נגד החברה בגין אי הגשת דו"חות כספיים, ברם "מדובר במידע אשר לשופט, בהליך חדלות פירעון, יש זכות וסמכות לקבלו, והוא רלוונטי להליך שבפניו". עוד הוסיפה השופטת לעניין זה, כי מחובתה "לבחון את הטענות ביחס למתלונן לעומקן – שכן מלבד היותו מייצג, המתלונן שימש גם נאמן ביחס לנכסים שהיו נכסי היחיד", וצינה כי היא ערה לכך "שייתכן ויש בסיטואציה זו משום חוסר נעימות, אולם הדבר מהווה חלק מהליך חדלות הפירעון, משרת את תכליתו, ובוודאי שאין בשאיפתי לקבל מידע זה, כדי ללמד שבת המשפט נהג במתלונן בצורה בלתי מכבדת או פוגענית".

15. השופטת הטעימה, כי היא נהגה במתלונן "באורך רוח ולמעשה, למרות שהנאמן הגיש נגד החברה ונגדו באופן אישי מספר בקשות ביזיון, הרי שפעם אחר פעם אפשרתי למתלונן להגיב, קיימתי דיון ענייני, ובסופו של דבר גם לא נקטתי נגדו שום סנקציה מכוח פקודת הביזיון, אלא אפשרתי לו – פעם נוספת – למלא אחר ההחלטות והצווים ולשתף פעולה עם הנאמן באופן מלא".

16. אשר לטענת המתלונן, כי השופטת ביזתה אותו בנוכחות לקוחותיו, ותיארה את ניסיונו להעמיד את הדברים על דיוקם כ"התפרצות מפריעה", וכדי להבטיח שתיקתו איימה עליו בהוצאות אישיות, השיבה השופטת, כי בעת כתיבת ההחלטה בדיון שהתקיים בפניה "המתלונן התפרץ פעם אחר פעם להחלטתי, הקשה ולמעשה מנע מתן החלטה סדורה. בנסיבות אלה, ומשפניוטיי אליו לא הועילו, נאלצתי אף לתעד את התנהלותו בהערה מפורשת באמצע ההחלטה. מדובר בהתנהלות מדודה כלפי עורך דין שהתפרץ פעם אחר פעם, במהלך מתן החלטה, על אף חובתו כעורך דין, לעזור לבית המשפט לעשות משפט".

17. אשר לטענת המתלונן, כי השופטת התייחסה אליו כאל בעל דין, משהורתה לו בהחלטתה לחתום על תצהיר, מסרה השופטת, כי "בנסיבות העניין המיוחדות, סברתי כי הדבר היה נחוץ ונדרש ואף הוריתי הן למתלונן – בכובעו כנאמן על הכספים והן לציוני, 'בתפקידו כמנכ"ל החברה' ליתן תצהירים ערוכים מטעמם, אם שכלל שהמסמכים המבוקשים על ידי הנאמן אינם מצויים בידיהם, לא היו בחזקתם וברשותם ולא יצאו משליטתם ... מהנתונים שהיו בפני הסתבר, כי המתלונן לא רק החזיק במסמכים הרלוונטיים להליך חדלות הפירעון, אלא שנמצא ברשותו גם מידע ביחס לטענות בדבר הברחתם של כספים ונכסים של החברה, על ידי היחיד. לא סברתי, ועדיין איני סבורה כי המתלונן יזם את הדברים או שהיה מעורב בהם באופן אישי, בנבדל מתפקידו כעו"ד החברה וכנאמן על הכספים, ואולם סברתי כי בנסיבות העניין המיוחדות, יש צורך בקבלת תצהיר ממנו ... המדובר בביצוע נאות של תפקידי כשופטת בבית משפט של חדלות פירעון, שבמסגרת תפקידה, עליה, בין היתר לברר את מסת נכסי היחיד".

תגובות נוספות

18. בא כוח היחיד בהליך מסר בתגובתו לתלונה, כי הפרוטוקול משקף נאמנה את שארע בדיון, וכי המתלונן מנסה "לייצר חזית מלאכותית" מול השופטת על מנת לטעון לפסלותה. לדבריו, המתלונן "נמנע למסור מסמכים, שחובתו למסורם, לידי [הנאמן], תוך הפרת החלטות שיפוטיות שהורו לו לעשות כן". הפרות החובות האתיות שהמתלונן מייחס לשופטת מתייחסות לדברי עורך הדין לעניינים המצויים בשיקול דעתה של השופטת, ולדבריו השופטת "נהגה בו בכבוד ובמתינות לאורך כל הדיון". אשר לטענות

המתלונן לביזויו על ידי השופטת, מסר עורך הדין, כי אינו רואה בטענות אלה כל ממש, והוסיף כי השופטת "ניהלה את הדין בצורה תקינה וסדורה, בוודאי שלא מבזה".

19. בא כוח הנאמן ליישום הליך חדל"פ של היחיד, אשר נכח בדיון מטעם הנאמן, מסר בתגובתו לתלונה, כי הנאמן לא מונה ע"י השופטת (כנטען בתלונה) אלא מונה על ידי הממונה על הליכי חדלות פירעון ושיקום כלכלי, בהתאם לחוק. לדבריו, לא הוגשה מטעם המתלונן בקשה לתיקון פרוטוקול, וכי לא זכור לו שהשופטת "הציצה בחטף" בפרוטוקול שהגיש לה המתלונן. אף לא זכור לו שהשופטת ביקשה מהמתלונן את מספר התיק הפלילי, ואינו זוכר את אמרתה לפיה היא "עכשיו רגועה ביחס לכספים". אשר לטענת המתלונן ביחס לבקשת השופטת לחתום על תצהיר, מסר עורך הדין, כי "זכותו של מותב היושב בדיון לבקש תצהיר לתמיכה בטענות עובדתיות וכמובן שאין המדובר בעבירה אתית כלשהי. לכל היותר ניתן היה להגיש בקשת רשות ערעור על הוראה זו (שלא הוגשה)". לדבריו, מדובר בשופטת מקצועית ויסודית, בעלת מזג שיפוטי נוח, אשר מכבדת את הבאים בפניה לרבות בדיון נשוא התלונה.

20. ב"כ הממונה על הליכי חדלות פירעון ציינה בתגובתה לתלונה, כי התקיים דיון בו הורתה השופטת למתלונן להמציא מסמכים שונים, ונוכח הפרת הצו השיפוטי על ידי המתלונן ואי המצאת המסמכים כפי שפורטו בבקשת הנאמן, התקיים דיון בבקשת הנאמן לביזויו בית משפט בו היא נכחה בתור פרקליטה מטעם הממונה. המתלונן, עורך דין במקצועו, "לא פעל להגשת בקשה לתיקון הפרוטוקול, וכן לא פעל להגשת ערעור או בקשת רשות ערעור על החלטות כבוד השופטת ... . נראה על פניו כי יש די בכך על מנת לדרוח את טענות המתלונן". לדבריה, המתלונן אכן התפרץ לדברי השופטת בעת כתיבת ההחלטה, ולכן היא אינה מוצאת כל פסול בדבריה של השופטת כלפיו. לטעמה, החלטות השופטת היו בתוך מתחם הסבירות.

מסקנות והחלטה

21. מרבית טענותיו של המתלונן מתייחסות לנושאים העומדים בליבת שיקול הדעת המשפטי של היושב בדיון ומשכך הן אינן נושא לתלונה לנציב, אשר אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות (ראו, סעיף 17 (3) ו-(4) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב 2002).

22. ככלל, שומה על בית המשפט לשוות לנגד עיניו תמיד את האמון שיש ליתן בעורך דין המופיע בפניו, כל עוד לא הוצגה בפניו ראיה של ממש לסתור או שקיים חשד מבוסס להפרת אמון.

23. עם זאת, על אף היותו של עורך דין "Officer of the court", כמימרה הידועה, הרי שבמצב דברים בו מוצא היושב בדיון כי עורך דין פלוני נהג שלא כהלכה, בידו לעשות שימוש באמצעים העומדים לרשותו על פי שיקול דעתו, לרבות השתתפות הוצאות אישיות על עורך הדין, והכל כמובן במידה הראויה ובשים לב לכך שמדובר בעורך דין. הינה כי כן, אין לעורך דין "פטור גורף" מפני אמצעים שבית המשפט מוסמך להפעיל, והכל כמובן בכפוף להוראות הדין תוך לקיחה בחשבון כי מדובר בעורך דין.

24. אכן, הדרישה מעורך דין לחתום על תצהיר כדי לאמת את טיעונו אינה מעשה של יום ביומו, ועל בית המשפט לשוות לנגד עיניו את הפגיעה האפשרית שיש בכך בתדמיתו ובמעמדו של עורך דין, במיוחד אם הדרישה נעשית אל מול לקוחותיו. עם זאת, במקרה בפנינו, לאחר בחינה מדוקדקת של כל החומר שבפנינו, הגענו לידי מסקנה, כי לא נפל פגם בהתנהלות השופטת בעניין זה.

25. לאחר עיון בחומר, לרבות בתגובות שהונחו בפנינו, הגיע הנציב לידי מסקנה כי יש מקום לדחות גם את שאר טענותיו של המתלונן. להתרשמותו, השופטת פעלה במסירות ובשקיפה על מנת להגיע אל חקר האמת בסוגיות העומדות לפניה, כשלפנים משורת הדין היא אף איפשרה למתלונן לפעול בהתאם להחלטותיה, טרם שיינקטו נגדו סנקציות מכוח פקודת ביזיון בית המשפט.

26. בשולי הדברים הבהיר הנציב, על דרך הכלל, כי שומה על היושב בדין לשמור תמיד על מזג שיפוטי ולהימנע מהתבטאויות בוטות וכן מאמירות העלולות לפגוע במרקם היחסים שבין עורך דין ללקוחותיו או ביחסי האמון שביניהם. הינה כי כן, הזהירות נדרשת והפעלת הריסון יאה תמיד לבית המשפט, בשים לב לכלל נסיבות העניין שבפניו.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ט כסלו, תשפ"ד
12 דצמבר, 2023
מספרנו: 819/23/שלו

תמצית החלטה

על מכתב שופט לחברת ביטוח בעניין מחלוקת
עם שמאי שטיפל בעניינו בו ציין את דבר היותו שופט

תקציר: בעקבות מחלוקת עם שמאי שטיפל בעניינו האישי של השופט מצא השופט לפנות בכתב לחברת הביטוח כשהוא מציין במכתבו, בין היתר, את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים וכן את ניסיונו הרב הקודם כעורך דין, שבשלם הוא יודע היטב לזהות מתי איבד שמאי את האובייקטיביות שלו. הנציב לא מצא לפקפק בדברי השופט, כי לא התכוון להשיג יתרון כלשהו או טובת הנאה ואף לא ביקש להפעיל לחץ בלתי ראוי על חברת הביטוח. תניא מסייעת להתרשמות זו ניתן למצוא בכך שהשופט לא חתם על מכתבו כשופט והוא אף לא נשלח על גבי נייר מכתבים בו מצויין תפקידו כשופט.

ואולם הסברי השופט לא התקבלו על ידי הנציב. לדעת הנציב, אף אם מטרתו של השופט, כדבריו, הייתה אך להבהיר לקוראי מכתבו, כי הינו בעל השכלה ונסיון משפטיים, ומשכך אין לקחת את דבריו בעלמא כדברי הדיוט, ראוי וניתן היה לנסח את האמור במכתבו אחרת, בלא להזכיר כלל את עובדת היותו שופט ולא כל שכן את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים. כך, למשל, היה בידי השופט לציין במכתבו, על דרך ההכללה, כי הינו בעל השכלה משפטית ונסיון משפטי רב, בלא מתן הפירוט המופיע במכתבו.

זאת ועוד. קביעה בדבר הפרת כלל מכללי האתיקה אינה מחייבת, כשלעצמה וככלל, קיומו של "יסוד נפשי" מסויים מבחינתו של השופט, ודי יהיה בקיומה של התנהגות אסורה במובן האובייקטיבי. הדבר מוצא ביטוי מפורש בניסוחו של כלל 20 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007, ממנו ניתן ללמוד, כי גם אם כוונתו של השופט לא הייתה לקדם את עניינו שלו או את עניינו של אחר, שומה עליו להימנע מלציין את דבר היותו שופט "בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כנסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף". וכך הוא, הדבר גם בעניינו.

משלא כך נהג השופט (אף שלזכותו ייאמר, כי הוא מצר על התנהלותו זו בדיעבד, וטוב שכך), גם אם לא היה, כדבריו, ער לפרשנות אפשרית של האמור במכתבו לחברת הביטוח, אין מנוס מהקביעה כי התלונה נמצאה מוצדקת.

1. בתלונתו כותב המתלונן, כי הוא משמש כשמאי מוסמך העובד, בין היתר, עם חברת ביטוח שעל ידה התבקש לערוך דוח שמאי אשר לנזקי נזילות בביתו של השופט. במסגרת זאת ביקר המתלונן מספר פעמים בבית השופט, שוחח עמו, בחן את הנזקים הנטענים ואת האופן שיש לתקנם.

2. המתלונן מציין, כי הוא הופתע לפני מספר ימים לגלות, כי השופט הביע חוסר שביעות רצון מעבודתו וכי בפיו טענות שונות ביחס למקצועיותו. המתלונן מטעים, כי אינו רואה מקום להתייחס לתוכן המחלוקת, שכן מדובר לדבריו במחלוקת שגרתית בין מבוטח

לשמאי ולחברת הביטוח, ואולם תלונתו מוגשת על שימוש פסול שעשה השופט, לטענתו, השופט בתפקידו השיפוטי, כמפורט להלן.

3. לדברי המתלונן, השופט העביר מכתב אשר נושא 14 עמודים לחברת הביטוח (בלא שכיבת אותו או שלח לו העתק מן המכתב), בו שטח השופט את כל טענותיו אשר לאיבוד אמונו במתלונן.

4. במכתבו של השופט נאמר בין היתר כך לגבי השמאי: "איבדתי כל אמון בו נוכח חוסר האובייקטיביות שהפגין ... כאן המקום לציין בשולי הדברים כי הח"מ, כפי ששימש עו"ד בתחום האזרחי ... שנים וכמי שמכהן מזה ... שנה כשופט בבית משפט השלום בתחום האזרחי וכמי שדן בעשרות רבות אם לא מאות של תיקי נזקי רכוש וקרא עשרות חוות דעת של שמאי רכוש ונחשף להתנהלותם, יודע היטב לזהות מתי שמאי איבד את האובייקטיביות שלו, אם במקרה הנוכחי הדברים כה ברורים, עד כי אין צורך להיות משפטן או מומחה לשמאות או ביטוח כדי להבין זאת".

5. לדברי המתלונן, מדובר ב"מסר מובהק" ששיגר השופט לחברת הביטוח "שעניינו: 'אני שופט מכהן, אני דן גם בנזקי רכוש, ועל כן – שלמו מהר את הנדרש על ידי ולא ...'. ניתן רק לתאר, כך כותב המתלונן, כיצד תגיב חברת הביטוח למקרא האמור, ומדוע עלולה היא "ליישר קו" ולא "להסתבר" עם שופט מכהן או עם חבריו השופטים בבית המשפט (אשר לבטח דנים בתיקים נוספים של אותה חברת ביטוח).

6. לטעמו של המתלונן, השופט פעל בניגוד לכלל 20 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז - 2007 (להלן: כללי האתיקה), האוסר על שופט להפיק טובת הנאה ממעמדו כשופט או לקדם את עניינו, וכן אוסר עליו לציין את דבר היותו שופט או לעשות שימוש במסמך הנושא את תוארו כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתוארו להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.

7. המתלונן מוסיף, כי אין מדובר ב"פליטת פה" שנאמרה בעידנא דריתחא, אלא "במכתב משפטי מוקפד ומסוגנן היטב, בו – כך להבנתי – עשה [השופט] שימוש בתפקידו בדרך פסולה של שיגור מסר מאיים ומוסווה לחברת הביטוח.

תגובת השופט

8. בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי לא הייתה לו "חס וחלילה כוונה להשיג מעמד מועדף ולעניות דעתי כך גם עולה ממכתבי, הן בהיבט הסובייקטיבי והן בהיבט האובייקטיבי, כפי שעוד יפורט, ועם זאת, בדיעבד, אני מבין כעת שעדיף היה להימנע מלציין במכתבי לחברת הביטוח את עבודתי כשופט, ולו כדי למנוע מצב שמישהו יטעה לראות בכך כוונה כזו ובזה שגיתי".

9. לדברי השופט, טענת המתלונן בתלונתו, לפיה מדובר ב"מחלוקת שגרתית בין מבוטח לשמאי", אינה נכונה. לדבריו, הוא התלבט קשות "שוב ושוב, האם להוציא מכתב לחברת הביטוח שבו אציג את טענותיי ביחס להתנהלות השמאי, או לוותר על כך. ההתלבטות נבעה מכך שאני מטבעי לא שש ואף נזהר לפני שאני מבקר אדם כזה או אחר, גם אם הביקורת מוצדקת וכן נבעה מהמודעות שלי למשמעות של סכסוך משפטי שאני כשופט יהיה צד לו, דבר שלכל הדעות רצוי כי שופט יימנע ממנו ככל הניתן. בסופו של דבר ולאחר לבטים קשים, התקבלה אצלי ההחלטה להוציא לחברת הביטוח מכתב בנושא וזאת משלא יכולתי לעשות שקר בנפשי ולהותיר על כנה וללא תגובה את הפגיעה בשמי הטוב. גם שופטים הם בני אדם וגם אם בשל תפקידם עליהם להימנע כמעט בכל מחיר מלהיות צד לסכסוך משפטי, גם להם מותר במקרים חריגים להגן על שמם הטוב, בפרט כאשר תוקפים אותם ללא הצדקה שהיא".

10. והוסיף השופט -

"מדוע אם כן מצאתי לנכון לציין במכתבי, הן את עבודתי בעבר כעו"ד והן את עבודתי בהווה כשופט בתחום האזרחי וגם בתחום הביטוח. הסיבה היחידה לכך הייתה כי מדובר היה בהתכתבות משפטית ורציתי לוודא שהגורמים המוסמכים בחברת הביטוח שייקראו את המכתב, שהוגדר כמכתב התראה לפני הגשת תביעה, ויטפלו בפנייתי, יהיו מודעים, שגם אם המכתב לא נשלח על ידי עו"ד, הוא משול לכך, שכן במקרה הזה, המבוטח כותב המכתב הוא בעל השכלה משפטית וטענותיו מבוססות, אפוא, על השכלה זו ולא על השערות של הדיוט.

העובדה שכותב המכתב הוא בעל השכלה משפטית היא עובדה רלוונטית ביותר לכל התכתבות משפטית בין אדם לחברו או לגוף כזה או אחר. הרי אין דומה משקלה של טענה משפטית בעניין משפטי שמועלית על ידי הדיוט, למשקלה של טענה כאמור שמועלית על ידי בעל השכלה משפטית.

סברתי בתם לב מוחלט כי זכותי ליידע את חברת הביטוח לגבי עובדה רלוונטית ואובייקטיבית זו. לו העליתי על דעתי אז, כי הדברים עלולים להתפרש בטעות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף, לא הייתי מעלה על דעתי לעשות כן.

אני בהחלט מצר על כך שלא חשבתי על זה בזמנו ושואל את עצמי היום מדוע. במבט לאחור, אני חושב שהדבר נעלם מעיני בשל העובדה שלא חלפה אצלי אפילו לרגע המחשבה להשפיע על חברת הביטוח לתת לי יחס מועדף בגלל שאני שופט ועל כן גם לא עלה בדעתי לרגע שמישהו אחר אפילו יטעה לחשוב שכך אני פועל.

בדיעבד, אודה ולא אבוש, הייתה זו טעות להוציא את המכתב בעצמי. היה עדיף שאעביר את העניין כולו לעו"ד ואייצר את החיץ המתאים ביני ולבין השמאי וחברת הביטוח. לו כך הייתי פועל, ברור שלא היה עוד כל צורך לציין במכתב שיוציא בא כוחי בשמי, את השכלתי המשפטית והרקע לה והייתי כמובן דואג שכך יהיה.

העובדה, שרק הרצון שלי ליידע כי כותב המכתב הוא בעל השכלה משפטית, הוא שהנחה אותי לציין את עבודתי בעבר כעו"ד ובהווה כשופט, מוכחת מהמכתב עצמו, קרי, מכך שלא חתמתי עליו תוך ציון התואר שלי כשופט ולא כתבתי אותו על נייר מכתבים בו רשום שהנני שופט, כי כאמור, לא חלפה בראשי לרגע המחשבה להחצין זאת, אלא רק הרצון ליידע כי כותב המכתב הוא בעל השכלה משפטית.

לא בכדי, אפוא, שאת דבר היותי שופט ציינתי רק בגוף המכתב, פעם אחת בלבד, בסעיף בודד מתוך שמונים ואחד סעיפי המכתב הארוך והמפורט ובמיוחד באותו הסעיף שבו טענתי שהשמאי איבד את האובייקטיביות שלו. לא בכדי פתחתי את דבריי באותו הקשר במילים 'כאן המקום לציין', כאשר אזכרתי דווקא ורק באותו הסעיף, את עבודתי מהעבר כעו"ד ואת עבודתי בהווה כשופט, לרבות בתחום הביטוח, הכל רק כדי שיבינו שטענתי באותו הסעיף אודות אובדן האובייקטיביות של השמאי, נסמכת על ידע משפטי והשכלה משפטית ולא באה מפיו של הדיוט.

העובדה שהדברים נרשמו כפי שנרשמו וכמעט נבלעו ממש במכתב הארוך ונרשמו רק כדי ליידע בדבר ההשכלה המשפטית של כותב המכתב, מעידה שגם בהיבט של המשמעות האובייקטיבית של הדברים, כך היו הדברים אמורים להתקבל על ידי כל חברת ביטוח סבירה ולדעתי כך גם התקבלו בפועל על ידי חברת מגדל ולא כניסיון חס וחלילה לקבל יחס מועדף, שמיותר לציין כי כאמור, לא הייתי מעלה על דעתי לנסות ולקבל ואף לא ניסיתי.

יתרה מכך, אני גם סבור כי בהינתן כלל הנסיבות הנוגעות לתוכן הדברים, הקשרם המפורש ומיקומם במכתב, לרבות העדר ציון היותי שופט לצד חתימתי על המכתב והימנעות משימוש בנייר מכתבים הכולל את התואר שלי, לא ניתן לראות בדבריי, ודאי לא את המשמעות החמורה שהשמאי מייחס להם כאמור, של מסר מאיים חו"ח כלפי חברת הביטוח, אלא גם לא כל משמעות פחותה אחרת של ניסיון אמיתי להשגת מעמד מועדף ועם זאת אני מבין, כפי שכבר ציינתי בפתיח מכתבי, שהיה עדיף להימנע מכך, כדי למנוע ולו אפשרות כלשהי שהדברים יתפרשו בצורה לא ראויה, גם אם בטעות.

אני מכהן מזה ... שנים כשופט והקפדתי כל השנים לשמור על כללי האתיקה החשובים מאין כמותם, שמשמשים נר לרגליי בעבודה ומחוצה לה, ללא תלונה אחת מוצדקת במשך כל שנות כהונתי.

כאמור, אני מבין היום ובדיעבד, שהיה מקום לנהוג במשנה זהירות והיה עדיף להימנע מציון עבודתי כשופט ואף להעביר את הנושא לטיפול של עו"ד, כדי למנוע כל אפשרות שבטעות יתפרשו דבריי בצורה לא ראויה ובכך שגיתי, אולם סבור אני כי גם הראיתי בתגובתי כאן את כל אלה: (1) כי הדברים לא נכתבו בשום פנים מתוך כוונה להשיג חס וחלילה יחס מועדף, אלא רק מהסיבה שציינתי; (2) כי לא הייתי ער בעת כתיבת המכתב לכך שהדברים עלולים להתפרש אחרת וכי נהגתי בתם לב מוחלט בעניין זה; (3) כי בהינתן הנסיבות הספציפיות של ציון דבר היותי שופט והאופן שבו נעשה, כפי שפורטו לעיל, חברת ביטוח סבירה ודאי לא אמורה למצוא בדבריי את המשמעות החמורה שהשמאי טוען לה וגם לא כל משמעות אחרת שעניינה ניסיון אמיתי להשיג יחס מועדף".

מסקנות והחלטה

11. בהחלטתו בתלונה כתב הנציב, כי הזהירות, ואף נאמר – זהירות היתר – יאה וטובה היא תמיד לשופט. וכך נאמר בכלל 20 לכללי האתיקה –

"20. (א) לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –

(1) לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר;

(2) שופט לא יציין את דבר היותו שופט ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את

תוארו כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי

להשיג מעמד מועדף.

(ג) שופט רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו שופט ואת בית המשפט שהוא מכהן בו.

(ד) שופט רשאי לציין את היותו שופט בספר או במאמר שהוא מפרסם.

(ה) שופט רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית".

12. הנציב לא מצא לקבוע, כעמדת השופט, כי חברת ביטוח סבירה אינה יכולה להבין את משמעות אזכור תפקידו כשופט, ולא כל שכן כזה כמי שדן בעניינים אזרחיים הכוללים טיפול בתביעות נזק לרכוש והערכת חוות דעת שמאים, כהעברת מסר סמוי או ניסיון להשגת יתרון בעניינו האישי.

13. עם זאת, לא מצא הנציב מקום לפקפק בהסברו של השופט, כי הוא אזכר במכתבו את דבר היותו שופט ואף את ניסיונו המשפטי שלא על מנת להשיג יתרון כלשהו או טובת הנאה ואף לא כדי להפעיל לחץ בלתי ראוי על חברת הביטוח. תניא מסייעת להתרשמות זו ניתן למצוא בכך שהשופט לא חתם על מכתבו כשופט והוא אף לא נשלח על גבי נייר מכתבים בו מצויין תפקידו כשופט.

14. ואולם, אף אם מטרתו של השופט, כדבריו, הייתה אך להבהיר לקוראי מכתבו, כי הינו בעל השכלה ונסיון משפטיים, ומשכך אין לקחת את דבריו בעלמא כדברי הדיוט, ראוי וניתן היה לנסח את האמור במכתבו אחרת, בלא להזכיר כלל את עובדת היותו שופט ולא כל שכן את משך כהונתו וניסיונו השיפוטי בטיפול בתיקים אזרחיים בהם מעורבים שמאים. כך, למשל, היה בידי השופט לציין במכתבו, על דרך ההכללה, כי הינו בעל השכלה משפטית ונסיון משפטי רב, בלא מתן הפירוט המופיע במכתבו.

15. זאת ועוד. קביעה בדבר הפרת כלל מכללי האתיקה אינה מחייבת, כשלעצמה וככלל, קיומו של "יסוד נפשי" מסויים מבחינתו של השופט, ודי יהיה בקיומה של התנהגות אסורה במובן האוביקטיבי. הדבר מוצא ביטוי מפורש בניסוחו של כלל 20 לכללי האתיקה, ממנו ניתן ללמוד, כי גם אם כוונתו של השופט לא הייתה לקדם את עניינו שלו או את עניינו של אחר, שומה עליו להימנע מלציין את דבר היותו שופט "בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כנסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף". וכך הוא, הדבר גם בעניינו.

16. משלא כך נהג השופט (אף שלזכותו ייאמר, כי הוא מצר על התנהלותו זו בדיעבד, וטוב שכך), גם אם לא היה, כדבריו, ער לפרשנות אפשרית של האמור במכתבו לחברת הביטוח, אין מנוס מהקביעה כי התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה

התבטאות בלתי ראויה של שופטת באולם ופרוטוקול חסר

תקציר: עורכת דין, שהתייצבה לדין בבית המשפט כאחת משתי נציגות מטעם הנתבעת, הלינה על התנהלותה של שופטת במהלך דיון שהתנהל בפניה. המתלוננת טענה, בין היתר, כי בשלב מסוים בדיון אמרה לה השופטת, בתגובה לדברים שהיא אמרה בדיון, "את לא תצעקי ואת לא תנבחי", מלים אשר הותירו אותה המומה, מושפלת ופגועה. עוד הלינה, כי בדיון, שבו נכח בא כוחם של התובעים בוועוד חזותי, ארעו תקלות שונות וכי השופטת הייתה עצבנית וכעושה. לאחר הגשת התלונה, הוגשה בקשה לפסול את השופטת מלדון בתיק בשל נימוקים דומים לאלו שנטענו בתלונה, והשופטת פסלה עצמה בשל העלבון שחוותה המתלוננת מהאמירה שהיא הודתה שלא הייתה צריכה להיאמר וגם התנצלה עליה, ולשם מראית פני הצדק.

אשר להתבטאותה של השופטת קבע הנציב, כי מדובר באמירה מיותרת ופוגענית. מצופה מבית המשפט, גם בשעה שהדיון אינו מתקיים על מי מנוחות, ואולי דווקא משום כך, להפגין ריסון עצמי ואיפוק. והרי, הייתה זו השופטת עצמה אשר החליטה לקיים את הדיון חרף הקשיים הטכניים שהתעוררו, גם אם כוונתה הייתה לקדם את התיק. אשר לחסר בפרוטוקול, שנבע מהתמקדותה של השופטת בצד הטכני של ההיוועדות החזותית ובכלל זה שימוש בטלפון הנייד כפתרון לבעיה הטכנית שארעה, קבע הנציב, כי עם כל ההבנה לכך, על הפרוטוקול לתעד את כל מי שנכחו בדיון, וודאי מי שנשא בו דברים כמו המתלוננת, ועל פי סעיף 68 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 עליו לשקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט. כזאת לא ארע במקרה זה (לצד זאת העיר הנציב, כי אף לא אחד מהצדדים ביקש לתקן את הפרוטוקול לאחר הדיון). התלונה נמצאה מוצדקת, הן בשל האמירה והן בשל החסר בפרוטוקול.

1. בני זוג הגישו תביעה נגד חברה בגין קיומם של ליקויי רטיבות בדירה שהם רכשו ממנה. בדיון שהתקיים בפני השופטת השתתפו שתי נציגות מטעם הנתבעת ובא כוחה וב"כ התובעים. האחרון השתתף באמצעות וועוד חזותי, זאת בשל ארוע אישי אליו נדרש להגיע באותו היום ועליו הודיע לבית המשפט בבוקר הדיון.
2. אחת משתי הנציגות מטעם הנתבעת, עורכת דין במקצועה, הלינה, בין היתר, על כך שבשלב מסוים אמרה לה השופטת "את לא תצעקי ואת לא תנבחי!", וזאת בתגובה לדברים שהיא אמרה. דברים אלו הותירו אותה המומה, מושפלת ופגועה. על מה שארע באולם לפני אותה האמירה, מסרה המתלוננת, כי כשהיא השיבה לדברים שאמרה השופטת, הגיבה השופטת בכעס, איבדה את עשתונותיה והטיחה בה בזלזול את אותה האמירה. היא ביקשה שהאמירה תתועד בפרוטוקול, אך השופטת סרבה לכך, וכעבור זמן קצר נטלה את המקלדת מהקלדנית והקלידה בעצמה, ובדיעבד התברר כי שמה של המתלוננת נמחק מהפרוטוקול.
3. לאחר הגשת התלונה, הגישה הנתבעת בקשה לפסול את השופטת מלדון בתיק, מנימוקים דומים לאלו שהועלו בתלונה. הגם שהשופטת קבעה, כי אין כל ממש בטענות הנתבעת, היא פסלה עצמה מלדון בתיק, וזאת בשל "העלבון שחוותה" המתלוננת

מהאמירה שלא הייתה צריכה להיאמר (ועליה התנצלה) ולשם מראית פני הצדק, והתיק הועבר למותב אחר.

4. השופטת אישרה בתגובתה לתלונה, כי היא אמרה למתלוננת "תפסיקי לצעוק ולנבוח". לדבריה, האמירה נאמרה לאחר שבמהלך הדיון, המתלוננת הציגה לב"כ הנתבעת מסמכים בכעס ובעצבנות, וכל הדיון התנהל באגרסיביות מצד שניהם, שהיו כעוסים מאוד על החלטתה הקודמת, לפיה על הנתבעת להתייצב לדיון עם נציג מטעמה המעורה בפרטים ולהיות מוכנה לטעון להוצאות בשל אי ביצועם של תיקונים נשוא התביעה. השופטת ציינה, כי האמירה לא הייתה צריכה להיאמר, והביעה צער על כך, והוסיפה כי הדבר אינו מאפיין אותה וכי בשל כל הלחץ והקשיים שליוו את הדיון היא כשלה בלשונה.

5. השופטת מסרה, כי במהלך הדיון התעוררה בעיה בוועוד החזותי בעטייה ב"כ התובעים לא שמע היטב את הדיון, ולמיטב זכרונה הייתה התלבטות אם לקיים את הדיון. בעצה אחת עם ב"כ הצדדים הוחלט לקיימו, שכן ב"כ הנתבעת והנציגות מטעמה כבר הגיעו לבית המשפט והמתינו פרק זמן וב"כ התובעים ביקש לקדם את התיק. לפיכך, וכדי לקיים את הדיון וליתן מענה לכך שב"כ התובעים לא שמע היטב את הדוברים באולם, הוחלט להתקשר אליו במכשיר הטלפון הנייד של הקלדנית ולשים את השיחה על רמקול. היא הקפידה על כך שמכשיר הטלפון הנייד יעבור מדובר לדובר כדי שב"כ התובעים ישמע את הדיון, ואת רוב רובו של הדיון הוא, לדבריה, שמע.

6. אשר לאווירה ששררה בדיון, מציינת השופטת, כי היא לא הייתה כעושה, כנטען בתלונה, וחזרה וציינה כי יום הדיונים היה עמוס, כאשר היה הצורך לקיים את הדיון מהר בשל אשפוזו של קרוב של הנציגה הנוספת מטעם הנתבעת; הצורך לעבור מאולם דיונים אחד לאחר (באולמה אין ערכת וויעוד חזותי); התקלה שארעה בוועוד החזותי והאיחור בתחילת הדיון בשל כך - כל אלו הביאו לכך שהיא נחזתה על ידי הנתבעת ככעושה. ב"כ הנתבעת ונציגות הנתבעת היו מאוד נסערים ועצבניים בשל החלטתה הקודמת הנ"ל לפיה על הנתבעת להיערך לטיעון להוצאות, והעלו נושא זה מיד עם תחילת הדיון. בשלב מסוים, ב"כ הנתבעת אף ביקש שהיא תפסול עצמה אך חזר בו לאחר מכן. השופטת הוסיפה, כי בדרך כלל כשיש מתח באולמה, היא נוהגת לעשות הפסקה ולהרגיע את הרוחות, אך בגין הלחץ לקיים את הדיון במהירות בשל הגורמים הנ"ל, היא לא רצתה לגרום לנציגי הנתבעת לעיכוב נוסף והעדיפה להמשיך את הדיון.

7. השופטת דחתה, מכל וכל, את הטענה כאילו בשלב כלשהו במהלך הדיון היא מחקה את שמה של המתלוננת מהפרוטוקול. אכן, המתלוננת התייצבה לדיון יחד נציגה נוספת, ששמה מופיע בפרוטוקול, אך היא הבחינה בכך רק בדיעבד. אי רישום שמה של המתלוננת לא נעשה בכוונת מכוון, מה גם שהקלדנית היא שרושמת מי נוכח.

עוד מסרה השופטת, כי הפרוטוקול במקרה זה לא הוקלד בצורה מיטבית, מאחר שהיא והקלדנית היו עסוקות בדאגה לכך, שב"כ התובעים ישמע את הדברים באולם, ובהעברת הטלפון הנייד מדובר לדובר. כך, למשל, בסיום ההחלטה בפרוטוקול לא מופיעה חתימתה; לפני שב"כ הנתבעת ציין שאינו מבקש פסילה, לא נרשם בפרוטוקול כי קודם לכן הוא ביקש זאת; אין בפרוטוקול תיעוד של חילופי דברים מסויימים בינה לבין ב"כ התובעים לגבי מתן פסק דין

עוד הוסיפה, כי לא אחת היא נוטלת את המקלדת כאשר יש חילופי דברים מהירים וכיוצ"ב, שכן היא מקלידה יותר מהר מהקלדנית שלה.

8. אשר לאמירות שיוחסו לשופטת, מסר ב"כ התובעים: "בכלל לא זכור שימוש במילים כפי שמציינת המתלוננת בתלונה – או הרמות קול – וכל התיאורים האחרים המפורטים בתלונה".
9. הנציב קבע בהחלטתו, כי אמירת השופטת למתלוננת הייתה מיותרת ופוגענית. מצופה מבית המשפט, גם בשעה שהדיון אינו מתקיים על מי מנוחות, ואולי דווקא משום כך, להפגין ריסון עצמי ואיפוק. והרי, הייתה זו השופטת עצמה אשר החליטה לקיים את הדיון חרף הקשיים הטכניים שהתעוררו, גם אם כוונתה הייתה לקדם את התיק. משנוכחה השופטת כי האווירה באולם מתוחה, ניתן היה להורות על קיום הפסקה קצרה עד שהרוחות יירגעו, ואם לא היה בכך כדי להועיל, אזי מוטב היה לדחות את המשך הדיון למועד אחר, מה גם שבנוסף לאווירה המתוחה, הדיון לא התנהל בתנאים אופטימליים (ויעוד חזותי ושמיעת דברים באמצעות טלפון סלולרי). השופטת הסבירה בתגובתה את מכלול השיקולים שהנחו אותה לקיים בכל זאת את הדיון, והנציב לא מצא לקבוע, כי עצם ההחלטה לקיים את הדיון, בכלל הנסיבות שנוצרו במקרה זה, בטעות יסודה.
10. אשר לחסר בפרוטוקול, קבע הנציב כי עם כל הבנה לכך שהשופטת התמקדה בדיון בצד הטכני של ההיוועדות החזותית ובכלל זה השימוש בטלפון הנייד, על הפרוטוקול לתעד את כל מי שנכחו בדיון, וודאי מי שנשא בו דברים כמו המתלוננת, ועל פי סעיף 68 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 עליו לשקף את כל הנאמר והמתרחש בדיון והנוגע למשפט. כזאת לא ארע במקרה זה (לצד זאת העיר הנציב, כי אף לא אחד מהצדדים ביקש לתקן את הפרוטוקול לאחר הדיון).
11. התלונה נמצאה מוצדקת, הן בשל התבטאותה של השופטת והן בשל החסר בפרוטוקול. יתר הטענות כלפי השופטת נדחו.

תמציות החלטות | דרך ניהול משפט

שם התמצית	מספר התמצית	ערכאה	תאריך התמצית
על סמכות הנציב לברר תלונה שמגיש שופט דיין או קאדי על עמיתו או על נשיא	839/22	שרעי לערעורים	8.2.23
על מחיקת תביעה מחוסר מעש אף שהתראות על כך מצד בית המשפט לא נמסרו למתלונן	18/23	עבודה	9.2.23
הקפדה על הוצאת צווים - הלימה בין החשד לבקשה בגינה מתבקש צו חיפוש	65/23	שלום	16.2.23
על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה ליתן צו למניעת הטרדה מאיימת	97/23	שלום	7.3.23
על המועד שבו יש לקיים גילוי נאות ועל נימוק ההחלטה להעביר תיק למותב אחר	165/23	עליון	26.3.23
על מחסור בשופטים מכהנים ואי כינוס הוועדה לבחירת שופטים מזה זמן רב	333/23	עבודה	23.5.23
על החלטה המנוגדת לעקרון פומביות הדין	10/23	תעבורה	29.6.23

29.6.23	שלום	294/23	לבית המשפט יש שיקול דעת אם לפרסם לציבור "החלטות בפתקית" בתיקים הפתוחים לעיון הציבור אשר מתנהלים בפניו
13.8.23	עבודה	248/23	על חובת שופט הלוקה זמן ממושך בבריאותו לעדכן את המערכת אודות פסקי דין הממתינים זמן רב לכתיבה על ידו
3.9.23	שרעי	586/23	אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשת פסלות
12.9.23	שלום	611/23	על עיכוב במתן פסקי דין שהוביל לפרישה מן השיפוט
21.11.23	שלום	665/23	ועוד על דרך הדיון במעמד צד אחד בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת
26.12.23	שלום	798/23	על ניהול דיוני מעצר בהיוועדות חזותית וסמכותו של בית המשפט בעניין זה
28.12.23	שלום	544/23	על התמודדות בית המשפט עם התנהלות בלתי תקינה של עורכי דין

תמצית החלטה

על סמכות הנציב לברר תלונה שמגיש שופט דיין או קאדי על עמיתו או על נשיא

תקציר: הנציבות ביררה בעבר והיא מוסמכת לברר תלונות שמגיש שופט (דיין או קאדי) על שופט אחר או על הנשיא. סעיף 14 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, נותן סמכות לכל אדם להלין על שופט (דיין או קאדי), ואין הוא מסייג את דבריו כלל ועיקר. גם את הביטוי "רואה עצמו נפגע" שבסעיף האמור יש לפרש על דרך ההרחבה ולא רק כלפי מי שמנהל דיון משפטי בפני מי שעליו הוא מלין. אף מבחינת המדיניות הרצויה אין למנוע הגשת תלונות לנציב של שופט, דיין או קאדי על עמיתו, שהרי מטרת המחוקק היא ליתן בידי הנציב סמכות יחודית לברור תלונות על היושב בדין.

1. קאדי של בית הדין השרעי לערעורים הגיש תלונה על נשיא בית הדין השרעי לערעורים.
2. בתגובתו לתלונה טען הנשיא, בין היתר, כי קאדי אינו מוסמך על פי החוק להגיש תלונה על קאדי אחר ולא כל שכן על הנשיא.
3. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי הטענה אינה נראית לו כלל ועיקר, והיא גם סותרת את העובדה כי הנציבות ביררה בעבר תלונות שהוגשו על ידי שופטים או קאדים על עמיתיהם לשפיטה.
4. גם מבחינת הוראות הדין, הוסיף הנציב, אין אחיזה לסברת הנשיא. סעיף 14 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, נותן סמכות לכל אדם להלין על שופט (או קאדי), ואין הוא מסייג את דבריו כלל ועיקר. גם את הביטוי "רואה עצמו נפגע" שבסעיף האמור יש לפרש על דרך ההרחבה ולא, כסברת הנשיא, רק כלפי מי שמנהל דיון משפטי בפני מי שעליו הוא מלין.
5. אף מבחינת המדיניות הרצויה אין למנוע הגשת תלונות לנציב של שופט, דיין או קאדי על עמיתו, שהרי מטרת המחוקק היא ליתן בידי הנציב סמכות יחודית לברור תלונות על היושב בדין.

תמצית החלטה

על מחיקת תביעה מחוסר מעש אף שהתראות על כך מצד בית המשפט לא נמסרו למתלונן

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה של מתלונן על מחיקת תביעתו אף ששתי החלטות של בית המשפט שהתריאו על כך לא הובאו לידיעתו ואין אישורי מסירה שלהן. בהחלטתו קבע הנציב, כי שעה שאין אישורי מסירה של שתי החלטותיה האחרונות של השופטת למתלונן, לא ניתן היה לקבוע, כי המתלונן לא פעל על פי מה שקבעה בהן, ומכאן גם שלא ניתן היה למחוק את תביעתו מחוסר מעש. יש אף להצר על כי גם שעה שהמתלונן הגיש לאחר מכן בקשות בעניין זה לא מצאה השופטת להבין, כי את מחיקת התביעה היה מקום לבטל משיקולי עיקרי הצדק הטבעי.

1. שופטת מחקה, מחוסר מעש, את תביעת המתלונן, לאחר שלא עמד בהוראותיה, כעולה משתי החלטות אחרונות שנתנה בהליך טרם מחיקתו. אין מחלוקת, כי אין אישורי מסירה של אותן החלטות למתלונן. בקשת המתלונן לביטול החלטת השופטת, בטענה כי החלטותיה לא התקבלו אצלו, נדחתה.
2. בהחלטתו קבע הנציב, כי שעה שאין אישורי מסירה של שתי החלטותיה האחרונות של השופטת למתלונן, לא ניתן היה לקבוע, כי המתלונן לא פעל על פי מה שקבעה בהן, ומכאן גם שלא ניתן היה למחוק את תביעתו מחוסר מעש.
3. קודם שהחליטה השופטת על מחיקת התביעה מחוסר מעש, שומה היה עליה לבדוק אם קיימים במערכת נט-המשפט אישורי מסירה של שתי החלטותיה. לו היתה בודקת את הדבר, בדיקה פשוטה ביותר יש לומר, חזקה עליה כי הייתה מגלה כי החלטותיה אלה לא נמסרו לידי המתלונן, ומשכך לא היה כל מקום לקבוע כי דין תביעתו להימחק בנסיבות העניין.
4. זאת ועוד. דבר ההתראה בדבר האפשרות למחיקת התביעה מחוסר מעש הוזכר בהחלטת השופטת השניה, שכאמור לא נמסרה למתלונן. שעה שדבר ההתראה לא הגיע לידיעתו של תובע, לא ניתן למחוק את תביעתו מעילה זו (השוו תמצית החלטה מיום 3.4.22 מחיקת תביעה מחוסר מעש לאור מדיניות בית המשפט לפיה לא יינתנו אורכות מעבר לשנה להגשת כתב הגנה ומבלי ליתן התראה מוקדמת בדבר המחיקה (מספרנו 29/22)).
5. יש להצר על כי גם שעה שהמתלונן הגיש לאחר מכן בקשות בעניין זה לא מצאה השופטת להבין, כי את מחיקת התביעה היה מקום לבטל משיקולי עיקרי הצדק הטבעי.
6. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת.

תמצית החלטה

הקפדה על הוצאת צווים - הלימה בין החשד לבקשה בגינה מתבקש צו חיפוש

תקציר: תלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע לחתימת שופטת על צו חיפוש הלוקה בחסר, כאשר על אף שהחשד המופיע בבקשה להוצאת צו חיפוש התמקד בעבירות של הוצאת רכוש ואמל"ח מרשות הצבא, נאמר בבקשה, כי החיפוש נחוץ כדי לתפוס "כל כלי החשוד ככלי לשימוש בסמים מסוכנים או כל חומר החשוד כסם או כל חפץ החשוד כגנוב או כל חפץ שנעברה או עתיד להיעבר לגבי עבירה מסוג כלשהו". הנציב קבע, כי הצו שניתן על ידי השופטת לוקה בחסר בכמה עניינים – ראשית, אין התייחסות לסתירה בין החשד לבין הפריטים אותם מבקשים לתפוס. שנית, גם אם במהלך הדברים שנשא המבקש בפני בית המשפט, הוא ציין כי קיים, בנוסף, חשד לביצוע עבירות של סחר או שימוש בסמים מסוכנים, היה על בית משפט לצרף פרוטוקול בו ייכתבו דברים אלה במפורש, ובכל מקרה היה צריך לבקש את תיקון הצו באופן שיפורטו בו כל סעיפי החשד.

1. עניינה של התלונה בבקשה שהוגשה על ידי המשטרה הצבאית, במעמד צד אחד, לעריכת חיפוש בביתו של חייל, אשר נחשד בעבירה של "הוצאת אמל"ח מרשות הצבא". לבקשה צורפה הבהרה של קצין חקירות מהמשטרה הצבאית לפיה יש חשד כי החייל מוכר קסדות צבאיות.
2. למרות שהחשד שצויין בבקשה ובהבהרה התמקד בעבירות של הוצאות רכוש ואמל"ח מרשות הצבא, נאמר בבקשה כי החיפוש נחוץ כדי לתפוס "כל כלי החשוד ככלי לשימוש בסמים מסוכנים או כל חומר החשוד כסם או כל חפץ החשוד כגנוב או כל חפץ שנעברה או עתיד להיעבר לגבי עבירה מסוג כלשהו".
3. הבקשה וההבהרה הובאו בפני שופטת, אשר נתנה במעמד צד אחד צו חיפוש כמבוקש.
4. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי בבקשת ההבהרה נכתב כי ישנם ממצאים הקושרים את החייל לביצוע עבירות סחר ברכוש צבאי. יחד עם זאת, היחידה החוקרת כתבה בפירוש בבקשתה כי היא מבקשת להתיר לה לתפוס: "כל כלי החשוד ככלי לעישון בסמים מסוכנים... או כל חפץ החשוד כגנוב...".
5. עוד הוסיפה השופטת, כי הבקשה שהוגשה הייתה "כללית יחסית", וכי במהלך הדיון היא קיבלה הסבר מנציג מצ"ח שהופיע בפניה, ובעקבות כך היא לא סברה שיש למקד את החיפוש רק לסוג העבירות שלגביהן עלה החשד, והיא מצאה לנכון להתיר במסגרת החיפוש גם תפיסת סמים מסוכנים וכלים לעישונם.
6. בהחלטתו קבע הנציב, כי צודק המתלונן בטרונותו, כי אין כל הלימה בין החשד שהופנה להוצאת אמל"ח מרשות הצבא, לבין הבקשה לתפוס "כל כלי החשוד ככלי לשימוש בסמים מסוכנים ... או כל חפץ החשוד כגנוב ...".
7. הנציב הדגיש, כי היה על בית המשפט, לפני חתימתו על הצו, ליתן את דעתו לסתירה בין סעיפי הבקשה, וגם אם בית המשפט קיבל הסבר בעל פה מנציג מצ"ח הקושר את

החייל לעבירות סמים מסוכנים, היה עליו להתעלם מתוספת זו או לחילופין לבקש מנציג מצ"ח לתקן את הבקשה כך שייכתב בה "ברחל בתך הקטנה", כי קיים חשד נגד החייל גם בעבירות סמים מסוכנים.

8. לסיום קבע הנציב כי בירור התלונה העלה, כי הצו שניתן על ידי השופטת לוקה בחסר בכמה עניינים. ראשית, אין התייחסות לסתירה בין החשד שעלה נגד החייל, כפי שנכתב בהבהרה ובסעיפים 1 ו-4 לבקשה, לבין האמור בסעיף 3 בו נמנו הפריטים אותם מבקשים לתפוס. שנית, גם אם נציג מצ"ח, במהלך הדברים שנשא בפני בית המשפט, ציין כי החייל חשוד גם בעבירות של סחר או שימוש בסמים מסוכנים, היה על בית המשפט לצרף פרוטוקול בו ייכתבו דברים אלו במפורש, ובכל מקרה היה צריך לבקש את תיקונו של הצו באופן שיפורטו בו כל סעיפי החשד. עוד נאמר בהחלטה, כי חתימת השופטת על צו, אשר סעיפיו אינם מתיישבים אלה עם אלה, יכולה להביא את המתלונן לידי מסקנה כי השופטת "לא קראה את הבקשה בטרם חתמה וקיבלה את ההחלטה כחותמת גומי", ואף חמור מכך – הבינה את מהות החשד וחרף זאת נתנה צו חיפוש רחב הרבה יותר מזה שהתבסס על החשד הקונקרטי.

9. וכפי שקבע הנציב לשעבר אליעזר גולדברג ז"ל (בהחלטתו בתיק 999/08), העובדה שמדובר בטופס אותו יש למלא, אינה מונעת משופט הדין בבקשה לצרף לו פרוטוקול, ככל שהוא מוצא לנכון, בו יתועד תהליך מתן הצו והדברים שבוררו בעת הדיון בנתינתו.

10. התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה

על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה ליתן צו למניעת הטרדה מאיימת

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה ליתן צו למניעת הטרדה מאיימת.

בהחלטתו קבע הנציב, כי הדין מחייב, לאחר מתן צו במעמד צד אחד, קביעת דיון במעמד שני הצדדים בהקדם ועד 7 ימים, ועל כך יש להקפיד. כמו כן ראוי הוא כי בית המשפט לא יחליט, ביוזמתו, על סגירת הדלתות נוכח כלל פומביות הדיון, ובלא שאף נשמעה עמדת מגיש הבקשה בעניין זה.

כן מתעורר קושי שעה שהבקשה לא נתמכה במקור בתצהיר, וכאשר לא התקיים דיון במעמד צד אחד וכפועל יוצא מכך לא הוזהר מגיש הבקשה לומר אמת. כל עוד לא תוקן החוק או הותקנו תקנות בעניין זה, שומה על שופט להקפיד, למצער, על מתן צו בבקשה הנתמכת בתצהיר או לאחר אזהרת המבקש בעל פה, וזאת בשעת דיון המתקיים במעמד צד אחד. הנציב הוסיף, כי להשקפתו גם אם יוגש תצהיר ייטיב בית המשפט לעשות אם יקיים דיון בו יוזהר המבקש כנדרש.

1. פלונית הגישה בקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת, האוסר על המתלונן להטרדה. השופט לא קיים דיון (בו נשמעה פלונית במעמד צד אחד) אלא נתן החלטה בה נעתר לבקשה והוסיף, כי אמנם על פי הדין משניתן הצו יש לקיים דיון במעמד הצדדים בהקדם האפשרי ועד 7 ימים, ואולם בשים לב לטענות המועלות בבקשה אין בדעת בית המשפט להטריח את הצדדים לדיון, אך זכותו של המתלונן לעתור לקיום דיון בכל עת שאז ייקבע דיון מיד.

2. בתלונתו הלין המתלונן, בין היתר, על כי לאחר מתן החלטתו לא קבע השופט דיון במעמד שני הצדדים; כי בקשת המבקשת למתן הצו הוגשה ללא תצהיר תומך וכי ההחלטה להיעתר לה ניתנה על ידי השופט בלא שהתקיים דיון בו היא הוזהרה ונחקרה על העובדות המועלות בבקשה; וכי בהחלטתו מצא השופט, מיוזמתו, להורות על סגירת הדלתות ואי פרסום ההחלטה זולת לבעלי הדין.

3. בהחלטתו הפנה הנציב להוראת החוק בדבר קביעת דיון במעמד שני הצדדים בהקדם האפשרי, ולא יאוחר משבעה ימים מיום מתן הצו הארעי. וכך נאמר בסעיף 7(ב) לחוק מניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001: "ניתן צו מניעת הטרדה מאיימת במעמד צד אחד, יתקיים הדיון בנוכחות שני הצדדים בהקדם האפשרי ולא יאוחר משבעה ימים מיום מתן הצו". לדברי הנציב, מדובר בהוראה מנדטורית שאין לסטות ממנה, נוכח הפגיעה שעשויה להיגרם לזכויות המשיב לבקשה. קביעת השופט, כי בידי המשיב (המתלונן) לבקש לקיים דיון כאמור, הופכת את נקודת הכובד הראויה ואף מטילה עליו נטל שלא הוטל עליו בחוק. לכך הוסיף הנציב, כי אין כל ספק שדרך ניהול משפט ראויה משמעה הקפדה על הוראותיו של המחוקק, לא כל שכן שעה שהדבר נאמר בחקיקה ראשית ולא בחקיקת משנה, וחבל שלא כך נהג השופט.

4. הנציב הוסיף והפנה, בהקשר זה, להחלטת הנציב לשעבר, השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין, מיום 11.11.18 (מספרנו 588/18), בה נמצאה תלונה מוצדקת שעה שהשופטת

שדנה בהליך לא קבעה דיון במעמד שני הצדדים כקביעת החוק, אלא איפשרה לצד שכנגד להגיש תצהיר ולבקש את ביטולו של הצו שניתן במעמד צד אחד. וכך כתב הנציב בהחלטתו בעניין זה: "התנהלות המתלוננת בבקשה קודמת, העובדה שמדובר בתיק שטופל על ידי מותב אחר וכן שבית המשפט איפשר למתלוננת להגיש תצהיר תשובה ולעתור לביטול הצו, אינם מאיינים את קביעתו המפורשת של הדין אודות הצורך בקיום דיון במעמד שני הצדדים. משלא קבעה כך השופטת, נמצאה התלונה מוצדקת".

5. כן קבע הנציב, כי גם ראוי הוא להיזהר בסגירת הדלתות ביוזמת בית המשפט, ודאי שעה שבית המשפט אינו מבקש התייחסות ממגיש הבקשה לעניין זה. ככלל, יש לזכור, דיונים מתקיימים בבית המשפט בדלתיים פתוחות.

6. טוב עשה השופט, העיר הנציב בהחלטתו, כי בעקבות פניית הנציבות אליו הוא הסכים, כי מתעורר קושי שעה שהבקשה לא נתמכה במקור בתצהיר, וכאשר לא התקיים דיון במעמד צד אחד וכפועל יוצא מכך לא הוזהרה מבקשת הבקשה לומר אמת. הנציב הטעים, כי כל עוד לא תוקן החוק או הותקנו תקנות בעניין זה, שומה על שופט להקפיד, למצער, על מתן צו בבקשה הנתמכת בתצהיר או לאחר אזהרת המבקש בעל פה, וזאת בשעת דיון המתקיים במעמד צד אחד. הנציב הוסיף, כי להשקפתו גם אם יוגש תצהיר ייטיב בית המשפט לעשות אם יקיים דיון בו יוזהר המבקש כנדרש.

7. התלונה נמצאה אפוא מוצדקת בעניינים דלעיל.

תמצית החלטה

על המועד שבו יש לקיים גילוי נאות ועל נימוק ההחלטה להעביר תיק למותב אחר

תקציר: בפתח דיון בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון הודיעה הנשיאה כי בנה של אחת העותרות אמור להתחיל את התמחותו בלשכתה בחודש הקרוב, וכי הוא ימודר מכל עיסוק בעתירה. לפיכך, היא אינה רואה עילה לפסילתה מלשבת בדין באותו הליך. לטענת המתלוננים, הבן החל את התמחותו ביום שלאחר הדיון, ועל כן הנשיאה הפרה את הכלל לפיו על שופטים ורשמים לכלול ברשימת המניעויות שלהם "בני משפחה בדרגת קרבה ראשונה לעוזר משפטי או מתמחה שהם מתדיינים חוזרים, בתקופה שבה העוזר המשפטי או המתמחה מועסק בלשכת השופט או הרשם". בנוסף, הלינו המתלוננים על כך שלמחרת הדיון פסלה הנשיאה את עצמה מלדון בהליך מבלי שנימקה באופן כלשהו את החלטתה.

הנשיאה הבהירה כי מדובר בעתירה שמתנהלת זה מספר שנים, והיא העריכה כי הדיון המדובר יהיה האחרון ולאחריו יינתן פסק דין. לכן היא סברה כי ניתן יהיה להסתפק בגילוי נאות של העובדה שבנה של העותרת יתחיל את התמחותו בלשכתה לאחר הדיון, ואולם, משהתברר כי ההתדיינות צפויה להימשך, היא החליטה שלא לדון עוד בעתירה. כמו כן, עם תחילת ההתמחות של הבן היא עדכנה את שמה של אמו ברשימת המניעויות שלה. הנציב קבע כי טוב עשתה הנשיאה כשקיימה גילוי נאות, אך לאור העובדה שהבן החל את התמחותו יום לאחר הדיון מן הראוי היה לקיים גילוי נאות בעניין מוקדם יותר כדי לאפשר לצדדים לשקול אם לבקש את פסילתה מלשבת בדין. כמו כן, מן הראוי היה שהנשיאה תנמק את החלטתה, ולו באופן תמציתי, מדוע החליטה להעביר את התיק לשופט אחר לאחר שיום קודם לכן היא הודיעה כי אינה רואה בהתמחותו של הבן עילה לפסילתה.

1. לדברי המתלוננים, בפתח דיון שהתקיים בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון הודיעה הנשיאה, כי בנה של אחת העותרות המרכזיות "אמור להתחיל להתמחות בחודש הקרוב", אמירה שמסתירה את העובדה, כי הלה אמור להתחיל את התמחותו ביום שלמחרת. בנוסף, ציינה הנשיאה, כי בכוונתה למדר את המתמחה מכל עיסוק בתיק, וכי היא אינה רואה בכך עילה לפסילתה מלדון בו.

2. לטעמם של המתלוננים, הנשיאה הפרה בכך את הקבוע במסמך "אמות מידה לגיבוש רשימת מניעויות לשופטים ורשמים" (להלן: מסמך אמות המידה או רשימת המניעויות) – אשר פורסם על ידה בשנת 2020, ולפיו על שופטים ורשמים לכלול ברשימת המניעויות שלהם "בני משפחה בדרגת קרבה ראשונה לעוזר משפטי או מתמחה שהם מתדיינים חוזרים, בתקופה שבה העוזר המשפטי או המתמחה מועסק בלשכת השופט או הרשם" (סעיף 3(י) לרשימת המניעויות).

3. המתלוננים מציינים, כי בעקבות פנייה של אתר חדשות מסוים אל הנשיאה בנושא, היא הודיעה כי היא פוסלת את עצמה מלדון בתיק, וזאת ללא נימוק וללא ציון הפנייה אליה או הקשר הבעייתי בין המתמחה לבין העותרת המרכזית.

4. בתגובתה מסרה הנשיאה, כי מדובר בדיון חמישי במספר בחמשת התיקים

המאוחדים המתנהלים מזה שנים ארוכות בבית המשפט העליון, ובהם ניתנו זה מכבר צווים על תנאי.

5. לדברי הנשיאה, היא העריכה שדיון זה יהיה הדיון האחרון בתיקים, ולאחריו יינתן פסק דין שיביא לסיומם של ההליכים הממושכים. בנסיבות אלה, היא סברה כי ניתן יהיה להסתפק בגילוי נאות של העובדה שהמתמחה יחל את התמחותו בלשכתה לאחר הדיון, וכי הוא ימודר מכל עיסוק בעתירות – "מידור זה אינו מעורר קושי מיוחד בהינתן העובדה כי בלשכתי מועסקים ארבעה עוזרים משפטיים ומתמחה נוספת", הבהירה הנשיאה.

6. לאחר הדיון, ציינה הנשיאה, החליט ההרכב להיענות לבקשת המדינה ולהורות על הגשת הודעת עדכון נוספת. לפיכך, משהתברר בשלב זה, כי ההתדיינות בתיקים אלה צפויה להימשך וטרם הגיעה לסיומה, היא החליטה שלא להמשיך לדון בהם.

7. בנוסף, מסרה הנשיאה, כי מיד עם תחילת התמחותו נוספה אימו של המתמחה לרשימת המניעויות שלה. כמו כן, נערכה בדיקה של מצבת התיקים התלויים ועומדים בלשכתה, והוחלט על ידה שלא להוסיף לדון במהלך תקופת התמחותו של המתמחה בהליכים תלויים ועומדים נוספים שקשורים לאימו.

8. אשר לאמות המידה שנקבעו ברשימת המניעויות, הבהירה הנשיאה, כי הן "נועדו להנחות שופטים ורשמים בגיבוש רשימת מניעויות שמטרתה לשמש כלי עזר לגורמים מנהליים המנתבים לכתחילה תיקים לטיפולם של שופטים ורשמים. זאת, להבדיל מקיומה של עילת פסלות מהותית לפי הדין (ראו: סעיפי "רקע ומטרה" במסמך אמות המידה; ע"א 8675/20 שגי' נ' אחוזת החוף בע"מ, פסקה 6 (10.2.2021))."

9. באמות המידה נקבע, בין היתר, כי בני משפחה בדרגת קרבה ראשונה לעוזר משפטי או למתמחה שהם מתדיינים חוזרים, ייכללו ברשימת המניעויות של השופט בתקופה שבה העוזר המשפטי או המתמחה מועסק בלשכתו. עם זאת, הדגישה הנשיאה, השאלה האם על שופט לפסול את עצמו מלדון בהליך מסוים היא שאלה שצריכה להיבחן על ידו לגופה בכל מקרה ומקרה, בין אם הגורם הרלוונטי נכלל ברשימת המניעויות ובין אם לאו, וזאת בהתאם למבחן "החשש הממשי למשוא פנים" הקובע בסעיף 77א(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (סעיף 3 למסמך אמות המידה). כן מודגש במסמך, כי "הסמכות לדון היא גם החובה לדון", וכי "כשאין מניעה חייב שופט לדון בתיק שנותב אליו" וזאת בכפוף לגילוי נאות מתאים כשהדבר נדרש (סעיף 5 למסמך אמות המידה).

10. לאור האמור לעיל, סבורה הנשיאה, כי הצורך בעדכון רשימת המניעויות מתעורר עם התחלת התמחותו של מתמחה בלשכתו של שופט, ועדכון זה נעשה על ידה במועד.

11. אשר להמשך הטיפול בעתירות על ידה, הרי שטרם הדיון היא סברה, כי בשים לב לכך שמדובר בעתירות שמתנהלות במשך שנים ארוכות, אשר בהן היא התחילה לטפל עוד בשנת 2017 – זמן רב טרם תחילת ההתמחות של הבהן בלשכתה – לא קמה עילת פסלות המצדיקה החלפת שופט בשלב דיוני כה מתקדם. זאת, מתוך הערכה שהדיון המדובר יהיה הדיון האחרון וכי לצורך כתיבת פסק דין בו די יהיה בגילוי נאות, ואולם, משהוברר כי ההליכים עודם ממשיכים ואינם מתכנסים לכדי פסק דין, היא החליטה, כאמור, להימנע מהמשך הטיפול בהם, ולו בשל מראית פני הדברים.

12. הנציב קבע בהחלטתו, כי הנשיאה נהגה באופן ראוי כאשר הודיעה לצדדים בגילוי נאות, כי בנה של אחת העותרות אמור להתחיל את התמחותו בלשכתה בחודש הקרוב. בכך, ניתנה לצדדים הזדמנות לבקש את פסילתה של הנשיאה מלדון בעתירה, דבר שלא

נעשה. עם זאת, ציין הנציב, כי טוב הייתה עושה הנשיאה לו הייתה מבהירה לצדדים ביתר שקיפות, כי הלה אמור להתחיל את התמחותו ביום שלמחרת.

13. עוד קבע הנציב, כי טוב עשתה הנשיאה לאחר שהתברר לה כי בניגוד למה ששיערה קודם הדיון, התיק עודנו נמשך, כאשר הורתה על העברת התיק לשופט אחר. כמו כן, ציין הנציב כי הנשיאה פעלה כראוי כאשר הכלילה את אמו של המתמחה ברשימת המניעויות שלה.

14. יחד עם זאת, העיר הנציב, כי לא ניתן להתעלם מכך שמדובר בדיון שהתקיים בסמוך ממש (יום לפני) לתחילת התמחותו הידועה מראש של הבן. לפיכך, גם אם שוכנעה הנשיאה שלא קיים חשש ממשי למשוא פנים מצדה המצדיק את פסילתה בשלב כה מתקדם של ההליך, הרי שטוב הייתה עושה לו לא הייתה ממתינה ליום הדיון אלא מקדימה את הגילוי הנאות זמן מה לפני כן, מה שהיה מאפשר לכל הנוגעים בדבר לשקול באופן מיטבי את הנושא, ובמידת הצורך, לבקש את פסילתה.

15. בנוסף, הטעים הנציב, כי מן הראוי היה לו הייתה מבהירה הנשיאה בהחלטתה, גם אם באופן תמציתי, מדוע החליטה להעביר את התיק לשופט אחר לאחר שהודיעה לצדדים יום לפני כן, כי היא אינה רואה בהתמחותו של הבן עילה לפסילתה מלדון בתיק.

16. בהערות שלעיל, מוצה הטיפול בתלונה.

תמצית החלטה

על מחסור בשופטים מכהנים ואי כינוס הוועדה לבחירת שופטים מזה זמן רב

תקציר: תלונה על מועד רחוק שנקבע לשמיעת הוכחות בבית הדין האזורי לעבודה נדחתה, ככל שהיא נוגעת לשופטת שדנה בהליך, נוכח מצוקת כוח אדם שיפוטי, כפי שהסבירה נשיאת בית הדין.

עם זאת מצא הנציב להפנות את תשומת לב נשיאת בית המשפט העליון ושר המשפטים לעיכובים הנוצרים בהליכים המשפטיים בכלל הערכאות, ובכלל זה עקב אי התכנסותה של הוועדה לבחירת שופטים מאז חודש אפריל 2022, דבר הגורם למחסור הולך וגדל בשופטים מכהנים.

1. המתלונן הינו התובע בהליך שעניינו סכסוך עבודה, אשר מתברר בפני שופטת המכהנת באחד מבית הדין האזוריים לעבודה. בתלונתו הוא מלין על התמשכות הליכים מצידה של השופטת, בכך שקבעה דיון הוכחות במועד מאוחר, החורג לדבריו מן הסביר. המתלונן מצייין, כי הדיון המקדמי בהליך התקיים בחודש אוקטובר 2022 כאשר דיון הוכחות נקבע אך לחודש ינואר 2024.
2. לדידו של המתלונן, פער לוחות הזמנים בין שני הדיונים של יותר משנה, "לא ריאלי ולא מקדם בעיני". זאת, הן לאור החשיבות הרבה שהוא תולה במשפט והן מאחר שמדובר לטעמו "בתיק תביעה ברור, מסודר ומתועד היטב באופן אובייקטיבי וכרונולוגי".
3. בסיום דבריו, פנה המתלונן, באמצעות תלונתו לנציבות, אל השופטת בבקשה להקדים את מועד הדיון "לתאריך ריאלי לרבעון הראשון של שנת 2023".
4. נשיאת בית הדין האזורי מצאה להגיב לתלונה שהגיש המתלונן. לדברי הנשיאה, נוכח אופייה של התלונה, והיותה עוסקת בשיטת העבודה של בית הדין ולא בהתנהלות השופטת, היא החליטה להשיב עליה כנשיאת בית הדין האזורי לעבודה. השופטת הנילוה כתבה, כי אין לה מה להוסיף על האמור בתגובת הנשיאה.
5. לדברי הנשיאה, בית הדין האזורי סובל "ממחסור חמור בשופטים עקב פרישות ומחלות, והעדר מינויים חדשים". הנשיאה ציינה, כי בית הדין "עושה כל שביכולתו על מנת לטפל בתביעות המוגשות אליו, ולתת מענה מהיר ככל הניתן בנסיבות. בכלל זאת אנו מקפידים לתת מענה מהיר לתביעות בהליך דיון מהיר, קביעת תיקי סכסוך עבודה (סע"ש) לפישור בפני נציגי ציבור ועוד".
6. הנשיאה הוסיפה, כי בהליך נשוא התלונה הוגשה התביעה בחודש אפריל 2022. הצדדים הוזמנו לשיבת פישור בפני נציגי הציבור, אך הנתבעת (מדינת ישראל) הודיעה שאיננה מעוניינת בהליך זה. ישיבת קדם משפט התקיימה בפני השופטת כחצי שנה לאחר הגשת התביעה ודיון ההוכחות, שאמור להתקיים בחודש ינואר 2024, נקבע בפחות משנתיים לאחר הגשת התביעה.

7. לדברי הנשיאה, מרבית התיקים בבית הדין נקבעים למועדים רחוקים עוד יותר, כך שהמקרה הנדון משקף "עבודה יעילה ביותר של השופטת".
8. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי דין התלונה על השופטת עצמה להידחות, מאחר שאין לה אחריות לכך שהיומן לא איפשר קביעת מועד מוקדם יותר.
9. עם זאת ציין הנציב, כי אכן, מבחינתו של המתלונן מדובר בדחייה ממושכת יתר על המידה של דיון ההוכחות, שהוא ממתין לו, מן הסתם, בכיליון עיניים. ואולם נוכח האמור בתגובתה של נשיאת בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב-יפו, אין לומר, כי מבחינה אובייקטיבית מדובר בדחייה בלתי מידתית או בהתמשכות הליכים בלתי סבירה.
10. עם זאת מצא הנציב להפנות את תשומת לב נשיאת בית המשפט העליון ושר המשפטים לעיכובים הנוצרים בהליכים המשפטיים בכלל הערכאות, ובכלל זה עקב אי התכנסותה של הועדה לבחירת שופטים מאז חודש אפריל 2022, דבר הגורם למחסור הולך וגדל בשופטים מכהנים.

תמצית החלטה

על החלטה המנוגדת לעקרון פומביות הדיון

תקציר: שופטת הורתה לעורכת דין (המתלוננת) שנכחה באולמה (כצופה מן הצד) לצאת מהאולם הגם שמדובר בדיון שהתנהל בדלתיים פתוחות. השופטת נימקה את הוראתה בכך שקיימות הגבלות בשל התפרצות גל הקורונה. ואולם, לדברי המתלוננת, בירור שהיא ערכה עם המזכירות העלה כי לא קיימת כל הגבלה והדיונים מתנהלים כרגיל. לאחר ששבה המתלוננת לאולם נתנה השופטת החלטה המתירה רק למי שמייצג בדיון, לנאשם ולעדים להיות נוכחים בו. המתלוננת סבורה, כי החלטתה של השופטת נובעת מרצון ל"ניקום" בה על כך שתלונה שהיא הגישה נגדה בעבר נמצאה מוצדקת.

השופטת מסרה בתגובתה כי קודם שהחל הדיון בתיק הנדון התנהל בפניה דיון בתיק אחר בדלתיים סגורות, ועל כן היא הורתה לכל הנוכחים לצאת מהאולם, לרבות לעורכי הדין, לנאשמים ולעדים. כאשר החל הדיון בתיק היא סברה כי קיומו בדלתיים סגורות יסייע לקידומו לאור בקשת באי כוחם של הצדדים.

בהחלטתו קבע הנציב, כי עיקרון פומביות הדיון הוא בעל מעמד חוקתי בשיטתנו המשפטית. עיקרון זה מהווה מרכיב חשוב במשטר דמוקרטי בהבטיחו את עקרון השקיפות, ומשמש ערובה לתקינותו של ההליך השיפוטי ולזכות הציבור לדעת. מעקרון פומביות הדיון נובעת זכותו של מי שחפץ בכך לצפות בדיון משפטי המתקיים בדלתיים פתוחות, גם אם אינו צד להליך ואינו מייצג את אחד מבעלי הדין.

הסברה של השופטת להוצאת המתלוננת מהאולם לא הניח את דעתו של הנציב, וזאת שעה שלא ניתנה על ידה כל החלטה על קיום הדיון בדלתיים סגורות. לפיכך, נמצאה התלונה מוצדקת.

1. לטענת המתלוננת, שהיא עורכת דין, תלונה קודמת שהוגשה על ידה נגד השופטת נמצאה מוצדקת על ידי הנציב, וזו כפי הנראה הסיבה להתנכלותה אליה בעת הגעתה לצפות בדיון שהתקיים בפניה.
2. לדבריה, חבר למקצוע הציע לה להגיע לדיון שבו הוא משמש כסנגור של הנאשם, שכן אמורה הייתה להידון בו סוגיה מעניינת, והיא נענתה להצעה.
3. לטענת המתלוננת, היא נכנסה לאולם והתיישבה בספסל האחורי בשקט וללא הפרעה. באולם נכחו הסניגור, התובע, הנאשם ושלושה אזרחים נוספים. עוד טרם שהחל הדיון, פנתה אליה השופטת ושאלה האם היא מייצגת בתיק כלשהו שנדון בפניה היום. היא השיבה בשלילה, והבהירה כי היא מתלווה לחבר לצורך שמיעת הדיון. לפתע, אמרה השופטת כי רשאים להישאר באולם באי כוחם של הצדדים והנאשם בלבד בשל "ענייני קורונה וזה". המתלוננת ביקשה להישאר באולם, והסבירה כי היא הגיעה במיוחד כדי לשמוע את טיעוני החבר בסוגיה מעניינת. בנוסף, היא ציינה כי מדובר בדיון בדלתיים פתוחות וכי היא חובשת מסכה ואין כל מניעה לנוכחותה באולם. על כך ענתה השופטת

- כי קיימות הגבלות בשל התפרצות גל הקורונה.
4. לפיכך, ציינה המתלוננת, כי היא יצאה מהאולם וביררה עם מזכירות בית המשפט האם קיימות הגבלות מיוחדות עקב הקורונה. נאמר לה כי אין כל הגבלה וכי הדיונים מתנהלים כרגיל. משכך, היא שבה לאולם, אך השופטת אמרה לה שהיא אינה יכולה להישאר בו. לאחר שהיא הסבירה שוב כי היא מעוניינת לשמוע את הטענות בתיק, הכתיבה השופטת לפרוטוקול את ההחלטה הבאה: "בית המשפט מורה כי בדיון יהיו נוכחים רק מי שמייצג בדיון, הנאשם והעדים"
  5. המתלוננת הפנתה לכלל לפיו בית המשפט ידון בפומבי, זולת אם נקבע אחרת בחוק או אם בית המשפט הורה אחרת לפי חוק. אין חולק, הטעימה המתלוננת, כי התקיים דיון בדלתיים פתוחות. מכאן, כי ההחלטה להוציאה מהאולם נבעה מ"התעמרות, התנכלות ושרירותיות" מצד השופטת כלפיה, וזאת כ"נקמה" על כך שהיא הגישה נגדה תלונה.
  6. בתגובתה מסרה השופטת, כי התלונה היא עוד חולייה בשרשרת ההכפשות שמנהלת המתלוננת נגדה, ובכלל זה, הגשת בקשות חוזרות ונשנות לפסילתה והגשת תלונה קודמת לנציב, כאשר כל אלו החלו לראשונה רק לאחר שנאשם שיוצג על ידה הורשע על ידי השופטת בדיון לאחר ניהול הוכחות בעבירת שכרות.
  7. השופטת ציינה כי ביום הדיון התקיימו בפניה באופן חריג מספר מועט של דיונים בשל העובדה שהיא הקצתה את היום לשמיעת הוכחות בתיק הנדון. קודם שהחל הדיון התקיים דיון בתיק אחר בדלתיים סגורות בשל נסיבות מיוחדות של הנאשמת. בשל האמור, היא הורתה על הוצאתם של כל הנוכחים מהאולם ובכלל זה עורכי דין, נאשמים, עדים וכל מי שנכחו באולם באותה עת. לאחר מכן, החל הדיון בתיק נשוא התלונה, כאשר בא כוחה של המאשימה טען לתיקון כתב האישום. בשלב זה, המתלוננת לא נכחה באולם. בסמוך לכך ביקש הסנגור את סיוע בית המשפט בהידברות בין הצדדים לצורך הסדר טיעון בטרם שמיעת הראיות. התנהל שיח בין הצדדים כפי שזה בא לידי ביטוי בפרוטוקול, כאשר הנאשם אינו נוכח באולם. בשלב זה נכנסה המתלוננת לאולם, והיא אכן שאלה אותה האם היא מייצגת בתיק, והיא השיבה על כך בשלילה.
  8. השופטת הבהירה, כי היא ערה לכך שהדיונים הם פומביים, אלא אם כן נקבע אחרת, אך היא סברה כי קיום הדיון בדלתיים סגורות יסייע לקידום התיק לאור בקשת באי כוח הצדדים.
  9. השופטת דחתה את הטענה, לפיה התנהל בינה לבין המתלוננת שיח כמתואר בתלונה. לדבריה, המתלוננת יצאה מהאולם לאחר מתן החלטתה, והדיון נמשך.
  10. השופטת הדגישה, כי אין כל שחר לטענה לפיה היא מתנכלת ומשפילה את המתלוננת (בשל תלונה קודמת, או בכלל), שכן היא פונה בנועם ובשפה נאותה לכל הנוכחים באולמה, ובכללם למתלוננת.
  11. בהחלטתו ציין הנציב, כי עיקרון פומביות הדיון הוא בעל מעמד חוקתי בשיטתנו המשפטית. עיקרון זה מהווה מרכיב חשוב במשטר דמוקרטי בהבטיחו את עקרון השקיפות, ומשמש ערובה לתקינותו של ההליך השיפוטי ולזכות הציבור לדעת. מעקרון פומביות הדיון נובעת זכותו של מי שחפץ בכך לצפות בדיון משפטי המתקיים בדלתיים פתוחות, גם אם אינו צד להליך ואינו מייצג את אחד מבעלי הדין.
  12. מעין בפרוטוקול, התרשם הנציב כי הדיון התנהל בדלתיים פתוחות לכל אורכו. עוד עלה מהפרוטוקול, כי השופטת הורתה למתלוננת לצאת מהאולם משום שאינה מייצגת בתיק, הגם שלא נמצאה כל עדות לכך שהיא הפריעה למהלכו התקין של הדיון (וגם לא

נטען כך מצידה של השופטת).

13. הסברה של השופטת להחלטתה להורות על הוצאתה של המתלוננת מהאולם לא הניחה את דעתו של הנציב, שקבע כי ככל שסברה השופטת שהדבר נחוץ לשם קידום ההליך, היה עליה לתת לכך ביטוי בהחלטתה, ולחילופין, להורות בהחלטה מפורשת על קיום הדיון בדלתיים סגורות, דבר שלא נעשה, וחבל. התנהלות ראויה מצד בית המשפט בעניין זה עשויה הייתה למנוע לזות שפתיים כי מדובר בסוג של התחשבנות עם המתלוננת, ואף לייתר את התלונה.

14. לאור האמור לעיל, התלונה נמצאה מוצדקת.

תמצית החלטה

לבית המשפט יש שיקול דעת אם לפרסם לציבור "החלטות בפתקית" בתיקים הפתוחים לעיון הציבור אשר מתנהלים בפניו

תקציר: מתלונן הלין על שופטת כי היא פועלת באופן הסותר את חובת פומביות הדיון, וזאת משום שכל החלטותיה, הניתנות על ידה בפתקית בכל התיקים שבטיפול, גלויות רק לצדדים לתיק ולא לציבור בכללותו, וניתן לצפות רק בהחלטות עצמאיות, שאינן ניתנות בפתקית. התנהלות זו, כך על פי הנטען, עומדת בניגוד להודעת הנהלת בתי המשפט לעיתונות מיום 21.10.20, ולפיה החל מיום 25.10.20 גם החלטות שניתנו בפתקית (בתיקים הפתוחים לעיון הציבור) יהיו פומביות. השופטת הבהירה בתגובתה, כי אכן החלטותיה הניתנות בפתקית, רובן ככולן, מסומנות על ידה "לא לפרסום". זאת מהטעם הפשוט שהן בעיקרן החלטות דיוניות פרוצדורליות/טכניות, שנועדו לקדם את ההליך הקונקרטי, והן מופנות כלפי הצדדים הקונקרטיים להליך. החלטות דיוניות, לא כל שכן מהותיות, אשר היא סברה שיש בהן ניתוח משפטי וקביעה נורמטיבית וכפועל יוצא, עניין לציבור החורג מגבולותיו של ההליך הספציפי, היא דאגה להעלותן על מסמך וורד שהוא נתון לפרסום. הוא הדין ביחס לכל פסקי הדין שנתנה עד כה שניתנו כולם על גבי מסמך וורד.

הנציב קבע בהחלטתו, כי מלשון הודעת הנהלת בתי המשפט, כמו גם מתגובתו של מנהל בתי המשפט לתלונה, ניתן להבין כי כל שופט יכול לקבוע אם החלטה שהוא נותן בפתקית תפורסם, אם לאו (בתיקים שאינם מתנהלים בדלתיים סגורות). משמע, שיקול הדעת בעניין זה נתון לשופט, ואין מוטלת עליו החובה לפרסם כל החלטה בפתקית שהוא נותן, היא תוכנה אשר היא.

אשר על כן, נראה כי השופטת פעלה ופועלת במסגרת שיקול הדעת המוקנה לה בקביעת פרסומן או אי פרסומן של החלטות בפתקית שהיא נותנת. השופטת הבהירה בתגובתה מה הן אמות המידה המנחות אותה בבחינת שאלת פרסומן לציבור של החלטות הניתנות על ידה בפתקית ודבריה מקובלים על הנציב.

בנסיבות העניין, לא מצא הנציב לקבוע שבעשותה כן, השופטת פועלת בניגוד לעקרונות פומביות הדיון, והתלונה נדחתה.

1. מתלונן הלין על שופטת כי היא פועלת באופן הסותר את חובת פומביות הדיון, וזאת משום שכל החלטותיה, הניתנות על ידה בפתקית בכל התיקים שבטיפול, גלויות רק לצדדים לתיק ולא לציבור בכללותו, וניתן לצפות רק בהחלטות עצמאיות, שאינן ניתנות בפתקית. התנהלות זו, כך על פי הנטען, עומדת בניגוד להודעת הנהלת בתי המשפט לעיתונות מיום 21.10.20, ולפיה החל מיום 25.10.20 גם החלטות שניתנו בפתקית (בתיקים הפתוחים לעיון הציבור, להבדיל מתיקים המתנהלים בדלתיים סגורות) יהיו פומביות (להלן: ההודעה). טענת המתלונן מתייחסת לכל התיקים שבטיפול של השופטת, ואין אזכור בתלונתו לתיק מסויים או להליך כלשהו בעניינו שהתנהלו בפני השופטת.

2. בתגובתה לתלונה מסרה השופטת, כי אכן החלטותיה הניתנות בפתקית, רובן ככולן, מסומנות על ידה "לא לפרסום". זאת מהטעם הפשוט שהן בעיקרן החלטות דיוניות פרוצדורליות/טכניות, שנועדו לקדם את ההליך הקונקרטי, והן מופנות כלפי הצדדים הקונקרטיים שבפניה. לתומה היא סברה, ועודנה סבורה, שאין בהן עניין ציבורי כלשהו

החורג מגבולותיו של התיק ובעלי הדין בו, וחבל להעמיס על המאגרים המשפטיים פרסום של החלטות מעין אלו. גם בהודעה צוין "אלא אם הורה השופט אחרת".

לשם המחשה, מסרה השופטת, כי ההחלטת הדיוניות בהן מדובר הן, למשל, החלטות בדבר קביעת מועדים ו/או לוחות זמנים להגשת כתבי בי-דין; תחשיבים; ראיות לרבות הנחיות בנוגע לאופן הגשתם (עותק כרוך ומודפס); הנחיות בנוגע לקיום הליכים מקדמיים; מתן הצעות פשרה בכתב (מקובל בתיקי נזקי גוף); אישור הסכמי פשרה; העברה לתגובה/התייחסות הצד שכנגד; בקשות אורכות או דחיות מועדים; עניינים טכניים של תשלום שכ"ט למומחים או עדים; זימון עדים; מתן תוקף של החלטות דיוניות להסכמות אליהן הגיעו הצדדים, ועוד. עוד הוסיפה, כי בהיותה מותב העוסק בעיקר בתביעות נזקי גוף, רובן ככולן של חוות הדעת המוגשות בתיקים שבטיפולן הן חוות דעת רפואיות הנוקבות בשם הניזוק ובמצבו הרפואי, ולהבנתה ממילא אמורות להיות חסויות.

3. עוד ציינה השופטת, כי החלטות דיוניות, לא כל שכן מהותיות, אשר היא סברה שיש בהן ניתוח משפטי וקביעה נורמטיבית וכפועל יוצא, עניין לציבור החורג מגבולותיו של ההליך הספציפי, היא דאגה להעלותן על מסמך וורד שהוא נתון לפרסום. הוא הדין ביחס לכל פסקי הדין שנתנה עד כה שניתנו כולם על גבי מסמך וורד (למעט מתן תוקף של פסק דין להסכם פשרה כאמור אשר ניתן על גבי ההסכם).
מכל מקום, ככל שהנציב או מי מטעם המערכת סבור ויורה שיש לפרסם כל החלטת פתקית ללא קשר לתוכנה - היא תקבל זאת ללא כל סייג. השופטת הטעימה, כי מעולם לא הייתה לה כל כוונה לפגוע בפומביות הדין.

4. מאחר שהתלונה מתייחסת לעניין כללי/מערכתי, ביקשנו ממנהל בתי המשפט להבהיר שלושה עניינים: האם פירושה של ההודעה הוא כי על השופטים לפעול לפרסומן, על גבי מסמך נפרד, של כל החלטות בפתקית הניתנות על ידם (למעט בתיקים המתנהלים בדלתיים סגורות), וזאת ללא הבחנה בין החלטות מהותיות לבין החלטות דיוניות/טכניות, כגון אלו שמציינת השופטת בתגובתה; האם המרתן של החלטות בפתקית להחלטות שיפורסמו כאמור בהודעה, נתונה לשיקול דעתו הבלעדי של כל שופט, כפי שעולה, לכאורה, מתגובת השופטת; האם קיימות הנחיות נוספות או נהלים ספציפיים נוספים, מעבר להודעה, לעניין פרסום החלטות בפתקית, ואם ישנן - נא לצרפן. לפנייתנו למנהל בתי המשפט צירפנו את תגובתה של השופטת ואת ההודעה.

5. המנהל מסר בתגובתו, כי זה מכבר נעשה שינוי טכנולוגי בנט המשפט שמאפשר לשופט לקבוע על גבי החלטות בפתקית האם ההחלטה תתפרסם, אם לאו. המנהל הפנה להודעה לעיתונות מיום 2021.10.10, וצוין, כי נוכח פנייתנו אליו יוצא ריענון לשופטים בעניין זה.

6. הנציב קבע בהחלטתו, כי מלשון ההודעה, כמו גם מתגובתו של מנהל בתי המשפט, ניתן להבין כי כל שופט יכול לקבוע אם החלטה שהוא נתן בפתקית תפורסם, אם לאו (בתיקים שאינם מתנהלים בדלתיים סגורות). משמע, שיקול הדעת בעניין זה נתון לשופט, ואין מוטלת עליו החובה לפרסם כל החלטה בפתקית שהוא נתן, יהא תוכנה אשר יהא.

אשר על כן, נראה כי השופטת פעלה ופועלת במסגרת שיקול הדעת המוקנה לה בקביעת פרסומן או אי פרסומן של החלטות בפתקית שהיא נותנת. השופטת הבהירה בתגובתה מה הן אמות המידה המנחות אותה בבחינת שאלת פרסומן לציבור של החלטות הניתנות על ידה בפתקית ודבריה מקובלים על הנציב.

בנסיבות העניין, לא מצא הנציב לקבוע שבעשותה כן, פועלת השופטת בניגוד לעקרון פומביות הדין, והתלונה נדחתה.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ו אב, תשפ"ג
13 אוגוסט, 2023
מספרנו: 248/23/עבודה

תמצית החלטה

על חובת שופט הלוקה זמן ממושך בבריאותו לעדכן את
המערכת אודות פסקי דין הממתינים זמן רב לכתיבה על ידו

תקציר: נדחתה תלונה על עיכוב במתן פסק דין על ידי שופט שלקה בבריאותו ונעדר ממושכות מבית הדין.

עם זאת העיר הנציב, כי ניתן היה לצפות מהשופט, שעה שהבחין כי נוכח מצבו הבריאותי לא יעלה בידו ליתן את פסק דינו בתוך פרק זמן סביר, וזאת גם בשים לב לבקשות שהגיש המתלונן למתן פסק דין, כי יפעל בדחיפות "להציף" את עניינו של התיק בפני נשיאת בית הדין הארצי לעבודה ומנהל בתי המשפט. זאת, על מנת שניתן יהיה לשקול פתרון שיקדם את מתן פסק הדין, ובכלל זה בחינת האפשרות להעביר את התיק לשופט אחר, בכפוף לאילוצי הדין. חבל שלא כך נהג השופט.

1. תובע הליון על עיכוב ממושך במתן פסק דין, כשבירורה של התלונה העלה, כי השופט לקה בבריאותו ונעדר מבית הדין תקופה ארוכה.
2. הבירור העלה, כי מלבד התיק נשוא התלונה טרם נתן השופט פסקי דין בתיקים נוספים במשך תקופה ממושכת אף טרם מחלתו.
3. סופו של יום נתן השופט את פסק הדין בהליך נשוא התלונה ואף הודיע על כוונתו לפרוש מן השיפוט נוכח מצבו הבריאותי.
4. התלונה נדחתה ואולם הנציב העיר, כי ניתן היה לצפות מהשופט, שעה שהבחין כי נוכח מצבו הבריאותי לא יעלה בידו ליתן את פסק דינו בתוך פרק זמן סביר, וזאת גם בשים לב לבקשות שהגיש המתלונן למתן פסק דין, כי יפעל בדחיפות "להציף" את עניינו של התיק בפני נשיאת בית הדין הארצי לעבודה ומנהל בתי המשפט. זאת, על מנת שניתן יהיה לשקול פתרון שיקדם את מתן פסק הדין, ובכלל זה בחינת האפשרות להעביר את התיק לשופט אחר, בכפוף לאילוצי הדין.
5. חבל, העיר הנציב, שלא כך נהג השופט.

י"ז אלול, תשפ"ג
3 ספטמבר, 2023
מספרנו: 586/23/שרעי אזור

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

תמצית החלטה אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשת פסלות

תקציר: באחת התלונות העיר הנציב, אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשה לפסול את היושב בדין מלשבת בדין. שיקוליו של כל בעל דין עמו. כמו כן, יתכן מקרה בו יסבור בעל דין, כי היושב בדין נוהג במשוא פנים לחובתו במידה שאינה מגיעה כדי הרמה הנדרשת לפסילתו מלשבת בדין או שלא יהיה בידו לעמוד בהוכחתה (קיומו של "חשש ממשי למשוא פנים") וגם אז לא יגיש בקשת פסלות.

1. באחת התלונות העיר הנציב, אין מוטלת חובה על בעל דין להגיש בקשת פסלות.
2. את היושב בדין ניתן לפסול על ידי הגשת בקשת פסלות מצדו של בעל דין או על ידי החלטה שנותן היושב בדין ביוזמתו, שעה שקיימת לדעתו עילה מבוררת בדין לפסול עצמו מלטפל בהליך שבפניו.
3. אשר לבעלי הדין, שיקוליו של כל בעל דין עמו. כמו כן, יתכן מקרה בו יסבור בעל דין, כי היושב בדין נוהג במשוא פנים לחובתו במידה שאינה מגיעה כדי הרמה הנדרשת לפסילתו מלשבת בדין או שלא יהיה בידו לעמוד בהוכחתה (קיומו של "חשש ממשי למשוא פנים") וגם אז לא יגיש בקשת פסלות.
4. משכך מצא הנציב להעיר לאחד הקאדים, על נוסח החלטתו בה מתח ביקורת על תוכן הודעת ערעור שהגיש בעל דין אשר לא מצא להגיש בקשת פסלות, כשאותו קאדי אף הציב מעין "אולטימטום" לבעל הדין, אשר המשיך להתדיין בפניו, כי יגיש בקשת פסלות.

תמצית החלטה

על עיכוב במתן פסקי דין שהוביל לפרישה מן השיפוט

תקציר: בעקבות בירורה של תלונה אודות עיכובים רבים במתן פסקי דין על ידי שופט מסויים, שיציאתו לשבתון כתיבה ופינוי יומנו לצרכי כתיבה לא הועילו, החליט השופט לפרוש מן השיפוט.

התלונה נמצאה מוצדקת.

- מתלונן, עורך דין, הלין על עיכוב במתן פסקי דין בתיקי משרדו המתנהלים בפני שופט ועל הנזקים שנגרמים לדבריו בעקבות כך.
- לטענת המתלונן, השופט משתהה באופן משמעותי וקיצוני ביותר בכתיבת פסקי דין. המתלונן מטעים, כי גם לאחר הגשת בקשות חוזרות ונשנות למתן פסקי דין בתיקים אלו, עשרות תיקים, אשר נוהלו לפני חודשים רבים, עדיין ממתינים למתן פסקי דין וכי לקוחותיו, אשר רובם ככולם תובעים בתיקים המתנהלים בפני השופט, נפגעים באופן ממשי מהתנהלות לקויה זו של השופט, כאשר הם ממתינים זמן כה ממושך לקבלת פסקי דין. כמו כן, לקוחותיו הפרטיים נותרים בחסרון כיס משמעותי עקב שיהוי ממושך זה.
- הבירור העלה, כי בשל עיכובים במתן פסקי דין בתיקים שהתנהלו לפניו, ובאופן חריג, אושר לשופט שבתון כתיבה ולאחר שגם שבתון זה לא סייע לצמצם משמעותית את היקף התיקים הממתינים למתן פסקי דין, הוחלט על עצירת קביעות חדשות ביומנו ועל פינוי היומן על מנת לאפשר לו להתמקד בכתיבת פסקי דין, טרם הכנסת תיקים חדשים למאגר התיקים הממתינים לפסק דין, ואולם אף בכך לא היה כדי להועיל. סופו של יום הודיע השופט, כי הוא מבקש לפרוש מן השיפוט.
- השופט הסביר בתגובתו לתלונה, כי לצערו בתקופת כהונתו כשופט אכן צבר פיגורים משמעותיים שאף הוא עצמו לא יכול היה להשלים עימם. לדבריו, התברר לו כי קצב עבודתו - שאף פעם לא היה מהיר אך היה מספיק לדבריו לשם ביצוע טוב של תפקידו הקודמים - איטי באופן ניכר מהנדרש לצורך מילוי ראוי של התפקיד השיפוטי.
- בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי חרף הסברי השופט והחלטתו לפרוש מהשיפוט, אין מנוס מלהצדיק את התלונה, בכל הנוגע לעיכוב במתן פסקי דין בהליכים רבים. בהסברי השופט ובמאמציו להאיץ את הטיפול בתיקים אין כדי לאיין, מן הבחינה האובייקטיבית, את עינוי הדין הנגרם לבעלי דין הממתינים משך תקופה ארוכה ובלתי סבירה לסיום ההליך בעניינם.
- הנציב הביע תקווה, כי המערכת תעשה כל שניתן על מנת שיינתנו פסקי דין בהקדם בכל התיקים המעוכבים, וכי תיקי השופט ינותבו לגורם שיפוטי אחר שיוכל לטפל בהם במהירות וביעילות, ככל האפשר.

תמצית החלטה

ועוד על דרך הדיון במעמד צד אחד בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת

תקציר: ככלל יש מקום לעמוד על הגשת תצהיר התומך בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. ככל שמוצא שופט ליתן החלטה בבקשה למרות שהיא לא נתמכה בתצהיר, בשים לב לנסיבותיה המיוחדות של בקשה ספציפית שהונחה לפתחו, ראוי כי יתייחס לעניין זה בהחלטתו וינמק מה טעם מצא להיעתר לבקשה בהיעדר תצהיר.

אשר לקיומו של דיון טרם מתן צו במעמד צד אחד, אכן אין חובה בדין לקיים דיון כזה, ואולם בידי השופט מסור שיקול דעת להורות על קיומו, לא כל שכן שעה שהבקשה לא נתמכה בתצהיר. אך מובן הוא, כי ככל שמתקיים דיון פרונטלי במעמד צד אחד, שומה על השופט להזהיר כדין את המבקש המופיע בפניו.

השופט הסביר בתגובתו לתלונה את נסיבותיה של הבקשה בה דן, הארכת צו חלוט שכבר ניתן, דבר שאיפשר לטעמו את מתן הצו על אתר, ולפרק זמן קצר. אין לומר, כי בנסיבותיה המיוחדות של הבקשה שבפניו שגה השופט. אלא שהשופט לא מצא להתייחס לכך בהחלטתו. ראוי היה כי השופט ינמק בהחלטתו מדוע, לא היה מקום לדרוש מן המבקשת, בנסיבות העניין, תצהיר או למצער בהעדר תצהיר לקיים דיון בו היא תישמע בפניו ואף תוזהר כדין, טרם שייעתר לבקשתה.

בהערות הנציב לשופט כאמור מוצה בירורה של התלונה.

1. נגד המתלונן הוגשה בקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת והוא מלין, כי השופט נעתר לבקשה כשהוא פועל בניגוד לתמצית החלטת הנציב 97/23, משנעתר לבקשה במעמד צד אחד למרות שלא צורף לה תצהיר, ולמרות שהמבקשת כלל לא נחקרה ואף לא הוזהרה על ידי בית המשפט.

2. באותה תמצית שכותרתה "על פגמים וליקויים שונים בדיון בבקשה ליתן צו למניעת הטרדה מאיימת", מיום 7.3.23, נאמר כך, בין היתר –

"טוב עשה השופט, העיר הנציב בהחלטתו, כי בעקבות פניית הנציבות אליו הוא הסכים, כי מתעורר קושי שעה שהבקשה לא נתמכה במקור בתצהיר, וכאשר לא התקיים דיון במעמד צד אחד וכפועל יוצא מכך לא הוזהרה מבקשת הבקשה לומר אמת. הנציב הטעים, כי כל עוד לא תוקן החוק או הותקנו תקנות בעניין זה, שומה על שופט להקפיד, למצער, על מתן צו בבקשה הנתמכת בתצהיר או לאחר אזהרת המבקש בעל פה, וזאת בשעת דיון המתקיים במעמד צד אחד. הנציב הוסיף, כי להשקפתו גם אם יוגש תצהיר ייטיב בית המשפט לעשות אם יקיים דיון בו יוזהר המבקש כנדרש".

3. בתגובתו לתלונה ציין השופט, כי מדובר בבקשה להארכת צו למניעת הטרדה מאיימת שניתן בעבר. החלטתו ניתנה כשופט תורן בפגרת בתי המשפט, בבקשת המבקשת ליתן החלטה בבקשת ההארכה, לאחר שהמתלונן לא הגיב לבקשת ההארכה כפי שנצטווה

לעשות על ידי שופט אחר. השופט מצא להיעתר לבקשה על דרך של מתן סעד ארעי עד לדיון שייקבע בתוך שבעה ימים במעמד שני הצדדים.

4. לדברי השופט, הוא מצא לנכון ליתן צו ארעי, עוד טרם שהתקיים דיון בו תוזהר המבקשת. לדבריו, אין מדובר בצו קבוע שניתן ללא דיון, אלא בהחלטה קצובה בזמן שמהותה מתן סעד ארעי כשהנזק שעלול להיגרם למתלונן מההחלטה קטן לעומת הנזק הבלתי הפיך שעלול להיגרם למבקשת מאי מתן החלטה. משכך היה לטעמו מקום ליתן צו מדוד, שקול וקצוב עד לדיון שאמור להתקיים בתוך ימים ספורים. לכך יש להוסיף, כך כותב השופט, שהמתלונן לא הגיב לבקשה למרות שניתנה החלטה אשר הורתה לו לעשות כן, והוא אף לא ערער על החלטות קודמות שניתנו בעניין זה. כל אלה היו לנגד עיניו בעת קבלת ההחלטה, דברי השופט.

5. בהתייחס לתמצית החלטת הנציב אליה מפנה המתלונן, מסר השופט כי היא לא הייתה מוכרת לו בעת מתן החלטתו. השופט ביקש לתת את הדעת לכך שמדובר כאן בבקשת הארכה ולא בבקשה חדשה, כאשר כבר ניתן צו קודם, שהמתלונן לא ערער עליו. לדברי השופט, הוראות החוק אינן דורשות הגשת תצהיר ואינן מחייבות לקיים דיון במעמד צד אחד לפני מתן החלטה בנושא, טרם שהוצאו תקנות בעניין זה מכח החוק. בעקבות בירור שערך השופט, לדבריו, מסתבר כי הייתה כוונה להתקין תקנות ובהן חובת הגשת תצהיר – ואולם הדבר לא נעשה עד כה. מכאן, שהוא נהג לפי המצב המשפטי שהיה ידוע לו בעת מתן החלטה.

6. כן מוסיף השופט, כי ההליך בעיקרו הוא הליך אזרחי, ואין מדובר בהליך פלילי בו, ככלל, מתקיים דיון טרם מתן החלטה. כמו כן, זימון המבקשת לדיון היה גורר מעצם טבעו עיכוב נוסף במתן הצו. השופט מוסיף עוד, כי כשופט תורן במחוז, הוא דן בכל הבקשות המוגשות בארבע מזכירות של בתי המשפט של המחוז וכן בבקשות המוגשות באופן מקוון.

7. כן מציין השופט, כי במהלך התורנות מונחות לטיפולו בקשות רבות לסעדים זמניים, וכך הובאו בפניו במשך שלושה ימים כעשרים בקשות למניעת הטרדה מאיימת, וזאת מלבד בקשות רבות נוספות. קיום דיון מקדים בכל אחת מהבקשות למניעת הטרדה מאיימת, מחייב הערכות של כל הנוגעים בדבר לכעשרים דיונים מקדימים, לרבות הקצאת שירותי קלדנות, הפעלת עובדי המזכירות וזימוני המבקשים, ולדברי השופט אין מדובר בנושא אליו ניתן להיערך על אתר.

8. יצוין, כי במהלך בירורה של התלונה העביר מנהל בתי המשפט לעיון הנציב חוות דעת מטעם הלשכה המשפטית של הנהלת בתי המשפט בה הופנתה תשומת הלב, בין היתר, להשלכות הרחוב שיש לתת עליהן את הדעת, אם יחוייב היושב בדין לקיים דיון פרונטלי בכל בקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת, בו יוזהר המבקש, טרם שיעתר בית המשפט לבקשה במעמד צד אחד. בכלל זה מדובר בהעמסת יתר על המערכת שהיא עמוסה לעיפה ממילא, וזאת בצד השאלה אם יש מקום להורות על כך לגופם של דברים.

9. כן נאמר בחוות הדעת, כי לאחרונה בוצע עדכון של דפי המידע באתר הרשות השופטת בו צוין, כי "רצוי לצרף תצהיר לאימות העובדות בבקשה כבר עם הגשתה".

10. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי ככלל יש מקום לעמוד על הגשת תצהיר התומך בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. ככל שמוצא השופט ליתן החלטה בבקשה למרות שהיא לא נתמכה בתצהיר, בשים לב לנסיבותיה המיוחדות של בקשה ספציפית שהונחה לפתחו, ראוי כי יתייחס לעניין זה בהחלטתו וינמק מה טעם מצא להיעתר לבקשה בהיעדר תצהיר.

11. אשר לקיומו של דיון טרם מתן צו במעמד צד אחד, אכן אין חובה בדיון לקיים דיון כזה, ואולם בידי השופט מסור שיקול דעת להורות על קיומו, לא כל שכן שעה שהבקשה לא נתמכה בתצהיר.

12. אך מובן הוא, הוסיף הנציב, כי ככל שמתקיים דיון פרונטלי במעמד צד אחד, שומה על השופט להזהיר כדין את המבקש המופיע בפניו.

13. הקושי המתעורר במקרה דנן נובע מהצטברותן של נסיבות, בהן מחד גיסא הבקשה לא נתמכה בתצהיר ומאידך גיסא בית המשפט, חרף העדרו של תצהיר תומך, לא מצא לקיים דיון פרונטלי טרם שנעתר לבקשה במעמד צד אחד.

14. השופט הסביר בתגובתו לתלונה את נסיבותיה של הבקשה, היינו הארכת צו חלוט שכבר ניתן, דבר שאיפשר לטעמו את מתן הצו על אתר, ולפרק זמן קצר. אין לומר, כי בנסיבותיה המיוחדות של הבקשה שבפניו שגה השופט. אלא שהשופט לא מצא להתייחס לכך בהחלטתו. ראוי היה כי השופט ינמק בהחלטתו מדוע, לא היה מקום לדרוש מן המבקשת, בנסיבות העניין, תצהיר או למצער בהעדר תצהיר לקיים דיון בו היא תישמע בפניו ואף תוזהר כדין, טרם שייעתר לבקשתה.

15. הנציב הפנה את תשומת ליבו של השופט לאמור לעיל, תוך דחיית התלונה, והביע תקווה, כי תקנות מכוחו של החוק יותקנו במהרה.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

י"ד טבת, תשפ"ד
26 דצמבר, 2023
מספרנו: 798/23/שלום

תמצית החלטה

על ניהול דיוני מעצר בהיוועדות חזותית וסמכותו של בית המשפט בעניין זה

תקציר: בגין פרסומים בתקשורת בתקופת מלחמת "חרבות ברזל" הוגשו על שופט שלום מספר תלונות שעניינם דרישתו מנציגי שב"ס, על פי הטענה, בדיוני מעצר שהתקיימו בפניו בהיוועדות חזותית, להסיר כיתובים שונים שהוקרנו בתחתית המסך ("עם ישראל חי", "ביחד ננצח" ו"חרבות ברזל") זולת שם בית המעצר, וכן דרישתו הנטענת להסיר את דגל המדינה אותו הציבו אנשי שב"ס כרקע מאחורי העצורים.

מנהל בתי המשפט הפנה לדו"ח פנימי של הנהלת בתי המשפט שהמליץ על עקרונות מנחים בקיום דיון בהיוועדות חזותית. הדו"ח אינו קובע, אמנם, כללים או הנחיות בנושאים שעליהם נסובות התלונות, אולם נאמר בו, כי "הדיון בהיוועדות חזותית הוא דיון לכל דבר ועניין" וכי שומה על בית המשפט לוודא, כי "הדיון יתקיים תוך שמירה על עקרונות השוויון, השקיפות, ההגינות ואמון הציבור". כן נאמר בדו"ח, כי "הפלטפורמה הדיונית בה יתנהל הדיון בהיוועדות חזותית צריכה, ככל הניתן, לאפשר לבית המשפט לשלוט בהליך".

עמדתו המערכתית של מנהל בתי המשפט היתה, כי אין כל פגם בהתנהלות השופט בדיון, אף אם פעל כפי שנטען לגביו בתלונות, ואין מדובר בחריגה מסמכותו כמותב היושב בדיון לנהל את הדיון המתקיים בפניו. בהמשך מצא המנהל לפרסם הנחיה לכלל השופטים לפיה "הרשות השופטת עושה שימוש דרך קבע בסמל המדינה ובדגל ישראל באולמות המשפט. כך גם בדיוני מעצר הנערכים באולמות בתי המשפט בהם מתקיים הדיון בהיוועדות חזותית. מובהר כי יש לציין את זהות מתקן הכליאה ממנו מתבצע הדיון בפועל בלבד. בנוסף לדגל הניצב באולם, ניתן להציב את דגל ישראל גם בבית המעצר".

השופט מסר בתגובתו לתלונה, כי מעולם לא דרש, הורה או הנחה להוריד דגל שהוצב באולם בית המשפט או בבית המעצר, ומעולם לא הורד דגל באולם בית המשפט או בבית המעצר לפי הנחייתו. ביום התורנות הראשון שלו בתקופת המלחמה, העיר לנציג שב"ס על כך שהדגל התלוי על הקיר בבית המעצר מופיע כרקע לעצורים, וזאת שלא כמקובל באולם בית המשפט שבו הדגל ניצב מחובר למוט ליד השופט. לדברי השופט, הוא לא נקט בכל צעד פוגעני - לא דרש שהדגל יוסר, לא הנחה להסירו ולא הורה דבר בעניין. כל הדיונים שנערכו בפניו באותו יום ובימי הדיונים הבאים, נערכו כאשר דגל אחד ניצב לידו ודגל אחר מופיע כרקע לעצור.

השופט הוסיף, כי את הכיתובים הורה להסיר במסגרת תפקידו לנהל את הדיון, על מנת להבטיח שכל באי בית המשפט פועלים על פי הכללים המקובלים ונוהגים כבוד בבית המשפט ובהנחייתו. לדברי השופט: "בית המשפט הוא מוסד שמרני ופורמאלי בגינוניו: לבושם של השופטים ועורכי הדין אינו נתון לבחירתם, בימתו של השופט מוגבהת, והצדדים אינם פונים אליו בשמו או בגוף שני, מי שמדבר צריך לקום וכו'. הארכיטקטורה של אולמות המשפט היא אחידה ואינה נקבעת על ידי מי ממשלתפי הדיון לרבות השופט היושב בדיון. הארכיטקטורה של אולם בית המשפט נועדה לשרת ולהגן על ערכים שונים

כגון כבודו של בית המשפט, כבודם של הצדדים (לרבות עצורים) ועורכי הדין, שוויוניות, היעדר פניות של בית המשפט ועוד. ערכים אלה חשוב לשמור כמובן גם בשעות קשות למדינה. עצם הצורך בשימוש במערכת להיוועדות חזותית, אמנם מקנה שליטה טכנית מסוימת לגופים שמחוץ לבית המשפט כשב"ס, אך הוא אינו צריך להשפיע על הערכים שאותם נועדה לשרת הארכיטקטורה של אולם המשפט. וודאי שהשמירה על עצמאות מערכת המשפט גם לאחר מתקפת טרור קשה ואכזרית, היא בעלת חשיבות רבה כאות לחוסנה של המדינה".

בהחלטתו ציין הנציב בפתח הדברים, אשר לאחת הטענות שבתלונות לפיה שופט הינו עובד מדינה, כי הטענה אינה נכונה והפנה לתיאור מעמדו של שופט כמופיע במבוא לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007.

הנציב ציין, כי המחוקק מצא לאפשר קיום הליכים פליליים בלא נוכחות עצור או אסיר על דרך של היוועדות חזותית, בתיקוני חקיקה שונים, ואולם אין בהוראות הדין התייחסות כלשהי ביחס לכיתובים שמותר או אסור לבית המעצר או לבית הסוהר להציג על גבי המסך ואף אין בנמצא הוראה לגבי הצבתו של דגל המדינה בחדר היוועדות החזותית. נראה, כתב הנציב בהחלטתו, כי ראוי שהדין יתן ביטוי אף לעניינים אלה, בשים לב לעקרון היסוד לפיו הדין המתקיים על דרך היוועדות חזותית כמוהו כדין המתקיים בבית המשפט.

אשר לשופט מקובלת היתה על הנציב עמדת מנהל בתי המשפט בדבר סמכותו של המותב היושב בדין לנהל את הדין גם שעה שהוא מתנהל בהיוועדות חזותית. לגופם של דברים, הוסיף הנציב, טוב עשה השופט משלא איפשר העלאת כיתובים שונים על המסך, ואפילו מדובר בכיתובים שכוונתם חיובית נוכח המלחמה בה נתונה היום מדינת ישראל. כמו כן, נהג השופט כהלכה בהערתו, כי הדגל שנתלה על הקיר בבית המעצר הופיע כרקע ושלא כמקובל באולם בית המשפט בו ניצב הדגל מחובר למוט. השופט לא הורה, כנטען בתלונות, על הסרתו של דגל המדינה.

ואף זאת – לדברי הנציב, יש להביע צער על השפה המתלהמת בה נקטו אחדים מן המתלוננים, כשמתברר כי הטענות שהוטחו בשופט בכל הנוגע לדגל המדינה לא שיקפו כהלכה את המציאות.

התלונה על השופט נדחתה, אפוא, במלואה ותשומת תשומת לב שר המשפטים הופנתה להערת הנציב אשר לתיקונים הנדרשים בדין.

תמצית התלונות

1. לנציבות הוגשו מספר תלונות על שופט בית משפט השלום, וזאת בהמשך לפרסום שנעשה בעניינו בתקשורת (להלן: הפרסום).
2. באותו פרסום דווח על "עימותים לא שגרתיים בשבועות האחרונים בין [השופט] לאנשי יחידת ליווי האסירים של שירות בתי הסוהר (להלן: אנשי שב"ס). השופט לא אישר את תמונות הרקע שבהם השתמשו אנשי היחידה שכללו דגל ישראל ואת הכיתובים 'עם ישראל חי' ו'חרבות ברזל''. מטעם שב"ס נמסרה תגובה לפרסום לפיה "מערכות הארגון מותגו בהתאם למאמץ להשגת הניצחון".
3. כן דווח בפרסום, כי השופט "דרש מנציג שב"ס באולם בית המשפט להסיר ממסך ועידת הוידאו את דגל ישראל וכיתובים פרו-ישראלים. בימים אלה הארכות המעצר מתקיימות בשיחות וידאו ולאחרונה התעוררו סדרה של עימותים בבית המשפט לאחר שאנשי היחידה השתמשו בתמונות רקע שהשופט לא מאשר. הראשון שבהם היה כשאחד החשודים בתמיכה בחמאס עלה ואנשי שב"ס שמו מאחוריו דגל ישראל. [השופט] שאל: 'מדוע מאחורי העצור דגל ישראל?!' אנשי היחידה השיבו:

'כך זה אצלנו בימים אלה'. השופט הבהיר: 'לא מקובל עליי'. אנשי היחידה תהו: 'גם מאחוריק, כבודו, סמל המדינה'. באירוע אחר, [השופט] שאל 'למה כתוב על המסך 'עם ישראל חי' ולא 'בית מעצר ...?'. אנשי היחידה השיבו: 'לעודד את עצמנו. חברים שלנו נהרגו, אחרים נלחמים'. השופט לא השתכנע: 'זה לא הפייסבוק הפרטי שלכם, לא אקיים כך את הדיון'. בדיון אחר הופיע כיתוב על המסך 'ביחד ננצח', וגם זה לא היה לשביעות רצונו של השופט שביקש להשאיר את הכותרת הרגילה של הדיונים: 'בית מעצר ... ביום אחר הכיתוב היה 'חרבות ברזל', וגם אז השאירו בסופו של דבר בשב"ס את הכותרת היחידה: 'בית מעצר ...'.

4. ואלה פרטי התלונות שהוגשו על השופט.

5. בתלונה שהגיש שר ציין, כי צורמים במיוחד בעיניו סירובו של השופט, על פי הפרסום, להצבתו של דגל ישראל מאחורי העצור. למותר לציין, הוסיף השר, כי צודקים אנשי שב"ס באומרם, כי אילו היה מובא העצור באופן פיזי לאולם והדיון בעניינו היה מתקיים שלא על דרך היוועדות חזותית, הוא היה ניצב לצד דגל המדינה וסמלה. לא ברור אפוא, כך מציין השר, מדוע ראה השופט פגם בהצבת הדגל לצד העצור בשעה שהוא נמצא בבית המעצר, בדיון המתקיים באמצעות היוועדות חזותית. נהפוך הוא - לדעת השר, טוב עשו אנשי שב"ס כאשר פעלו להשוות, ככל הניתן, את תנאי הדיון בבית המעצר כפי שהוא מתקיים באולם בית המשפט. השר מוסיף, כי לא ניתן להתעלם מכך שמדינת ישראל מצויה במלחמה קשה וכי במקביל לכך פועלים גופי האכיפה נגד קריאות והסתה ברשתות החברתיות. זו העת, לטעמו, להודות לאנשי הביטחון, לחזק אותם ולא להתעקש עמם על עניינים שאין זה ראוי להתעקש עליהם, ובוודאי אשר להצבת דגל המדינה שהוא לעולם ראוי ומתאים.

6. בתלונת יו"ר אחד ממחוזות לשכת עורכי הדין ציין, כי יש להביע מורת רוח נוכח ההערות המיוחסות לשופט בפרסום, בעניין דגל ישראל. לא היה כל מקום להערת השופט בעניין זה כאשר הערתו לאנשי שב"ס משקפת חוסר רגישות מטריד, בוודאי בתקופה זו. בעוד שניתן לגלות הבנה להיגיון שמאחורי התנגדות השופט להופעת הכיתוב "עם ישראל חי" על מסך התצוגה, וזאת בשל ההקפדה הנדרשת על פרוצדורת הדיון, הרי שהערות השופט לגבי הדגל הינן מקוממות ומיותרות. מדינת ישראל נתונה כיום במערכה קשה ונכון יהיה במיוחד בימים אלה, כי סגל המדינה וסמלה יהיו חלק בלתי נפרד מהתנהלות מוסדות המדינה הממלכתיים ובהם גם הרשות השופטת. לא במקרה גם בחרו ארגונים וגופים בלתי ממלכתיים רבים, כמו גם רבים מאזרחי ישראל, להניף בשבועות האחרונים את דגל הלאום מעל בנייניהם ובתיהם.

7. בתלונה נוספת נאמר, כי "לא יעלה על הדעת כי כך יתנהל שופט במדינת ישראל בפרט בעת מלחמה".

8. בתלונה אחרת נטען, כי סירובו הנטען של השופט לנהל דיון בשל המצאותו של דגל ישראל ברקע היוועדות החזותית "מרים גבה ומדליק נורת אזהרה באדום בזהר", קל וחומר כאשר מדינת ישראל מצויה במצב מלחמה. במקום לחזק את כוחות הביטחון, השופט מבקש להסיר את דגל המדינה ועוד מעניש את אנשי שב"ס, דבר המהוה, לדברי המתלונן, "בושה, פשוט בושה".

9. בתלונה נוספת ציין, בהקשר לפרסום, כי בעוד שהמדינה כולה מבינה את המצב בו היא שרויה ומניפה את דגל המדינה, מתעקש השופט להסיר את הדגל. בגין התנהלותו זו אין השופט ראוי לכס השיפוט במדינת ישראל כשמצב המלחמה בו נתונה המדינה מוסיף לחומרת הדברים. וכן נאמר בתלונה: "כפי שכל חשוד שעולה למשפט נמצא במבנה עם דגלי ישראל וסמלי המדינה, המצויים גם לצידו בעת המשפט, כך מן הראוי לעשות

גם בדיון בדרך של היוועדות חזותית".

10. בתלונה אחרת הופנתה הנציבות לפרסום וכן לפרסומים נוספים בעבר בעניינו של השופט מהם ניתן ללמוד, על פי הטענה, כי השופט פועל נגד ערכים יהודיים ומשכך לדעת המתלונן יש להעמידו לדין פלילי בעבירת בגידה.

11. בתלונת נוספת נטען, בהקשר לפרסום, כי השופט, שהוא לדעת המתלונן עובד מדינה, מתנהג כאחרון שונאי ישראל בארץ ובחו"ל.

תגובת השופט

12. בתגובתו לתלונה ביקש השופט להבהיר, בראש ובראשונה, מבחינה עובדתית, כי מעולם לא דרש, הורה או הנחה להוריד דגל שהוצב באולם בית המשפט או בבית המעצר, ומעולם לא הורד דגל באולם בית המשפט או בבית המעצר לפי הנחיה שלו. לדברי השופט, כל דיוני המעצר שנערכו בפניו בתקופת המלחמה התקיימו כאשר דגל ישראל ניצב כשהוא מחובר למוט באולם בית המשפט כמקובל, כאשר דגל נוסף מופיע ברקעו של העצור על גבי מסך ההיוועדות החזותית.

13. השופט מטעים, כי כל שבע התלונות הוגשו על ידי אנשים שלא נכחו באולם בית המשפט, אלא שהם מתבססים על כתבה בטלוויזיה שלא כללה "ראיות גולמיות כלשהן". השופט סבור, כי די בכך שהתלונות, אשר אינן מבוססות על הוכחות כלשהן, כדי לדחות אותן על הסף.

14. השופט מפנה בתגובתו להתייחסות שנתן מנהל בתי המשפט לתלונת השר, שהיא יפה גם לשאר התלונות שהן זהות במהותן, והוא מבקש לראות את האמור בה כחלק מתגובתו לתלונה. לדעת מנהל בתי המשפט, גם אם כל האמור בתלונת השר נכון מבחינה עובדתית, עדיין היה השופט פועל במסגרת סמכותו לנהל את הדיון ולא נפל כל פגם בהתנהגותו.

15. עם זאת, השופט מבקש להרחיב בעניין של התלונה, משום שלדבריו "גם בעידן של חדשות כזב יש חשיבות לאמת, ומעל הכל משום שהתלונות הן רק מרכיב אחד בגל הסתה ושנאה עצום ומסוכן שהתבסס על שקרים וסילופים אשר הופנו כלפיו בזמן מלחמה, וזוהי ההזדמנות הראשונה שניתנת לו להגיב למסכת השקרים שבבסיס הדברים".

16. וכך כותב השופט –

"כידוע, בשל המלחמה שפרצה בעקבות מעשי הזוועה של חמא"ס ב-7.10 והתקפת העורף הישראלי ברקטות, הופסקה למשך כמעט חודשיים הבאת עצורים לדיונים בבית המשפט, והם השתתפו בדיונים באמצעות מערכת להיוועדות חזותית כשהם נמצאים בבית המעצר.

במשך התקופה שמאז פרוץ המלחמה שימשתי כתורן לפחות פעם אחת מדי שבוע. בתורנותי הרביעית, ביום ... כאשר נכנסתי לאולם הבחנתי בכך שבאופן חריג בתחתית המסך שבו נראה העצור בהיוועדות החזותית במקום ציון שמו של בית המעצר שבו נמצא העצור וממנו מתבצע השידור (שם המשתמש בסקייפ), נכתב המשפט: 'עם ישראל חי וקיים'. ביקשתי מנציג שב"ס באולם בית המשפט שיבקש ממני שמפעיל את המערכת בבית המעצר שיתקן את הכיתוב ל"בית מעצר ..." כפי שהוא אמור להיות. עוד בטרם תוקן הכיתוב התחלתי בשמיעת הדיונים. לצערי, במקום לכבד את בית המשפט ולפעול על פי הכללים, אנשי שב"ס לא תיקנו את הכתוב בהתאם, אלא החליפו אותו מעת לעת במשפטים שונים. אנשי שב"ס נהגו כך כשהם שמים ללעג את הכללים ואת

הנחייתי, וזאת לעיני כל באי בית המשפט. לאחר שאנשי שב"ס התעלמו מהנחייתי ומן הכללים והחליפו לאורך הדיונים את שם המשתמש של בית המעצר במשפטים שונים, הודעתי לנציג שב"ס שאני מפסיק את הדיונים עד לתיקון הכתוב, ושאתלונן על מה שקרה. רק בעקבות זאת, תוקן הכיתוב לשם בית המעצר כנדרש. דומני שלא יכול להיות ספק שפעלתי כיאות בעניין זה במסגרת תפקידי לנהל את הדיון, ולהבטיח שכל באי בית המשפט פועלים על פי הכללים המקובלים ונוהגים כבוד בבית המשפט ובהנחייתו. יש לציין כי לאחר תקרית זו, הן מנהל בתי המשפט והן נציבת שב"ס הוציאו הנחיות מפורשות שלפיהן על מסך ההיוועדות החזותית יופיע שם בית המעצר בלבד.

כשסיימתי את הדיונים באותו יום, נקראתי אל ס' הנשיא על מנת להתייחס לשאילתא של עיתון ... בעניין תקרית הכתוביות. קשה לא לחשוב שהיה מי שביקש להתגונן מפני תלונה על התנהגותו שביזתה את בית המשפט, בדרך של תקיפת בית המשפט והצגתו כלא פטריוטי.

ידיעה אודות עניין הכתוביות פורסמה ב ... ב ... ללא כל הד ציבורי. להפתעתי הרבה, ביום ... פורסמה ב ... הכתבה שהולידה את התלונות שלהן התבקשתי להגיב. בכתבה זו נוספה התייחסות גם לדגל ישראל שהופיע כרקע לעצורים.

כפי שצינתי בפתיח, מעולם לא נהגתי באופן פוגעני בהעלאת דרישה להסיר דגל כלשהו באולם בית המשפט או בבית המעצר, והטענות בעניין יחסי לדגל הן אבסורדיות, שהרי מגישי התלונות עצמם מציינים שדגל ישראל ניצב באופן קבוע לצדי בעת שאני מנהל את הדיונים באולם בית המשפט.

בדיון ב ... לא היה כל שיח בנוגע לדגל, וכאמור לעיל, בכתבה ב ... שפורסמה ביום ההתרחשות, לא הייתה כל התייחסות לדגל. הפעם היחידה שבה הוזכר הדגל הייתה ביום התורנות הראשון שלי בתקופת המלחמה (יותר מחודש לפני הפרסום). כאשר הופיעו באותו יום העצורים בהיוועדות חזותית, הערתי לנציג שב"ס באולמי על כך שהדגל התלוי על הקיר בבית המעצר מופיע כרקע לעצורים, וזאת שלא כמקובל באולם בית המשפט שבו הדגל ניצב מחובר למוט ליד השופט. לא נקטתי בכל צעד פוגעני - לא דרשתי שהדגל יוסר, לא הנחיתי להסירו ולא הוריתי דבר בעניין. כאמור לעיל, כל הדיונים שנערכו בפניי באותו יום ובימי הדיונים הבאים, נערכו כאשר דגל אחד ניצב לידי ודגל אחר מופיע כרקע לעצור. לנוכח האמור באחת התלונות אציין למען הדיוק העובדתי כי רוב הדיונים ביום התורנות הראשון היו בעניינם של פלסטינים שהואשמו בשהייה בישראל ללא היתר ('שב"חים'), ולא היה כל דיון בעניין של מי שנחשד בתמיכה בחמא"ס כאמור באותה תלונה.

בית המשפט הוא מוסד שמרני ופורמאלי בגינוניו: לבושם של השופטים ועורכי הדין אינו נתון לבחירתם, בימתו של השופט מוגבהת, והצדדים אינם פונים אליו בשמו או בגוף שני, מי שמדבר צריך לקום וכו'. הארכיטקטורה של אולמות המשפט היא אחידה ואינה נקבעת על ידי מי ממשלת תפי הדיון לרבות השופט היושב בדיון. הארכיטקטורה של אולם בית המשפט נועדה לשרת ולהגן על ערכים שונים כגון כבודו של בית המשפט, כבודם של הצדדים (לרבות עצורים) ועורכי הדין, שוויוניות, היעדר פניות של בית המשפט ועוד. ערכים אלה חשוב לשמור כמובן גם בשעות קשות למדינה. עצם הצורך בשימוש במערכת להיוועדות חזותית, אמנם מקנה שליטה טכנית מסוימת לגופים שמחוץ לבית המשפט כשב"ס, אך הוא אינו צריך להשפיע על הערכים שאותם נועדה לשרת הארכיטקטורה של אולם המשפט. וודאי שהשמירה על עצמאות מערכת המשפט גם לאחר מתקפת טרור קשה ואכזרית, היא בעלת חשיבות רבה כאות לחוסנה של המדינה".

17. הינה כי כן, מסכם השופט את דבריו, כל פעולותיו בהקשרים הרלוונטיים לתלונות נעשו בהתאם לסמכותו ועל מנת להגן על הערכים העומדים ביסוד אופן פעולתו של בית המשפט.

תגובות נוספות

18. לבקשת הנציב התייחס מנהל בתי המשפט לתלונתו של השר.

19. לדברי המנהל, בחודש מרץ 2022 הוגש דו"ח פנימי של הנהלת בתי המשפט שעניינו "ניהול דיונים בהיוועדות חזותית", אשר הומלץ במסגרתו על עקרונות מנחים בקיום דיון בהיוועדות חזותית. הדו"ח אינו קובע, אמנם, כללים או הנחיות בנושאים שעליהם נסובות התלונות, אולם נאמר בו, כי "הדיון בהיוועדות חזותית הוא דיון לכל דבר ועניין" וכי שומה על בית המשפט לוודא, כי "הדיון יתקיים תוך שמירה על עקרונות השוויון, השקיפות, ההגינות ואמון הציבור". כן נאמר בדו"ח, כי "הפלטפורמה הדיונית בה יתנהל הדיון בהיוועדות חזותית צריכה, ככל הניתן, לאפשר לבית המשפט לשלוט בהליך".

20. נוכח האמור, מסביר המנהל, אין לטעמו כל פגם בהתנהלות השופט בדיון, אף אם פעל כפי שנטען לגביו בתלונות (ומבלי שהמנהל מבקש, לדבריו, להביע עמדה בעניין זה שכן הדבר אינו בא לידי ביטוי בפרוטוקול), ואין מדובר בחריגה מסמכותו כמותב היושב בדיון לנהל את הדיון המתקיים בפניו.

21. עם זאת, מוסיף המנהל, ביום ... לאחר גל הפרסומים בעניינו של השופט, ובהעדר הנחייה מפורשת בנושאים שעליהם נסובות התלונות ובמטרה ליצר אחידות, מצא המנהל לשגר לכלל השופטים הודעה בה צוין, בין היתר, כי "הרשות השופטת עושה שימוש דרך קבע בסמל המדינה ובדגל ישראל באולמות המשפט. כך גם בדיוני מעצר הנערכים באולמות בתי המשפט בהם מתקיים הדיון בהיוועדות חזותית. מובהר כי יש לציין את זהות מתקן הכליאה ממנו מתבצע הדיון בפועל בלבד. בנוסף לדגל הניצב באולם, ניתן להציב את דגל ישראל גם בבית המעצר". הנחיה זו פורסמה, לדברי המנהל, במטרה להבהיר ולהביא להתנהלות אחידה במחוזות השונים ואין בה כדי ללמד כי נפל פגם כלשהו בהתנהלות הנתענת בקשר לשופט, שאירעה כאמור עוד טרם שפורסמה ההנחיה.

22. המנהל הוסיף, כי בימים אלו התבקש הצוות לגבש המלצות בהיבטים טכניים לשימוש בהיוועדות חזותית. בנוסף לכך, ובשל היקף הפרסומים בעניינו של השופט ואופיים החריג, ביקש המנהל לחזור על הדברים שציין בהודעה ששוגרה לכלל השופטים, לפיהם: "ביקורת על התנהלות בתי המשפט היא חשובה וראויה אך עליה להיעשות בצורה הולמת ומכבדת", וכי "הרשות השופטת רואה בחומרה התבטאויות כלפי שופטים בשל ביצוע מלאכתם".

מסקנות והחלטה

23. בפתח החלטתו בתלונה ציין הנציב, כי שלא כנטען באחת התלונה, שופט אינו עובד מדינה. מעמדו של השופט הוסבר במבוא לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007, המחייבים כל שופט המתמנה לתפקידו, כדלקמן –

"מאז ומקדם זכו שופטים – בהם שופטי ישראל לדורותיהם – למעמד ייחודי בקהילה. הנחת תשתית היא שהשופטים כולם, וכל שופט ושופט לעצמו, בלתי תלויים הם בהליכי השפיטה ובהחלטותיהם, וכי הרשות השופטת בכללה היא רשות לעצמה, הגונה והוגנת בהליכותיה, וניחנה היא ביכולת ובכשירות לפרש ולהחיל את הדין כיאות. מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר

בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים – מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה – מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו – בהיכל המשפט ומחוצה לו – והכל להבטחת מעמד המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם. וכעתו של יתרו למשה לדרך בחירתם של שופטים: 'ואתה תחזה מכל-העם אנשי-חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע...' (שמות, יח, כא). 'ואלה יהיו דברים שהיו במסורת עם ישראל בארצו ובללגליותיו. אךן, שופט הוא אדם – בראש ובראשונה הוא אדם – ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת.

בעבר היו כללי ההתנהגות לשופטים בחזקת תורה שבעל פה, והדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים הם שהינחו שופטים באורחותיהם. ברבות הימים והשנים הפכו חיי האדם והקהילה מורכבים יותר ויותר, ואף מערכת המשפט גדלה, התרחבה וקלטה חברים רבים. כך נוצר צורך להעלות את התורה שבעל פה על הכתב וליצור קוד התנהגות חרות לשופטים. ואמנם, ברבות ממדינות העולם נתחברו בשנים האחרונות קודים להתנהגותם של שופטים. כך היה אף בישראל, שבשנת התשנ"ג-1993, פרסם הנשיא מאיר שמגר כללים הקרויים כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993, שהוכנו על יסוד דוח ועדה שנמנו עמה הנשיא (בדימוס) משה לנדוי (יו"ר), סגן נשיא בית המשפט המחוזי השופטת שולמית ולנשטיין וסגן נשיא בית משפט השלום השופט עוזי סיוון. כללי אתיקה אלה שימשו אותנו נאמנה משך למעלה מעשור, ואולם חידושי החיים חייבונו לעדכנם ולהתאימם לימינו. על הכנת נוסח הכללים המצורף שקדה ועדה שנמנו עמה שופטי בית המשפט העליון מישאל חשין (יו"ר) ודורית ביניש, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה מיכה לינדנשטראוס, סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב גבריאל קלינג, שופט בית משפט השלום בירושלים משה סובל, פרופסור אהרון אנקר, עו"ד רמי הורביץ ועו"ד רמי רובין (אשר במהלך עבודתה של הוועדה נתמנה שופט בית משפט השלום בירושלים). תכליתם של כללי האתיקה לשופטים היא להדריך את שופטי ישראל בדרכם ובאורחותיהם, ולשמש להם כלי עזר שיסתייעו בו וממנו ילמדו.

הכללים מכילים נורמות מסוגים שונים: נורמות-יסוד הנובעות ממעמדו של שופט והמבטאות תפיסות עומק ערכיות שהן תשתית למעשה השפיטה; נורמות הקשורות במעשה השפיטה עצמו; נורמות הקשורות באורחות חייו של שופט; ונורמות ספציפיות העוסקות בסוגיות מעשיות המתעוררות בחיי היום-יום. נורמות אלו כולן מהוות יחדיו קודקס רחב ששופטים – הן שופטים צעירים הנדרשים להכוננה בתחילת דרכם, הן שופטים ותיקים הנדרשים לפתרון סוגיות ספציפיות – יכולים ונדרשים להסתייע בו. שופט הנתקל בקושיה – אם יעשה מעשה או אם יימנע מעשותו – יוכל לפנות לכללים ולמצוא בהם פתרון לרבות מן השאלות ששופטים נתקלים ומתלבטים בהן דרך שגרה. כך, למשל, בפעילויות לבר-שיפוטיות, בעיסוקים ציבוריים, במגעים עם אמצעי התקשורת ועוד.

דבר אחרון: כללי האתיקה לשופטים אינם בבחינת חי הנושא את עצמו ואין הם מנותקים מסביבתם. הדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים שהדריכו שופטים בעבר יוסיפו להדריכנו גם בימים יבואו. כך, למשל, ראוי לו לשופט כי במילוי תפקידו ייתן דעתו להחלטות שנתן נציב תלונות הציבור על שופטים על פי הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002. יתר על כן: פירושם של הכללים ייעשה לא אך כלשונם אלא כרוח הנושבת בהם. זאת ועוד: בצד הכללים הכתובים, ובמסגרתם, פועלת ועדת אתיקה לשופטים; ובלי לגרוע מסמכותו של נשיא בית המשפט העליון בסוגיות אתיות ואחרות, מתפקידה של הוועדה לדון, להמליץ ולהחליט בנושאי אתיקה

של שופטים. שופט הנתקל בשאלה אתית שאין לה תשובה ברורה בכללים, ראוי לו כי יפנה לוועדה זו או לנשיא בית המשפט העליון ויבקש תשובה והדרכה".

24. המחוקק מצא לאפשר קיום הליכים פליליים בלא נוכחות עצור או אסיר על דרך של היוועדות חזותית, וזאת עוד ביום 1.2.22 במסגרת חוק ההסדרים כהוראת שעה, לאחר מכן בתיקוני חקיקה בתקופת הקורונה וכן לאחרונה בחוק קיום דיונים בהיוועדות חזותית בהשתתפות עצורים ואסירים (הוראת שעה – חרבות ברזל), התשפ"ד-2023.

25. סעיף 133(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, קובע כדלקמן –

השתתפות עצור או אסיר בדיון בדרך של היוועדות חזותית (תיקון מס' 90) תשפ"ב-2021

133א. (א) בסימן זה, "היוועדות חזותית" - תקשורת בין כמה מוקדים המאפשרת העברת תמונה וקול בזמן אמת.

(ב) על אף האמור בסעיף 126, לבקשת עצור או אסיר רשאי בית המשפט להורות על קיום דיון בעניינו שלא בנוכחותו אלא בהשתתפותו בדרך של היוועדות חזותית, אם שוכנע כי די בהשתתפות העצור או האסיר בדיון בהיוועדות חזותית בהתחשב, בין השאר במהות הדיון, בנסיבות הנוגעות לעצור או לאסיר ובמידת החשיבות שהעצור או האסיר יהיה נוכח באולם בית המשפט, ובלבד שהעצור או האסיר הוא בגיר, מיוצג על ידי סניגור והגיש את בקשתו באמצעותו.

(ג) בקשר עצור או אסיר להשתתפות בדיון בדרך של היוועדות חזותית כאמור בסעיף קטן (ב) תהיה באחת מהדרכים האלה:

(1) בעל פה, באמצעות סניגורו, במעמד דיון שמתקיים בעניינו לגבי דיון אחר שנקבע בעניינו;

(2) בכתב, לבית המשפט, באמצעות סניגורו, והעתק מהבקשה יימר לשירות בתי הסוהר ולתובע לא יאוחר מ-72 שעות לפני מועד הדיון.

(ד) ביקש העצור או האסיר להשתתף בדיון בדרך של היוועדות חזותית, רשאי התובע להגיש לבית המשפט את התנגדותו לכך במעמד הדיון או בהקדם האפשרי לאחר הדיון או הגשת הבקשה, לפי העניין, ובית המשפט יין החלטתו לא יאוחר מ-48 שעות לפני מועד הדיון.

(ה) על אף האמור בסעיפים קטנים (ג) ו-(2), בית המשפט רשאי, מטעמים חריגים, ולאחר שהתקבלה עמדת התובע, להיעתר לבקשה להשתתפות העצור או האסיר בדיון בדרך של היוועדות חזותית בחלוף התקופות האמורות באותם סעיפים קטנים, ובלבד שהחלטה תינתן לא יאוחר מהשעה 20:00 ערב מועד הדיון.

(ו) היה העצור או האסיר אדם עם מגבלות, יורה בית המשפט על קיום הדיון בדרך של היוועדות חזותית רק אם ניתן לקיימו תוך עריכת התאמות נגישות ככל שהן נדרשות בהתאם להוראות שנקבעו לפי חוק הליכי חקירה והעדה (התאמת לאנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית), התשס"ו - 2005, או לפי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח - 1998.

26. תקנה 2(א) לתקנות סדר הדין הפלילי (היוועדות חזותית) (הוראת שעה), התשפ"ב-2022, קובעת, כי "דיון בעניינו של עצור או אסיר בדרך של היוועדות חזותית יתקיים בחדר היוועדות חזותית במקום המעצר או בבית הסוהר שבו הוא מוחזק" וכי באותו חדר יכללו כל הפריטים הבאים –

- "(1) שולחן;
 (2) כיסא;
 (3) מחשב שעליו מותקנת תוכנה ייעודית המאפשרת קיום דיון בדרך של היוועדות חזותית;
 (4) מסך שמידותיו לא יפחתו מ-22 אינץ';
 (5) תאורה המאפשרת לראות את העצור או האסיר באופן מיטבי;
 (6) מצלמת רשת בעלת מיקרופון מובנה, שבאמצעותם מתאפשר לראות ולשמוע את העצור או האסיר באופן מיטבי;
 (7) רמקולים המאפשרים שמע באיכות טובה, ואוזניות המאפשרות שמע באיכות טובה
 (8) טלפון נייד וטלפון נייד ייעודי;
 (9) מערכות מיזוג אוויר;
 (10) גודל חדר ההיוועדות החזותית לא יפחת מ-3 מ"ר;
 (11) אחד מאלה:

(א) חלון המאפשר צפייה בעצור או באסיר, מחוץ לחדר ההיוועדות החזותית
 (ב) חלון או אמצעי אחר המאפשר פיקוח על תנועותיו של האסיר או העצור בעת קיום שיחת התייעצות חסויה עם בא כוח, מחוץ לחדר ההיוועדות החזותית, לפי תקנה 5".

27. אין בהוראות הדין התייחסות כלשהי ביחס לכיתובים שמותר או אסור לבית המעצר או לבית הסוהר להציג על גבי המסך ואף אין בנמצא הוראה לגבי הצבתו של דגל המדינה בחדר ההיוועדות החזותית.

28. נראה, כתב הנציב בהחלטתו, כי ראוי שהדין יתן ביטוי אף לעניינים אלה, בשים לב לעקרון היסוד לפיו הדיון המתקיים על דרך היוועדות חזותית כמוהו כדיון המתקיים בבית המשפט.

29. אשר לשופט – מקובלת על הנציב עמדת מנהל בתי המשפט בדבר סמכותו של המותב היושב בדיון לנהל את הדיון גם שעה שהוא מתנהל בהיוועדות חזותית.

30. לגופם של דברים, הוסיף הנציב, טוב עשה השופט משלא איפשר העלאת כיתובים שונים על המסך, ואפילו מדובר בכיתובים שכוונתם חיובית נוכח המלחמה בה נתונה היום מדינת ישראל. כמו כן, נהג השופט כהלכה בהערתו, כי הדגל שנתלה על הקיר בבית המעצר הופיע כרקע ושלא כמקובל באולם בית המשפט בו ניצב הדגל מחובר למוט. השופט לא הורה, כנטען בתלונות, על הסרתו של דגל המדינה.

31. ואף זאת – לדברי הנציב, יש להביע צער על השפה המתלהמת בה נקטו אחדים מן המתלוננים, כשמתברר כי הטענות שהוטחו בשופט בכל הנוגע לדגל המדינה לא שיקפו כהלכה את המציאות.

32. התלונה על השופט נדחתה, אפוא, במלואה ותשומת תשומת לב שר המשפטים הופנתה להערת הנציב שבסעיף 29 לעיל.

תמצית החלטה

על התמודדות בית המשפט עם התנהלות בלתי תקינה של עורכי דין

תקציר: עורך דין שמשרדו מנהל תיקים בהיקף גדול הלן על כך שרשמת נוהגת להוציא תחת ידה החלטות (בבקשות למתן פסק דין בהעדר הגנה) תוך שימוש בטקסט מוכן מראש ("העתק הדבק"). החלטות אלו, כך טוען המתלונן, כוללות הערות אישיות ותוקפניות נגד משרדו והפניה להחלטות מתיקים אחרים. התנהלות זו מצד הרשמת גורמת, לדבריו, להתמשכות הליכים ולהעמסת הוצאות על המתדיינים. בתגובה תיארה הרשמת את העומס הרב שמוטל על כתפיהם של היושבים בדין, כאשר לצד זה, קיימת תופעה נרחבת מצד עורכי דין אשר בהתנהלותם הבלתי מקצועית תורמים אף הם לעומס הקיים. הרשמת הבהירה כי כדי להתמודד עם התופעה היא החלה במתן החלטות ענייניות ומכבדות באופן מדורג, שמטרתן להביא לשיפור התנהלותם של עורכי הדין ולייעול המערכת. הרשמת פרטה את מורת רוחה מהתנהלות משרדו של המתלונן שלא מצא להפנים את הערותיה ובחר, תחת זאת, להגיש תלונה לנציב.

הנציב מצא לשבח את פועלה של הרשמת לטובת תיקון הטעון שיפור במערכת המשפט. הנציב קבע כי אין כל פסול בשימוש בתבניות דומות כאשר מדובר בהחלטות שהותאמו לנסיבותיו של המקרה והן לא הועתקו באופן שבלוני וללא מחשבה. כן קבע הנציב כי האמור בהחלטותיה של הרשמת בנוגע למשרדו של המתלונן, בנסיבות המקרה, נכללים בגדרה של התבטאות לגיטימית של בית המשפט במסגרת החלטותיו. עם זאת, מצא הנציב להסב את תשומת ליבה של הרשמת לכך שאין זה ראוי להפנות בהחלטה בתיק מסוים לנימוקים המפורטים בהחלטה אחרת, שניתנה על ידה בתיק אחר, שבו צדדים אחרים. בכפוף להערה זו מצא הנציב לדחות את התלונה.

1. המתלונן, עורך דין, הלן על כך שהרשמת הנילונה מרבה להוציא תחת ידה החלטות המכוונות באופן אישי נגד משרדו. לדבריו, הרשמת "בוחרת להוציא החלטה בבקשה לגופו של עניין אולם ללא קשר לייחודיות התיק, מוסיפה בבחינת 'העתק הדבק' טקסט מוכן מראש – אשר אין בו, בכל הכבוד, משום ענייניות או תרומה להליך בפרט או בכלל". במסגרת החלטות אלו מפנה הרשמת טענות "אישיות ותוקפניות" נגד משרדו "תוך הבאת החלטות מתיקים אחרים בהם נעשה העתק הדבק".
2. לדברי המתלונן, ההתנהלות המתוארת שונה באופן קיצוני מהתנהלותם של מותבים אחרים – "ועצם חזרתה של הנילונה המכובדת על אותם דברים שוב ושוב – מראה כי גיבשה לעצמה דרך מקצועית המיושמת באופן גורף אשר אינה אחידה ואף אינה קרובה לכך, בין מותבים רבים אחרים".
3. בנוסף, התנהלות זו מצד הרשמת גורמת להתמשכות ההליכים ולהעמסת הוצאות על המתדיינים, ואלו עומדים לרועץ למתלונן אשר "מותקף" ומואשם על ידם על שגרם לכך.

4. המתלונן הפנה להחלטת הרשמת שלהלן, שהיא מבחינתו "ההחלטה המובילה" אשר ממחישה את הנטען בתלונה:

"א. לפני בקשה פשוטה למתן פסק דין בהעדר הגנה שהטיפול בה אמור להסתיים בעיון אחד.

ב. התיק נפתח ב-11/22 ואינו מתקדם. למיטב עיוני בעת הזו אין אישור מסירה כדן. אין התאמה בין כתובת הנתבעת באישור המסירה החתום לבין המוצהר בתצהיר המוסר. לכן יש ספק לגבי המסירה והיא אינה מתקבלת. זאת ועוד, למיטב עיוני התקנות מורות על המצאה למענו של הנתבע, ולפי התצהיר בוצעה המצאה במקום העבודה ולא ברור המקור החוקי לכך.

ג. למרבה הצער, ביהמ"ש מתמודד עם תופעה רחבה של הגשת עשרות בקשות דומות בשבוע לפחות למתן פסק דין בהעדר הגנה שמוגשות שלא כנדרש בהיבטים שונים ותיק זה הוא דוגמא לכך. ראה ההחלטה מיום 7.5.23. הדבר גורם לעומס עבודה כבד על ביהמ"ש העמוס ממילא, עומס שאין לו הצדקה. לאחר מכן מוגשות עשרות בקשות לביטול פסקי דין שבהן מועלות טענות כנגד ההמצאות וטענות אחרות וגם דבר זה תורם לעומס עבודה בלתי מוצדק.

ד. למרבה הצער, ביהמ"ש מתמודד גם עם תופעה רחבה של אי מילוי החלטות ביהמ"ש ותיק זה הוא דוגמא לכך. ראה החלטה מיום 8.5.23 שלא זכתה להתייחסות.

ה. למרבה הצער, ביהמ"ש מתמודד עם תופעה רחבה של אי ניהול התיקים מצד הצדדים ובעיקר מצד שחקנים חוזרים ותיק זה הוא דוגמא לכך. ראה שתי התראות מחיקה בתיק זה מחמת חוסר מעש שניתנו ביום 7.6.23 וביום 13.6.23. גם התנהלות זו גורמת לעומס עבודה כבד על ביהמ"ש העמוס ממילא, עומס שאין לו הצדקה ושפוגע באינטרס הציבורי. ביהמ"ש אינו יכול ואינו אמור לשמש מזכירה למשרד ב"כ התובעת ולמשרדים אחרים.

ו. מהנימוקים לעיל התביעה בתיק זה נמחקת לאור הוותק של התיק וכיוון שתיק זה לא יכול להתקדם בעת הזו. בידי התובעת להגיש את התביעה מחדש ולהיכנס לתור הממתינים. הפעם לא נעשה צו להוצאות לאוצר המדינה מתוך התחשבות בתובעת, אך אם ההתנהלות לא תשתנה לא יהיה מנוס מכך.

ז. מובהר שגם להבא לא יהיה מנוס מלשקול מחיקת תביעות בעלות ותק, ואף פסיקת הוצאות לאוצר המדינה ללא התראה נוספת גם בתיקים אחרים של המשרד. אין מנוס משינוי תרבות ההתדיינות והתאמתה לעקרונות היסוד של משטר תקסד"א – 2018. דהיינו, ניהול התיקים באופן יזום על ידי מגישם, מילוי אחר החלטת ביהמ"ש והגשת בקשות לפסק דין בהעדר הגנה באופן שהטיפול בהם יסתיים באופן רגיל בעיון אחד, זאת על מנת לסייע לביהמ"ש.

ח. ראה והשווה: ההחלטות מיום 14.5.23 ומיום 4.7.23 בתיק...; ההחלטה מיום 15.5.23 בתיק...; החלטה מיום 9.7.23 בתיק..., שלמרבה הצער לא הועילו...".

5. לטעמו של המתלונן, ה"התראה" לפיה בית המשפט ישקול מחיקת תביעות בעלות ותק ואף פסיקת הוצאות לאוצר המדינה גם בתיקים אחרים של המשרד, מכוונת לפגיעה אישית ופוגענית ביותר כלפיו, וזאת בשעה שהוא מנהל תיקים ברחבי הארץ ומעולם לא קיבל החלטה הקובעת שהוא מעמיס על בית המשפט, מתרשל, או פוגע באינטרס הציבורי.

- מה גם, שיש בהבאת ה"אסמכתאות" משום חיזוק להשתלחות אישית בו באופן העלול לפגוע בשמו הטוב ובמקצועיותו. המתלונן הפנה להחלטות נוספות הדומות בנוסחן שניתנו על ידי הרשמת בתיקים אחרים שטופלו על ידו.
6. לאור האמור, סבור המתלונן כי מן הראוי שתהיה מדיניות אחידה בבתי המשפט בנוגע לבקשות למתן פסק דין בהעדר הגנה ו"בדבר הקפדה יתרה ביותר או אחרת לעניין אישורי מסירה".
7. בתגובתה מסרה הרשמת, כי לטעמה, התלונה הוגשה מחמת עשייה איכותית שלה בכל הנוגע לקידום ושיפור עבודת בתי המשפט.
8. הרשמת תארה בהרחבה את עומס העבודה הרב המוטל על היושבים בדיון. לצד זה, ציינה הרשמת, כי קיימת תופעה רחבה של התנהלות בלתי מקצועית מצד עורכי דין, במיוחד מצד מי שהם שחקנים חוזרים המנהלים מאות ואלפי תיקים בבית המשפט. לדבריה, במסגרת עבודתה היא נאלצת לטפל מידי חודש בעשרות, אם לא במאות, בקשות המוגשות על ידי משרדי עורכי דין, שאינן ראויות להתברר. להערכתה, מדובר בלפחות חמישים אחוז מכל המשימות המועברות לטיפול. מדובר במשימות סרק הגורמות לעבודה מיותרת ולעומסי עבודה כבדים ובלתי מוצדקים. התופעה הזו מחייבת אותה לערנות ולדריכות מרביים וגוזלת ממנה זמן וכוחות שיפוטיים ללא הצדקה. וקרה, שהיא לא הבחינה בטעות של עורך דין, ואז נטען נגדה שהיא אינה קוראת בעיון את המוגש לה.
9. הרשמת ציינה, כי התופעה ידועה לכל השופטים והרשמים כאחד, אך קיימת רתיעה מ"לטפל" בה משיקולים שונים, מה שגורם לה להתקבע ולהתעצם.
10. אשר למתלונן, מסרה הרשמת, כי הלה הודה בעצמו כי התנהלותו אינה מיטבית. כך, למשל, באחד מתיקיו נכתב ש"הבקשה הוגשה בטעות, ככל הנראה עקב טעות משרדית שנבעה מטיפול מקביל של שני עורכי דין בתיק"; ובתיק אחר טען המתלונן, כי המזכירה שטיפלה בתיק עזבה את המשרד ולכן הוא "נפל בין הכיסאות". הרשמת הדגישה, כי עם כל ההבנה לקשיים של עורכי דין, אין כל הצדקה שהם יגולגלו אל הגורמים השיפוטיים ולמזכירות בית המשפט.
11. משרדו של המתלונן, כך לדברי הרשמת, הוא "שחקן חוזר" המנהל בבית המשפט תיקים בהיקף גדול. המשרד מייצג מספר חברות ביטוח גדולות, תאגידים ויחידים. למרבה הצער, המשרד פועל באופן בלתי מקצועי בתיקים רבים בהיבטים שונים – מזה שנים.
12. לדברי הרשמת, היא מצאה את עצמה נאלצת למצוא פתרונות להתמודדות עם התנהלותם של משרדים כדוגמת משרדו של המתלונן – ו"בשלב מסוים, ובעקבות כניסת התקנות החדשות לתוקף... התחילה לחלחל אצלי ההבנה שכדי לשרוד עלי לשנות פרדיגמה באופן הדרגתי באמצעות החלטות הניתנות על ידי בתיקים... ההחלטות מושא התלונה הן הפתרון היחיד שהצלחתי למצוא".
13. הרשמת סבורה, כי מדובר בנושא גדול וחשוב ויש הכרח שהנהלת בתי המשפט תיכנס לעובי הקורה כדי להביא לתוצאה של עבודה חכמה יותר אשר תגביר את הפרודוקטיביות מבלי שגורמי שיפוט יגיעו לשחיקה, ומעבר לכך.
14. לטעמה של הרשמת, ההחלטות שניתנו על ידה בנושא זה הן פורצות דרך לסדר חדש, הגון וראוי יותר לציבור, לעורכי הדין, לגורמי השיפוט ולמזכירות. לדבריה, היא קיבלה תמיכה, מהממונה הישירה שלה, מנשיא בית משפט השלום ומהמזכירות, ואיש לא העיר לה כי מדובר בהחלטות חריגות, כנטען בתלונה, אלא להיפך, הם עודדו ותמכו בה.

15. לדברי הרשמת, לשמחתה היא נוכחת לדעת שהחלטות הייעול שלה מביאות ניצנים של שינוי מבורך. יש עורכי דין שמתנצלים ומקבלים את החלטותיה, והיא חשה שיפור בצורת ההגשות של הבקשות וחיסכון בזמן שיפוטי בעת הטיפול בהן. מעבר לכך, יש עורכי דין שהודיעו כי הם פועלים כדי לשנות את התנהלותם לעתיד. הרשמת הפנתה לרשימה של דוגמאות בנושא זה מתיקים שונים. למרבה הצער, ציינה הרשמת, המתלונן בחר בדרך אחרת של הגשת תלונה נגדה. ואולם, היא יכולה להבין את תסכולו לאחר ששנים התרגל להתנהלות באופן מסוים, וכעת נדרש לשנותה.
16. הרשמת הטעימה, כי ההחלטות שניתנו על ידה בנוגע למתלונן היו מדורגות, מידתיות, מכבדות ונחוצות. ההחלטות ניתנו לאורך שנים (החל מ-11/20, ועוד לפני), ולא רק בתקופה האחרונה, כנטען בתלונה.
17. הרשמת פרטה בהרחבה את התנהלותו הבלתי תקינה של המתלונן בקשר לתיקים שונים שנוהלו על ידו, ואת החלטותיה שניתנו בהתאם לכך באופן מדורג.
18. אשר להחלטה המפנה לנימוקי החלטה אחרת שניתנה יום קודם לכן בתיק אחר מסרה הרשמת כך: "נימקתי בתיק עצמו שהבקשה למתן פסק דין אינה מוגשת כנדרש ושהדבר גורם לעומס עבודה. הפניתי להחלטה בתיק אחר שניתנה יום לפני וציינתי שההחלטה נצפתה יום לפני וציינתי התעלמות מהנחיותיי. יש לדחות את טענת המתלונן שלא נאמר מה גורלה של הבקשה (סעיף 48 בתלונה). שוב המתלונן לא מדייק שכן נאמר בהחלטה במפורש ש'הבקשה נמחקת'. אשר לטענת המתלונן שלא נימקתי מה דרוש ושהוא נאלץ להסיק את נימוקי הבקשה (סעיף 48 בתלונה) אין ממש בטענה. ההחלטה בתאד"מ ... ברורה ותוכנה מתאים במדויק ואחד לאחד גם לתאד"מ... דהיינו, הצצה בתיק אחר שהגיש המתלונן מבהירה בדיוק מה נדרש המתלונן לעשות בתאד"מ.... המתלונן לא נדרש להסיק מעצמו דבר, רק למלא אחר החלטותיי".
19. הרשמת סבורה, כי יש לדחות את הטענה על כך שהמתלונן הוטרח לבדוק את הנימוקים המלאים בתיק אחר בהינתן שמדובר במתלונן שהוא "מטריח סדרתי של ביהמ"ש במשך שנים".
20. הרשמת מציינת, כי היא אינה זוכרת במדויק מדוע בחרה לתת החלטה על דרך של הפניה לתיק אחר, ואולם לדבריה, לא ידוע לה שקיימת הנחיה שאין לעשות כן, ובמהלך השנים היא ראתה שגורמים שיפוטיים נוהגים כך.
21. הרשמת דחתה את הטענה ל"העתק הדבק" בהחלטותיה, שכן עיון בהחלטותיה לאורך השנים מעיד על שינוי והדרגתיות ולא רק על מלל קבוע, שאין כל פסול לעשות בו שימוש תוך התאמה של התבנית למקרה הספציפי.
22. לדברי הרשמת, אין כל יסוד לטענה, לפיה התנהלותה גורמת להתמשכות הליכים ולהעמסת הוצאות, בפרט שהיא מועלית על ידי מי שמנהל את תיקיו מזה שנים באופן בלתי מתקבל על הדעת. הרשמת פרטה שלל דוגמאות להתנהלות בלתי תקינה מצד המתלונן בתיקים נוספים ובנושאים מגוונים.
23. הרשמת דחתה את הטענה להשתלחות אישית במתלונן, והדגישה, כי היא מצרה על תחושת המתלונן, אך היא נדרשת לפעול בהתאם להוראות הדין והבנתה המשפטית. בנוסף, היא סבורה כי החלטותיה עדיפות על פני תלונה ללשכת עורכי הדין על התנהלותו המזלזלת של המתלונן בתיקיו השונים אשר הייתה פוגעת בו הרבה יותר.

24. עוד ציינה הרשמת, כי משרדו של המתלונן לא "סומן" באופן אישי על ידה, כנטען בתלונה, שכן החלטות דומות ואחרות ניתנו על ידה גם בנוגע למשרדים אחרים, שלא מצאו לפנות בתלונה לנציב או לערער עליהן.

25. עוד ציינה הרשמת, כי היא רואה בתלונה הזדמנות חשובה לעורר דיון בנושא הדרך לשפר ולייעל את התנהלותם של עורכי הדין אל מול מערכת בתי המשפט וגורמי השיפוט – וזאת, מכיוון ש"ישנו הכרח להביא לשינוי יסודי בתרבות ההתדיינות וניהול התיקים בבתי המשפט באופן כללי. בדרך זו השירות לציבור ישתפר ויפחת עומס עבודה בלתי מוצדק מהרשמים הבכירים ומהמזכירות העמלים קשה כדי לתת שירות ראוי...".

26. בהחלטתו קבע הנציב, כי מהסבריה של הרשמת ניכר שהחלטותיה הן תוצר של רצונה הכן להביא לשיפור ולהתייעלות של מערכת המשפט בכל הנוגע להתנהלות בלתי תקינה מצד עורכי דין מייצגים. לשם כך, באופן מודע ומחושב, יצרה הרשמת מעין מדרג של החלטות שנועדו להביא בפני עורכי הדין את מורת רוחו של בית המשפט מהתנהלותם; בשלב ראשון, נעשה שימוש בלשון לקונית, וככל שהעורך הדין אינו משנה את התנהלותו, נוקטת הרשמת בלשון תקיפה יותר ומתרה בעורך הדין כי יוטלו הוצאות לטובת אוצר המדינה, עד לשימוש באמצעים נוספים העומדים לרשות בית המשפט, כגון, מחיקת התביעה.

27. הנציב התרשם כי התנהלות זו מצד הרשמת, אינה מכוונת באופן אישי כלפי המתלונן ומשרדו, כנטען בתלונה, אלא מכוונת כלפי כל עורך דין שלפי התרשמותה אינו מתנהל באופן ראוי בתיקיו.

28. הנציב ציין, כי ניתן להבין את חוסר הנוחות שחש המתלונן לנוכח הביקורת שמוטחת בהחלטות הרשמת נגד משרדו, ואולם, לנוכח הסבריה של הרשמת (הנתמכים במסמכים מתוך תיקי בית המשפט) בקשר להתנהלותו המתמשכת של משרד המתלונן לאורך שנים, הוא סבור בנסיבות אלו, כי אין מדובר בדברים החורגים מהתבטאות לגיטימית של בית המשפט במסגרת החלטותיו. ובפרט, כאשר הדברים האמורים נכתבו באופן ענייני ובשפה שאינה משתלחת או פוגענית.

29. במאמר מוסגר, שב והזכיר הנציב את החשיבות הרבה לכך שבית המשפט ישקול את דבריו במשנה זהירות בבואו להביע את עמדתו בכל הנוגע לעורכי דין המייצגים בתיקים המתנהלים בפניו, וזאת בשל ההשלכה שעשויה להיות לדבריו על שמו הטוב של עורך הדין, וכפועל יוצא מכך, על פרנסתו.

30. הנציב קבע עוד, כי אין כל פסול בכך שהרשמת עושה במסגרת החלטותיה שימוש חוזר בתבניות דומות ("העתק הדבק"). שכן, במקרים שבהם לפי התרשמותה, מדובר בנסיבות דומות – כגון, התנהלות לא תקינה מצד משרדו של המתלונן – מתבקש בהתאם כי תגובתה לכך תהיה דומה. מה גם, שמעיון בהחלטות המדוברות ניכר כי הן הותאמו לנסיבותיו של המקרה המסוים, ולא הועתקו באופן שבלוני וללא מחשבה.

31. לטענה, לפיה התנהלות הרשמת גורמת לעיכוב הליכים ולהוצאות מיותרות לא מצא הנציב כל יסוד, וציין כי מוטב לו לא הייתה מועלית כלל.

32. על אף התרשמותו הכללית החיובית מפועלה של הרשמת, מצא הנציב טעם לפגם את האופן (בשונה, מהתוכן) בו נומקה החלטתה בתיק תאד"מ... – בהחלטה זו מפנה הרשמת לנימוקים המפורטים בהחלטה אחרת, אשר ניתנה על ידה בתיק אחר שבו צדדים אחרים. שכן, גם אם בפועל מדובר בהחלטות דומות בתוכן, הרי שלצדדים (וככל הנראה, גם לבא כוח הצד שכנגד) אין גישה לתיק האחר, ובכלל זה, לנימוקי ההחלטה.

33. לסיום, הדגיש הנציב כי אין לו אלא לברך על כל יוזמה שיש בה כדי לטייב את מערכת המשפט, ובכלל זה, להביא להקלה בעומס העבודה המוטל על גורמי השיפוט ולשיפור השירות לציבור. לשם כך, הפנה הנציב את תשומת ליבם של המכותבים להחלטה לנושאים שעלו מתגובתה של הרשמת.

34. סוף דבר, התלונה נדחתה, תוך הפנייתה תשומת ליבה של הרשמת להערתו של הנציב שלעיל.

תמציות החלטות | פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

שם התמצית	מספר התמצית	ערכאה	תאריך התמצית
על שמיעת טענות אחד מבעלי הדין שהתייצב לדין שבוטל ומתן החלטה בהעדר הצד שכנגד	271/23	בית משפט לענייני משפחה	14.5.23
ראוי לקבל תגובת הצד שכנגד לבקשה לתיקון טעות סופר בפסק דין	295/23	שלום	15.6.23

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ג אייר, תשפ"ג
14 מאי, 2023
מספרנו: 271/23/ענייני משפחה

תמצית החלטה

על שמיעת טענות אחד מבעלי הדין שהתייצב לדיון שבוטל ומתן החלטה בהעדר הצד שכנגד

תקציר: אחד מבעלי הדין (המשיב) התייצב לדיון שבוטל, השמיע טענות, שנרשמו בפרוטוקול, וניתנה החלטה על ביטול סעד זמני שניתן קודם לכן, למרות שהצד שכנגד (המתלוננת) לא נכח בדיון בשל ביטולו כאשר עמדתו לא נשמעה כלל. בהחלטתו קבע הנציב, כי הוא מוכן לקבל כי שעה שהתייצבו המשיב ובא כוחו בבית המשפט, היה מקום לתעד דבר זה בפרוטוקול. ואולם, כאשר התברר לבית המשפט כי המשיב ובא כוחו מתכוונים להשמיע טענות לגופו של ההליך, וזאת בהעדר הצד שכנגד (המתלוננת ובא כוחה), מיטיבה הייתה הרשמת לעשות לו ביקשה מהם להגיש בקשה בכתב, אותה ניתן היה להעביר לתגובת המתלוננת ובא כוחה בתוך פרק זמן קצר לפי קביעת הרשמת, תחת מתן החלטה במעמד צד אחד בלבד.

אף אם החליטה הרשמת לאפשר למשיב ולבא כוחו לתעד את טענותיהם בפרוטוקול הדיון, הרי שמתן החלטה בהעדר המתלוננת ובא כוחה ושעה שעמדתם לא נשמעה, אינו מתיישב עם עיקרי הצדק הטבעי.

הנציב הוסיף, כי אף מראית פני הצדק ניזוקה, מקום בו בית המשפט מבטל דיון אך חרף זאת מחליט לקיימו במעמד צד אחד, תוך מתן החלטה לגופם של דברים. אכן, אין לדעת איזו תשובה הייתה ניתנת על ידי המתלוננת ובא כוחה לגופן של טענות המשיב ובא כוחו, ולא ברור אם היה בתשובה זו כדי להניח את דעתה של הרשמת, אך בכך אין כדי להעלות או להוריד, במיוחד נוכח הטענות שהועלו נגד המתלוננת. בהינתן העובדה כי טענות המשיב ובא כוחו נרשמו בפרוטוקול, הרי שבנסיבות העניין ראוי היה לקצוב מועד קצר לשם קבלת תגובת המתלוננת ובא כוחה, ורק לאחר מכן ליתן החלטה על ידי הרשמת, לגופה של בקשת המשיב. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת בעניין מתן החלטת הרשמת בנוגע לבקשת הסעד הזמני, בדיון אליו התייצבו רק המשיב ובא כוחו, ובהעדר המתלוננת ובא כוחה.

1. ברקע תלונה שהוגשה לנציב עמדה תביעה שעניינה איזון משאבים, פירוק שיתוף ומתן חשבוניות, אשר הוגשה על ידי המתלוננת נגד בעלה לשעבר, ואשר נשמעה בפני בית המשפט לענייני משפחה.

2. בקשת המתלוננת למתן סעד זמני באמצעות בא כוחה הובאה לדיון בפני רשמת בכירה בבית המשפט.

3. לדברי המתלוננת, המומחה אשר מונה על ידי בית המשפט הגיש את חוות דעתו, לפיה בעלה לשעבר (להלן: המשיב) מחזיק בכספים ובזכויות אשר שייכים למתלוננת. בנסיבות אלה, הגישה המתלוננת בקשה לאיסור דיספוזיציה ועיקול ביחס לכספים ולזכויות אליהן מתייחסת חוות דעת המומחה. עוד ציינה המתלוננת, כי לאור העובדה שהיא שוהה בחו"ל ומאחר שהבקשה מבוססת על קביעותיו של מומחה בית המשפט, היא לא צירפה תצהיר לבקשתה.

4. המתלוננת הוסיפה, כי לאחר שניתן צו ארעי בעקבות בקשותיה, הרשמת ביטלה אותו ונתרה לבקשת המשיב לחייב אותה בהגשת תצהיר והתחייבות עצמית, וכן נקבע דיון במעמד הצדדים לאחר שהמשיב הגיש בקשה לפסול את הרשמת מלישב בדיון.
5. לדברי המתלוננת, יום לפני הדיון היא הגישה בקשה לדחותו מאחר שבא כוחה נפגע בתאונת דרכים, וזאת תוך הבהרה שלא עלה בידו (של בא כוחה) להשיג את תגובת המשיב לבקשה. בו ביום דחתה הרשמת את הבקשה מהטעם שלא הובאה בה עמדת המשיב, ומשכך הגישה המתלוננת בקשה נוספת באותו יום, אשר נקלטה במערכת נט המשפט רק למחרת היום. בבקשה זו חזר בא כוחה של המתלוננת על הבקשה לדחייה כשהוא מציין כי אין כל טעם בקיום דיון במעמד הצדדים שכן בקשת המתלוננת למתן סעד זמני מבוססת על חוות דעת מומחה בית משפט, ובשים לב לכך שהמתלוננת מצויה בחו"ל. הרשמת קיבלה את בקשת הדחייה ודחתה את הדיון למועד אחר והנחתה, כי "המזכירות תודיע בדחיפות" לצדדים את דבר הדחייה. למיטב ידיעתה של המתלוננת, המזכירות אכן הודיעה לצדדים על דחיית הדיון, שכן המזכירות יצרה קשר עם בא כוחה והודיעה לו שהוא אינו צריך להתייצב לדיון הנדחה.
6. על האף האמור, כך מציינת המתלוננת, התייצבו המשיב ובא כוחו לדיון שנדחה כאמור, והיא מלינה על כך שהרשמת מצאה לקיים דיון במעמד צד אחד בו היא שמעה את טענותיהם של המשיב ובא כוחו; ביטלה את הצו הזמני שניתן על יסוד טענה חדשה שהשמיע המשיב, לפיה התחייבות המתלוננת הייתה צריכה להיחתם בפני נציג קונסולרי; ואף קיבלה את הצהרת המשיב בניגוד לקביעת מומחה בית המשפט, לפיה הוא מתחייב שלא למשוך כספים ולממש זכויות, מבלי שיגיש הודעה לבית המשפט 60 ימים קודם לכן. המתלוננת מטעימה, כי ברור שאין להתחייבות זו כל תוקף משפטי מחייב, ולדעתה אין באותה התחייבות כדי למנוע את העברתן ומימושן של הזכויות האמורות.
7. המתלוננת טוענת, כי בהתנהלותה זו הפכה הרשמת את בית המשפט לכלי בידי המשיב "לנהוג באלימות דינונית" כלפיה, ולכפות עליה להגיע לארץ לדיון מיותר.

תגובת הרשמת

8. בתגובתה לתלונה מסרה הרשמת, כי יום לפני מועד הדיון עתרה המתלוננת לדחייתו, ונטען על ידה כי בא כוחה נפגע בתאונת דרכים כחודש לפני כן ולא יעלה בידו להתייצב לדיון. בהחלטה מאותו יום נדחתה הבקשה מהנימוקים שפורטו בה, וזאת, בין היתר, בשל עיתוי הגשתה והעובדה שלא צורפה לה עמדת המשיב כנדרש בדיון. הרשמת הדגישה שבהחלטה זו נאמר, כי בנסיבות המפורטות בבקשה ניסה בית המשפט לקבל בכוחות עצמו (באמצעות המזכירות) את עמדת המשיב, על מנת לקדם את הטיפול בבקשה, אך ניסיונותיו לא צלחו.
9. בבוקר הדיון, הקבוע לשעה 10:00, הגישה המתלוננת בשעה 09:11 בקשה נוספת לדחיית מועד הדיון, בה ציינה לראשונה כי היא אינה שוהה בישראל ולא יעלה בידה להתייצב לדיון. בנסיבות אלו, נתקבלה בבקשתה, בהחלטה שניתנה בשעה 09:21, בה נדחה מועד הדיון ליום אחר, הוא המועד שנטען כי המתלוננת אמורה לשהות בארץ כאשר בא כוחה צפוי להחלים מפציעתו. אלא שהמשיב ובא כוחו התייצבו לדיון שהוחלט על דחייתו כאמור, וטענו שהם לא קיבלו הודעה על דחיית מועד הדיון ועמדו על קיומו. לפיכך, ועל מנת שהדברים יתועדו, נפתח לעריכה פרוטוקול דיון. בפתח הישיבה, התרעמו המשיב ובא כוחו על דחיית הדיון ועל קבלת הצו הארעי, לנוכח שהותה של המתלוננת בחו"ל, ובשל כך שהתצהיר וכתב ההתחייבות לא אומתו בפני קונסול. המשיב הפנה את תשומת לב בית המשפט לכך שגם הבקשה החדשה לצו הזמני הוגשה שלא כדין (כאשר בתצהיר התומך בבקשה, תחת עמודת ה"אימות" צוין כי התצהיר אומת בפני בא כוחה של המתלוננת).

10. משהתברר לרשמת שהבקשה לסעד זמני לא נתמכה בתצהיר ובהתחייבות כשהם מאומתים כדין, ומשהסתירה המתלוננת את עובדת שהותה בחו"ל, ולאור התחייבות המשיב שלא למשוך כספים מחלקה של המתלוננת בכספי הפנסיה שלו אלא באישור בית המשפט, ובשים לב לדיון במעמד הצדדים שנקבע למועד אחר, היא החליטה לבטל את הצו הארעי שניתן על ידה ולתת תוקף של החלטה להתחייבות המשיב כאמור.

11. הרשמת סיכמה את דבריה באומרה כי לא זו בלבד שלא נפל פגם בהתנהלותה או בהחלטות שניתנו על ידה, אלא שפעולותיה לא גרעו מזכויות המתלוננת אלא הגנו עליהן, וזאת חרף מחדליה כמפורט לעיל ולפנים משורת הדין.

מסקנות והחלטה

12. וכך נאמר בהחלטת הרשמת בדיון שהתקיים בלא נוכחות המתלוננת או בא כוחה -

"הדיון נקבע היום בבקשת המבקשת לסעד זמני בדמות עיקול על כספי המשיב בסך כ-484,000 ש"ח בקרן הפנסיה שלו. אתמול, הוגשה בקשה המבקשת לדחיית מועד הדיון היום בטענה כי ב"כ נפצע בתאונת דרכים, ונבצר ממנו להופיע בשל כך. משיקולים שהוסברו בהחלטה מאתמול, דחיתי את הבקשה.

הבוקר הוגשה בקשה נוספת לדחיית מועד הדיון, בה עלה לראשונה כי המבקשת שוהה בחו"ל. בנסיבות הללו, נתתי החלטה לפיה הדיון ידחה ליום ... המשיב וב"כ לא קיבלו את החלטתי מהבוקר אלא כאשר הופיעו בבית המשפט בשעה 09:52. בפתח דבריו של ב"כ המשיב כי המבקשת שוהה בחו"ל וכי ההתחייבות שצורפה... אינה כדין משום שלא נחתמה לפני נציג קונסולרי. רק לנוכח דבריו של ב"כ המשיב, ובשל הבקשה מהבוקר, התחוויר לי כי המבקשת אינה בארץ מזה זמן מה.

מאחר שכתב ההתחייבות אינו כדין, אין בידי כדי להותיר את הסעד הזמני על כנו. עם זאת, אני מקבלת את הצעת המשיב ולפיה הוא מתחייב שלא למשוך מכספי הפנסיה וככל שהוא יחפוץ לעשות כן הוא יפנה בהודעה מתאימה לבית המשפט 60 ימים קודם לכן. בהערה אומר, כי הצעת המשיב מתיישבת עם הוראות תקנות סדר הדין האזרחי לפיהן ככל שמוטל סעד זמני הרי הוא יטול תוך קביעה המינימלית בגורם כלפיו מופנה הצו (כך במקור - א"ש).

בשלב זה, הדיון הקבוע ליום ... יעמוד בעינו. מוצע לב"כ הצדדים להגיע להסכמות בעניין ולהגיש הודעה מתאימה. המבקשת תופיע לדיון ותביא עימה כתב התחייבות כדין".

13. בהחלטתו קבע הנציב, כי הוא מוכן לקבל כי שעה שהתייצבו המשיב ובא כוחו בבית המשפט, היה מקום לתעד דבר זה בפרוטוקול. ואולם, כאשר התברר לבית המשפט כי המשיב ובא כוחו מתכוונים להשמיע טענות לגופו של ההליך, וזאת בהעדר הצד שכנגד (המתלוננת ובא כוחה), מיטיבה הייתה הרשמת לעשות לו ביקשה מהם להגיש בקשה בכתב, אותה ניתן היה להעביר לתגובת המתלוננת ובא כוחה בתוך פרק זמן קצר לפי קביעת הרשמת, תחת מתן החלטה במעמד צד אחד בלבד.

14. אף אם החליטה הרשמת לאפשר למשיב ולבא כוחו לתעד את טענותיהם בפרוטוקול הדיון, הרי שמתן החלטה בהעדר המתלוננת ובא כוחה ושעה שעמדתם לא נשמעה, אינו מתיישב עם עיקרי הצדק הטבעי.

15. הנציב הוסיף, כי אף מראית פני הצדק ניזוקה, מקום בו בית המשפט מבטל דיון אך חרף זאת מחליט לקיימו במעמד צד אחד, תוך מתן החלטה לגופם של דברים.

16. אכן, אין לדעת איזו תשובה הייתה ניתנת על ידי המתלוננת ובא כוחה לגופן של טענות המשיב ובא כוחו, ולא ברור אם היה בתשובה זו כדי להניח את דעתה של הרשמת, אך

בכך אין כדי להעלות או להוריד, בעיקר שעה שמשמעות טענת המשיב ובא כוחו הינה כי המתלוננת הסתירה, בכוונת מכון, את דבר שהותה מחוץ לגבולות המדינה.

17. בהינתן העובדה כי טענות המשיב ובא כוחו נרשמו בפרוטוקול, הרי שבנסיבות העניין ראוי היה לקצוב מועד קצר לשם קבלת תגובת המתלוננת ובא כוחה, ורק לאחר מכן ליתן החלטה על ידי הרשמת, לגופה של בקשת המשיב.

18. התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת בעניין מתן החלטת הרשמת בנוגע לבקשת הסעד הזמני, בדיון אליו התייצבו רק המשיב ובא כוחו, ובהעדר המתלוננת ובא כוחה.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

כ"ו סיוון, תשפ"ג
15 יוני, 2023
מספרנו: 295/23/שלום

תמצית החלטה

ראוי לקבל תגובת הצד שכנגד לבקשה לתיקון טעות סופר בפסק דין

תקציר: רשמת תיקנה טעות סופר בפסק דין, בבקשה שהגיש תובע, בלי שביקשה את תגובת הנתבעת לבקשה.

בהחלטתו העיר הנציב, כי חרף נוסח הוראת החוק אודות שיקול דעת בית המשפט לקבלת תגובה לבקשה, טוב יעשה בית המשפט אם ישמע תמיד את עמדת הצד שכנגד שעה שמוגשת לו בקשה לתיקון פסק הדין.

1. לאחר מתן פסק דין הגיש תובע בקשה לתיקונו, כך שייפסקו הוצאות לשמאי התובע אשר זומן למתן עדות לבקשת הנתבעת. בית המשפט נעתר לבקשה בלא שביקש תגובה מהנתבעת.
2. לדברי הרשמת שדנה בתיק, בית המשפט פעל כדין בהתאם לסמכות הנתונה לו על פי סעיף 81 (א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 ותיקן את הטעות שנפלה בפסק הדין עת נעלם מעיניה בעת פסיקת הוצאות נושא שכר טרחתו של השמאי.
3. הרשמת ציינה, כי על פי הדין והפסיקה שמיעת טענות בעלי הדין בעניין תיקון טעות בפסק הדין נתונה לשיקול דעתו של בית המשפט ועל כן בית המשפט היה רשאי לתקן את הטעות בפסק הדין גם ללא צורך בתגובת הנתבעת, משנוכח לדעת כי אכן מדובר בהשמטה מקרית שארעה בפסק הדין.
4. עיון בתמצית החלטת הנציב 675/20 אליו הפנתה הרשמת בתגובתה מעלה, כי עניינה היה במצב דברים בו בית המשפט תיקן ביוזמתו טעות בהחלטה שיפוטית שכבר הועלתה למערכת נט המשפט, כשהוא סבר, בשגגה, כי בעלי הדין טרם צפו בה. אכן בפסק דינו של בית המשפט העליון שהוזכר באותה תמצית (ע"א 765/87 צ'סלר נ' מנהל עזבון אופל) נאמר, כי "שמיעת טענות בעלי הדין בעניין זה נתונה לשיקול-דעת בית המשפט ('ורשאי') ואולם מיד באותה נשימה אף הוזכר כי "על-פי האמור בספרו של ד"ר י' זוסמן, סדרי הדין האזרחי (אמינון, מהדורה 5, בעריכת ש' לוי, 1988) 928 ה"ש 127 יש להתייחס לרשות זו כאל חובה". בהחלטה אחרת שניתנה בנציבות הופנתה תשומת הלב לפסק דין אחר של בית המשפט העליון בפרשת ע"א 856/12 צרפתי שמעון בע"מ נ' פרחי ביקל בע"מ, שם קבע בית המשפט העליון, כי מוטב שבית המשפט ישמע את עמדת הצדדים בשאלת התיקון וכי "זוהי דרך המלך". באותה החלטה שניתנה בנציבות הופנתה תשומת הלב גם לאמור בספרו של אורי גורן סוגיות בסדר דין אזרחי, מהדורה עשירית, בעמ' 384, לפיו קמה חובה לעשות כן (החלטה, מספרנו 88/12). והשוו גם האמור בחוות דעתה של הנציבה הראשונה, השופטת (בדימוס) ט' שטרסברג-כהן, מיום 28.11.07 "סופיותו של פסק דין", שניתן אמנם בעניינו של בית הדין הרבני, לפיו "גם לו היה בית הדין מוסמך להוסיף תוספות ונימוקים על פסק דינו המקורי כפי שעשה, היה עליו לעשות כן לאחר שניתנה לבעלי הדין הזדמנות להשמיע דברם. הדבר עולה מכללי היסוד של שיטתנו המשפטית; מעקרונות הצדק הטבעי".
5. סוף דבר, העיר הנציב, נראה כי טוב יעשה בית המשפט אם ישמע תמיד את עמדת הצד שכנגד שעה שמוגשת לו בקשה לתיקון פסק דין.

תמציות החלטות | תביעות קטנות

שם התמצית	מספר התמצית	תאריך התמצית
ועוד על עיכוב במתן פסק דין בבית המשפט לתביעות קטנות	35/23	29.1.23
על חובת התייעוד בפרוטוקול של התייצבות עורך דין לתביעה בבית המשפט לתביעות קטנות	141/23	1.3.23

תמצית החלטה

ועוד על עיכוב במתן פסק דין בבית המשפט לתביעות קטנות

תקציר: נמצאה מוצדקת תלונה על עיכוב של חודשים רבים במתן פסק דין בבית המשפט לתביעות קטנות, אף שהדין קובע, כי בתום הדיון בתביעה יתן בית המשפט את פסק הדין, אולם הוא יהיה רשאי לדחות את מתן פסק הדין לתקופה שלא תעלה על 7 ימים. בהחלטתו הוסיף הנציב, כי ככל שמדובר בהליך שאינו מתאים לניהול בבית המשפט לתביעות קטנות, היה בידי הרשם הבכיר שדן בהליך לפעול להעברתו לשמיעה לבית משפט השלום, ואולם הוא לא עשה כן. משהמשיכה התביעה להתברר במסלול בהוגשה, שומה היה על הרשם לעמוד בהוראת הדין אשר למועד בו אמור להינתן בה פסק הדין. לכך יש להוסיף את דברי הרשם בהחלטה שנתן, כי פסק דין יינתן על ידו בהקדם האפשרי, דבר שאף הוא לא התקיים.

1. מתלונן, אסיר, הגיש תביעה נגד מדינת ישראל, שירות בתי הסוהר ואח', לבית המשפט לתביעות קטנות. ביום 16.1.23, לאחר הגשת התלונה ובקשת התגובה מן הרשם הבכיר שדן בהליך (ביום 15.1.23), ניתן פסק דין בהליך.
2. המתלונן הלך בתלונתו על אי מתן פסק הדין (עד למועד כתיבת התלונה על ידו), וזאת על אף שלדבריו עוד בחודש מאי 2022 הגישו הצדדים את סיכומיהם לבית המשפט.
3. המתלונן ציין, כי לאחר שהגיש, ביום 16.9.22, בקשה לבית המשפט ליתן פסק דין ניתנה באותו היום החלטה בבקשתו בה צויין כי בשל תקלה, התיק היה רשום למתן סיכומים וכי פסק הדין ינתן בהקדם האפשרי. כן לדבריו, הוא הגיש בקשה נוספת ביום 5.12.22 למתן פסק דין, ברם בבקשה זו לא ניתנה כלל החלטה.
4. בתגובתו לתלונה מסר הרשם, כי עוד קודם שנקבע דיון בהליך ביקש המתלונן לתקן את כתב התביעה בדרך של הוספת נתבעים נוספים ובקשתו נעתרה. כמו כן, מאוחר יותר ביקש המתלונן לתקן שוב את כתב התביעה וגם בקשתו זו נעתרה והוא הגיש כתב תביעה מתוקן. בתביעה התקיימו הליכים רבים והוגשו בה למעלה מ-40 בקשות, חלקן על ידי המתלונן וחלקן על ידי הנתבעים. הבקשות שהגיש המתלונן היו הן בקשות טכניות והן בקשות מהותיות ובכלל זה בקשות לגילוי מסמכים, בקשה למחיקת ולפסילת נספחים של כתב ההגנה, בקשה לחיסיון מסמכים, ועוד. מאחר שהמתלונן עמד על חקירת הנתבעים כולם (אף שבקשתו נעתרה באופן חלקי) ומאחר שהוא אף ביקש להעיד שני עדים מטעמו התקיימו בתביעה שבכותרת שלושה דיונים. לדברי הרשם, התיק חרג בהיקפו מהמתכונת הרגילה של ניהול תביעה קטנה.
5. והוסיף הרשם, כי בתום הדיון האחרון ביקש המתלונן לסכם את טענותיו בכתב ובקשתו נעתרה. חרף מגבלת העמודים שנקבעה בהחלטה (3 עמודים) הגיש המתלונן סיכומים על פני 12 עמודים. מאחר שהנתבעים חרגו אף הם ממגבלת העמודים והגישו סיכומים על פני חמישה עמודים הגיש המתלונן סיכומים מתוקנים, בהתאם להחלטה שניתנה, על פני חמישה עמודים. מאוחר יותר הגיש המתלונן סיכומי תשובה לסיכומי הנתבעים, וגם סיכומים אלו השתרעו על פני חמישה עמודים.

6. הרשם סבור, כי טענת המתלונן לפיה ההליכים הגיעו לסיומם בחודש מאי 2022 שגויה, שכן ביום 17.9.22 הגיש המתלונן עצמו בקשה להטלת חיסיון על נספח בכתב ההגנה. בקשה זו הועברה לתגובת הנתבעים וביום 8.10.22 ניתנה החלטה. המתלונן אכן הגיש בקשה למתן פסק דין וניתנה החלטה לפיה פסק הדין יישלח בהקדם אלא שלאחר אותה החלטה הגיש המתלונן, כאמור, בקשה נוספת להטלת חיסיון, "וחל עיכוב נוסף בעניין".
7. לדברי הרשם, כפי שציין בהחלטתו, הרי שבשל תקלה שאיננה בשליטתו, שכן אין לו יכולת להגדיר את מצב התיק, התיק היה רשום ככזה ש"נדחה לסיכומים/בע"פ". הרשם ציין, כי רישום מעין זה מביא לכך כי התיק אינו מופיע ברשימת התיקים לכתיבה במערכת נט המשפט, ומכאן התקלה שחלה בכל הנוגע למתן פסק הדין.
8. לבסוף מסר הרשם, כי ביום 30.12.22 הוא יצא לחופשה קצרה בשל נסיבות אישיות ומיד עם שובו לעבודה התפנה לכתוב את פסק הדין. הרשם כתב עוד, כי צר לו על העיכוב הקל שלדבריו נגרם במתן פסק הדין, והוא מבקש להביא בחשבון את היקף התיק, את מורכבותו היחסית ואת הנסיבות האישיות כאמור.
9. בהחלטתו מצא הנציב את התלונה מוצדקת. סעיף 15(א) לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), התשל"ז-1976, מורה כך: "בתום הדיון בתביעה יתן בית המשפט את פסק הדין, אולם הוא יהיה רשאי לדחות את מתן פסק הדין לתקופה שלא תעלה על 7 ימים". אין מחלוקת, כי במקרה דנן ניתן פסק הדין בחלוף מספר חודשים, לא בתום הדיון ולא כל שכן בחלוף שבוע ימים, וזאת רק לאחר שהרשם התבקש להגיב לתלונה.
10. ככל שמדובר בהליך שאינו מתאים לניהול בבית המשפט לתביעות קטנות, היה בידי הרשם לפעול להעברתו לשמיעה לבית משפט השלום, ואולם הוא לא עשה כן. משהמשיכה התביעה להתברר במסלול בה הוגשה, שומה היה על הרשם לעמוד בהוראת הדין אשר למועד בו אמור להינתן בה פסק הדין.
11. לכך יש להוסיף את דברי הרשם בהחלטה שנתן, כי פסק דין יינתן על ידו בהקדם האפשרי, דבר שאף הוא לא התקיים, אפילו היינו מונים מעת זו (חודש ספטמבר 2022) את המועד ממנו ידע הרשם אל נכון כי התיק בשל למתן פסק דין וכי משימה זו מונחת לפתחו.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

ח' אדר, תשפ"ג
1 מרץ, 2023
מספרנו: 141/23/תביעות קטנות

תמצית החלטה

על חובת התיעוד בפרוטוקול של התייצבות עורך דין לתביעה בבית המשפט לתביעות קטנות

תקציר: שעה שמדובר בבית משפט לתביעות קטנות ומתייצב לדיון עורך דין מטעם מי מהצדדים, יש לתעד בפרוטוקול באופן מפורש ומדויק את השיח המתקיים בעניין זה, נוכח הוראות הדין בכל הנוגע לייצוג על ידי עורך דין בבית משפט לתביעות קטנות.

1. לדיון בבית המשפט לתביעות קטנות התייצבה עורכת דין ממושרד עורכי דין (הנתבע 2) נגדו הוגשה התביעה.
2. הרשם הבכיר שדן בהליך מסר, כי לשאלתו בתחילת הדיון הוא נענה, כי אין למשרד נציג שאינו עורך דין והוא הבהיר זאת לתובע-המתלונן.
3. שיח זה, שלדברי הרשם התקיים באולמו לגבי הופעתה של עורכת הדין, לא מצא ביטוי כלשהו בפרוטוקול.
4. בהחלטתו קבע הנציב, כי כבר נאמר לא אחת בהחלטות הנציבות, כי שעה שמדובר בבית משפט לתביעות קטנות ומתייצב לדיון עורך דין מטעם מי מהצדדים, יש לתעד בפרוטוקול באופן מפורש ומדויק את השיח המתקיים בעניין זה, נוכח הוראות הדין בכל הנוגע לייצוג על ידי עורך דין בבית משפט לתביעות קטנות.
5. יש להצר על כי הרשם לא נהג כהלכה בעניין זה, ובכך הוא איפשר למתלונן להעלות את טענותיו בעניין הייצוג (שנדחו על ידי הנציב בהחלטתו).
6. עם זאת מצא הנציב להעיר לרשם על אי תיעוד השיח שהתנהל באולם בעניין הופעתה של עורכת הדין לדיון.

תמציות החלטות | בית דין רבני

תאריך התמצית	ערכאה	מספר התמצית	שם התמצית
4.1.23	רבני גדול	798/23	עיכוב במתן פסק דין בבית הדין הרבני הגדול
26.1.23	רבני	861/22	קיום דיון בהעדר אחד מדייני ההרכב בבית הדין הרבני אשר חתם על ההחלטה שניתנה בעקבות הדיון
30.5.23	רבני	22/23	אי מתן החלטות בבקשות; התבטאות בלתי ראויה במהלך דיון; חוסר שליטה על התיקים שבטיפול ההרכב; העדת עד במפתיע ומתן החלטה של אי קיום הוראת בית הדין הרבני למרות שההוראה ניתנה לאחר מועד ההפירה
8.8.23	רבני	329/23	אמירות דיין במהלך כנס שנערך בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין"
30.11.23	רבני	719/23	התנהלות והתנהגות דיין בבית הדין הרבני במהלך דיון וליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות

תמצית החלטה

עיכוב במתן פסק דין בבית הדין הרבני הגדול

תקציר: המתלוננת הלינה על עיכוב במתן פסק דין בערעור שהגישה לבית הרבני הגדול, על הכרעת בית הדין האזורי בנושא המשמורת, כשלטענתה, בית הדין נמנע מלהכריע בערעורה והתעלם מבקשותיה למתן פסק דין. המתלוננת ציינה, כי באחת מבקשותיה למתן פסק דין, היא הבהירה כי בשלושת החודשים האחרונים הבת גרה עמה ואינה שוהה עם אביה. עוד הוסיפה המתלוננת, כי האב הגיש פסיקתא לבית הדין האזורי, ברם אב"ד קבע בהחלטתו כי הוא ממתין להחלטת בית הדין הרבני הגדול, אולם משעבר זמן, הגיש האב בשנית את בקשתו לקבלת פסיקתא, ובית הדין האזורי נעתר לבקשה. לפיכך, שבה המתלוננת וביקשה מבית הדין הרבני הגדול, לבטל את הפסיקתא שנתן בית הדין האזורי, ולכלל הפחות לעכב אותה עד לקיום דיון בערעור שהגישה לבית הדין הרבני הגדול. הנציב מצא את התלונה מוצדקת, וקבע כי לא ניתן להשלים עם מצב בו ערעורה של המתלוננת ממתין למעלה משנה, כשטרם ניתן פסק דין, וגם לא התקיים כל דיון בו יוכלו הצדדים לשטוח את טענותיהם.

גם אם מקבלים את דברי הדיין, כי עקב שגגה של מזכירות בית הדין התיק לא הוחזר לשולחנו בחלוף 15 הימים שהוקצבו למתן תגובה, ובמשך כחצי שנה "למעשה קפא התיק על שמריו". אין בתגובתו כל מענה לשאלה מדוע בחצי השנה שחלפה לאחר מכן, טרם הוכרעה המחלוקת שבתיק, ולמצער מדוע לא נקבע מועד לשמיעת הערעור. הדיין קבע בהחלטותיו, כי יש ליידע את ביה"ד האזורי בטענת האישה שהבת מתגוררת בביתה. יחד עם זאת, ולמרות שבהחלטת הדיין נקבע כי על בית הדין האזורי להבהיר האם יש להשאיר את המשמורת בידי האב, טרם ניתנה כל החלטה אופרטיבית, ובפועל נותרה המתלוננת כשהיא "תלויה באוויר", מבלי לדעת האם יתקיים דיון בבית הדין הגדול או שמא תינתן החלטה ללא דיון.

אומנם בתגובתו ציין הדיין כי לדעתו, בשלב זה, אין מקום לקיים דיון בביה"ד הגדול (שכן לטעמו ההליך לא מיצה את עצמו בבית הדין האזורי), אולם אין ספק שהמתלוננת אינה צריכה "לסבול" מחוסר התקשורת שבין בית הדין הרבני הגדול ובית הדין האזורי. כאשר ביה"ד הגדול נותן הוראות והנחיות לבית דין קמא, עליו לבחון, בתוך פרק זמן סביר, האם הנחיותיו מולאו והאם התקבלו ההבהרות המבוקשות – ואז להכריע בערעור שהובא לפתחו, או למצער לקבוע מועד לדיון.

1. ברקע התלונה עומד ערעור לביה"ד הרבני הגדול על החלטת כב' אב"ד מבית הדין הרבני האזורי (להלן: אב"ד), שהכריע בשאלת המשמורת של בתם של בני הזוג (המתלוננת ובעלה).

2. לטענת המתלוננת, בית הדין הגדול נמנע מלהכריע בערעורה, והתעלם מבקשותיה למתן פסק דין, כשבאחת הבקשות הובהר כי בשלושת החודשים האחרונים הבת גרה עמה ואינה שוהה עם אביה. עוד הוסיפה המתלוננת, כי האב הגיש פסיקתא לבית הדין האזורי, ברם אב"ד קבע בהחלטתו כי: "ביה"ד ממתין להחלטת ביה"ד הגדול".

המתלוננת ציינה, כי לאחר זמן, האב הגיש בשנית את בקשתו לקבלת פסיקתא, ובית הדין האזורי נעתר לבקשה, וזאת בלי שנתבקשה תגובת המתלוננת קודם לכן, וללא

הסבר מדוע בית דין קמא: "שינה את החלטתו ...". לפיכך, שבה המתלוננת וביקשה מבית הדין הרבני הגדול, לבטל את הפסיקתא שנתן כב' אב"ד, ולכלל הפחות לעכב אותה עד לקיום דיון בערעור שהגישה לבית הדין הרבני הגדול.

3. בתגובתו ציין הדיין, כי מיד עם קבלת ערעור המתלוננת, נתבקשה תגובת האב. אולם תגובתו לא הוגשה.

הדיין הוסיף כי בדרך כלל, בהגיע המועד שהוקצב לקבלת התגובה, התיק מועלה לבית הדין לשם עיון ומתן החלטה. לדבריו, ככלל התיק מוחזר לדיין בעקבות הגשת בקשת המערער למתן החלטה, או בעקבות: "תזכורת פנימית מטעם מזכירות בית הדין". אולם בתיק דנן: "שני הדברים לא קרו וכך למעשה קפא התיק על שמריו עד למועד בו התקבלה בקשה למתן החלטה".

4. הדיין ציין עוד, כי לאחר שהתקבלה בבית הדין בקשת המתלוננת למתן החלטה, בה כתבה המתלוננת בהקדמתה, כי הבת חזרה להתגורר בביתה. משכך, ניתנה החלטתו (כי יש לשוב ולפנות לבית הדין ולעדכן אותו במצב הדברים: "כדי [שביה"ד האזורי-א.ש.]. יוכל לבחון את החלטותיו בשנית".

5. המתלוננת שבה ופנתה לביה"ד הגדול ועדכנה את הדיין, כי עוד קודם למתן החלטתו היא פנתה לביה"ד האזורי ומסרה כי הבת נמצאת בביתה ולא בבית האב, ובהחלטתו קבע הדיין, שעל ביה"ד האזורי לתת הבהרה: "... האם בנסיבות שנוצרו יש מקום להשאיר את המשמורת אצל האב".

6. הדיין ציין לסיום, כי שתי החלטותיו הן החלטות שיפוטיות: "הקובעות את דרך הטיפול בערעור, ומבהירות כי בשלב זה אין מקום לקיום דיון שכן ההליך לא מיצה את עצמו בבית הדין האזורי".

7. בנסיבות העניין מצא הנציב את התלונה מוצדקת, וקבע, כי לא ניתן להשלים עם מצב בו ערעורה של המתלוננת ממתין למעלה משנה כשטרם ניתן פסק דין, וגם לא התקיים כל דיון בו יוכלו הצדדים לשטוח את טענותיהם.

גם אם נקבל את דברי כב' הדיין, כי עקב שגגה של מזכירות בית הדין התיק לא הוחזר לשולחנו בחלוף 15 הימים שהוקצבו למתן תגובה, ובמשך כחצי שנה "למעשה קפא התיק על שמריו ...". אין בתגובתו כל מענה לשאלה מדוע בחצי שנה שלאחר מכן, טרם הוכרעה המחלוקת שבתיק, ולמצער מדוע לא נקבע מועד לשמיעת הערעור.

8. כב' הדיין קבע בהחלטותיו, כי יש ליידע את ביה"ד האזורי בטענת האישה שהבת מתגוררת בביתה. יחד עם זאת, ולמרות שבהחלטת הדיין נקבע כי על בית הדין האזורי להבהיר האם יש להשאיר את המשמורת בידי האב, הרי שעד היום לא נתן כב' הדיין כל החלטה אופרטיבית, ובפועל הותיר את המתלוננת כשהיא "תלויה באוויר", מבלי לדעת האם יתקיים דיון בבית הדין הגדול או שמא תינתן החלטה ללא דיון.

9. הנציב הוסיף עוד, כי אומנם בתגובתו ציין הדיין כי לדעתו, בשלב זה, אין מקום לקיים דיון בביה"ד הגדול (שכן לטעמו ההליך לא מיצה את עצמו בבית הדין האזורי), אולם אין ספק שהמתלוננת אינה צריכה "לסבול" מחוסר התקשורת שבין בית הדין הרבני הגדול ובית הדין האזורי. כאשר ביה"ד הגדול נותן הוראות והנחיות לבית דין קמא, עליו לבחון, בתוך פרק זמן סביר, האם הנחיותיו מולאו והאם התקבלו ההבהרות המבוקשות – ואז להכריע בערעור שהובא לפתחו, או למצער לקבוע מועד לדיון.

לשכת הנציב אורי שהם
שופט בית המשפט העליון (בדימוס)

ד' שבט, תשפ"ג
26 ינואר, 2023
מספרנו: 861/22/רבני

תמצית החלטה

קיום דיון בהעדר אחד מדייני ההרכב בבית הדין הרבני אשר חתם על ההחלטה שניתנה בעקבות הדיון

תקציר: המתלונן טען, כי אחד מדייני ההרכב בבית הדין הרבני לא נכח כלל בדיון, אך חרף זאת הוא חתם על החלטת בית הדין. המתלונן הוסיף וטען, כי הדיון נקבע בעקבות בקשת הבהרה לגבי פסק דין קודם שניתן, אך ההחלטה שניתנה עסקה גם בשאלה הנוגעת למזונות, למרות שלא הוגשה תביעת מזונות. וכך אירע שניתנה החלטה, אשר לבד מהעובדה שהיא חתומה גם על ידי דיין שלא נכח בדיון, אלא שהיא סותרת את פסק הדין הקודם שניתן.

בפתח הדברים ציין הנציב, כי ככל שבפי המתלונן טענות או השגות על החלטות כב' הדיינים לגופן, הרי שאין זה בסמכותו לברר טענות מסוג זה. זאת, מאחר שתוכן של ההחלטות ושיקול דעתו השיפוטי של בית הדין אינם עומדים לביקורתו של הנציב. ופשיטא היא, כי הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות ופסקי דין של בית הדין.

לא כך הוא הדבר לעניין הטענה לפיה אחד מהדיינים לא נכח בדיון. אכן, הדיינים הכחישו בתגובתם, מכל וכל, את הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. ואולם, הנציב התקשה להניח כי המתלונן היה בודה תלונה בנושא זה ללא כל בסיס, וזאת כאשר בא כוחו, אשר ייצג אותו בדיון הגיש את התלונה בשמו של המתלונן. יתרה מזו, ב"כ האישה, לא הכחיש את עצם הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. בתגובה שהגיש לערכאת הערעור פרט ב"כ האישה נימוקים שונים מדוע לדעתו לא ניתן לבטל את ההחלטה, וכדבריו: "גם במידה והדיון אכן היה מתקיים בהרכב של שלושה... והדין השלישי היה פוסק אחרת. הכרעת הדין אינה [צ"ל: לא] הייתה משתנה היות וההחלטה ניתנה בפה אחד על ידי שני הדיינים". נראה, אפוא, כי אם המתלונן היה בודה את הטענה המדוברת, ב"כ האישה היה מציין זאת מפורשות ולא היה תר אחר נימוקים שונים מדוע יש להותיר את ההחלטה על כנה, גם במקרה שבו התקיים הדיון בהרכב חסר.

במצב דברים זה, קבע הנציב, כי אין מנוס מהמסקנה כי בדיון שהתקיים אחד מהדיינים לא נכח באולם הדיונים, ולמרות היעדרותו כאמור, הוא חתם על ההחלטה שניתנה בו ביום, ונראה כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את התנהלות הדיון, בהקשר זה. בנסיבות אלה, התלונה בנוגע להעדרו של הדיין מהדיון בתיק נמצאה מוצדקת. עם זאת, הודגש כי אין בכך כדי להחוות כל דעה לגבי משמעות העדרו של הדיין מהדיון בכל הנוגע לתוקפה המשפטי של ההחלטה, אשר ניתנה על ידי בית הדין.

1. עניינה של התלונה בדיון שהתקיים בבית הדין הרבני האזורי, ובהחלטה שניתנה באותו יום.
2. לטענת המתלונן, אחד מדייני ההרכב לא נכח כלל בדיון, אך חרף זאת הוא חתם על החלטת בית הדין.
3. המתלונן הוסיף וטען, כי הדיון נקבע בעקבות בקשת הבהרה לגבי פסק דין שניתן בשנת 2011, אך ההחלטה שניתנה עסקה גם בשאלה הנוגעת למזונות, למרות שלא הוגשה

- תביעת מזונות. וכך אירע שניתנה החלטה, אשר לבד מהעובדה שהיא חתומה גם על ידי דיין שלא נכח בדיון, אלא שהיא סותרת את פסק הדין שניתן בשנת 2011.
4. בתגובתם לתלונה ציינו הדיינים, כי אכן נעשתה טעות הקלדה של הספרא דדינא, אשר רשם בטעות בפרוטוקול כי הדיון מתקיים בפני כב' הראב"ד בלבד.
5. לדבריהם, כפי שנכתב בפרוטוקול, מיד בתחילת הדיון התנצל בית הדין על האיחור בפתיחת הדיון, והודיע כי: "הראב"ד ייכנס בעוד כמה דקות". בית הדין החל לשמוע את טענות האישה בהעדרו של הראב"ד, אך עם כניסתו לאולם, זמן קצר לאחר מכן, נאמר בשורה 8 לפרוטוקול: "הראב"ד יושב בדיון". הדיינים הוסיפו, כי אין ספק שהרישום בפרוטוקול, לפיו מי שישב בדיון הוא אך ורק הראב"ד, בטעות יסודו, שהרי מהפרוטוקול עולה שהתקיים דיון בפני שניים מחברי בית הדין, עוד טרם כניסת כב' הראב"ד.
6. הדיינים הוסיפו וציינו, כי: "על מנת לוודא כי הזיכרון של ביה"ד אינו בוגד בו, ובניסיון להוכיח את עמדתו", פנה הדיין שנטען כי נעדר מהדיון למערכת המחשוב, ובירורו העלה כי הפעילות הראשונה שלו, כפי שעולה מבדיקה במחשב המצוי באולם הדיונים, החלה בשעה 09:21 ונמשכה ברציפות במשך כל יום הדיונים, כאשר הדיון נשוא התלונה החל בשעה 10:00.
7. יתרה מזו, מיד בתום הדיון בתיק שבכותרת התקיים דיון אחר ושם הופיעו בפרוטוקול שמות כל שלושת חברי ההרכב, אשר כלל לא קמו ממקומם בתום הדיון בתיקו של המתלונן.
8. בנוסף, ציינו הדיינים כי גם אם לטענת המתלונן: "הרב ... לא נכח בדיון, מה שכאמור אינו נכון", חלה חובה על המתלונן לטעון "בהזדמנות הראשונה" את טענתו בדבר חוסר סמכותו של בית הדין לדון בהרכב חסר, ומשלא עשה כן נחשב הדבר להסכמה לקיום דיון בהרכב חסר.
9. לדבריהם, רק בתום דיון ממושך (המשתרע על פני 13 עמודי פרוטוקול), ולאחר שניתנה החלטה שאינה לשביעות רצון המתלונן: "נזכר ב"כ המתלונן להעלות טענות על חוסר סמכות ועל הרכב חסר כביכול".
10. לעניין הטענה שבית הדין דן בשאלת מזונות, למרות שלא נפתח תיק מתאים לכך, השיבו הדיינים, כי האישה הגישה תביעה למזונות קבועים עבור ילדיה, כך שהדיון נשוא התלונה, עסק הן בבקשת האב לביטול החלטת המזונות והן בבקשת האישה לקביעת מזונות קבועים, כאשר החלטת בית הדין, ניתנה במסגרת תיק מזונות ולאחר תביעת מזונות כדיון".
11. לסיום, שבו הדיינים וציינו: "ביה"ד מבהיר כי הדיין ... היה נוכח בדיון במלואו, וטענת התלונה מוכחשת לחלוטין ובטעות יסודה".
12. ב"כ האישה בתגובתו, לא התייחס כלל לשאלה האם הדיין נכח בדיון - אם לאו, וכל שצוין בתגובתו הוא כי התלונה הוגשה רק לאחר מתן החלטת בית הדין, והוסיף כי ככל שב"כ המתלונן סבר כי קיים פגם בניהול ההליך, היה עליו להודיע על כך במהלך הדיון ולא לאחר קבלת ההחלטה.
13. יחד עם זאת, צירף ב"כ האשה את תגובתו להודעת ערעור שהגיש ב"כ המתלונן, שבה הוא לא הכחיש את הטענה כי הדיין לא נכח בדיון, אלא הציג מספר רב של נימוקים מדוע דין החלטת בית הדין להיוותר על כנה, גם אם בדיון נכחו שני דיינים בלבד. כך, למשל, טען ב"כ האישה, כי היה על ב"כ המתלונן להעלות את טענת חוסר הסמכות במהלך הדיון עצמו ולא לאחר שניתנה החלטת בית הדין. יתרה מזו, בתגובתו הוסיף

ב"כ האשה וטען: "כי אם במידה והדיין השלישי שלא נכח בעת השמעת הטענות, לאחר מכן אכן עיין בחומר שבתיק וביצע דיון עם הדיינים האחרים שנכחו בדיון כמצווה בחוק – הכרעת הדין ניתנת בהרכב של שלושה".

14. בפתח החלטתו ציין הנציב, כי ככל שבפי המתלונן טענות או השגות על החלטות כב' הדיינים לגופן, הרי שאין זה בסמכותו לברר טענות מסוג זה. זאת, מאחר שתוכן של ההחלטות ושיקול דעתו השיפוטי של בית הדין אינם עומדים לביקורתו של הנציב. על-פי חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: החוק), הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית (סעיף 17 (3) לחוק), או בעניין הניתן לערעור על-פי דין (סעיף 17(4) לחוק), ופשיטא היא, כי הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על החלטות שיפוטיות ופסקי דין של בית הדין.

15. לא כך הוא הדבר לעניין הטענה לפיה אחד מהדיינים לא נכח בדיון. אכן, הדיינים הכחישו בתגובתם, מכל וכל, את הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. ואולם, הנציב התקשה להניח כי המתלונן היה בודה תלונה בנושא זה ללא כל בסיס, וזאת כאשר בא כוחו, אשר ייצג אותו בדיון הגיש את התלונה בשמו של המתלונן. יתרה מזו, ב"כ האישה, לא הכחיש את עצם הטענה כי אחד מהדיינים לא נכח בדיון. בתגובה שהגיש ב"כ האישה לערכאת הערעור פרט ב"כ האשה נימוקים שונים מדוע לדעתו לא ניתן לבטל את ההחלטה, וכדבריו: "גם במידה והדיון אכן היה מתקיים בהרכב של שלושה... והדיין השלישי היה פוסק אחרת. הכרעת הדין אינה [צ"ל: לא] הייתה משתנה היות וההחלטה ניתנה בפה אחד על ידי שני הדיינים". נראה, אפוא, כי אם המתלונן היה בודה את הטענה המדוברת, ב"כ האישה היה מציין זאת מפורשות ולא היה תר אחר נימוקים שונים מדוע יש להותיר את ההחלטה על כנה, גם במקרה שבו התקיים הדיון בהרכב חסר.

16. במצב דברים זה, קבע הנציב, כי אין מנוס מהמסקנה כי בדיון שהתקיים אחד מהדיינים לא נכח באולם הדיונים, ולמרות היעדרותו כאמור, הוא חתם על ההחלטה שניתנה בו ביום, ונראה כי פרוטוקול הדיון אינו משקף את התנהלות הדיון, בהקשר זה.

17. בנסיבות אלה, התלונה בנוגע להעדרו של הדיין מהדיון בתיק נמצאה מוצדקת. עם זאת, הודגש כי אין בכך כדי להחוות כל דעה לגבי משמעות העדרו של הדיין מהדיון בכל הנוגע לתוקפה המשפטי של ההחלטה, אשר ניתנה על ידי בית הדין.

תמצית החלטה

אי מתן החלטות בבקשות; התבטאות בלתי ראויה במהלך דיון;
חוסר שליטה על התיקים שבטיפול ההרכב; העדת עד במפתיע
ומתן החלטה של אי קיום הוראת בית הדין הרבני למרות שההוראה
ניתנה לאחר מועד ההפירה

תקציר: תלונה נמצאה מוצדקת בכל הנוגע להימנעות בית הדין הרבני מלתת החלטה בדבר גובה דמי מזונות זמניים, כאשר בקשה זו הוגשה על ידי המתלוננת 6 פעמים, ובכל פעם הורה בית הדין כי על הבעל למסור תגובתו לבקשת המתלוננת. יתרה מזו, גם לאחר שהבעל הגיש את תגובתו נמנע בית הדין מליתן החלטה, ושב ושלח את בקשות המתלוננת לקבלת תגובת הבעל.

הודעת הדיינים כי אין באפשרותם לעקוב האם חלף זמן התגובה שכן יש להם עשרות תיקים ומשימות בכל יום.

מתן החלטה המתרה במתלוננת כי לא קיימה מפגש של האב עם ילדיו ביום ה-7 לדצמבר, למרות שהחלטה על קיום המפגש ניתנה ביום המחרת ה-8 לדצמבר. שמיעת עדות מהותית של עד שלא זומן כדיון, והצד השני לא ידע ולא התכונן לחקירתו. ויתרה מזו, התברר כי בתום הדיון פנה אחד הדיינים אל העד בשאלה החושפת את הקשר שקיים ביניהם, כאשר הפניה נעשתה רק בתום חקירת העד על ידי הצדדים ותחילת הדיון

הנציב קבע, כי לא ניתן להכריע בבקשה למתן החלטה בלי לקבל את עמדת הצד השני; לא ניתן להשלים עם מצב בו בית הדין נמנע מלהכריע בבקשות המוגשות בפניו, בטענה כי בטיפול עשרות תיקים ומשימות רבות; טעות כה מהותית במועדים בהחלטה שיפוטית מעוררת את החשש שמא אין בידי הדיינים להקדיש את הזמן הדרוש לבחינת וקריאת כל בקשה לגופה ומתן החלטות לאחר הפעלת שיקול דעת, כנדרש; הנציב הוסיף כי כאשר בית הדין סבור שיש צורך דחוף בשמיעת עדות מהותית - גם אם העד לא זומן כחוק, הרי שעל בית הדין להכריז על הפסקה בדיון ולתת שהות לב"כ הצד השני להתכונן לחקירת העד; וכי פנייה של גורם שיפוטי אל עד בתום עדותו, פניה ממנה ניתן ללמוד על קשר בין השניים, הינה פנייה בלתי ראויה. הנציב הפנה את תשומת לבו של נשיא בית הדין הרבני הגדול לדברי הדיינים אשר מעידים על אי שליטתם בתיקים ובבקשות המוגשות אליהם, וזאת כדי שכב' הנשיא ישקול את העברת הדיון בתיק זה להרכב אחר.

1. עניינה של התלונה בתביעות שהגישה המתלוננת לבית דין רבני. המתלוננת טענה כי הדיינים המטפלים בתיקה, טרם נתנו החלטה בבקשתה לקביעת דמי מזונות זמניים, ולמרות שהיא הגישה אליהם מספר בקשות למתן החלטה. הרי שבכל פעם, בית הדין הורה להעביר את בקשותיה לתגובת הבעל תוך 10 ימים, ובפועל, טרם ניתנה החלטה בבקשתה. אם לא די בכך, טענה המתלוננת, הרי שגם לאחר שהבעל הגיש את תגובתו לבקשתה, לא נתן בית הדין את החלטתו. יתרה מזו, בקשותיה החוזרות ונשנות למתן החלטה נענו, כאמור, בהפניית הבקשה (למתן החלטה) לקבלת תגובת הבעל, למרות שהמתלוננת כתבה בפירוש בבקשותיה, "ברחל בתך הקטנה", כי הבעל כבר הגיש את תגובתו לבקשה.

2. טענה נוספת של המתלוננת התייחסה להחלטת בית הדין מיום 8.12.22 בנוגע למקום בו יתקיימו הסדרי הראיה בין הבעל וילדיו. ביום בו ניתנה ההחלטה, הגיש הבעל בקשה לבית הדין וטען, כי ביום האתמול (7.12.22), המתלוננת לא אפשרה לו לפגוש את ילדיו. בית הדין לא ביקש את תגובת המתלוננת לבקשת הבעל, אלא נתן החלטה, בה כתב, בין היתר: "בית הדין... מתרה באישה ככל ותימנע הגעתם של הילדים למיפגש עם האב, היא תקנס...". ותהיית המתלוננת, כיצד יכלה היא להפר את ההחלטה שניתנה רק למחרת היום- נותרה ללא מענה.
- כן טוענת מתלוננת הכיצד זה שבית הדין לא דרש את תגובתה לבקשת הבעל טרם מתן החלטתו, ומנגד בקשותיה הרבות (בתיק המזונות) נענות בהחלטה להעביר את הבקשה לתגובת הבעל, למרות שהתגובה כבר מצויה בתיק.
3. טענה נוספת התייחסה לדיון אשר בתחילתו ביקש ב"כ הבעל, להעיד "בהפתעה" עד מטעמו, והדיינים נעתרו לבקשה, תוך התעלמות מהתנגדות בא כוחה אשר ציין כי לא הוצא זימון לעד ולפיכך הוא לא התכוון לחקירתו. יתרה מזו, לאחר שבא כוחה שב ומחה על שמיעת עדותו של העד ללא זימון, "איים" בית הדין כי הוא ייקנס בסך של 1,000 ₪. זאת ועוד, בתום דיון זה, לאחר שהעד סיים למסור את עדותו - פנה אליו הדיין ושאל אותו: "אתה... למדת בישיבת הנגב, אתה זוכר אותי? אני הרב...". המתלוננת פירטה את תחושותיה הקשות כאשר התברר לה בתום הדיון, כי הדיין, אליו היא נושאת את עיניה "שיעשה משפט צדק ויוצא את האמת לאור", מכיר ולמד ביחד עם העד מטעם הבעל.
4. המתלוננת הלינה בנוסף על אי מתן החלטה בבקשתה לתיקון פרוטוקול הדיון. לדבריה, בית הדין הורה להעביר את בקשתה לתגובת הצד שכנגד, אשר "לא טרח להגיב עליה". והלכה למעשה, עד למועד הגשת התלונה טרם ניתנה החלטת בית הדין בבקשתה. כן הוסיפה המתלוננת, כי בית הדין טרם נתן החלטה בבקשתה להורות כי הבעל יפגוש את ילדיו תחת פיקוח, אלא שב והעביר את הבקשה לתגובת הבעל - אשר מתעלם מהוראות בית הדין, וכך גם בבקשה זו של המתלוננת לא הכריע בית הדין ולא נתן החלטה לגופה.
5. בתגובתם לתלונה מסרו הדיינים, כי טענתה של המתלוננת לפיה הם לא פסקו לה לאלתר מזונות על סמך בקשתה מבלי לשמוע את הצד השני, הינה "מגוחכת", היות שאין מקום לפסוק בדבר בלי לשמוע את הצד השני, אלא במקרים חריגים אשר לא חלים במקרה דנן. עוד ציינו הדיינים, כי תגובת הבעל לא נעלמה מעיניהם, וכי בתגובתו טען הבעל כי הוא זן את המתלוננת ואת הילדים ומשלם את כל הוצאות הבית, ומשכך לא ראה בית הדין דחיפות בקביעת מזונות זמניים, אלא העדיף לשמוע את הצדדים בדיון ולבדוק האם אכן יש צורך בהגדלת המזונות.
6. אשר לטענה בדבר הסכמת בית הדין לשמוע את העד שלא זומן מראש, השיבו הדיינים כי הוגשה בקשה מטעם ב"כ הבעל לזמן את העד, אשר בידו לשפוך אור על הסדרי השהות - ברם בית הדין לא הספיק לתת החלטה בבקשה זו. יחד עם זאת, ולאור טענותיו הקשות של הבעל בדבר קיומו של ניכור הורי, סבר בית הדין כי יש צורך חיוני לשמוע את עדותו של העד, אשר סייעה רבות למתן החלטות בנושא זה. עוד ציינו הדיינים, כי ב"כ המתלוננת חקר את העד "לאורך ולרוחב" על כל עדותו, ולטעמם לא היה צורך בהכנה מוקדמת של החקירה.
7. לעניין הטענה כי הפרוטוקול אינו משקף את שאירע בדיון והטענה לאי מתן החלטה בבקשה לתקנו, מוסרים הדיינים כי נתבקשה תגובת הצד השני, ברם אין זה באפשרותם לעקוב האם חלף זמן התגובה שכן יש להם עשרות תיקים ומשימות רבות בכל יום, והם סבורים כי על המתלוננת לבקש החלטה בהיעדר תגובה, דבר שלא נעשה.

8. לדברי הדיינים, הטענות כלפי ההחלטות בדבר קיום המפגשים במקום מסוים, וההתראה במתלוננת לקיים את המפגשים (כאמור בסעיף 2 לעיל), מתייחסות להחלטות שיפוטיות הניתנות לערעור.

9. בהתייחס לשאלה שהפנה אחד הדיינים לעד בתום עדותו, מסרו הדיינים כי שאלה זו נשאלה בצורה חברית, 45 שנה לאחר שהשניים לא ראו זה את זה, והוסיפו כי אין לדין כל קשר אישי עם העד, ומדובר "באקט מוסרי גרידא". לשיטתם של הדיינים, טענה כגון זו הייתה נכונה לו היה פונה מי מהדיינים לבעל דין או לבא כוחו. אולם לדעתם אין כל פסול בפניה לעד שאינו קשור למי מבעלי הדין.

10. בהחלטתו קבע הנציב כי צודקת המתלוננת ואכן נפלו מספר כשלים בהתנהלות בית הדין. המתלוננת הגישה שש בקשות לקביעת מזונות זמניים, ופעם אחר פעם הורה בית הדין, כי על הבעל למסור את תגובתו. וכך למרות פניותיה המרובות של המתלוננת, בית הדין נמנע באופן שיטתי מקביעת דמי מזונות זמניים.

הנציב הדגיש, כי לא ניתן להתעלם מהעובדה, כי גם לאחר שתגובת הבעל הייתה לנגד עיני בית הדין, נמנעו הדיינים מלהכריע בבקשות, ושבּו והפנו את בקשת המתלוננת לתגובת הצד השני. זאת, למרות שהמתלוננת הדגישה, שוב ושוב, כי תגובת הבעל מצויה בתיק בית הדין הנציב ציין כי אכן, יש טעם בדברי הדיינים עת ציינו בתגובתם כי בקשה למתן החלטה בלי לקבל את עמדת הצד השני היא: "מגוחכת". ואולם לא ברור איך מתיישבת קביעה זו עם העובדה, כי הבעל בתגובתו לבקשה לקצבת מזונות זמניים ציין כי הוא זן את המתלוננת ואת הילדים ומשלם את כל הוצאות הבית, ומשכך, לא ראה בית הדין כל דחיפות בקביעת מזונות זמניים. הנציב קבע, כי באי מתן החלטה בסוגיה זו אימץ בית הדין, כלשונם וככתבם, את דברי הבעל בתגובתו, ובפועל הוא קיבל את גרסת הבעל מבלי לשמוע את עמדת הצד השני, והסתפק באמור בתגובה בלי לבחון את נכונות הדברים.

11. גם את הסברו של בית הדין כי אין באפשרותו לעקוב ולברר האם תם הזמן שהוקצב למתן תגובה, שכן יש לדיינים עשרות תיקים ומשימות בכל יום, וכי לו הייתה המתלוננת מפנה את תשומת לבם לאי הגשת תגובת הבעל, הם היו נותנים החלטה בבקשה לתיקון הפרוטוקול, לא קיבל הנציב. הנציב הדגיש, כי בית הדין הוא האחראי על ניהול התיקים והבקשות המוגשות לפניו, ואין זה מתפקידו של בעל דין לעקוב ולהודיע לבית הדין מתי תם הזמן שהוקצב לצד שכנגד להגשת תגובתו. זאת בעיקר, כאשר בית הדין התעלם מבקשות המתלוננת בענין דמי המזונות ומבקשותיה הרבות למתן החלטה.

12. לעניין טענת המתלוננת כי בית הדין התרה בה, שעה שפניית הבעל, בגינה ניתנה ההתראה מתייחסת למפגש שהיה אמור להתקיים יום קודם להחלטה. טענה זו נותרה ללא מענה, למעט טענת הדיינים כי מדובר בהחלטה שיפוטית, והנציב ציין כי יש להצטער על כך.

אכן בהתאם לחוק, הנציב אינו משמש כערכאת ערעור על פסקי דין והחלטות שיפוטיות של בית הדין. יחד עם זאת, כאשר בית הדין נותן החלטות מבלי לשים לב לטעות כה מהותית במועדים, מתעורר החשש שמא אין בידי הדיינים להקדיש את הזמן הדרוש לבחינת וקריאת כל בקשה לגופה, ולתת את החלטותיהם לאחר הפעלת שיקול דעת, כנדרש.

13. ומכאן לזימון העד למתן עדות, כאשר רק ב"כ המתלוננת ידע על הכוונה להעידו. בהתאם לתקנה פא לתקנות הדין בבתי הדין הרבניים בישראל התשנ"ג, "כל צד רשאי להביא בעצמו את עדיו לבית הדין, לאחר שקיבל רשות מבית הדין". ברם, במקרה דנן ב"כ הבעל לא קיבל היתר לזמן את העד, למרות שלדברי הדיינים מדובר בעדות חשובה ומהותית לה נתן בית הדין משקל רב.

הנציב קבע, כי כאשר מדובר בעדות מהותית, ובמידה שבית הדין סבור שיש צורך דחוף בשמיעת העדות, הרי גם אם העד לא זומן כחוק, על בית הדין להכריז על הפסקה בדין ולתת שהות לב"כ הצד השני ללמוד את העדות ולהכין את חקירת העד, בייחוד כאשר לדברי בית הדין, שמיעת העד "סייעה רבות למתן החלטות בנושא הנ"ל". ב"כ המתלוננת כלל לא ידע על הכוונה להעיד בדין את העד, ויש להצר על התנהלות זו של בית הדין.

14. בית הדין לא רק שלא אפשר לב"כ המתלוננת להתכונן לעדות, אלא אף קנס אותו ב-1,000 ₪ על אשר העז לשוב ולהתנגד לשמיעת העדות בטענה כי לא ידע על זימון העד. הנציב ציין בהחלטתו, כי הסברי בית הדין שמדובר בעדות שניתן בעזרתה "לבדוק לעומק את הנושא ולרדת לשורש וחקר האמת", לא הועלתה על ידם במהלך הדיון, אלא רק בתגובתם לתלונה. יתרה מזו, מפרוטוקול הדיון עולה כי בית הדין התיר את שמיעת העדות, ללא כל נימוק או הסבר. בית הדין אף הגדיל לעשות, לאחר שב"כ הבעל שב על התנגדותו, וקנס אותו.

אומנם, בית הדין ציין בתגובתו כי ב"כ המתלוננת חקר את העד "לאורך ולרוחב" על כל עדותו. יחד עם זאת, כאשר מדובר בעדות מהותית אשר בית הדין ציין כי היא: "סייעה רבות למתן ההחלטות בנושא הנ"ל", היה מקום כי בית הדין ייתן החלטה בבקשה לזמן את העד, ובמידה שב"כ המתלוננת היה יודע על הכוונה להעיד את העד, והיה מכין את עצמו מראש את חקירתו, ייתכן שמסקנות בית הדין היו שונות.

15. לסיום, קבע הנציב, כי לא ניתן להתעלם מהעובדה שבתום הדיון פנה הדיין לעד ושאל אותו האם הוא זוכר את הדיין מלימודיהם בישיבת הנגב. הנציב הוסיף כי מדובר בפנייה לא ראויה אשר מוטב לו לא הייתה באה לאוויר העולם. וניתן להבין ולקבל את תחושותיה הקשות של המתלוננת לאחר שמתברר לה (בתום העדות) כי קיים קשר בין העד לבין אחד הדיינים. הנציב לא קיבל את האבחנה אותה ערך בית הדין, בין הכרות של דיין עם בעל דין או מייצג, לבין הכרות עם עד שמסר עדות מהותית.

16. הנציב הוסיף וקבע, כי בפנינו ריבוי כשלים שהתגלו בטיפולו של בית הדין בתיק זה, ומספר רב של בקשות שנותרו ללא מענה (בקשה לקביעת דמי מזונות זמניים; בקשה לתיקון פרוטוקול דיון; בקשה לקיום מפגשים תחת פיקוח; ובקשה לזימון עד). כשלים אלה מודגמים היטב בתשובתם התמוהה של הדיינים כי אין באפשרותם לעקוב אם תם זמן התגובה שכן יש להם עשרות תיקים ומשימות בכל יום. מצב עניינים זה מצריך את התערבותו של נשיא בית הדין הרבני הגדול, כב' הנשיא הרב לאו, אשר ראוי כי יברר עם הדיינים את הסיבות לאי שליטתם בתיקים ובבקשות המוגשות אליהם; יבחן את דרך טיפולם בתיקים שבפניהם; וישקול האם אין מקום להעביר את הדיון בתיק זה, להרכב אחר.

תמצית החלטה

אמירות דיין במהלך כנס שנערך בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין"

תקציר: התלונה נסובה על אמירותיו של דיין בית הדין הרבני אזורי אשר נשא דברים בכנס שנערך בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין". לטענת המתלונן, הדיין אמר במהלך הרצאתו, בין היתר: "כי מרביתן המוחלטת של תלונות בדבר אלימות במשפחה הן תלונות שווא". כמו כן הוסיף הדיין, כי בעל דין אשר מתלונן על אלימות במשפחה עשוי "להרוויח הרבה מאוד", ולפיכך, הוא כדיין, מתקשה להאמין לתלונות בדבר אלימות במשפחה. המתלונן ציין, כי דברי הדיין אינם מציגים דעה מאוזנת, וכי דברים אלו: "מגלים דעה קדומה ברורה בסוגיה". המתלונן הוסיף וטען, כי הדיין ציין במהלך הרצאתו, כי אין לו נתונים סטטיסטיים לגבי מספר תלונות שווא, אך הוא הפנה את השומעים להרצאה אחרת שנישאה בכנס, בה נאמר כי אחוז תלונות שווא מגיע עד לכדי 92%.

בפתח בירור התלונה, הודגשה מידת החומרה שבה יש לראות מעשי אלימות בין בני זוג. על מנת להילחם בתופעה פסולה זו, מוטלת החובה על כל מי שנחשף להתנהגות כאמור, להגיש תלונה במשטרה וכן לפנות לגופים המעניקים עזרה וסעד, במטרה למגר התנהגות הרסנית שכזו. יחד עם זאת, נקבע שאין כל דבר משותף בין התנהגות נפסדת שכזו, שאין ספק שיש לגנותה ללא כל סייג, לבין תוכן התלונה בתיק.

במסגרת בירור התלונה, נבחנו שני נושאים, ראשית האם רשאי היה הדיין להשתתף ולשאת דברים בכנס, ושנית, האם בסמכות הנציבות להעביר תחת שבט ביקורתה דברים שנאמרים על ידי דיין או שופט, במהלך כנס מקצועי. נקבע, כי יש משקל רב לפורום בו נשא השופט או הדיין את דבריו, האם מדובר בכנס אקדמאי או בכנס פוליטי; האם מדובר בהרצאה או במאמר לביטאון מקצועי/הילכתי (דבר המותר בהתאם לכללי האתיקה); או אם עסקין בהופעה או בראיון לאמצעי התקשורת (דבר שכרוך בקבלת היתר מראש מנשיא בית הדין הרבני הגדול). כן יש חשיבות רבה לתוכן הדברים שנאמרו על ידי הדיין, האם מדובר בנושא המצוי במחלוקת ציבורית או בנושא משפטי גרידא; וכן יש חשיבות לשאלה מי נושא את הדברים, האם ראש המערכת, אשר חובתו וזכותו להתבטא גם בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית, וזאת במטרה להגן על המערכת עליה הוא ממונה; או אם מדובר בדיין או שופט מן השורה אשר אינו "נהנה" מהזכות הנתונה לראש המערכת

הנציב קבע בהחלטתו, כי בהינתן העובדה שמדובר בכנס מקצועי בהשתתפות אנשי אקדמיה הרי שבהתאם להוראות סעיף 29 (ב) לכללי האתיקה לדיינים, התשס"ח-2008, אין מניעה שדיין או שופט ישתתף בכנס מעין זה, ובמהלכו הוא רשאי להתייחס לסוגיה המקצועית הנידונה, ולשתף את המאזינים בתובנות ובמסקנות אליהן הוא הגיע במהלך טיפולו המקצועי בתיקי משפחה בבית הדין.

מעבר לכך, ניכר כי הדיין ביקש להביא בדבריו חלק מהמסקנות אליהן הוא הגיע בשל "חוכמת הבדיעבד". הממצא בדבר אחוז התלונות שאינן מוצדקות, לא הועלה במהלך הכנס על ידי הדיין עצמו, ואין כל מניעה שהוא יתייחס במהלך דבריו לממצאים ולמסקנות שהוצגו על ידי יתר באי הכנס, והוא יצא ידי חובתו בכך שמסר כי מדובר בנתון מספרי אליו הוא הגיע מבלי שהנושא נבדק על ידו, אלא שעסקין בממצא שהועלה על

ידי אחד המשתתפים. כמו כן, לא הייתה מניעה שהדיין ישתף את באי הכנס המקצועי במסקנות שעלו ממאות תיקים בהם טיפל, ויטיח לנתון מספרי מסויים שעלה במהלך הכנס, בנסיבות אלה, התלונה נדחתה.

1. עניינה של התלונה בכנס שנערך במשכן הכנסת בנושא: "תלונות שווא בהליכי גירושין", כאשר בין האישים שנשאו דברים בכנס היה גם דיין בית הדין האזורי.
2. לטענת המתלונן, כב' הדיין אמר במהלך הרצאתו, בין היתר: "כי מרביתן המוחלטת של תלונות בדבר אלימות במשפחה הן תלונות שווא". כמו כן הוסיף הדיין, כי בעל דין אשר מתלונן על אלימות במשפחה עשוי "להרוויח הרבה מאוד", ולפיכך, הוא כדיין, מתקשה להאמין לתלונות בדבר אלימות במשפחה.
3. המתלונן ציין, כי דברי הדיין אינם מציגים דעה מאוזנת על הסוגיה, וכי דברים אלו: "מגלים דעה קדומה ברורה בסוגיה", ולפיכך חושש המתלונן, שמא הדיין: "נוהג בדעה קדומה ומשוא פנים בבואו לדון בתלונות על אלימות במשפחה".
4. המתלונן הוסיף וטען, כי הדיין ציין במהלך הרצאתו, כי אין לו נתונים סטטיסטיים לגבי מספר תלונות השווא, אך הוא הפנה את השומעים להרצאה אחרת שנישאה בכנס, בה נאמר כי אחוז תלונות השווא מגיע עד לכדי 92%.
5. לסיום טען המתלונן, כי כב' הדיין התייחס גם לשאלת זכותה של האישה לקבל את דמי כתובתה ואמר, כי חיוב הבעל בתשלום דמי הכתובה נועד למנוע גירושין, אבל כיום: "כשנשים יכולות לפרק את הבית, ואין להן שום אינטרס לא לפרק את הבית, ואדרבא אפילו יכולות להרוויח כסף מזה, אז למה שלא יפרקו". לדעת המתלונן, מדובר באמירה חמורה ביותר המביעה יחס של חוסר כבוד, בלשון המעטה, כלפי נשים ודעה קדומה לפיה, בשביל בצע כסף נשים יעדיפו לפרק את בתיהן, את נישואיהן, ואת משפחותיהן.
6. בתגובתו ציין הדיין כי מדובר בכנס מקצועי בו הופיעו אנשי מקצוע מעולמות האקדמיה והמשפט, כאשר בהרצאתו הוא סקר את המציאות כפי שהיא עולה ממאות תיקים בהם הוא מטפל מידי שנה. הדיין הדגיש, כי דובר בכנס מקצועי אשר אינו שייך לגוף מסחרי או פוליטי, ורק למען הנוחיות הכנס התקיים במשכן הכנסת, כאשר בשולי דבריו ציין הדיין כי הוא התייעץ עם משפטנים טרם שנשא את דבריו בכנס.
7. בפתח הדברים הדגיש הנציב את מידת החומרה שבה יש לראות מעשי אלימות בין בני זוג, הן אלימות פיזית והן אלימות מילולית, ואין ספק שהתנהגות מסוג זה מביאה לתוצאות הרסניות לא רק לבן הזוג המוכה, אלא גם לכל התא המשפחתי.
- על מנת להילחם בתופעה פסולה זו, מוטלת החובה על כל מי שנחשף להתנהגות כאמור, להגיש תלונה במשטרה וכן לפנות לגופים המעניקים עזרה וסעד, במטרה למגר התנהגות הרסנית שכזו.
8. יחד עם זאת נקבע, כי אין כל דבר משותף בין התנהגות נפסדת שכזו, שאין ספק שיש לגנותה ללא כל סייג, לבין תוכן התלונה בתיק דנן, תלונה שכל כולה נסובה על דברים שנאמרו על ידי הדיין בכנס מקצועי. במסגרת בירור התלונה, נבחנו שני נושאים, ראשית האם רשאי היה הדיין להשתתף ולשאת דברים בכנס, ושנית, האם בסמכות הנציבות להעביר תחת שבט ביקורתה דברים שנאמרים על ידי דיין או שופט, במהלך כנס מקצועי.
9. בהתאם לאמור בסעיפים 18 ו- 29 (ב) לכללי האתיקה לדיינים, התשס"ח-2008 (להלן: הכללים), עולה כי יש משקל רב לפורום בו נשא השופט או הדיין את דבריו, האם מדובר בכנס אקדמאי או בכנס פוליטי; האם מדובר בהרצאה או במאמר לביטאון מקצועי/הילכתי (דבר המותר בהתאם לכללי האתיקה); או אם עסקין בהופעה או בראיון

לאמצעי התקשורת (דבר שכרוך בקבלת היתר מראש מנשיא בית הדין הרבני הגדול).

כן יש חשיבות רבה לתוכן הדברים שנאמרו על ידי הדיין, האם מדובר בנושא המצוי במחלוקת ציבורית או בנושא משפטי גרידא; וכן יש חשיבות לשאלה מי נושא את הדברים, האם ראש המערכת, אשר חובתו וזכותו להתבטא גם בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית, וזאת במטרה להגן על המערכת עליה הוא ממונה; או אם מדובר בדיין או שופט מן השורה אשר אינו "נהנה" מהזכות הנתונה לראש המערכת.

10. ומן הכלל אל הפרט. כפי שציין הדיין בתגובתו, מדובר בכנס מקצועי אשר אינו שייך לגוף מסחרי או פוליטי, כאשר בכנס זה הופיעו אנשי מקצוע אקדמאים ומשפטיים. לדברי הדיין, הוא הקפיד בהרצאתו להתמקד במציאות כפי שהיא משתקפת ממהלך טיפולו בתיקי משפחה רבים. בהינתן העובדה שמדובר בכנס מקצועי בהשתתפות אנשי אקדמיה הרי שבהתאם להוראות סעיף 29 (ב) לכללים, אין מניעה שדיין או שופט ישתתף בכנס מעין זה, ובמהלכו הוא רשאי להתייחס לסוגיה המקצועית הנידונה, ולשתף את המאזינים בתובנות ובמסקנות אליהן הוא הגיע במהלך טיפולו המקצועי בתיקי משפחה בבית הדין.

11. השאלה השניה שיש לבחון היא האם אכן דברי הדיין: "מגלים דעה קדומה ברורה בסוגיה", כפי שנטען בתלונה. לאחר שמיעת דברי הדיין ועיון בתמלול הדברים, נראה כי המסקנות אליהן הגיע המתלונן אינן "כצעקתה", ולא זו הייתה מטרת הדברים שנאמרו.

הדיין ביקש להביא בדבריו חלק מהמסקנות אליהן הוא הגיע בשל "חוכמת הבדיעבד". הדיין, בתוקף תפקידו, בחן ודן במאות תיקים בהם הוצאו צווי הרחקה נגד מי מבעלי הדין, כשהמדובר בצווים שהוצאו (לפני תקופה ארוכה) על ידי דיין/שופט תורן, ולא על ידי מי שמלווה את הסכסוך בין בני הזוג עד תומו. לדברי הדיין, ברוב המוחלט של התיקים בהם הוא דן, ואשר הטיפול בהם הסתיים מתברר כי לא היה כל בסיס להוצאת צווי הרחקה, וכדבריו: "לא היה ולא נברא אפילו משל לא היה.. יש עשן בלי אש". לאחר שהדיין מסר כי במרבית המקרים התברר לו כי לא היה בסיס למתן הצו, נפנה הדיין ותיאר מספר מקרים בהם הוא טיפל ופירט את הכשלים הנובעים מהוצאת צוי הרחקה ללא בסיס, תוך שסקר את ההשלכות החמורות שנבעו מכך על יתר בני המשפחה – וזאת על סמך תיקים בהם טיפל באופן אישי.

12. במהלך הדיון אחד המשתתפים הציג תוצאות של מחקר לפיו 92% מהתלונות שהוגשו בעניין זה הן תלונות שווא. הדיין הבהיר כי הוא עצמו לא עשה מחקר מדעי אלא מדובר במסקנות אליהן הגיע במהלך טיפולו במאות תיקי משפחה. יחד עם זאת, הוא ציין כי "המספר שעלה פה 92% הוא מסתדר מאוד" עם המסקנות, אליהן הוא הגיע במסגרת "חוכמת הבדיעבד".

13. סיכומם של דברים, השאלה האם אכן 92% מתלונות שעניינן אלימות במשפחה הן תלונות שווא אם לאו, היא שאלה מקצועית שאין לנו וככל הנראה גם אין לדיין, הכלים למדוד ולקבוע את האחוז המדוייק. גם הדיין בדבריו הדגיש כי אין לו נתונים מדוייקים בעניין זה. יחד עם זאת, המימצא בדבר אחוז התלונות שאינן מוצדקות, לא הועלה במהלך הכנס על ידי הדיין עצמו, ואין כל מניעה שהוא יתייחס במהלך דבריו לממצאים ולמסקנות שהוצגו על ידי יתר באי הכנס, והוא יצא ידי חובתו בכך שמסר כי מדובר בנתון מספרי אליו הוא הגיע מבלי שהנושא נבדק על ידו, אלא שעסקין בממצא שהועלה על ידי אחד המשתתפים.

14. סוף דבר, בנסיבות העניין, לא הייתה מניעה שהדיין ישתף את באי הכנס המקצועי במסקנות שעלו ממאות תיקים בהם טיפל, וייתחם לנתון מספרי מסויים שעלה במהלך הכנס, ולפיכך התלונה נדחתה.

תמצית החלטה

התנהלות והתנהגות דיין בבית הדין הרבני במהלך דיון וליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות

תקציר: המתלוננת, בעלת דין בהליכים המתנהלים בבית הדין הרבני, הלינה על התנהלות והתנהגות אחד מדייני ההרכב בדיונים שהתקיימו במעמד הצדדים, ובין היתר הלינה על עזיבת הדיין את האולם לפני סוף הדיון, על השתקת בן זוגה ובנוסף הלינה על ליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות ופסק הדין בתיק.

הנציב דחה את התלונה וקבע, כי במקרה הנדון נדרש בית הדין לברר את בקשת האב להפחתת המזונות, כשאב"ד עמד בפני פרישה לגמלאות. לפיכך, הזדרז בית הדין, המכיר את התיקים היטב, לברר את הסוגייה בפניו ולקיים דיונים תוך זמן קצר, על מנת שבעלי הדין יקבלו פסק דין בזמן וההליך לא יתעכב.

טענות המתלוננת כלפי החלטות בית הדין בבקשות הפסילה, ונגד החלטת בית הדין לתת במקרה הנדון פסק דין ללא צורך בהגשת סיכומים, הן טענות המופנות כלפי החלטות שיפוטיות שניתנו בהתאם לשיקול דעתו של בית הדין, ועל כן לא נמצא מקום לבררן. בהתייחס לטענת המתלוננת, כי הדיין בתיק נמשך למרות ערעור שהגישה על החלטת הפסלות. קבע הנציב, כי דברי הדיין, כי במקרה זה, בו הבקשה לא גילתה כל עילת פסלות, לא היה מקום לעכב את ההליך, מקובלים ומקבלים משנה תוקף בהחלטות בית הדין הרבני הגדול ואב"ד.

טענת המתלוננת, לפיה פסק הדין נכתב מראש, הוכחה מכל וכל בתגובתו של הדיין שצוין, כי ההחלטה אליה הפנה בהחלטת הפסילה, היא טיוטה בלבד שנגנזה. דברים אלה נתמכו ברשומות מערכת המיחשוב.

בהתייחס לטענת המתלוננת, כי באחד הדיונים השתיק הרב הדיין את בן זוגה ואסר עליו להמשיך ולייצגה, מאחר שהוא אינו עו"ד או טו"ר, לא מצא הנציב כי יש מקום להתערב בשיקול דעתו של בית הדין בעניין זה. בשולי הדברים הוער, כי במקרה הנדון, ככל הנראה בשל אילוצי המערכת, נקבעו שני דיונים בהרכבים שונים, בהפרש של כשעה אחד מהשני (ולא במקביל כפי שנטען). עם זאת, ככל שבאופן חריג, נאלץ הדיין לעזוב את הדיון לפני סיומו, ראוי היה כי בית הדין יודיע זאת לצדדים; יכריז על סיום הדיון; יתעד את הדברים בפרוטוקול ובמידת הצורך יקבע דיון המשך (אלא אם יוסכם על הצדדים מפורשות להמשיך את הדיון בהרכב חסר), ולא יעזוב ללא הסבר, כשהדיון ממשיך להתנהל בצורה כזו או אחרת. כן הוער, כי ככל שמתרחש מקרה חריג, בו נאלץ הדיין לענות לשיחת טלפון דחופה שלא סובלת דיחוי, עליו ליידע את הצדדים על כך, ולתעד זאת בפרוטוקול, על מנת שלא ליצור רושם של זלזול בהם, חלילה, וחוסר קשב.

1. המתלוננת, בעלת דין בהליכי מזונות ומשמורת המתנהלים בבית הדין הרבני, הלינה על התנהלות והתנהגות אחד מדייני ההרכב בדיונים שהתקיימו במעמד הצדדים וכן הלינה על ליקויים שנפלו בעת קבלת ההחלטות ופסק הדין בתיק.

2. המתלוננת טענה, כי באחד הדיונים, אחד מדייני ההרכב, קבע לעצמו שני דיונים בהרכבים שונים במקביל ו"דילג מהרכב להרכב", עת קם ויצא לפני תום הדיון, ללא שהדיון מוצה וללא שנתן הסבר לעזיבתו. רק במסגרת ההחלטה בבקשת הפסילה שהגישה, הסביר הדיין כי הסיבה לעזיבתו את האולם הייתה לצורך ניהול דיון אחר.
3. בנוסף, הלינה המתלוננת על החלטת הדיין לדחות את בקשת הפסלות שהגישה, ועל ליקויים שנפלו בהחלטות בתיק מאותה עת. לדבריה, משהגישה ערעור על החלטת הפסילה והודיעה לדיין על כך, היה עליו להפסיק את הדיון עד שבית הדין הרבני הגדול יכריע בשאלה זו. למרות האמור, הרכב בית הדין האזורי המשיך לדון בתיק ואף נתן פסק דין, וזאת בניגוד לסעיף 19 א (ז-ח) לחוק הדיינים ולהנחיות נשיא בית הדין הרבני הגדול.
4. זאת ועוד לטענתה, בדיון נוסף שהתקיים השתיק הדיין את בן זוגה ואסר עליו להמשיך ולייצג אותה בדיון, למרות שבית הדין האזורי ובית הדין הגדול אישרו את דבר ייצוגו בדיונים קודמים. לדבריה, הדיין אמר לבן זוגה "אתה רק מזיק רק ואתה מזיק לתיק ולילדים בגלל שטויות, ביה"ד לא מאשר לך לטעון..."
- עוד טענה המתלוננת, כי במהלך הדיון שוחח הדיין במכשיר הנייד שלו.
5. אשר לפסק הדין שניתן טענה המתלוננת, כי בית הדין נתן את פסק הדין ללא ששמע את סיכומי הצדדים ומבלי שקיבל את הסכמתם לכך שיינתן פסק דין בהיעדר סיכומים, וזאת בניגוד לתקנות בתי הדין הרבניים. כמו כן, לדברי המתלוננת, קיים חשד שפסק הדין נחתם על ידי הדיין עוד טרם שהתקיים דיון כנדרש, מאחר שבהחלטת הפסלות ציין הדיין כי כבר ניתנה החלטה בסוגיה.
6. בתגובתו לתלונה ציין הדיין, כי בשל פרישתו של אב"ד לגמלאות, היה צורך להחיש את הדיונים בתיק על מנת שלא לגרום לעיכוב במתן פסק הדין לצדדים, ובהתאם לכך נהג בית הדין.
7. אשר לטענות המתלוננת כי בית הדין קבע דיונים בשני תיקים במקביל, ציין הדיין, כי בית הדין נקלע למצב כמעט בלתי אפשרי שבו, מחד גיסא, דיינים רבים יצאו לגמלאות ומאידך גיסא, לא מונו דיינים חדשים. בנסיבות אלה, ועל מנת לאפשר את המשך תפקודו של בית הדין נאלצה המערכת להשתמש בדיין אחד בשני הרכבים. באותו מועד, כשעה לאחר תחילת הדיון שנקבע בתיק של המתלוננת, הוא נדרש להתייצב לדיון דחוף נוסף, בנושא שאינו סובל דיחוי. בנסיבות אלה, לאחר שהדיון בעניינה של המתלוננת מוצה ולאחר שאב"ד אמר שהוא יישאר על מנת לשוחח עם הצדדים בניסיון להגיע להסכמות במסגרת גישור בלבד, הוא יצא מהאולם כדי להשלים את ההרכב בדיון הנוסף. לדבריו, "משום מה במקום לסיים באותו זמן את הדיון, החליט אב"ד להמשיך את הדיון עוד קצת ולא רק בדרך של גישור, דבר שהביא את המתלוננת להגיש את בקשת הפסילה".
8. לגופו של עניין הבהיר הדיין, כי הנימוקים בבקשת הפסילה שהוגשה נגדו לא גיבשו כל עילת פסילה, אלא בקשה לקיום דיון נוסף, שבו ישמעו כל דייני ההרכב את מלוא הטענות שברצון המתלוננת לטעון. בנסיבות אלה, ניתנה החלטה הדוחה את בקשת הפסלות, בה הייתה התייחסות ספציפית לטענות המתלוננת, שעיקרן נגעו ליציאתו בסוף הדיון מהאולם. כמו כן, נקבע מועד לדיון נוסף לשמיעת טענות המתלוננת בפני כל חברי ההרכב. מאחר שהבקשה לא גילתה כל עילת פסלות, כשכל מטרת המתלוננת הייתה "למשוך זמן" עד לפרישת אב"ד, דבר שיאלץ את בית הדין להתחיל לשמוע את התיק מהתחלה, לא היה מקום לעכב את ההליך, ואכן ההליך נמשך וניתן בו פסק דין. הדיין הוסיף וציין, כי במקרה הנדון לא היה צורך בהגשת סיכומים "ומשיכת זמן", שכן השאלה עסקה בסוגיה פשוטה והיא, האם האיש צריך לשלם מזונות בשעה שהבנות אינן שוהות אצל האם.

9. אשר לטענת המתלוננת בדבר שיחת הטלפון שנערכה תוך כדי הדיון, ציין הדיין כי הוא אינו מנהל שיחות טלפון במהלך הדיונים, אולם שבאותו מקרה דובר בשיחה חשובה שלא סבלה דיחוי, אשר נערכה עם היעוץ המשפטי בנושא הקשור לתיק.
10. בהתייחס לטענה, כי בעת ההחלטה בבקשת הפסילה כבר ניתן לכאורה פסק הדין, ציין הדיין, כי אמנם לאחר הדיון הוכנה החלטה על ידי אב"ד, אולם זו לא נחתמה ונשמרה כטיוטה בלבד. לאחר שהוגשו בקשות חדשות בנושא, ומשהוחלט לקיים דיון נוסף לבריור הטענות, מחק אב"ד את טיוטת ההחלטה ולא השתמש בה. לדבריו, פסק הדין הסופי החל להיכתב רק ביום לאחר סיום הדיונים בתיק, כפי שניתן לראות במערכת הממוחשבת.
11. הנציב קבע בהחלטתו, כי במקרה הנדון נדרש בית הדין לברר את בקשת האב להפחתת המזונות, כשאב"ד עמד בפני פרישה לגמלאות. לפיכך, הזדרז בית הדין, המכיר את התיקים היטב, לברר את הסוגייה בפניו ולקיים דיונים תוך זמן קצר, על מנת שבעלי הדין יקבלו פסק דין בזמן וההליך לא יתעכב.
12. טענות המתלוננת כלפי החלטות בית הדין בבקשות הפסילה, ונגד החלטת בית הדין לתת במקרה הנדון פסק דין ללא צורך בהגשת סיכומים, הן טענות המופנות כלפי החלטות שיפוטיות שניתנו בהתאם לשיקול דעתו של בית הדין, ועל כן לא נמצא מקום לבררן (ראו בעניין זה סעיף 17 (3) ו-4) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002, שם נקבע כי, ככלל, הנציב אינו מוסמך לברר תלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית, או בעניין הניתן לערעור על-פי דין).
13. אשר לטענת המתלוננת, כי הדיון בתיק נמשך למרות ערעור שהגישה על החלטת הפסלות. דברי הדיין, כי במקרה זה, בו הבקשה לא גילתה כל עילת פסלות, לא היה מקום לעכב את ההליך, נתמכים בהחלטת בית הדין הגדול, שניתנה עוד לפני מתן פסק הדין, בה פורטו הקשיים בערעורה של המתלוננת על החלטת הפסלות. בהתאם ניתנה החלטת אב"ד, אשר דחתה את בקשת המתלוננת כי בית הדין יפסיק לדון בעניינה בטרם הכרעה בערעור, וקבעה, כי "על האשה לפנות בבקשת עיכוב ביצוע לביה"ד הרבני הגדול".
14. טענת המתלוננת, לפיה פסק הדין נכתב מראש, הוכחה מכל וכל בתגובתו של הדיין שציין, כי ההחלטה אליה הפנה בהחלטת הפסילה, היא טיוטה בלבד שנגנזה. דברים אלה נתמכו ברשומות מערכת המיחשוב.
15. בהתייחס לטענת המתלוננת, כי באחד הדיונים השתיק הרב הדיין את בן זוגה ואסר עליו להמשיך ולייצגה, מאחר שהוא אינו עו"ד או טו"ר, לא מצא הנציב כי יש מקום להתערב בשיקול דעתו של בית הדין בעניין זה.
16. אשר לטענת המתלוננת, כי בית הדין קבע שני דיונים שונים במקביל. מהחומר שמונח לפני הנציב עלה, כי במקרה הנדון, ככל הנראה בשל אילוצי המערכת, נקבעו שני דיונים בהרכבים שונים, בהפרש של כשעה אחד מהשני (ולא במקביל כפי שנטען). עם זאת, ככל שבאופן חריג, נאלץ הדיין לעזוב את הדיון לפני סיומו, ראוי היה כי בית הדין יודיע זאת לצדדים; יכריז על סיום הדיון; יתעד את הדברים בפרוטוקול ובמידת הצורך יקבע דיון המשך (אלא אם יוסכם על הצדדים מפורשות להמשיך את הדיון בהרכב חסר), ולא יעזוב ללא הסבר, כשהדיון ממשיך להתנהל בצורה כזו או אחרת.
17. בהתייחס לטענת המתלוננת, בדבר שיחת טלפון שערך הדיין במהלך הדיון, הוער, כי ככל שמתרחש מקרה חריג, בו נאלץ הדיין לענות לשיחת טלפון דחופה שלא סובלת דיחוי, עליו ליידע את הצדדים על כך, ולתעד זאת בפרוטוקול, על מנת שלא ליצור רושם של זלזול בהם, חלילה, וחוסר קשב.

הפניות לפי סעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002

חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב - 2002, קובע מספר עניינים שעל הנציב להתייחס אליהם בדוח השנתי שהוא מגיש.

ההפניות לעניינים אלה הן כלהלן:

עמ'	
16	סעיף 27(א)(1) לחוק- "מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו"
20	סעיף 27(א)(2) לחוק- "מספר התלונות שנמצאו מוצדקות"
34 (פרק 5)	סעיף 27(א)(3) לחוק- "הטעמים לאי בירור תלונות"
16	סעיף 27(א)(4) לחוק- "זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו"
16	סעיף 27(א)(5) לחוק- "מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים"
19	סעיף 27(א)(6) לחוק- "סוגי העניינים שעליהם הוגשו תלונות"
48 (פרק 7)	סעיף 27(א)(7) לחוק- "דרכים שננקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם"
אפס	סעיף 27(א)(8) לחוק- "מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה"
אפס	סעיף 27(א)(9) לחוק- "מספר ההמלצות לועדה לבחירת שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונתו של שופט, אם היו כאלה"

נספח א' | חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002

הגדרות

1. בחוק זה -

"שופט" - כל אחד מאלה:

- (1) שופט כהגדרתו בחוק-יסוד: השפיטה ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 10א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן - חוק בתי המשפט)
- (2) רשם כהגדרתו בסעיף 84 לחוק בתי המשפט;
- (3) שופט ורשם כמשמעותם בחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969 (בחוק זה - חוק בית הדין לעבודה) ושופט עמית כמשמעותו בסעיף 7א לחוק בית הדין לעבודה
- (4) שופט צבאי-משפטי כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955 (בחוק זה - חוק השיפוט הצבאי);
- (5) דיין כהגדרתו בחוק הדיינים, תשט"ו-1955 (בחוק זה - חוק הדיינים) ודיין עמית כמשמעותו בסעיף 9א לחוק הדיינים; (6) קאדי כהגדרתו בחוק הקאדים, תשכ"א-1961 (בחוק זה - חוק הקאדים);
- (7) קאדי מד'הב כהגדרתו בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, תשכ"ג-1962 (בחוק זה - חוק בתי הדין הדרוזיים);
- (8) דיין של בית דין של עדה נוצרית כמשמעותו בסימן 54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל, 1922-1947;

"השר"

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) וכן (6) ו-(7) - שר המשפטים
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - שר הביטחון;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (5) ו-(8) - השר לענייני דתות[1];

"בית דין משמעתי לשופטים"

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - בית הדין המשמעתי לשופטים לפי סעיף 17 לחוק בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - בית דין משמעתי לפי סעיף 192ד לחוק השיפוט הצבאי;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 20 לחוק הדיינים
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 17 לחוק הקאדים
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - בית הדין המשמעתי לפי סעיף 22 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הועדה לבחירת שופטים"

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק-יסוד: השפיטה;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(א) לחוק בית הדין לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - הועדה לבחירת שופטים צבאיים-משפטיים לפי סעיף 187 לחוק השיפוט הצבאי;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - הועדה לבחירת דיינים לפי סעיף 6 לחוק הדיינים
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - ועדת המינויים לפי סעיף 4 לחוק הקאדים
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ועדת המינויים לפי סעיף 11 לחוק בתי הדין הדרוזיים;

"המנהל"

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) עד (3) - מנהל בתי המשפט;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים לפי חוק השיפוט הצבאי או מי שהוא הסמיך;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - מנהל בתי הדין הרבניים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - מנהל בתי הדין השרעיים;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - מנהל בתי הדין הדתיים הדרוזיים;

"הנשיא"

- (1) לענין שופט כהגדרתו בפסקאות (1) ו-(2) - נשיא בית המשפט העליון;
- (2) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (3) - נשיא בית הדין הארצי לעבודה;
- (3) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (4) - נשיא בית הדין הצבאי לערעורים;
- (4) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (5) - נשיא בית הדין הרבני הגדול;
- (5) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (6) - נשיא בית הדין השרעי לערעורים;
- (6) לענין שופט כהגדרתו בפסקה (7) - ראש בית הדין הדתי הדרוזי לערעורים כהגדרת בחוק בתי הדין הדרוזיים;

"הנציב"

"נציב תלונות הציבור על שופטים" - נציב תלונות הציבור על שופטים, שמונה לפי סעיף 3; "הועדה לבחירת הנציב" - הועדה לבחירת שופטים כמשמעותה בסעיף 4(ב) לחוק-יסוד: השפיטה.

נציבות תלונות הציבור על שופטים

2. נציב תלונות הציבור על שופטים יעמוד בראש יחידה שתיקרא "נציבות תלונות הציבור על שופטים" שתברר, בהתאם להוראות חוק זה, תלונות על התנהגות שופטים במסגרת מילוי תפקידם, לרבות בדרך ניהול משפט על ידם.

כשירות הנציב ומינויו

3. (א) מי שכשיר להתמנות שופט של בית המשפט העליון כשיר להתמנות נציב תלונות הציבור על שופטים.
- (ב) הנציב יתמנה בידי הועדה לבחירת הנציב, לפי הצעת שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון כאחד; הועדה רשאית לקבל את ההצעה או לדחותה, ואם הוצע יותר ממועמד אחד - למנות אחד מקרב המועמדים או לדחות את ההצעה.
- (ג) מעמדו הציבורי של אדם והיכרותו עם מערכת המשפט יובאו בחשבון לענין הצעת מועמד לנציב ולענין מינויו.

ממלא מקום לנציב

4. נבצר מהנציב דרך ארעי למלא את תפקידיו, ימנה שר המשפטים בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ממלא מקום לנציב לתקופה שלא תעלה על שישה חודשים או עד שיחזור למלא את תפקידיו, לפי המוקדם.

מועד בחירת נציב

5. (א) מינוי נציב ייעשה, ככל האפשר, לא מוקדם מתשעים ימים ולא יאוחר משלושים ימים לפני תום תקופת כהונתו של הנציב המכהן; התפנה מקומו של הנציב לפני תום תקופת כהונתו, ייעשה המינוי בתוך ארבעים וחמישה ימים מהיום שבו התפנה מקומו (ב) הודעה על מינויו של הנציב תפורסם ברשומות.

משך הכהונה (הוראת שעה עד יום 12.5.2024)

6. (א) הנציב יכהן תקופת כהונה אחת בלבד של חמש שנים.
 (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאים שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון יחד, להאריך את תקופת כהונתו של הנציב בשישה חודשים נוספים בלבד.

תום כהונה

7. (א) כהונת הנציב פוקעת -
 (1) בתום תקופתה;
 (2) בפטירתו או בהתפטרותו;
 (3) בהעברתו מכהונתו;
 (4) בתום שישה חודשים רצופים שבהם מכהן במקומו ממלא מקומו שמונה לפ סעיף 4.
 (ב) הודעה על תום כהונת הנציב תפורסם ברשומות.

העברה מכהונה

8. (א) הועדה לבחירת הנציב רשאית, מיזמתה או לפי הצעת שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון, להעביר, בהחלטה שהתקבלה ברוב של שישה חברים לפחות, את הנציב מכהונתו, אם התקיים אחד מאלה:
 (1) הוא הורשע בפסק דין בעבירה פלילית, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, תשנ"ד-1994 (בחוק זה - חוק הכנסת);
 (2) הוא התנהג באופן שאינו הולם את מעמדו;
 (3) הוא אינו מבצע את תפקידו כהלכה.
 (ב) הועדה לבחירת הנציב לא תעביר את הנציב מכהונתו, אלא לאחר שנתנה לזהזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.

השעיית הנציב

9. (א) לא יוגש כתב אישום נגד הנציב, למעט בעבירות המנויות בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, אלא באישור היועץ המשפטי לממשלה, ומשהוגש כתב אישום כאמור יושעה הנציב מכהונתו.
 (ב) (1) הועדה לבחירת הנציב רשאית, ברוב דעות, להשעות את הנציב מכהונתו, אם מתקיימת נגדו חקירה שיש בה כדי להביא לקיום הליכים פליליים כהגדרתם בסעיף 7(א)(2) לחוק הכנסת, לתקופה שבה הם מתקיימים; ואולם אם היתה החקירה כאמור, בעבירה אשר מפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הנציב ראוי לשמש עוד בתפקידו, תשעה הועדה את הנציב לתקופה האמורה (2) הועדה לבחירת הנציב לא תשעה את הנציב לפי סעיף קטן זה, אלא לאחר שנתנה לו הזדמנות להשמיע את טענותיו לפנייה.
 (ג) בתקופת ההשעיה ימלא את תפקידי הנציב על פי חוק זה ממלא מקומו, ויחול הוראות סעיף 4.

סייג למינוי לשופט

10. מי שהיה נציב לא יתמנה לשופט.

ייחוד משרה והיתר לעסוק בפעילות

11. (א) הנציב ועובדי הנציבות לא יהיו רשאים -
 (1) לשמש בכל משרה אחרת או לעסוק, במישרין או בעקיפין, בעיסוק אחר;
 (2) להיות חברים בכנסת, בממשלה, במועצה של רשות מקומית, בגוף בוחר של מפלגה, או מועמדים לחברות כאמור;

(3) להיות חברים בהנהלה של חבר בני אדם המנהל עסקים לשם השגת רווחים
 (ב) הנציב רשאי להתיר לעובד הנציבות, לפי בקשתו, לעשות דבר מהדברים המנויים
 בסעיף קטן (א)(1) או (3), אם לדעתו אין בכך כדי ליצור ניגוד ענינים או כדי לפגוע
 בעבודתו בנציבות בדרך אחרת; אין בהיתר כאמור כדי לפטור את העובד מעמידה
 בדרישות כל דין או נוהג, המסדירים את הפעילות.

עובדי הנציבות

12. (א) עובדי הנציבות הם עובדי מדינה.
 (ב) הנציב רשאי להסתייע בביצוע תפקידיו באנשים שאינם עובדי משרדו, אם ראה צורך
 בכך; בבירור תלונה על שופט כאמור בפסקאות (4) עד (8) להגדרה "שופט", יסתייע
 הנציב באנשים בעלי היכרות עם מערכת המשפט שאליה משתייך השופט

חובת סודיות

13. (א) הנציב, עובדי הנציבות וכל אדם אחר שבעזרתו מבצע הנציב את תפקידיו חייבים
 לשמור בסוד כל ידיעה שהגיעה אליהם עקב עבודתם, לא לעשות בה שימוש ולא
 לגלותה לאחר, אלא לשם ביצוע תפקידיהם לפי חוק זה; העובדים יחתמו על כתב
 שמירה על סודיות עם תחילת עבודתם.
 (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א) רשאי שר המשפטים או נשיא בית המשפט העליון
 לקבל לידי, לפי דרישתו, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות שהושג
 במסגרת פעילותה, ואולם חומר או מידע לגבי תלונה מסוימת יימסר לאחר
 שהטיפול בה הסתיים.
 (ג) הנשיא והשר כאחד רשאים להתיר פרסום פרטי תלונה מסוימת על שופט, כולם
 או חלקם, שהטיפול בה הסתיים.

הגשת תלונה

14. (א) רשאי להגיש תלונה לנציב –
 (1) כל אדם הרואה עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקיד
 כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו, או מי שאותו אדם הסמיך לכך
 (2) מתמחה הרואה את עצמו נפגע בשל התנהגותו של שופט במסגרת מילו
 תפקידו כמאמן או בשל תנאי ההתמחות, וכן נציב הפיקוח על ההתמחות, לפי
 סעיף 41ב(ג) לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961.
 (ב) הנשיא או השר רשאי לבקש מהנציב לברר ענין הנוגע להתנהגותו של שופט
 במסגרת תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידיו.

דרך הגשת התלונה

15. התלונה תוגש בכתב תיחתם בידי המתלונן ויצוינו בה שם המתלונן ומענו.

תלונה של אדם המוחזק במשמורת

16. תלונה של אדם כאמור בפסקאות (1) עד (3) תוגש במעטפה סגורה כמפורט באותן
 פסקאות או למי שהוא הסמיך לענין זה, והוא יעבירה, בלי לפתחה, אל הנציב
 (1) אסיר כהגדרתו בפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב-1971, למנהל בית הסוהר
 שבו הוא מוחזק;
 (2) עצור כמשמעותו בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-
 1996, או אסיר, המוחזק בבית מעצר, למפקד בית המעצר שבו הוא מוחזק;
 (3) כלוא לפי חוק השיפוט הצבאי, למפקד מיתקן הכליאה שבו הוא מוחזק.

תלונות שאין לברר אותן

17. הנציב לא יברר תלונה שהיא כמפורט להלן:

- (1) התלונה אינה על שופט או שאינה בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול משפט על ידי;
- (2) התלונה היא קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים;
- (3) ענינה של התלונה בשאלה משפטית או ראייתית מהותית;
- (4) התלונה היא בענין הניתן לערעור על פי דין, למעט בענין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי;
- (5) בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור ענינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור
- (6) התלונה היא על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשל קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

תלונות שבירורן מצריך סיבה מיוחדת

18. (א) הנציב לא יברר תלונות כמפורט להלן, אלא אם כן מצא הנציב שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:

- (1) התלונה הוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה א מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בענינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר;
- (2) תלונה בענין שניתנה בו החלטה, שעליה אפשר או היה אפשר, להגיש ערעור והיא אינה מסוג התלונות שאין לברר אותן.
- (ב) הנציב רשאי לא לברר תלונה אם סבר שהיא אינה מתאימה להתברר על ידו מחמת שהיא מתאימה יותר לטענת פסלות מלשבת בדין.
- (ג) החלטות הנציב לפי סעיף זה יהיו בכתב ומנומקות.

התלונה ועילותיה ופתיחת הבירור

19. (א) תלונה ניתנת להגשה על כל שופט בענין הנוגע להתנהגותו במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי.
- (ב) משהוגשה תלונה, יאשר הנציב את קבלתה ויפתח בבירורה, זולת אם ראה שאי לברר אותה מהטעמים המנויים בסעיף 17 או שאינה ראויה לבירור מהטעמים המנויים בסעיף 18.
- (ג) החליט הנציב לא לפתוח בבירור תלונה, יודיע על כך למתלונן בכתב, ויציין את הנימוקים להחלטתו.
- (ד) החליט הנציב לפתוח בבירור התלונה, יודיע על כך לשופט הנילון, לנשיא, לשר למנהל ולנשיא בית המשפט שבו מכהן אותו שופט.
- (ה) בהודעה לפי סעיף קטן (ד) רשאי הנציב לא לכלול את פרטי המתלונן אם סבר כי פרטיו אינם דרושים לצורך בירור התלונה; אין בסעיף קטן זה כדי לגרוע מסמכות שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון לפי סעיף 13(ב).

דרכי הבירור ומשכו

20. (א) הנציב רשאי לברר את התלונה בכל דרך שימצא לנכון והוא אינו כפוף לסדרי דין או לדיני הראיות.
- (ב) לצורך הבירור, רשאי הנציב לקבל מכל אדם או גוף, בתוך תקופה שיקבע ובאופ שיקבע, בכפוף לסעיף קטן (ג), כל ידיעה או מסמך העשויים, לדעת הנציב, לסייע בבירור התלונה; מי שנדרש למסור ידיעה או מסמך כאמור, ימלא אחר הדרישה,

והוראות סעיף 11, למעט פסקאות (1) ו-(3) של סעיף קטן (א), לחוק ועדות חקירה, תשכ"ט-1968, יחולו, בשינויים המחויבים, על סירוב למלא אחר הדרישה (ג) לצורך הבירור רשאי הנציב לשמוע את המתלונן, את השופט הנילון, וכל אדם אחר אם ראה תועלת בדבר; סירב השופט הנילון למסור את דבריו בעל פה, ימסרם בכתב ככל שיידרש.

(ד) בירור התלונה יסתיים לכל המאוחר עד תום שנה אחת מיום קבלתה בנציבות

הפסקת הבירור

21. הנציב רשאי להפסיק את בירור התלונה אם נוכח שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירור, או שענין התלונה בא על תיקונו או שהמתלונן ביטל את תלונתו הופסק בירור התלונה לפי סעיף זה יודיע הנציב בכתב למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, שהחליט להפסיק את הבירור, ויציין את הנימוקים להחלטתו.

תוצאות הבירור

22. (א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר.

(ג) מצא הנציב שהתלונה לא היתה מוצדקת, יודיע על כך בכתב למתלונן ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, ורשאי הנציב לפרט להם את תמצית ממצאיו.

(ד) העלה בירור התלונה חשש למעשה פלילי, יביא הנציב את הענין לידיעת היועץ המשפטי לממשלה, וכן לידיעת השר והנשיא; העלה בירור התלונה חשש לעבירה משמעתית יביא הנציב את הענין לידיעת השר והנשיא ורשאי הוא להמליץ לשר על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

(ה) הנציב רשאי, אם מצא לנכון לעשות כן בעקבות ממצאיו, להמליץ לוועדה לבחירת שופטים, לסיים את כהונתו של שופט על פי סמכותה או להמליץ לשר או לנשיא להביא לוועדה לבחירת שופטים הצעה לסיים את כהונתו של שופט; החליטו הוועדה, השר או הנשיא שלא לקבל את המלצת הנציב, ינמקו את החלטתם.

(ו) בלי לגרוע מסמכויות הנציב לפי חוק זה, הנציב רשאי, אם מצא שתלונה של מתמחה אצל שופט, של מתמחה לשעבר אצל שופט או של נציב הפיקוח על ההתמחות כהגדרתו בחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, היתה מוצדקת, להורות כי השופט הנילון לא יורשה לאמן מתמחים לתקופה שיקבע, לאחר שייתן לשופט הנילון הזדמנות לטעון את טענותיו; הנציב יקבע את מועד תחילתה של תקופה כאמור והוא רשאי לקצר את התקופה אם נוכח כי תוקנו הליקויים.

סייגים לנימוק וגילוי ממצאים

23. (א) (1) הודעה של הנציב לפי סעיף 22 לא תכלול ולא תגלה חומר או מידע אשר לדעת ראש הממשלה או שר הביטחון הם ענין לביטחון המדינה, או אשר לדעת ראש הממשלה או שר החוץ הם ענין ליחסי החוץ או לקשרי המסחר הבין-לאומיים של המדינה;

- (2) ראה הנציב כי הודעתו עלולה לכלול או לגלות חומר או מידע כאמור בסעיף קט (א) ולא הביעו השרים את דעתם כאמור שם, יבקש הנציב את דעת ראש הממשלה, שר הביטחון או שר החוץ, לפי הענין, לפני שייתן את הודעתו.
- (ב) הנציב פטור מלציין את ממצאיו או נימוקיו, כולם או חלקם, או לצייןם בשינויים או בהשמטות, או למסרם רק לחלק מהמפורטים בסעיף 19(ד) -
- (1) אם הם עלולים לדעתו לפגוע שלא כדין בזכותו של אדם זולת המתלונן
- (2) כשיש בהם משום גילוי סוד מקצועי או ידיעה סודית כמשמעותם לפי כל דין
- (ג) ציין הנציב חלק ממצאיו או מנימוקיו, או ערך השמטות או שינויים, יציין זאת בהודעה לפי סעיף 22.
- (ד) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מסמכויות נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים לקבל, לפי דרישתם, עותק מכל חומר או מידע המצוי בנציבות ושהושג במסגרת פעילותה, כאמור בסעיף 13(ב).

זכויות וסעדים

24. (א) החלטותיו וממצאיו של הנציב בענין תלונה -
- (1) אין בהם כדי להעניק למתלונן או לאדם אחר זכות או סעד, בבית משפט או בבית דין, שלא היו להם לפני כן;
- (2) אין בהם כדי למנוע מהמתלונן או מאדם אחר להשתמש בזכות או לבקש סעד שהוא זכאי להם, ואולם אם נקבע לכך מועד בחיקוק, לא יוארך המועד על ידי הגשת התלונה או בירורה.
- (ב) דין וחשבון, החלטה וכל מסמך שהכין הנציב במסגרת מילוי תפקידו לא ישמשו; ראיה בהליך משפטי או מעין שיפוטי.
- (ג) לא ייזקק בית המשפט לבקשת סעד נגד החלטותיו וממצאיו של נציב תלונות הציבור בענין תלונה.

שכר ותנאי כהונה

25. שכרו, תנאי שירותו וגמלאותיו של הנציב יהיו כשל שופט בית המשפט העליון.

אי תלות

26. אין על הנציב ועל עובדי הנציבות מרות בענין מילוי תפקידיהם לפי חוק זה, זולת מרותו של הדין.

דין וחשבון

27. (א) הנציב יגיש לשר המשפטים ולנשיא בית המשפט העליון, מדי שנה, דין וחשבון על פעולותיו, שיכיל תיאור פרטני של הטיפול בתלונות, וכן סקירה כללית שתתייחס, בין השאר, לענינים האלה, בחלוקה לפי סוגי ערכאות ושופטים
- (1) מספר התלונות שהוגשו ומספר התלונות שבוררו;
- (2) מספר התלונות שנמצאו מוצדקות;
- (3) הטעמים לאי בירור תלונות;
- (4) זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו;
- (5) מספר התלונות שבירורן טרם הסתיים;
- (6) סוגי הענינים שעליהם הוגשו תלונות;
- (7) דרכים שנקטו לטיפול בליקויים ולתיקונם;
- (8) מספר התלונות שהעלו חשש לעבירה פלילית ולעבירה משמעתית, אם היו כאלה
- (9) מספר ההמלצות לועדה לבחירה שופטים, לשר או לנשיא לסיים כהונת שופט אם היו כאלה.

- (ב) קיבל שר המשפטים את הדין וחשבון השנתי מאת הנציב, יגיש לוועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת דין וחשבון על בסיס הסקירה הכללית כאמור בסעיף קטן (א);
 הדין וחשבון לפי סעיף קטן זה לא יכלול שמות ופרטים מזהים.
 (ג) הנציב רשאי להגיש לשר ולנשיא בית המשפט העליון דין וחשבון מיוחד קודם להגשת הדין וחשבון השנתי.
 (ד) על המידע הכלול בדוחות יחולו הוראות סעיף 23.

פרסום הודעות

28. שר המשפטים יפרסם הודעה על מינויו של הנציב, הדרך לפנות אליו ועיקרי סמכויותיו, בדרך שתקבע בתקנות.

תקציב הנציבות

29. תקציב הנציבות יוכן על ידי שר המשפטים בתיאום עם הנציב וייקבע בחוק התקציב השנתי של המדינה, בתחום פעולה נפרד, במסגרת תקציב משרד המשפטים.

תקנות

30. (א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, באישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, להתקין תקנות לביצועו.
 (ב) שר המשפטים יביא לאישור ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת, בתוך שלושה חודשים מיום פרסומו של חוק זה, תקנות לפי סעיף 28.

הנציב הראשון

31. הנציב הראשון יתמנה לא יאוחר מתום מאה ועשרים ימים מיום פרסומו של חוק זה

תיקון חוק השיפוט הצבאי - מס' 40

32. בחוק השיפוט הצבאי -
 (1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "עבירה צבאית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;"
 (2) בסעיף 192 לחוק השיפוט הצבאי, אחרי "נשיא בית הדין הצבאי לערעורים" יבוא "או הנציב".

תיקון חוק הדיינים - מס' 19

33. בחוק הדיינים -
 (1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "מועצת הרבנות הראשית" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;"
 (2) בסעיף 16א(א), אחרי "כנשיא בית הדין הרבני הגדול" יבוא "או הנציב"

תיקון חוק הקאדים - מס' 11

34. בחוק הקאדים -
 (1) בסעיף 1, לפני ההגדרה "קאדי" יבוא:
 "הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002;"
 (2) בסעיף 13א(א), אחרי "כנשיא בית הדין השרעי לערעורים" יבוא "או הנציב".

תיקון חוק בתי הדין הדתיים הדרוזים - מס' 13

35. בחוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים -

(1) בסעיף 1, אחרי ההגדרה "המועצה" יבוא:

"הנציב" - נציב תלונות הציבור על שופטים שמונה לפי סעיף 3 לחוק נציב תלונות

הציבור על שופטים, תשס"ב-2002.;"

(2) בסעיף 19א(א), אחרי "ראש בית הדין לערעורים" יבוא "או הנציב".

תיקון חוק חופש המידע - מס' 2

36. בחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998, בסעיף 14(א), אחרי פסקה (11) יבוא:

(12) "נציבות תלונות הציבור על שופטים - לגבי בירור תלונה על שופט לפי חוק נציב

תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002."

נספח ב' תקנות נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ד – 2003

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 28 ו-30 לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב – 2002¹ (להלן – החוק), ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, אני מתקין תקנות אלה:

- הגדרות** — **1.** בתקנות אלה –
- "הנציב" – נציב תלונות הציבור על שופטים, לרבות מי שהוא הסמיכו;
- "תלונה" – כמשמעה בסעיפים 14(א) ו-19 לחוק;
- שאר המונחים שבתקנות אלה תהא משמעותם כמשמעות הנודעת להם בחוק, אם אין כוונה אחרת משתמעת.
- דרך פרסום הודעה** — **2.** בנוסף לדרך הפרסום הקבועה בסעיף 5(ב) לחוק, ייעשה פרסום הודעה על מינוי הנציב, על הדרך לפנות אליו ועל עיקרי סמכויותיו בשני עיתונים יומיים בעברית, בעיתון אחד בערבית ובאתר האינטרנט של משרד המשפטים.
- הגשת תלונה לנציב** — **3.** (א) תלונה תוגש בכתב, בשני עותקים, לפי הטופס שבתוספת, כשהיא מודפסת או בכתב יד אם אין המתלונן יכול להגישה בדפוס, ותישלח לנציב במעטפה סגורה.
- (ב) התלונה תיחתם ביד המתלונן ואם הוגשה בשמו – ביד מ שהוסמך להגיש את התלונה בשם המתלונן (להלן – מגיש התלונה), ותצורף לה הסמכתו החתומה.
- (ג) הנציב לא יפתח בבירור תלונה שהוגשה בעילום שם.
- תוכן התלונה** — **4.** התלונה תכיל –
- (1) את פרטי המתלונן, את שמו של השופט שעליו מלין המתלונן ואם אין בידו לנקוב בשמו, יציין כל פרט אחר המסייע לזיהויו
- (2) תיאור מפורט של המעשה שעליו היא נסבה, המועד שהתרחש בו וכל פרט אחר שנוגע לה, ויצורף לה כל מסמך שיש בו כדי לסייע לבירורה היעיל; במקרה של תלונה על מספר אירועים, יצוין כל אירוע ואירוע בנפרד.
- תלונה חוזרת** — **5.** הגיש אדם תלונה בקשר לאירוע שלגביו הגיש אותו אדם תלונה בעבר, יציין זאת במפורש ויפרט את פרטי התלונה הקודמת ואת הנימוקים להגשתה מחדש.
- המצאת מסמכים** — **6.** (א) המצאת מסמכים למתלונן, למגיש התלונה, לנילון ולכל אדם אחר, וזימונם לדיון ככל שיידרש, תיעשה בדואר, בפקס, בטלפון או בכל דרך אחרת שהנציב יראה לנכונה, לפי המקרה.
- (ב) המצאת תלונה של אדם המוחזק במשמורת והמצאת מסמכים מאת הנציב לאדם במשמורת, תיעשה באמצעות מנהל בית הסוהר, מפקד בית המעצר או מפקד מיתקן הכליאה, לפי העניין.

¹ס"ח התשס"ב, עמ' 590

תוספת | (תקנה 3(א))

תלונה*

פרטי המתלונן**

שם משפחה: _____
 שם פרטי: _____
 מספר תעודת זהות _____
 כתובת: _____
 מען להמצאת מסמכים: _____
 מספר טלפון בעבודה: _____
 מספר טלפון בבית: _____
 מספר טלפון נייד: _____
 מספר פקס: _____

פרטי מגיש התלונה***

שם: _____
 כתובת: _____
 מען להמצאת מסמכים: _____
 מספר טלפון: _____
 מספר פקסימילה: _____

פרטי השופט הנילון

שם משפחה: _____
 שם פרטי: _____
 תפקיד ובית משפט: _____

פרטים כלליים (ימולא ככל הידוע)

1. מספר התיק: _____
 2. (א) האם המתלונן היה מיוצג? כן/לא [מחק את המיותר]
 (ב) אם כן, שם עורך הדין: _____ כתובת: _____
 מספר הטלפון שלו: _____

* בכל מקום בו ננקט לשון זכר, גם נקבה במשמע.
 ** ימולאו פרטי האדם הנפגע מהתנהגות שופט, אף אם התלונה הוגשה על ידי אדם שהוא הסמיך לכך.
 *** ימולא רק אם מגיש התלונה אינו המתלונן.

3. (א) האם הדיון בתיק הסתיים? כן/לא [מחק את המיותר]

_____ (ב) אם לא, באיזה שלב מצוי הדיון?

_____ (ג) האם ניתן בתיק פסק דין? כן/לא [מחק את המיותר]

4. (א) האם הגיש המתלונן בעבר תלונה בקשר לאירוע נושא תלונה זו? כן/לא

_____ [מחק את המיותר].

(ב) אם כן, יש לפרט את פרטי התלונה הקודמת ולציין את הנימוקים להגשתה מחדש:

_____

_____

_____

_____

פרטי האירוע

_____ תאריך:

_____ שעה:

_____ מקום:

_____ תיאור האירוע****:

_____

_____

_____

_____

_____ חתימת המתלונן

_____ חתימת מגיש התלונה***

יוסף (טומי) לפיד
שר המשפטים

יג' בתשרי התשס"ד (9 באוקטובר 2003)
(חמ 3-3308)

(קובץ התקנות 6270, א' בחשון התשס"ד, 27.10.2003)

**** אם יש יותר מאירוע אחד, יתואר כל אירוע בנפרד.

נספח ג' | כללי אתיקה לשופטים התשס"ז - 2007

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, בהסכמת חבר שופטי בית המשפט העליון ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקינה בזה כללי אתיקה לשופטים:

מבוא

פרק ראשון: הוראות יסוד

1. פרשנות
2. מקור הכללים ותכליתם
3. כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות
4. אמונים למדינת ישראל ולחוקיה
5. אי-תלות
6. אי-משוא פנים
7. הליכותיו של שופט

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

8. מעמד הכללים
9. תחולה
10. שופטים בדימוס

פרק שלישי: שפיטה

11. שמירה על כבוד הזולת
12. ניהול משפט
13. פשרה, גישור וכו'
14. הימנעות מוקדמת משבת בדין
15. מניעה משבת בדין

פרק רביעי: שופט וסביבתו

16. קשרים חברתיים
17. פעילות פוליטית או מפלגתית
18. הבעת דעה בפומבי
19. איסוף כספים

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

20. ניצול מעמד
21. מתנות, הנחות והזמנות

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

- 22. ייחוד הכהונה
- 23. מגבלות על פעילויות נוספות

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

- 24. פעילות בגופים ציבוריים
- 25. ועדות לחלוקת פרסים ומלגות
- 26. הסברה מחוץ לישראל
- 27. שיפוט שלא בבית המשפט

סימן ג': הרצאות ופרסומים

- 28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך
- 29. הרצאות
- 30. פרסום ספרים ומאמרים
- 31. משפט מודרך

סימן ד': שונות

- 32. עדות
- 33. הופעה לפני רשות ציבורית
- 34. מענה לשאלונים לצורכי מחקר

פרק שביעי: ענינים כספיים

- 35. ניהול עסקים
- 36. ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה
- 37. ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט
- 38. קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

- 39. מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת
- 40. תגובות לאמצעי תקשורת

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

- 41. ועדת אתיקה
- 42. כללים קודמים

מבוא

מאז ומקדם זכו שופטים – בהם שופטי ישראל לדורותיהם – למעמד ייחודי בקהילה. הנחת תשתית היא שהשופטים כולם, וכל שופט ושופט לעצמו, בלתי תלויים הם בהליכי השפיטה ובהחלטותיהם, וכי הרשות השופטת בכללה היא רשות לעצמה, הגונה והוגנת בהליכותיה, וניחנה היא ביכולת ובכשירות לפרש ולהחיל את הדין כיאות. מטבעם של דברים, מחזיק שופט בכהונתו בנאמנות בעבור הכלל. דרכו היא דרך הנאמן, שמשלו אין לו ולא כלום וכל אשר הוא עושה כשליח הציבור עושה הוא. תנאי מוקדם ליכולתו של שופט לשמש בכהונתו הוא זה, שהקהילה תרחוש אמון לרשות השופטת, כי תכיר בסמכותה הייחודית לשפוט, כי תקבל עליה הכרעות דין שנעשו. מעמד זה של הרשות השופטת ושל חבריה השופטים – מעמד של עצמאות, של אי-תלות ושל מי שנהנים מאמון הקהילה – מחייב כמו-מעצמו קיומן של מידות מיוחדות בשופט. כן נדרשת, כדבר הלמד מענינו, יצירתן של נורמות התנהגות ייחודיות לחיובו של השופט היחיד בהליכותיו ובאורחותיו – בהיכל המשפט ומחוצה לו – והכל להבטחת מעמדו המיוחד של השופט ושל הרשות השופטת בכללה. כך היה מאז ומעולם. וכעצתו של יתרו למשה לדרך בחירתם של שופטים: "ואתה תחזה מכל-העם אנשי-חיל יראי אלהים אנשי בצע... (שמות, יח, כא). ואלה היו דב"רים שהיו במסורת עם ישראל בל"א ובכ"ל גל"זותיו. אכן, שופט הוא אדם – בראש ובראשונה הוא אדם – ואולם בשעה שניאות להטיל על שכמו נטל של שיפוט, ממילא חייב עצמו בחובות ובנטלים של חבר הרשות השופטת.

בעבר היו כללי ההתנהגות לשופטים בחזקת תורה שבעל פה, והדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים הם שהינחו שופטים באורחותיהם. ברבות הימים והשנים הפכו חיי האדם והקהילה מורכבים יותר ויותר, ואף מערכת המשפט גדלה, התרחבה וקלטה חברים רבים. כך נוצר צורך להעלות את התורה שבעל פה על הכתב וליצור קוד התנהגות חרות לשופטים. ואמנם, ברבות ממדינות העולם נתחברו בשנים האחרונות קודים להתנהגותם של שופטים. כך היה אף בישראל, שבשנת התשנ"ג-1993, פרסם הנשיא מאיר שמגר כללים הקרויים כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993, שהוכנו על יסוד דוח ועדה שנמנו עמה הנשיא (בדימוס) משה לנדוי (יו"ר), סגן נשיא בית המשפט המחוזי השופטת שולמית ולנשטיין וסגן נשיא בית משפט השלום השופט עוזי סיוון. כללי אתיקה אלה שימשו אותנו נאמנה משך למעלה מעשור, ואולם חידושי החיים חייבונו לעדכןם ולהתאימם לימינו על הכנת נוסח הכללים המצורף שקדה ועדה שנמנו עמה שופטי בית המשפט העליון מישאל חשין (יו"ר) ודורית ביניש, נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה מיכה לינדנשטראוס, סגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל אביב גבריאל קלינג, שופט בית משפט השלום בירושלים משה סובל, פרופסור אהרון אנקר, עו"ד רמי הורביץ ועו"ד רמי רובין (אשר במהלך עבודתה של הוועדה נתמנה שופט בית משפט השלום בירושלים).

תכליתם של כללי האתיקה לשופטים היא להדריך את שופטי ישראל בדרכם ובאורחותיהם, ולשמש להם כלי עזר שיסתייעו בו וממנו ילמדו. הכללים מכילים נורמות מסוגים שונים: נורמות-יסוד הנובעות ממעמדו של שופט והמבטאות תפיסות עומק ערכיות שהן תשתית למעשה השפיטה; נורמות הקשורות במעשה השפיטה עצמו; נורמות הקשורות באורחות חיי של שופט; ונורמות ספציפיות העוסקות בסוגיות מעשיות המתעוררות בחיי היום-יום. נורמות אלו כולן מהוות יחדיו קודקס רחב ששופטים – הן שופטים צעירים הנדרשים להכוונה בתחילת דרכם, הן שופטים ותיקים הנדרשים לפתרון סוגיות ספציפיות – יכולים ונדרשים להסתייע בו. שופט הנתקל בקושיה – אם יעשה מעשה או אם יימנע מעשותו – יוכל לפנות לכללים ולמצוא בהם פתרון לרבות מן השאלות ששופטים נתקלים ומתלבטים בהן דרך שגרה. כך, למשל, בפעילויות לבר-שיפוטיות, בעיסוקים ציבוריים, במגעים עם אמצעי התקשורת ועוד.

דבר אחרון: כללי האתיקה לשופטים אינם בבחינת חי הנושא את עצמו ואין הם מנותקים מסביבתם. הדין, המוסר, ההיגיון, השכל הישר, המסורת וניסיון החיים שהדריכו שופטים בעבר יוסיפו להדריכנו גם בימים יבואו. כך, למשל, ראוי לו לשופט כי במילוי תפקידו ייתן דעתו להחלטות שנתן נציב תלונות הציבור על שופטים על פי הוראות חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002. יתר על כן: פירושם של הכללים ייעשה לא אך כלשונם אלא כרוח הנושבת בהם. זאת ועוד: בצד הכללים הכתובים, ובמסגרתם, פועלת ועדת אתיקה לשופטים; ובלי לגרוע מסמכותו של נשיא בית המשפט העליון בסוגיות אתיות ואחרות, מתפקידה של הוועדה לדון, להמליץ ולהחליט בנושאי אתיקה של שופטים. שופט הנתקל בשאלה אתית שאין לה תשובה ברורה בכללים, ראוי לו כי יפנה לוועדה זו או לנשיא בית המשפט העליון ויבקש תשובה והדרכה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

פרשנות

1. לענין כללים אלה –
  - "בית דין מינהלי" – ערכאה המוקמת בידי שר או רשות מינהלית אחרת ויש לה סמכות שפיטה, בין אם היא מכונה בית דין, ועדת ערר או ועדת ערעור ובין אם היא מכונה בשם אחר "בן משפחה" – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של השופט, וכן, בהתאם לענין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
  - "נושא משרה" – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
  - "נשיא בית המשפט העליון" – לרבות מי שנשיא בית המשפט העליון הסמיכו לדבר;
  - "עד מרכזי" – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;
  - "שופט" – שופט בית המשפט העליון, שופט בית משפט מחוזי, שופט בית משפט שלום, שופט בית דין לעבודה, שופט תעבורה, שופט עמית וכן רשם של בתי המשפט ששופטים אלה מכהנים בהם;
  - "שופט בדימוס" – שופט שכהונתו נסתיימה

מקור הכללים ותכליתם

2. (א) כללי האתיקה לשופטים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של השופט. כללים אלה מגבשים עיקרים ועקרונות מנחים השאובים ממסורת עתיקת יומין והמתאימים עצמם לזמננו ולמקומנו. שופט ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור ברשות השופטת (ב) שופט יראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לשופטים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של שופט שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של שופט בישראל.

כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

3. (א) כוח השיפוט ניתן בידי שופט מתוך אמון ביושרו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית. (ב) בהכריעו בדין עושה שופט להגשמתו של שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם. מחובתו של שופט לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכלל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

אמונים למדינת ישראל ולחוקיה

4. שופט ישמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים.

אי תלות

5. (א) בעניני שפיטה אין מרות על שופט זולת מרותו של הדין.
 (ב) במילוי תפקידו אין שופט תלוי באיש. שומה על השופט לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בעניני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
 (ג) שופט לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפנ ביקורת או רצון לשאת חן.

אי משוא פנים

6. שופט ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקיה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

הליכותיו של שופט

7. (א) אלה יאפיינו שופט בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד שופט יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של שופט או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט.
 (ב) שופט יהיה מופת לכיבוד החוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים**מעמד הכללים**

8. (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של שופטים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה ספציפיים בכל מקרה ומקרה.
 (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל ענין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג שופט בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות

תחולה

9. (א) כללים אלה חלים על –
 (1) שופט מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו;
 (2) רשם מעת מינויו ועד תום כהונתו;
 (3) שופט עמית;
 (4) שופט בדימוס המכהן בבית דין מינהלי ובוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
 (ב) הכללים חלים על שופט אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
 (ג) מי שנבחר לכהונת שופט על ידי הוועדה לבחירת שופטים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית המשפט העליון

שופטים בדימוס

10. כללים אלה אינם מחייבים שופטים בדימוס. יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של שופט הורגלה להתייחס אליו כהתייחס אל שופט, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה. ראוי לו אפוא לשופט בדימוס כי ישווה נגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

שמירה על כבוד הזולת

11. (א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.
- (ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט.

ניהול משפט

12. (א) שופט ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי ועניני, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין ובעורכי הדין המופיעים לפניו ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו האובייקטיבית והמקצועית.
- (ב) שומה על שופט לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגות או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה שופט כמיטבו להסביר לבעל די שאינו מיוצג בידי עורך דין את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול על פי הניתן בנסיבות הענין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעל דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה שופט כמיטבו למנוע המתנה של המוזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

פשרה, גישור ובוררות

13. (א) שופט המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו.
- (ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע שופט בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר יעשה תוך שמירת כבודו של בית המשפט.

הימנעות מוקדמת משבת בדין

14. (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון שופט בכל ענין שהועבר לטיפולו.
- (ב) משימצא לשופט כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יידע בכך את נשיא בית המשפט שבו הוא מכהן או שופט שהוסמך לענין זה על ידי נשיא בית המשפט
- (ג) החליט הנשיא של אותו בית משפט או שופט שהוסמך כאמור, כי אותו שופט ידו בתיק, לא ימנע השופט עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין

מניעה משבת בדין

15. (א) שופט לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.

- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), שופט לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של השופט או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
- (2) יש לשופט ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
- (3) בטרם התמנה לשופט היה השופט מעורב באותו ענין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
- (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של השופט קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז הטיפול בענינו של אותו בעל דין או אותו עד;
- (5) עורך דין המייצג בעל דין היה שותפו של השופט ולא חלפו לפחות חמש שנים מאז היותם שותפים;
- (6) עורך דין המייצג בעל דין מטפל בענין של השופט או של בן משפחתו;
- (7) בן משפחה של השופט הוא עורך דין, שותף או שכיר, במשרד עורכי דין המייצג בעל דין.

(ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), שופט רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות הענין לא ניתן לקיים את ההליך לפני שופט אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בענין.

(ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), שופט רשאי לשבת בדין אם העברת הענין לכל שופט אחר לא תשנה את עילת הפסלות.

(ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, רשאי בית המשפט להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת שופט; התיר בית המשפט את הייצוג כאמור, לא ישב בדין השופט שלגביו התקיימה עילת הפסלות.

(ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרת בכללים אלה, אם סבר השופט כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין.

(ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון הדין בערעור על פי סעיף 77 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984.

פרק רביעי: שופט וסביבתו

קשרים חברתיים

16. משמונה לכהונתו, אין מוטל על שופט לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין. עם זאת, ראוי לו לשופט כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.

פעילות פוליטית או מפלגתית

17. (א) שופט לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
(ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול שופט חלק באירוע הנערך על ידי מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית.

הבעת דעה בפומבי

18. שופט יימנע מהביע בפומבי דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

איסוף כספים

19. שופט לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

ניצול מעמד

20. (א) לא יפיק שופט טובת הנאה ממעמדו כשופט – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
(1) לא יעשה שופט שימוש במעמדו כשופט לקידום ענין שלו או של אחר
(2) שופט לא יציין את דבר היותו שופט ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תואר כשופט בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף.
(ג) שופט רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו שופט ואת בית המשפט שהוא מכהן בו.
(ד) שופט רשאי לציין את היותו שופט בספר או במאמר שהוא מפרסם.
(ה) שופט רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.

מתנות, הנחות והזמנות

21. (א) על קבלת מתנות על ידי שופט יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.
(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
(1) שופט לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי המשפט או שההנחה ניתנת לשופט עקב הימנעותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו שופט;
(2) שופט לא יקבל הזמנות חינוך לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהשופט מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כשופט.
(ג) אין מניעה כי שופט יקבל במתנה ספר על נושא משפטי מכותב הספר.

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

ייחוד הכהונה

22. שופט לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי – גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה – אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים (ראו: סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה).

מגבלות על פעילויות נוספות

23. (א) חובתו העילאה של שופט היא לכהונתו כשופט, ולתפקידו כשופט חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו. שופט יעניק לתפקידו כשופט מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
 (ב) שופט יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כשופט או העלולה להביאו לניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.
 (ג) שופט לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כשופט, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בי מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

פעילות בגופים ציבוריים

24. (א) שופט רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.
 (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע שופט מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כשופט או העלול לפגוע במעמדו כשופט. כך, למשל, לא ישתתף שופט בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
 (ג) שופט לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
 (ד) שופט לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם ענינים עשויים לבוא לדיון בבית המשפט שבו הוא מכהן.

ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

25. שופט רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של שופט.

הסברה מחוץ לישראל

26. שופט רשאי להשתתף מדי פעם בפעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

שיפוט שלא בבית המשפט

27. (א) שופט לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית המשפט, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה; לענין כלל זה, "תפקיד שיפוט או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים מאורגנים או ממוסדים.
- (ב) שופט לא ישמש בורר אלא אם כן נקבע הדבר בחוק.
- (ג) שופט לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.
- (ד) שופט שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לשופט למלאו לא ימשיך למלא אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים**הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך**

28. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר כהוראת סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה.

הרצאות

29. שופט רשאי להרצות מדי פעם בפעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 11 לחוק-יסוד: השפיטה. בעשותו כן ינהג שופט במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בענין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

פרסום ספרים ומאמרים

30. שופט רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים.

משפט מודרך

31. שופט רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית המשפט העליון.

סימן ד': שונות**עדות**

32. שופט לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית המשפט או באישורו של נשיא בית המשפט העליון; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהשופט או בני משפחתו צד להם.

הופעה לפני רשות ציבורית

33. שופט רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית המשפט העליון.

מענה לשאלונים לצורכי מחקר

34. (א) באישורו של נשיא בית המשפט העליון רשאי שופט להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
- (ב) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יובא במנין, בין השאר, היותו של עורך המחקר מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: ענינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

ניהול עסקים

35. שופט לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

ניהול נכסיהם של השופט ושל בני משפחה

36. (א) שופט רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. השופט יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כשופט או להעמידו בניגוד ענינים עם תפקידו כשופט.
(ב) שופט לא ינצל את מעמדו כשופט לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.
37. (בוטל).

קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

38. (א) שופט רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.
(ב) שופט שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות נסיעתו.
(ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על שופט גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של שופט

כללי

38א. הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת שפיטה ובין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים הן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט כעורך דין, והן על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של השופט בכל משלח יד אחר, לרבות ראיית חשבון, ייעוץ מס, ייעוץ כלכלי וכדומה.

ניתוק יחסים כספיים

38ב. (א) לאחר מינויו לא יהיו לשופט יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, ובכלל זה, לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר.
(ב) מי שנבחר לכהן כשופט יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38ג והוראות סעיפים 38ד עד 38ה.
(ג) לאחר מינויו יגבה שופט כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות שותפו לשעבר בעריכת דין או באמצעות עורך דין אחר.

ועדת השניים

338. אופן ניתוק היחסים הכספיים ידון בוועדה שבה יהיו חברים שניים: שופט בית המשפט העליון שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית משפט העליון, ומנהל בתי המשפט (להלן – ועדת השניים).

הסדר לניתוק יחסים כספיים

338. (א) הנבחר לכהונת שופט יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר מ-30 ימים לאחר בחירת תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה

- (1) שמות שותפיו של השופט עובר למינויו;
- (2) שמות לקוחותיו לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים;
- (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לשופט מלקוחותיו ושותפיו לשעבר ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחויית שנמסרו לו על חשבון שכר טרחתו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת שפיטה מהם התנאים לניתוק היחסים בין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום השבעת השופט;

הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

חתימה על ההסדר

338. הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת שפיטה ויישמר בכספת מנהל בתי המשפט.

חיסיון ההסדר

338. תוכן ההסדר יהיה גלוי לנסחר לכהונת שפיטה ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה כנגד הנבחר לכהונת שפיטה תלונה לוועדה לבחירת שופטים, גם לחברי הוועדה לבחירת שופטים.

הסדר כתנאי להשבעה

338. מי שנבחר לכהונת שפיטה לא יוזמן להשבעה אצל נשיא המדינה עד אשר יערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב זימונו של שופט להשבעה אף שטרם חתם על ההסדר.

דיווח

338. השופט ידווח למנהל בתי המשפט, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניי כספים שיקבל השופט על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן השופט חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

יידוע

338. הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת שופטים החליטה לבחור ב לכהונת שפיטה.

פרק שמיני: שופט ואמצעי התקשורת

מגעים בין שופט לבין אמצעי התקשורת

39. (א) שופט אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות. על דרך הכלל אין שופט מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) שופט לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי המשפט
- (ג) שופט יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת. הופעה או ריאיון של שופט באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית המשפט העליון.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים משפטיים המתפרסמים על ידי מוסדות אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהשופט קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית המשפט העליון.

תגובות לאמצעי תקשורת

40. (א) תגובתו של שופט על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי המשפט.
- (ב) שופט שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי המשפט
- (ג) נתבקשה תגובתו של שופט על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפני השופט תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את הענין לסיומו רשאי השופט למסור תגובתו.
- (ד) שופט שמסר תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי המשפט, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.
- (ה) אין בהוראות אלה כדי למנוע את נציגות השופטים לעמוד בקשר עם אמצע התקשורת בענינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

ועדת אתיקה

41. (א) נשיא בית המשפט העליון, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: שופט של בית המשפט העליון, והוא יהיה היושב ראש, ושני שופטים של בתי המשפט האחרים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בעניני אתיקה של שופטים, לפי פנייה של שופט או רשם שכללים אלה חלים עליו – בענין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.
42. כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה שיפוטית, התשנ"ג-1993.

נספח ד' | כללי אתיקה לדיינים התשס"ח - 2008

בתוקף סמכותי לפי סעיף 19ב לחוק הדיינים, התשט"ו-1955 (להלן - החוק), בהסכמת חבר דייני בית הדין הרבני הגדול ולאחר התייעצות עם שר המשפטים, אני מתקין בזה כללי אתיקה לדיינים:

מבוא

כתיבת כללי אתיקה כתובים וסדורים, היא תופעה חדשה יחסית בזמננו, ומטרתה להרים את מוסר עבודתם של גופים שונים, ולשפר את רמת ניקיותם מכל רבב, שתהיה עבודתם אמונה. ואולם ולגבי דייני ישראל האמונים על ברכי התורה וממנה יונקים את מקור סמכותם, ועל פיה פוסקים בכל דבר הבא לפניהם, אין חידוש בדבר זה. לדידם כללי אתיקה מבוססים ומושרשים במצוות התורה, והם חלק בלתי נפרד ממנה, והם עתיקים מאוד. בטרם הרים יולדו, ועד לא מאורות החכמה זרחו על שאר העמים, וכבר ניתנה "חוקה לישראל" חוקה שלא יצורי אנוש קרוצי חומר חקקה, ולא משפטים ניסוחה, אלא "חכמת א-ל-הים חיים" - תורה משמים. ומעת שניתנה לנו חוקה משמים, וקבעה בצו אלקי מפורש, "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם משפט צדק", וקבעה כללי הצדק למשפט, אשר כל באי עולם מנסים לחקותם מאז, גם קבעה אז את כללי אתיקה של שופטי התורה שופטי הצדק, הם היושבים על מדין, במוטב תלתא כחדא, ואלקים נצב בעדת א-ל. ודי להזכיר בזה את לשונו הזהב של הנשר הגדול, רבינו הרמב"ם ז"ל, שכולם לקוחים מתורתנו הקדושה. וזו לשונו בהלכות סנהדרין (פ"ב הלכה ז'): "בית דין של שלשה אף על פי שאין מדקדקין בהן בכל אלו הדברים, צריך שיהא בכל אחד מהן שבעה דברים ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן, ובעלי שם טוב. וכל אלו הדברים מפורשין הן בתורה, הרי הוא אומר, אנשים חכמים ונבונים הרי בעלי חכמה אמור. וידועים לשבטיכם, אלו שרוח הבריות נוחה מהם, ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש שפלה, וחברתן טובה, ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות. ולהלן הוא אומר אנשי חיל, אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם, וכובשים את יצרן, עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע, ויהא פרקן נאה. ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו כענין שנאמר ויקם משה ויושיען, ומה משה רבינו עניו אף כל דיין צריך להיות עניו. יראי אלהים כמשמעו, שונאי בצע אף ממון שלהם אינן נבהלין עליו, ולא רודפין לקבץ הממון, שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו. אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הצדק מחמת עצמן בדעתן, אוהבין את האמת ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול". עד כאן לשונו. והשם לבו לדברים אלו כראוי, בעיניו יראה שהם כוללים את הכל, ואיש אשר אלה לו, הוא באמת האיש הראוי וההגון "לשבת כסאות למשפט". וראוי לשים לב למאמר חז"ל במסכת סנהדרין (דף ז): "לעולם יראה הדיין חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגהינם פתוחה לו מתחתיו".

במאמר זה מיקדו חז"ל תשומת לבו של כל דיין, לדעת שהוא יושב על כס המשפט, לא רק כשופט את אלה העומדים לפניו, אלא יושב שם גם "כנשפט" ומשפטו הוא לפני הא-ל-הים ברוך הוא, אשר אין לפניו לא שכחה ולא עוולה, ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. וזו היא "החרב המונחת לו בין ירכותיו", ואיש אינו רואה אותה, כי היא מוסתרת, והיא מידו הארוכה של בורא העולם ומנהיגו, שהוא מלך אוהב צדקה ומשפט. וחייב הדיין לשים דעתו וגם לבו לבל יסטה ימין ושמאל מן האמת, ואפילו כמלוא נימא, ואם הוא נוטה לכאן או לכאן החרב הזאת דוקרת בבשרו (ועומק דקירתה היא כמדת סטייתו). ולא זו גם זו, אלא עוד יראה, גהינם פתוחה לו מתחתיו. ואם גס לבו ואינו מרגיש במדקרות החרב, סופו לירש גהינם. והנה

כל פיקוח וכל השגחה לא יעמדו כנגד עניין זה, כי טבעו של אדם להצדיק עצמו, וכל דרכיו ישרים הם בעיניו, וגם אם יהיה הדבר ברור עד שאי-אפשר עוד להתעלם ממנו, הרי מחפש תירוצים להצדיק עצמו, ובסתר יכמין מעשיו הלא-ישרים, אך האיש הירא את ה' ומאמין בו באמת, לא יוכל לעולם להתעלם מהחרב הזאת, ובוודאי לא מהגהינם הפתוחה מתחתיו. ואלה הם כללי האתיקה הפנימיים, אשר אי-אפשר לעוקפם ולא להתעלם מהם, אלא אם כן יתעלם מאמונתו בה' ומיראתו, ח"ו. ואף על פי כן טוב לעשות כללים מוגדרים ולחוקקם עלי ספר, שאף שכבר יש לנו כללים ברורים וחוקקים בדברי תורה וגמרא וספרי הפוסקים והם לנו לעיניים.

על כל פנים טוב לקבוע כללים ברורים ומוסכמים, ולא להשאיר חלק מהדברים נתונים לסברתו ולפרשנותו של כל אחד ואחד, על כן ניתנו הדברים בידי כמה מוותיקי הדיינים שיחוו דעתם והכל נשקל בכובד ראש, וכל אחד העיר והאיר ושבנו ועברנו על כל הדברים עד שהגענו למסקנת הדברים המובאים כאן בס"ד, ויהיו שווים לכולנו כאיש אחד בהוראה אחת. ועוד יש להוסיף ולומר שהואיל וכך נהגו כיום לכתוב כללים לאתיקה של כל בעלי המקצועות, חייבים גם אנו לקבוע כללים גם לקהלינו, לציבור הדיינים, אף על פי שאין צריכים לזה, שכאמור כל אלה ויותר מהם כלולים בפסוקי התורה, ומפורשים בדברי חז"ל, כדי שלא יאמר אדם שמא אנו מקילים יותר מאחרים. ומעתה יבוא הדבר אל השלמות של המוסר, מבית ומחוץ, מוסרי התורה וההלכה מחזקים אותנו מבפנים, שהם חודרים פנימה ומשם מאירים דרכנו, וכללים אלו מהווים לבוש חיצוני להגן מכאן ומכאן, והוא בבחינת, והייתם נקיים מה' ומישראל. ואסיים בקריאה לדייני ישראל שליט"א, לשים ההבנה הפנימית של דברים אלו לנגד עינינו, עם הידיעה שבאמרי פינו ובהתנהגותנו יש להאהיב את ה' ואת משפט תורתנו על בריותיו, ועל הכל יתגדל ויתקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

פרק ראשון: הוראות יסוד

פרשנות

1. לעניין כללים אלה –
  - "בן משפחה" – בת זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה של בת הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הדיין, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
  - "דיין" – דיין בית הדין הרבני הגדול, דיין בית דין רבני אזורי ודיין עמית;
  - "דיין בדימוס" – דיין שכהונתו הסתיימה;
  - "נושא משרה" – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
  - "נשיא בית הדין הרבני הגדול" – לרבות מי שנשיא בית הדין הרבני הגדול הסמיכו לדבר "עד מרכזי" – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך.

מקור הכללים ותכליתם

2. (א) כללי האתיקה לדיינים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה השפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הדיין; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן התורה הכתובה והמסורה; דיין ינהג דרכו על פי הדין ובהתאם לכללים אלה וישווה נגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט הרבני.
  - (ב) דיין ייראה כמי שהפר כלל מכללי האתיקה לדיינים באופן המאפשר הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לדיינים, אם התנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי התנהגות של דיין שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של דיין בישראל.

כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

3. (א) כוח השיפוט ניתן בידי דיין מתוך אמון ביושרו, ביראת השמים שבו ובדבקותו בהלכה בכל הליכותיו, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את המוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
  - (ב) בהכרעו בדין עושה דיין להגשמתה של ההלכה ושל שלטון החוק תוך שמירה על זכויות האדם שנברא בצלם א-להים; מחובתו של דיין לפעול ביושר ובהגינות, לשוויון הכל לפני החוק, ותוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל ובמעשה השפיטה בפרט.

אמונים למדינת ישראל ולהלכה

4. דיין ישמור אמונים למדינת ישראל, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, וינהג כהלכה.

אי-תלות

5. (א) בענייני שפיטה אין מרות על דיין זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
  - (ב) במילוי תפקידו אין דיין תלוי באיש; שומה על הדיין לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
  - (ג) דיין לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן.
  - (ד) אי-תלותו של הדיין אין משמעה פטור מלקיים הוראה של בית הדין הרבני הגדול שניתנה במסגרת ערעור על פסק דין או החלטה של הדיין, גם כשזו אינה נראית

בעניו, ועליו לבצע את הוראת בית הדין הגדול; סבר דין כי קיימת לפניו מניעה הלכתית לפעול בהתאם להוראה כאמור של בית הדין הרבני הגדול, יכתוב את נימוקיו לכך ויעביר את התיק נושא העניין לבית הדין הרבני הגדול כדי שיחליט בדבר המשך הטיפול בתיק.

אי-משוא פנים

6. דין ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים.

הליכותיו של דין

7. (א) אלה יאפיינו דין בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד. דין יימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני.
(ב) דין יהיה מופת לכיבוד הדין וההלכה בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים

מעמד הכללים

8. (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של דיינים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
(ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין. בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג דין בהתאם לרוחם ולמגמתם של הכללים ובהתאם לנורמות אתיות כלליות.

תחולה

9. (א) כללים אלה חלים על –
(1) דין מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו
(2) דין עמית;
(3) דין בדימוס המכהן בוועדה ציבורית על פי דין, ככל שהדבר נוגע למילוי תפקידו ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
(ב) הכללים חלים על דין אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
(ג) מי שנבחר לכהונת דין על ידי הוועדה למינוי דיינים וטרם הצהיר הצהרת אמונים, לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית אלא בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול.
(ד) איסורים שעל פי כללים אלו לא יחולו על פעילות או מעשים של דין שהוא רב ראש לישראל או רב עיר, הנובעים מכהונתו כרב ראשי או רב עיר.

דינים בדימוס

10. כללים אלה אינם מחייבים דיינים בדימוס; יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של דין הורגלה להתייחס עליו כהתייחס אל דין, וכי יחס זה נמשך והולך גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לדין בדימוס כי ישווה נגד עניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון התנהגותו ואורחותיו על פיהם.

פרק שלישי: שפיטה

שמירה על כבוד הזולת

11. (א) בשבתו לדין ינהג דיין בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) דיין יעשה שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע דיין מהערות פוגעניות או מעליבות, שלא כדיון, כלפי כל אדם.
- (ד) דיין ינהג בעמיתיו הדיינים בכבוד ובחברות.
- (ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הדיין דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כהלכה לפני בית הדין.

ניהול משפט

12. (א) דיין ינהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, על פי ההלכה ותקנות הדיון, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בטוענים רבניים ובעורכי הדין המופיעים לפני ונמנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו השוויונית והמקצועית
- (ב) שומה על דיין לשמור על חזות נייטרלית במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש ממשי למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה דיין כמיטבו להסביר לבעל די שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכל על פי הניתן בנסיבות העניי ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה דיין כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין באי-כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה דיין כמיטב למנוע המתנה של המוזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

פשרה, גישור ובוררות

13. (א) דיין המציע פשרה או העברה של ההליך לגישור או לבוררות, לא יכפה דעתו על בעלי הדין, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תשפיע על הליכי הדיון שלפניו; אין באמור כדי למנוע מבית הדין לפסוק בדרך של פשרה בהתאם לכללי ההלכה.
- (ב) בהתנהל שיג-ושיח לפשרה יסייע דיין בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר ייעשה תוך שמירת כבודו של בית הדין.
- (ג) כדי להביא לפשרה, רשאי דיין בהסכמת בעלי הדין ובהסכמת מורשיהם, להיוועד בבית הדין עם כל בעל דין בנפרד, ובלבד שבעל הדין שכנגד נמצא ככל האפשר בסמיכות מקום לאולם הדיונים והתוועדות דומה תיערך גם עמו, וכן שבעת ההתוועדות לא יישמעו טענות שדין להתברר במעמד שני בעלי הדין.

הימנעות מוקדמת משבת בדין

14. (א) בכפיפות לאמור בדין ובכללים אלה ידון דיין בכל עניין שהועבר לטיפולו.
- (ב) משיימצא לדיין כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יידע בכך את ראש אבות בית הדין שבו הוא מכהן או דיין שהוסמך לעניין זה על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ג) החליט ראש אבות בית הדין או דיין שהוסמך כאמור, כי אותו דיין ידון בתיק, לא ימנע הדיין עצמו משבת בדין אלא אם כן חייב הוא לעשות כן על פי דין.

מניעה משבת בדין

15. (א) דין לא ישב בדין אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
- (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), דין לא ישב בדין ביודעו שמתקיים אחד מאלה:
- (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי, הוא בן משפחה של הדיין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
  - (2) יש לדיין עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הדיין יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
  - (3) בטרם התמנה לדיין היה הדיין מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך דומה אחרת;
  - (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הדיין קודם מינויו לכהונתו, ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;
  - (5) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין היה שותפו של הדיין ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;
  - (6) עורך דין או טוען רבני המייצג בעל דין מטפל בעניין של הדיין או של בן משפחתו
  - (7) בן משפחה של הדיין הוא עורך דין, או טוען רבני שותף או שכיר, במשרד עורכי דין או משרד טוענים רבניים המייצג בעל דין.
- (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), דין רשאי לשבת בדין אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני דין אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות די אם לא ידון בעניין.
- (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), דין רשאי לשבת בדין אם העברת העניין לכלל דיין אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
- (ה) התקיימה עילת פסלות לפי פסקאות (1) או (2) בסעיף קטן (ב), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, ובסעיף 9א לתקנות הטוענים הרבניים התשס"א-2001, רשאי בית הדין להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת דיין; התיר בית הדין את הייצוג כאמור, לא ישב בדין הדיין שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
- (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הדיין כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדין
- (ז) אין באמור בכלל זה כדי למעט משיקול דעתו של נשיא בית הדין הרבני הגדול הדן בערעור על פי סעיף 19א לחוק.

פרק רביעי: דיין וסביבתו

קשרים חברתיים

16. משמונה לכהונתו, אין מוטל על דיין לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם טוענים רבניים ועורכי דין; יחד עם זאת, ראוי לו לדיין כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת, בבחינת והייתם נקיים מה' ומישראל.

פעילות פוליטית או מפלגתית

17. (א) דיין לא יהא מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.

(ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול דיין חלק באירוע הנערך על יד מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית; ואולם אירוע כאמור שהוא אך ורק עניין של הפצת שיעורי תורה ויראת שמים, ובלי סממנים פוליטיים, רשאי דיין להשתתף בו.

הבעת דעה בפומבי

18. דיין ימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית.

איסוף כספים

19. דיין לא יהא מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

ניצול מעמד

20. (א) לא יפיק דיין טובת הנאה ממעמדו כדיין – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –

- (1) לא יעשה דיין שימוש במעמדו כדיין לקידום עניין שלו או של אחר;
- (2) דיין לא יציין את דבר היותו דיין ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תוארו כדיין בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף
- (ג) דיין רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו דיין ואת בית הדין שהוא מכהן בו.
- (ד) דיין רשאי לציין את היותו דיין בספר או במאמר שהוא מפרסם.
- (ה) דיין רשאי ליתן המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית.
- (ו) דיין רשאי ליתן הסכמה לספר תורני שהוא לעיונו.

מתנות, הנחות והזמנות

21. (א) על קבלת מתנות על ידי דיין יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979.

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –

- (1) דיין לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת על פ הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין, או שההנחה ניתנת לדיין עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו דיין;
- (2) דיין לא יקבל הזמנות חנים לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהדיין מוזמן כבן לוויה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כדיין.
- (ג) אין מניעה כי דיין יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או הלכתי מכותב הספר

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות

סימן א': עקרונות

ייחוד הכהונה

22. דיין לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי – גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה – אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין הרבני הגדול ושר המשפטים (ראו: סעיף 18 לחוק).

מגבלות על פעילויות נוספות

23. (א) חובתו העיקרית של דיין היא לכהונתו כדיין, ולתפקידו כדיין חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; דיין יעניק לתפקידו כדיין מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
 (ב) דיין יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כדיין או העלולה להביאו לניגוד עניינים עם תפקידו כדיין.
 (ג) דיין לא יקבל על עצמו אף לא יעסיק עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם מותרת היא על פי אופייה או על פי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כיאות את תפקידו כדיין, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

פעילות בגופים ציבוריים

24. (א) דיין רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה, או בגופים של מוסדות בעלי מטרות ציבוריות, בכפיפות להיתר כהוראת סעיף 18 לחוק.
 (ב) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע דיין מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כדיין או העלול לפגוע במעמדו כדיין. כך, למשל, לא ישתתף דיין בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
 (ג) דיין לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו.
 (ד) דיין לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

25. דיין רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של דיין.

הסברה מחוץ לישראל

26. דיין רשאי להשתתף מדי פעם בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

שיפוט שלא בבית הדין

27. (א) דיין לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי.
(ב) דיין לא ישמש בורר שלא בבית הדין אלא אם כן נקבע הדבר בחוק, או בעניין שיש בו תועלת ציבורית משמעותית ולאחר קבלת אישור של נשיא בית הדין הרבני הגדול
(ג) דיין לא יהא פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור.
(ד) דיין שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שאסור לדיין למלאו, לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

שיעורים והוראה

28. מתן שיעור קבוע בישיבות וכוללים והוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונים היתר כהוראת סעיף 18 לחוק.

שיעורי תורה והרצאות

29. (א) דיין רשאי לתת שיעורי תורה בבית כנסת ובית מדרש במסגרת "דף יומי" וכדומה, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק, ובלבד ששיעורים אלו יינתנו מחוץ לשעות הקבועות לפעילות בתי הדין על פי סדרי המינהל של בתי הדין הרבניים (ב) דיין רשאי להרצות מדי פעם במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 18 לחוק; בעשותו כן ינהג דיין במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית או מהבעת דעה בעניין שאינו משפטי בעיקר והשנוי במחלוקת ציבורית.

פרסום ספרים ומאמרים

30. דיין רשאי לפרסם ספרים שכתב ומאמרים בביטאונים מקצועיים ותורניים הולמים.

משפט מודרך

31. דיין רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד להשכלה. הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין הרבני הגדול.

סימן ד': שונות

עדות

32. דיין לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהדיין או בני משפחתו צד להם.

הופעה לפני רשות ציבורית

33. דיין רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.

תשובות הלכתיות ומענה לשאלונים לצורכי מחקר

34. (א) דיין רשאי להשיב לשואליו בדבר הלכה, ואולם לא יעשה כן אם קיימת סבירות שתשובתו נועדה לשימוש על ידי צד למשפט בבית דין.
(ב) באישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול רשאי דיין להשיב, בין בכתב בין על-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.
(ג) לעת שתידון בקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (ב), יובא בשיקול, בין השאר, היות של עורך המחקר מוסד הלכתי או אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעבור עיסוק

ניהול עסקים

35. דיין לא ינהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

ניהול נכסיהם של הדיין ושל בני משפחה

36. (א) דיין רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים. הדיין יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כדיין או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כדיין (ב) דיין לא ינצל את מעמדו כדיין לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

37. (בוטל)

קבלת גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים

38. (א) דיין רשאי לקבל גמול בעבור עיסוק או פעילות נוספים המותרים על פי דין או על פי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהא בהתאם למקובל אצל הנותן. כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעבור פעולות הסברה מחוץ לישראל.
(ב) דיין שהוזמן להרצות רשאי להתאכסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
(ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על דיין גם בהיותו בשבתו.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של דיין

כללי

38א. הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מ שנבחר לכהונת דיין לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הדיין בכל משלח יד

ניתוק יחסים כספיים

38ב. (א) לאחר מינויו לא יהיו לדיין יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעבור לקוחותיו לשעבר (ב) מי שנבחר לכהונת דיין יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיית הוועדה האמורה בסעיף 38 והוראות סעיפים 38 עד 38ה (ג) לאחר מינויו יגבה דיין כספים שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשריו העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר

ועדת השניים

38ג. אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: דיין בית הדין הרבני הגדול שימנה מזמן לזמן נשיא בית הדין הרבני הגדול, ומנהל בתי הדין הרבניים (להלן – ועדת השניים).

הסדר לניתוק יחסים כספיים

ד38. (א) הנבחר לכהונת דיין יציג לפני ועדת השניים לא יאחר משלושים ימים לאחר בחירתו תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של הדיין עובר למינויו;
- (2) שמות לקוחותיו לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים
- (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לדיין מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועדי תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחויות שנמסרו לו ואשר מועד פירעונן טרם הגיע.

(ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת דיין מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובי לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת אמונים של הדיין; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

חתימה על ההסדר

ה38. הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים יחתם ביד הנבחר לכהונת דיי וישמר בתיקו האישי של הדיין במעטפה סגורה וחתומה בידי מנהל בתי הדין הרבניים

חיסיון ההסדר

ה38. תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת דיין ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת דיינים כנגד הנבחר לכהונת דיין תלונה שעניינה ההסדר, גם לחברי הוועדה לבחירת דיינים.

הסדר – תנאי להצהרת אמונים

ה38. מי שנבחר לכהונת דיין לא יוזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד אשר ייערך הסדר ניתוק יחסים כספיים, וייחתם בידו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של דיין להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר

דיווח

ה38. הדיין ידווח למנהל בתי הדין הרבניים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניי כספים שיקבל הדיין על פי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הדיין חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

יידוע

ה38. הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת דיינים החליטה לבחור ב לכהונת דיין.

פרק שמיני: דיין ואמצעי התקשורת

מגעים בין דיין לבין אמצעי התקשורת

39. (א) דיין אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין דיין מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת.
- (ב) דיין לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.
- (ג) דיין יימנע מהופעה או מראיון באמצעי התקשורת; הופעה או ראיון של דיין באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט, במסיבת עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת נשיא בית הדין הרבני הגדול.
- (ד) האמור בכלל זה אינו חל על ביטאונים תורניים או משפטיים המתפרסמים על יד מוסדות תורניים או אקדמיים או על ידי לשכת עורכי הדין, ובלבד שהדיין קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול.

תגובות לאמצעי תקשורת

40. (א) תגובתו של דיין על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי הדין הרבניים.
- (ב) דיין שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי הדין הרבניים.
- (ג) נתבקשה תגובתו של דיין על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפני הדיין תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הדיין למסור את תגובתו.
- (ד) דיין שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (ג), יודיע על כך מיד לדוברות בתי הדין הרבניים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.
- (ה) אין בהוראות אלו כדי למנוע את נציגות הדיינים לעמוד בקשר עם אמצעי התקשורת בעניינים הנתונים לטיפול.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

ועדת אתיקה

41. (א) נשיא בית הדין הרבני הגדול, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: דיין של בית הדין הרבני הגדול, והוא יהיה היושב ראש, ושני דיינים של בתי הדין הרבניים האזוריים.
- (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של דיינים, לפי פנייה של דיין שכללים אלה חלים עליו – בעניין הנוגע אליו.
- (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
- (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגבי ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
- (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

כללים קודמים

42. כללים אלה יהיו תחת כללי אתיקה לדיינים – התשנ"ו.

נספח ה' כללי הקאדים (אתיקה לקאדים), התשע"ח-2018

בתוקף סמכותי לפי סעיף 16א לחוק הקאדים, התשכ"א-1961 (להלן – החוק), בהסכמת חבר הקאדים של בית הדין השרעי לערעורים ולאחר התייעצות עם שרת המשפטים, אני מתקין כללים אלה:

פרק ראשון: הוראות יסוד

הגדרות

1. בכללים אלה –
  - "בן משפחה" – בן זוג, ילד, הורה, אח, סב, הורה או אח של בן הזוג או מי שסמוך על שולחנו של הקאדי, וכן, בהתאם לעניין, בן זוג או ילד של כל אחד מאלה;
  - "ועדת השניים" – ועדה לפי סעיף 42;
  - "נושא משרה" – דירקטור, מנהל כללי, מנהל עסקים ראשי, משנה למנהל כללי, סגן מנהל כללי, כל ממלא תפקיד כאמור בחברה אף אם תוארו שונה, וכן מנהל אחר הכפוף במישרין למנהל הכללי;
  - "עד מרכזי" – עד שנדרשת הערכת מהימנותו לצורך הכרעה בהליך;
  - "קאדי" – קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, קאדי של בית דין שרעי אזורי;
  - "קאדי בדימוס" – קאדי שכהונתו הסתיימה.

מקור הכללים ותכליתם

2. (א) כללי האתיקה לקאדים משקפים ומבטאים תפישות עומק ערכיות ומוסריות המהוות תשתית למעשה שפיטה ולדרכי התנהגותו ואורחותיו של הקאדי; כללים אלה מגבשים עקרונות מנחים השאובים מן הדין השרעי; קאדי ינהג דרכו לפי הדין ולפי כללים אלה וישווה לנגד עיניו כל העת את הצורך לקיים את אמון הציבור במערכת השיפוט השרעית.
- (ב) הפרת כלל מכללי אתיקה אלה מאפשרת הגשת קובלנה, כאמור בסעיף 18 לחוק

כוח השיפוט, שלטון החוק והגינות

3. (א) כוח השיפוט ניתן בידי קאדי מתוך אמון ביושרו, ביראת אלוהים שבו ובדבקותו בדין השרעי, בכושרו המקצועי והאישי וביכולתו לקיים את הוטל עליו תוך כיבוד עקרונות האתיקה השיפוטית.
- (ב) בהכריעו בדין עושה קאדי להגשמה של הדין השרעי ושל שלטון החוק, תוך שמירה על זכויות האדם; מחובתו של קאדי לפעול ביושר והגינות, לשוויון הכול בפני החוק, ומתוך הקפדה על התנהגות שיש בה כדי לקיים ואף להגביר את האמון בשיטת המשפט בכלל, ובמעשה השפיטה בפרט.

אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית

4. קאדי ישמור אמונים למדינת ישראל, לשריעה ולהלכה המוסלמית, ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים, ויקיים אורח חיים ואופי ההולמים את מעמדו של קאדי מוסלמי, כהצהרתו במעמד מינויו.

אי תלות

5. (א) בענייני שפיטה אין מרות על קאדי זולת מרותו של הדין שלפיו הוא דן.
 (ב) במילוי תפקידו אין קאדי תלוי באיש; שומה על הקאדי לשקוד על אי-תלותה של מערכת השיפוט, ולהקפיד על קיומה באשר יעשה, בענייני שפיטה ובכל תחום אחר שבו הוא פועל.
 (ג) קאדי לא יגור מפני איש, ולא יושפע במילוי תפקידו מפני דעת קהל, חשש מפנ ביקורת או רצון לשאת חן.
 (ד) אי-תלותו של הקאדי אין משמעה פטור מלהידרש לפסיקות קודמות של בית הדי השרעי לערעורים, בנושאים העולים מהמקרה הנדון לפניו, ובפרט לפסיקות שנתן נשיא בית הדין השרעי לערעורים; זאת, בלי לפגוע בזכותו של קאדי להגיש התנגדות על פסק דין של בית הדין השרעי לערעורים לפי סעיף 13 לתקנות הקמת בית הדין השרעי לערעורים מיום 10.10.1918.

אי משוא פנים

6. קאדי ינהג בבעלי הדין בשוויון, לא יישא פני דל ולא יהדר פני גדול, לא יסביר פניו לאחד וירע פניו לאחר, ישפוט בדעה נקייה ולא יגלה דעה קדומה או משוא פנים, ולא ייצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש מפני אלה.

הליכותיו של קאדי

7. (א) אלה יאפיינו קאדי בתכונותיו ובאורחותיו: יושר לב, טוהר מידות ומסירות לתפקיד; קאדי יימנע ממעשים שאינם הולמים את מעמדו של קאדי או העלולים לפגוע בתדמיתה של מערכת המשפט השרעית.
 (ב) קאדי יהיה מופת לכיבוד הדין השרעי והחוק בכל אשר יעשה.

פרק שני: מעמדם ותחולתם של הכללים**מעמד הכללים**

8. (א) כללים אלה מתווים עיקרים ועקרונות להתנהגותם ולאורחותיהם של קאדים, ומהם ייגזרו כללי אתיקה פרטניים בכל מקרה ומקרה.
 (ב) אין הכללים באים לגרוע מן האמור בכל דין; בכל עניין שאינו נדון מפורשות בכללים ינהג קאדי לפי רוחם ומגמתם של הכללים ולפי נורמות אתיות כלליות.

תחולה

9. (א) כללים אלה חלים על –
 (1) קאדי מעת שהצהיר הצהרת אמונים ועד שלושה חודשים מתום כהונתו
 (2) קאדי בדימוס המכהן בוועדה ציבורית לפי דין, בכל הנוגע למילוי תפקידו; ויראו את הסכמתו לכהן כהסכמה להחלת כללים אלה עליו כאמור.
 (ב) הכללים חלים על קאדי אף בהיותו בחופשה או בשבתון.
 (ג) מי שהוועדה למינוי קאדים בחרה בו לכהונת קאדי וטרם הצהיר הצהרת אמונים לא ייצג לקוח לפני ערכאה שיפוטית, אלא בהסכמה בכתב מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

קאדים בדימוס

10. כללים אלה אינם מחייבים קאדים בדימוס, בכפוף לאמור בכלל 9(א)(2); יש לזכור עם זאת, כי סביבתו הקרובה והרחוקה של קאדי הורגלה לראות אותו בתפקיד קאדי, וכי נקודת מבט זאת נמשכת והולכת גם לאחר תום הכהונה; ראוי לו אפוא לקאדי בדימוס כי ישווה לנגד עיניו את רוחם ואת מגמתם של הכללים וכי יכוון את התנהגותו ואורחותיו לפיהם.

פרק שלישי: שפיטה

קאדי הצוות וסדרי המנהל

11. (א) הקאדי ינהג בעמיתיו הקאדים בכבות ובחברות, בהתחשב בהיררכיה לפי דין, ויקיים את הנחיותיו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.
- (ב) הקאדי ינהג בכבוד בצוות העובדים של בית הדין; קאדי מוסמך להנחות את צוות העובדים של בית הדין, בעניינים הקשורים בניהול השוטף של המשפטים הנערכים לפניו, אך בעניינים מינהליים יהיו העובדים כפופים להנחיית מנהל בתי הדין.

שמירה על כבוד הזולת

12. (א) בשבתו לדון ינהג קאדי בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי-כוחם, עדים ובאי בית דין אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית הדין אווירה נינוחה.
- (ב) קאדי יפעל לכך שגם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.
- (ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע קאדי מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.
- (ד) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן הקאדי את דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג את עניינו כדין וכחוק לפני בית הדין.

ניהול משפט

13. (א) קאדי מנהל את הדיון שלפניו באופן מקצועי וענייני, לפי הדין השרעי וסדרי הדין, תוך שהוא מקפיד לנהוג שוויון בבעלי הדין, בעורכי הדין ובטוענים השרעיים המופיעים לפניו, ויימנע מכל אמירה או מעשה שיש בהם כדי לפגום בחזותו השוויונית והמקצועית.
- (ב) על קאדי לשמור על חזות שאינה מוטה לשום צד לסכסוך במהלך הדיון ולהימנע מליצור בהתנהגותו או בדבריו יסוד לחשש למשוא פנים.
- (ג) בלי לגרוע מחובתו לנהוג שוויון בבעלי הדין, יעשה קאדי כמיטב יכולתו להסביר לבעל דין שאינו מיוצג את מהות ההליכים ודרכי ניהולם, והכול לפי הניתן בנסיבות העניין ובגבולות הדין והתפקיד.
- (ד) בניהול המשפט יעשה קאדי כמיטב יכולתו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט בעלי דין, באי-כוחם, עדים ואחרים, יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין.
- (ה) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (ד), ולקיום האמור בו, יעשה קאדי כמיטב יכולתו למנוע המתנה של המזמנים לדיון והתייצבותם של עדים פעם נוספת.

פשרה, גישור ובוררות

14. (א) הקאדי ימליץ לצדדים פעם או פעמיים להגיע לפשרה, לגישור או לבוררות, ולא ימהר לתת הכרעה שיפוטית מקום שבו יש סיכוי להגיע ליישוב הסכסוך בהסכמה; קאדי המציע פשרה או העברה של הליך לגישור או לבוררות לא יכפה את דעתו על בעלי הדין ולא יפעיל את לחצו עליהם, ויוודא שבעלי הדין יודעים כי אי-קבלת הצעתו לא תפגע בזכות כלשהי של צד מהצדדים ולא תשפיע על הליכי הדין או על תוצאות המשפט שלפניו
- (ב) בהתנהל שיג ושיח לפשרה יסייע קאדי בידי בעלי הדין, ובלבד שהדבר יעשה תוך שמירה על כבודו של בית הדין.

הימנעות מוקדמת משבת בדיון

15. (א) בכפיפות לאמור בדיון ובכללים אלה ידון קאדי בכל עניין שהועבר לטיפולו.
 (ב) ראה קאדי כי קיים טעם ראוי שהתיק לא יידון לפניו, יידע בכך את נשיא בית הדין השרעי לערעורים, או את הקאדי שנשיא בית הדין השרעי לערעורים הסמיך לעניין זה
 (ג) החליט נשיא בית הדין השרעי לערעורים או קאדי שהוסמך כאמור, כי אותו קאדי ידון בתיק, לא ימנע הקאדי את עצמו משבת בדיון אלא אם כן חייב הוא לעשות כן לפי דין.

מניעה משבת בדיון

16. (א) קאדי לא ישב בדיון אם מצא, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט.
 (ב) בלי לגרוע מהוראות סעיף קטן (א), קאדי לא ישב בדיון ביודעו שמתקיים אחד מאלה
 (1) צד להליך, בא כוחו או עד מרכזי הוא בן משפחה של הקאדי או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת;
 (2) יש לקאדי עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך, בבא כוחו או בעד מרכזי, או שלבן משפחה של הקאדי יש עניין כספי ממשי או עניין אישי ממשי בהליך או בתוצאותיו, בצד להליך או בבא כוחו;
 (3) בטרם התמנה לקאדי היה הקאדי מעורב באותו עניין הנדון בהליך שלפניו בתור בא כוח, בורר, מגשר, עד, יועץ מקצועי, מומחה, או בדרך אחרת;
 (4) בעל דין או עד מרכזי היה לקוחו של הקאדי קודם מינויו לכהונתו, ולא חלף חמש שנים לפחות מאז הטיפול בעניינו של אותו בעל דין או אותו עד;
 (5) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין היה שותפו של הקאדי ולא חלפו חמש שנים לפחות מאז היותם שותפים;
 (6) עורך דין או טוען שרעי המייצג בעל דין מטפל בעניין של הקאדי או של בן משפחתו
 (7) בן משפחה של הקאדי הוא עורך דין או טוען שרעי, שותף או שכיר, במשרד עורכ דין או במשרד טוענים שרעיים המייצג בעל דין.
 (ג) על אף האמור בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), קאדי רשאי לשבת בדיון אם מפאת דחיפות העניין לא ניתן לקיים את ההליך לפני קאדי אחר ועלול להיגרם נזק חמור או עיוות דין אם לא ידון בעניין.
 (ד) על אף האמור בסעיף קטן (ב)(2), קאדי רשאי לשבת בדיון אם העברת העניין לכל קאדי אחר לא תשנה את עילת הפסלות.
 (ה) התקיימה עילת פסלות לפי סעיף קטן (ב)(1) או (2), הנוגעת לעורך דין או לבא כוח אחר, שהתקיימו בו נסיבות המחייבות קבלת היתר לייצוג כאמור בסעיף 53 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, או בסעיף 8 לתקנות הטוענים השרעיים, התשכ"ג-1963, רשאי בית הדין השרעי לערעורים להתיר את הייצוג, לבקשת עורך הדין או בא הכוח, אם מצא כי הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלטת קאדי; התיר בית הדין השרעי לערעורים את הייצוג כאמור, לא ישב בדיון הקאדי שלגביו התקיימה עילת הפסלות.
 (ו) האמור בסעיף קטן (ב) יחול גם על קרוב משפחה שאינו בן משפחה כהגדרתו בכללים אלה, אם סבר הקאדי כי יחסו אל אותו קרוב משפחה מונע אותו משבת בדיון.
 (ז) אין באמור בכלל זה כדי להמעיט משיקול דעתו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים הדן בערעור לפי סעיף 66 לחוק.

פרק רביעי: קאדי וסביבתו

קשרים חברתיים

17. (א) משמונה לכהונתו, אין מוטל על קאדי לנתק את קשריו החברתיים, לרבות קשרים עם עורכי דין וטוענים שרעיים; עם זאת, ראוי לו לקאדי כי ייזהר בקשריו החברתיים וייתן את דעתו כיצד עשויות הבריות לפרש את הימצאותו בחברת אדם מסוים או בחברה מסוימת.
- (ב) קאדי רשאי להשתתף בניחום אבלים של כל אדם, כל עוד אין בהשתתפות זו כדי לפגוע במעמדו השיפוטי, בתדמית בית הדין או ברגשות הציבור, ואין צורך שקאדי יפסול את עצמו מדיון בעניינם של קרובי משפחה של אותו נפטר בשל השתתפותו בניחום האבלים.

פעילות פוליטית או מפלגתית

18. (א) קאדי לא יהיה מעורב בפעילות פוליטית או מפלגתית ולא יהיה חבר במפלגה או בגוף פוליטי אחר.
- (ב) בלי לפגוע בכלליות האיסור שבסעיף קטן (א), לא ייטול קאדי חלק באירוע דתי מובהק בלא סממנים פוליטיים שעורכת מפלגה או גוף פוליטי אחר, או במסגרת אחרת שלה זהות פוליטית או מפלגתית, אלא באישור מראש של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

הבעת דעה בפומבי

19. קאדי יימנע מלהביע בפומבי עמדה פוליטית או הודעת תמיכה בגוף פוליטי כלשהו. כמו כן, קאדי יימנע מלהביע דעה בציבור בנושא התלוי ועומד לפניו.

איסוף כספים

20. קאדי לא יהיה מעורב בפעילות של איסוף כספים.

פרק חמישי: הימנעות מן השימוש במעמד השיפוטי שלא למטרותו

נסיעה לחו"ל

21. (א) נסיעה מחוץ לישראל שלא בימי הפגרה והשבתון טעונה אישור מראש בכתב של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה על הנסיעה תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.
- (ב) נסיעה מחוץ לישראל שלא מממן הקאדי עצמו, טעונה אישור מיוחד מראש בכתב מאת מנהל בתי הדין השרעיים; מנהל בתי הדין השרעיים יתייעץ בטרם מתן אישור כאמור, עם הגורמים המוסמכים במשרד המשפטים.

ניצול מעמד

22. (א) לא יפיק קאדי טובת הנאה ממעמדו כקאדי – בין טובת הנאה חומרית בין אחרת – אם במישרין ואם בעקיפין.
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) לא יעשה קאדי שימוש במעמדו כקאדי לקידום עניין שלו או של אחר
- (2) קאדי לא יציין את דבר היותו קאדי ולא יעשה שימוש במסמך הנושא את תואר קאדי בנסיבות שבהן עלול השימוש בתואר להיראות כניסיון לא ראוי להשיג מעמד מועדף;
- (3) קאדי רשאי לציין בנייר מכתבים פרטי ובכרטיס ביקור את היותו קאדי ואת בית הדין שהוא מכהן בו;
- (4) קאדי רשאי לציין את היותו קאדי בספר או במאמר שהוא מפרסם או במסגרת עבודה אקדמית;
- (5) קאדי רשאי לתת את המלצתו על כישוריו של אדם המוכר לו אישית

מתנות, הנחות והזמנות

23. (א) קאדי לא יקבל מתנה מבעלי הדין; על קבלת מתנות על ידי קאדי יחול חוק שירות הציבור (מתנות), התש"ם-1979, ויחול גם הדין השרעי (סעיף 1796 למג'לה[1])
- (ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) –
- (1) קאדי לא יקבל הנחה ברכישת מוצר או בקבלת שירות, אלא אם כן ההנחה ניתנת לפי הסדר כללי שאושר בידי מנהל בתי הדין השרעיים, או שההנחה ניתנת לקאדי עקב הימנותו עם הזכאים לאותה הנחה בלא זיקה להיותו קאדי
- (2) קאדי לא יקבל הזמנות חינם לאירועים או למקומות שהכניסה אליהם היא בתשלום, למעט במקרים שבהם נותן ההזמנה הוא קרוב משפחה או חבר אישי או במקרים שהקאדי מוזמן כבן לווייה של מקבל ההזמנה ובלא קשר למעמדו כקאדי.
- (ג) אין מניעה כי קאדי יקבל במתנה ספר על נושא משפטי או דתי מכותב הספר

פרק שישי: פעילויות לבר-שיפוטיות**סימן א': עקרונות****ייחוד הכהונה**

24. קאדי לא יעסוק בעיסוק נוסף ולא ימלא תפקיד ציבורי – גם לא יקבל על עצמו אחד מאלה – אלא לפי חוק או בהסכמת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים (ראה: סעיף 15 לחוק הקאדים).

מגבלות על פעילויות נוספות

25. (א) חובתו העיקרית של קאדי היא לכהונתו כקאדי, ולתפקידו כקאדי חייב הוא להקדיש את מיטב מרצו ומחשבתו; קאדי יעניק לתפקידו כקאדי מעמד של קדימה על פני כל עיסוק אחר.
- (ב) קאדי יימנע מפעילות שאינה הולמת את מעמדו כקאדי או העלולה להביאו לניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי.
- (ג) קאדי לא יקבל על עצמו ולא יעסיק את עצמו בפעילות לבר-שיפוטית – אף אם היא מותרת לפי אופייה או לפי היתר שהוענק לו – אם אותה פעילות עלולה לפגוע ביכולתו למלא כראוי את תפקידו כקאדי, בין מבחינת משך הזמן הנדרש לפעילות, בין מבחינת העיתוי ובין מכל בחינה אחרת.

סימן ב': עיסוקים ציבוריים

פעילות בגופים ציבוריים

26. (א) קאדי רשאי להיות חבר בגופים מינהליים של מוסדות חינוך, כגון חבר נאמנים של מוסד להשכלה או ועד הורים של בית ספר או של מוסדות צדקה או בגופים של מוסדות אחרים בעלי מטרות ציבוריות, בכפוף להיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים
- (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), קאדי לא רשאי להיות חבר בגוף בוחר.
- (ג) בפעולתו כאמור בסעיף קטן (א), יימנע קאדי מכל מעשה שיש בו משום שימוש שלא כהלכה במעמדו כקאדי או העלול לפגוע במעמדו כקאדי; כך, למשל, לא ישתתף קאדי בניהול העסקי או הכספי של המוסד הציבורי שהוא פעיל בו, ולא יקבל ממנו טובת הנאה.
- (ד) קאדי לא יפנה לרשויות ציבור או לגורמים פרטיים בשם גוף ציבורי שהוא פעיל בו
- (ה) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק בייזום הליכים משפטיים אף אם אין אותם עניינים עשויים לבוא לדיון בבית הדין שבו הוא מכהן.

ועדות לחלוקת פרסים ומלגות

27. קאדי רשאי להיות חבר בוועדה המחלקת פרסים או מלגות ובלבד שהדבר הולם את מעמדו של קאדי.

הסברה מחוץ לישראל

28. קאדי רשאי להשתתף בפעולות הסברה מחוץ לישראל מטעם המדינה או מטעם גוף ממלכתי או ציבורי העושה לטובת הכלל, ובלבד שקיבל לכך אישור מאת נשיא בית הדין השרעי לערעורים ושר המשפטים.

שיפוט שלא בבית דין

29. (א) קאדי לא יעסוק בתפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי שלא בבית הדין, אלא מכוח הוראת חוק או בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.
- (ב) קאדי לא יהיה פעיל בגוף ציבורי העוסק במתן שירותי בוררות או גישור
- (ג) קאדי שקודם מינויו שימש בתפקיד שיפוטי או מעין שיפוטי שאסור לקאדי למלאו לא ימשיך למלא את אותו תפקיד מעת שהצהיר הצהרת אמונים.
- (ד) לעניין סעיף זה, "תפקיד שיפוטי או מעין-שיפוטי" – לרבות חברות בבית דין של ארגון חברים או של ארגון ציבורי, ותפקיד של פסיקה בפעולות ספורט ובמשחקים או ממוסדים.

סימן ג': הרצאות ופרסומים

הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך

30. הוראה במוסדות להשכלה או לחינוך טעונה היתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים.

הרצאות

31. קאדי רשאי להרצות מדי פעם בפעם, ושלא כדרך עיסוק, במסגרת גוף שאינו מסחרי, בלא צורך בהיתר לפי סעיף 15 לחוק הקאדים; בעשותו כן ינהג קאדי במידת הזהירות הראויה המתחייבת ממעמדו, תוך שמירה על גישה מאוזנת והימנעות מנימה פולמוסית, ותוך שמירה על כבודו של בית הדין השרעי ופסיקותיו, על כבודם של הקאדים המכהנים בו ועל אמון הציבור במערכת.

פרסום ספרים ומאמרים

32. קאדי רשאי להוציא לאור ספרים שכתב, בעצמו או באמצעות הוצאה לאור, כמו גם מאמרים בביטאונים מקצועיים.

משפט מודרך

33. קאדי רשאי להיות חבר מותב במשפט מודרך הנערך במוסד חינוכי ולמטרות לימודיות; הוא הדין במוסד אחר שאושר על ידי נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

סימן ד': שונות**עדות**

34. קאדי לא יעיד בהליכים משפטיים אלא אם כן זומן על ידי בית דין, בית משפט או באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים; כלל זה לא יחול על הליכים משפטיים שהקאדי או בני משפחתו צד להם.

הופעה לפני רשויות ציבוריות

35. קאדי רשאי להופיע לפני ועדה של הכנסת או לפני רשות ציבורית אחרת אם קיבל לכך אישור מנשיא בית הדין השרעי לערעורים; הודעה בעניין תימסר למנהל בתי הדין השרעיים.

השבה לשאלות ולשאלונים בנושאי מחקר

36. (א) באישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים רשאי קאדי להשיב, בין בכתב בין בעל-פה, לשאלות או לשאלונים המופנים אליו לצורכי מחקר בנושאים הקשורים בעבודתו השיפוטית.

(ב) בבקשה לאישור כאמור בסעיף קטן (א), יביא נשיא בית הדין השרעי לערעורים בחשבון אם עורך המחקר הוא מוסד אקדמי מוכר או חוקר הפועל מטעמו.

פרק שביעי: עניינים כספיים

סימן א': ניהול עסקים וקבלת גמול בעד עיסוק

ניהול עסקים

37. קאדי לא ימנהל עסקים באופן פעיל, בין במישרין בין בעקיפין, ולא יכהן כנושא משרה בתאגיד מסחרי או בגוף עסקי אחר.

ניהול נכסים של קאדי ובני משפחתו

38. (א) קאדי רשאי לנהל בעצמו את נכסיו ואת נכסי בני משפחתו, ולפעול בהשקעתם, ובלבד שלא יהיה בכך עיסוק פעיל בעסקים; הקאדי יימנע מפעילות כאמור העלולה לגרום לפגיעה במעמדו כקאדי או להעמידו בניגוד עניינים עם תפקידו כקאדי (ב) קאדי לא ינצל את מעמדו כקאדי לצורך עסקיו ועסקי בני משפחתו.

קבלת גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים

39. (א) קאדי רשאי לקבל גמול בעד עיסוק או פעילות נוספים המותרים לפי דין או לפי כללים אלה, ובלבד שהגמול יהיה לפי המקובל אצל הנותן; כלל זה יחול אף על קבלת גמול בעד פעולות הסברה מחוץ לישראל.
(ב) קאדי שהוזמן להרצות רשאי להתאגסן במקום ההרצאה על חשבון המזמין ואף לקבל החזר של הוצאות הנסיעה.
(ג) להסרת ספקות ייאמר כי כלל זה יחול על קאדי גם בהיותו בשבתון.

סימן ב': ניתוק קשרים עסקיים וכספיים עם מינויו של קאדי

כללי

40. הכללים בסימן זה נועדו להסדיר את ניתוק הקשרים העסקיים והכספיים בין מי שנבחר לכהונת קאדי לבין לקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומטרתם להביא לכך שהקשרים העסקיים והכספיים האמורים ינותקו בהקדם האפשרי; יובהר כי כללים אלה חלים על ניתוק קשרים כספיים הנובעים מעיסוקו של הקאדי בכל משלח יד.

ניתוק יחסים כספיים

41. (א) לאחר מינויו לא יהיו לקאדי יחסים כספיים עם לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר ובכלל זה לא יחזיק נכסים בנאמנות בעד לקוחותיו לשעבר.
(ב) מי שנבחר לכהונת קאדי יפעל לניתוק יחסיו עם לקוחותיו לשעבר ועם שותפיו בעבר לפי הנחיות ועדת השניים ולפי סעיפים 43 עד 44.
(ג) לאחר מינויו יגבה קאדי כספים, שחבים לו צדדים שלישיים כתוצאה מקשרי העסקיים והכספיים בינו לבין לקוחותיו לשעבר או שותפיו לשעבר, באמצעות אדם אחר

ועדת השניים

42. אופן ניתוק היחסים הכספיים יידון בוועדה שחבריה יהיו שניים: קאדי בית הדין השרעי לערעורים שימנה, מזמן לזמן, נשיא בית הדין השרעי לערעורים, ומנהל בתי הדין השרעיים; במקרה של חוסר הסכמה, דעתו של הקאדי היא שתכריע.

הסדר לניתוק יחסים כספיים

43. (א) הנבחר לכהונת קאדי יציג לפני ועדת השניים, לא יאוחר משלושים ימים לאחר בחירתו, תכנית מוצעת לניתוק היחסים הכספיים; התכנית תכלול, בין השאר, את אלה:

- (1) שמות שותפיו של הקאדי עובר למינויו;
  - (2) שמות לקוחות לשעבר שיש לו אתם יחסים כספיים תלויים ועומדים
  - (3) שכר טרחה וסכומים אחרים המגיעים לקאדי מלקוחותיו ושותפיו לשעבר, ומועד תשלומם, וכן פירוט של המחאות דחיות שנמסרו לו ושמועד פירעונן טרם הגיע
- (ב) ועדת השניים תורה לנבחר לכהונת קאדי מהם התנאים לניתוק היחסים בינו ובין לקוחותיו או שותפיו לשעבר; הוועדה תורה על הסדר שיביא לניתוק היחסים כאמור בהקדם האפשרי ולא יאוחר מתום שנים עשר חודשים מיום הצהרת אמונים של הקאדי; הוועדה רשאית לקבוע תקופת ניתוק ארוכה משנים עשר חודשים מטעמים מיוחדים שייראו לחבריה.

חתימה על הסדר

44. הסדר ניתוק היחסים שהורתה עליו ועדת השניים ייחתם ביד הנבחר לכהונת קאדי וישמר בתיקו האישי של הקאדי במעטפה סגורה וחתומה ביד מנהל בתי הדין השרעיים.

חיסיון והסדר

45. תוכן ההסדר יהיה גלוי לנבחר לכהונת קאדי ולחברי ועדת השניים, ובמקרה שהוגשה לוועדה לבחירת קאדים כנגד הנבחר לכהונת קאדי תלונה שעניינה ההסדר – הוועדה לבחירת קאדים.

הסדר תנאי להצהרת אמונים

46. מי שנבחר לכהונת קאדי לא יוזמן להצהרת אמונים אצל נשיא המדינה עד שיערוך הסדר ניתוק יחסים כספיים, ויחתום עליו; במקרים חריגים רשאית ועדת השניים לאשר בכתב את זימונו של קאדי להצהרת אמונים אף שטרם חתם על ההסדר.

דיווח

47. הקאדי ידווח למנהל בתי הדין השרעיים, אחת לשלושה חודשים, על ביצוע ההסדר; בעניין כספים שיקבל הקאדי לפי ההסדר לאחר מינויו, ייתן הקאדי חשבונית שעליה יצוין כי הכספים התקבלו בעד שירותים שנתן טרם מינויו.

יידוע

48. הכללים בסימן זה יובאו לידיעת כל מי שהוועדה לבחירת קאדים החליטה לבחור בו לכהונת קאדי.

פרק שמיני: קאדי ואמצעי התקשורת**מגעים בין קאדי לבין אמצעי התקשורת**

49. (א) קאדי אומר דברו בפסקי דין ובהחלטות; על דרך הכלל אין קאדי מתראיין ואין הוא מוסר מידע לתקשורת בדבר התיקים שבהם הוא דן.

(ב) קאדי לא יעביר פסקי דין והחלטות לתקשורת אלא באמצעות דוברות בתי הדין השרעיים

(ג) קאדי יימנע מהופעה או מריאיון באמצעי התקשורת; הופעה או ריאיון של קאדי באמצעי תקשורת – לרבות בעיתונות, ברדיו, בטלוויזיה, באינטרנט וברשתות חברתיות, במסיבות עיתונאים ובכל דרך אחרת – תהיה רק באישור מראש מאת

נשיא בית הדין השרעי לערעורים.
 (ד) האמור בכלל זה אינו חל על פרסומים הלכתיים או משפטיים שמפרסמים מוסדות דתיים או אקדמיים או לשכת עורכי הדין, ובלבד שהקאדי קיבל תחילה את אישורו של נשיא בית הדין השרעי לערעורים.

תגובה לאמצעי תקשורת

50. (א) תגובתו של קאדי על דברים שפורסמו עליו או על פסקי דין והחלטות שנתן תהיה באמצעות דוברות בתי הדין השרעיים.
 (ב) קאדי שעיתונאי פנה אליו לקבלת תגובה יפנה את העיתונאי לדוברות בתי הדין השרעיים.
 (ג) התבקשה תגובתו של קאדי על מידע שהעדר תגובה מיידית עליו עלול לגרום נזק שאינו הפיך, ובפני הקאדי תגובה חד-משמעית שיש בה כדי להביא את העניין לסיומו, רשאי הקאדי למסור את תגובתו.
 (ד) קאדי שמסר את תגובתו בנסיבות כמתואר בסעיף קטן (כ), יודיע על כך מיד לדוברות בתי הדין השרעיים, והמשך הטיפול יהיה באמצעות הדוברות.

מדיה חברתית

51. קאדי רשאי לנהל עמוד פרטי ברשת חברתית; בעשותו כן ינהג הקאדי באופן הראוי המתחייב ממעמדו, וימנע מהבעת דעה בכל עניין משפטי, ובעניין שאינו משפטי השנוי במחלוקת ציבורית.

פרק תשיעי: ועדת אתיקה

ועדות אתיקה

52. (א) נשיא בית הדין השרעי לערעורים, לאחר התייעצות עם שר המשפטים, ימנה ועדת אתיקה בת שלושה חברים, והם: קאדי של בית הדין השרעי לערעורים, והוא יהיה יושב הראש, ושני קאדים נוספים.
 (ב) ועדת האתיקה תיתן חוות דעת מקדימה בענייני אתיקה של קאדים, לפי פנייה של קאדי שכללים אלה חלים אליו – בעניין הנוגע אליו.
 (ג) חבר ועדת האתיקה ימונה לתקופה אחת של שש שנים.
 (ד) ועדת האתיקה תפרסם חוות דעת מקדימה שנתנה, בלא ציון שמו של מי שלגביו ניתנה חוות הדעת ופרטים מזהים אחרים, אלא אם כן החליטה אחרת.
 (ה) ועדת האתיקה תקבע את נוהלי עבודתה וסדרי דיוניה.

ז' באדר התשע"ח (22 בפברואר 2018) **עבד אלחכים סמארה, קאדי**
 נשיא בית הדין השרעי לערעורים